

سابقه

فهرست

۱	مصاحبه با اعضای هیات علمی دکتر مجتبی رحماندوست.....
۸	مصاحبه با کارکنان شیر خدا عسگری.....
۱۰	مصاحبه با دانشجویان برگزیده زهر اکلهر.....
۱۱	اخبار ویژه مراسم نودانشجویان دانشکده مطالعات جهان.....
۱۶	سلسله نشست‌های فرهنگ ایرانی؛ جلسه یازدهم: علم در ایران.....
۲۲	دیدار دکتر علی جنئی از دانشکده مطالعات جهان.....
۲۳	نهمین هم‌اندیشی اندیشه اسلامی در ایران معاصر.....
۳۱	سمینار سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی.....
۳۹	نشست ایالات متحده آمریکا، تحریم‌های اقتصادی و جنگ روانی.....
۴۵	نشست مخاطب‌شناسی و ذائقه‌سنجی جوانان غربی در آشنایی با اسلام.....
۴۸	نشست «فرانسه و جنبش جلیقه‌زرها، به سوی جمهوری ششم؟».....
۵۳	دیدارهای افراد داخلی و خارجی در دانشکده.....
	افتخارات
۵۹	سخنرانی دکتر خدایار براری در کنفرانس بین‌المللی روسیه.....
۵۹	مقاله دکتر شاهو صبار مقاله برتر کنفرانس بین‌المللی ژاپن.....
۶۰	کتاب دکتر مجتبی رحماندوست، نامزد شانزدهمین جشنواره کتاب رشد.....
۶۰	انتشار مقاله مشترک دکتر زینب قاسمی و دکتر الهام کدخدایی در مجله The World Quarterly.....
۶۰	دانشجوی مطالعات هند دانشکده نفر سوم مسابقات شطرنج دانشگاه.....
۶۰	دانشجوی مطالعات هند دانشکده برنده اسنارت‌آپ و یکند اینترنت اشیا.....
۶۱	سخنرانی‌ها، کارگاه‌ها و نشست‌های تخصصی.....
۷۵	اهم اخبار آموزش.....
۷۷	اهم اخبار بین‌الملل.....
۷۷	مأموریت‌ها و سفرهای علمی اعضای هیئت علمی.....
۷۸	معرفی کتاب.....
۸۰	اهم فعالیت‌های دانشجویی.....
۸۱	فهرست برخی مراکز مطالعات راهبردی.....
۸۹	مناسبت‌ها.....
۹۴	انتصاب‌ها، تبریک و تسلیت.....

خبرنامه دانشکده مطالعات جهان
تهیه شده در روابط عمومی و بین الملل
دانشکده مطالعات جهان
پاییز ۱۳۹۷

مدیر مسئول: دکتر سعیدرضا علمی
ویراستار و دبیر اجرایی: زهرا جلال زاده
همکاران این شماره در تهیه خبر و مصاحبه و مطالب:
زهرا جلال زاده، زهرا کلهر، دکتر الهه نوری غلامی زاده
مدیر هنری: افشین ضیائیان
طراح و صفحه‌آرا: لیلی اسکندرپور
نشانی: تهران - خیابان کارگر شمالی
پردیس شمالی دانشگاه تهران
ورودی غربی (دانشکده تربیت بدنی)
دانشکده مطالعات جهان
کد پستی دانشکده: ۱۴۳۹۸۱۴۴۱۱
تلفکس: ۸۸۶۲۰۸۶۲

وبگاه: <http://fws.ut.ac.ir>
رایانامه: fws@ut.ac.ir
کانال‌های دانشکده:
IGap: @FWSUT
EITAA.COM/@FWSUTI

مصاحبه‌ها

دکتر مجتبی رحماندوست

بسم‌الله الرحمن الرحيم. من هم ممنونم از اینکه بنده را قابل دانستید. بعید می‌دانم کلمه‌ای مفید برای خوانندگان این مطالب داشته باشم و شاید وقتشان را تلف کنم. از خداوند می‌خواهم که مدیون آن‌ها نباشم.

با وجود گذشت حدود ۳۰ سال از خاتمه جنگ بحمدالله، هنوز رزمندگان دفاع مقدس در اطراف ما و در میان اقوام، دوستان، همکاران و آشنایان زیاد هستند. همین دیروز در مجلسی بودم با حضور مادر سه شهید عملیات ۶۱ و ۶۵. بنابراین، گرچه شهید در فرهنگ قرآنی زنده است اما امکان مصاحبت با خود آن‌ها را نداریم، گرچه خانواده‌های شهدا، خود جانبازان، آزادگان و رزمندگان (چهار قسم ایثارگران) برای معرفی ارزش‌های دفاع مقدس هستند و این‌ها شاهدان زنده آن ایام‌اند. همچنین،

بازدید از جبهه‌های سابق جنگ که سال‌هاست با عنوان «راهیان نور» برگزار می‌شود، فضا و حال‌وهوای آن دوران را نشان می‌دهد و بسیار بسیار تأثیرگذار است. به همه توصیه می‌کنم دست‌کم یکبار به این سفر بروند.

گرچه در عرصه اقتصادی کشورمان درگیر برخی مشکلات است، ولی بحمدالله در عرصه استقلال و دیپلماسی وضع خوبی داریم. در عرصه دیگری که خوب عمل کرده‌ایم عرصه ادبیات جنگ است. خاطرات دفاع مقدس بسیار بسیار زیادی چاپ شده است. برخی آثار حتی به رمان پهلو می‌زند و با جاذبه‌ای بیش از رمان خواندنی است.

دکتر مجتبی رحماندوست بنده‌ای از بندگان خوب خداست که از فرصت ماندن برای عاشق ترشدن و برای عاشق تر رفتن آنچنان بهره می‌گیرد که با روح بلند خود در سراسر پنج روزه جسم را همچون اسیری در مانده به این سو و آن سو می‌کشد. یک دست و یک پایش اکنون در بهشت است و سال‌هاست که در انتظار صاحب خود به سر می‌برد. یکی از آن‌ها از بهشت زهرا (س) در تهران و دیگری از قبرستانی در همدان به بهشت وارد شده است. دکتر رحماندوست عاشق جامانده‌ای است که شیفته خدمت است. تکبر و زخارف دنیوی در وجودش جای ندارد و در قاموس او جز محبت خدا و اهل بیت عصمت و طهارت (ع) و هر آنچه او را به معشوق نزدیک‌تر کند، کششی یافت نمی‌شود. دکتر مجتبی رحماندوست یکی است از میان هزاران مجتبی که گمنامانه و بی‌ادعا در مسیر خدمت خالصانه به آرمان‌های الهی کمر همت بسته است. اما چنان از انرژی سرشار است که در فضای خدمت، دیگران را نیز به تحرک، پویایی، اندیشه، خلاقیت و میل به پرواز سوق می‌دهد. نفس او مبارک است و حیف است که برخلاف عادت همیشگی، در زمان حیات از او تجلیل نکرد و منزلتی دست‌یافتنی را که البته با آسمان گره خورده است معرفی نکنیم. باشد که این مختصر که صد البته ناچیزتر از آن است که توانسته باشد بخشی از سجایای رفتاری آن عزیز را به تصویر بکشد، مورد قبول حضرت حق قرار گیرد و باریکه راهی باشد برای تجلیل از انسان‌های بزرگ، آن هم در زمان حیات.

برگرفته از مقدمه کتاب *از دیار حبیب*

● جناب آقای دکتر رحماندوست، خوشحالیم که در این شماره خبرنامه در خدمت شما ایم. آغاز این فصل با هفته دفاع مقدس آغاز شد. جناب‌عالی از جانبازان گرانقدر کشورید. بسیاری از خوانندگان خبرنامه دانشجویانی‌اند که در زمان حضور شما در جبهه‌های نبرد متولد نشده بودند. مقتضیات سنی آن‌ها شاید اجازه ندهد از نزدیک ارزش‌های دفاع مقدس را درک کرده باشند. امروز، در معرفی آن ارزش‌ها به‌خصوص به جوانان، به چه باید اتکا کرد؟

گرچه در عرصه اقتصادی کشورمان درگیر برخی مشکلات است، ولی بحمدالله در عرصه استقلال و دیپلماسی وضع خوبی داریم.

گرما، جنگ خانگی و بمباران شهرها. با چنین دامنه و تنوعی و از سوی دیگر نیروهای ارتش، سپاه، بسیج و عشایر و مردم عادی در خانه‌های خود که بمب و راکت و خمپاره بر سر خانه‌هایشان می‌بارید و همه‌جور رزمنده‌ای که داشتیم، جنگ ما پر و مشحون است از انواع آفرینش‌های ادبی و ماندگار.

نخستین تجربه خود من برای دانستن اینکه چقدر در کشورهای دیگر کتاب و ادبیات جنگ وجود دارد در سال ۱۳۷۲ و در یک‌ربع قرن پیش در «نخستین سمینار بررسی مسائل رمان جنگ در ایران و جهان» در کرمانشاه بود که دبیر سمینار بودم. طی نامه‌ای از رایزن‌های فرهنگی ایران در کشورهای مختلف خواستیم که کتاب‌های رمان آن کشور را درباره جنگ گردآوری و ارسال کنند. در اقدامی سریع حدود هزار رمان از کشورهای مختلف و به زبان‌های مختلف جمع‌آوری شد. پوستر این کتاب‌ها با چکیده‌ای از آن را به در و دیوار سمینار چسبانده بودیم و برای نویسندگان خیلی جالب بود که می‌دیدند این اندازه رمان و کتاب درباره ادبیات جنگ در کشورهای مختلف وجود دارد و نویسندگان با دیدن این کتاب‌ها متوجه کوتاهی خود در برابر عظمت جنگ ما و نپرداختن نویسندگانمان به آن می‌شدند. جنگ ما به‌علت دفاعی بودن و مقدس بودن جا برای کارهای بسیار بیشتری دارد. بنابراین، تفاوت میان جنگ ما با سایر جنگ‌ها مقدس بودن به‌معنای واقعی کلمه است. ما در جبهه‌ها از نیروهای رزمی و موظف ارتشی و سپاهی داشتیم تا رزمنده ۱۳-۱۴ ساله (به‌نقل از امام که فرمودند رهبر ما آن جوان ۱۳ ساله‌ای است که خود را زیر تانک دشمن انداخت) و پیرمرد ۸۰-۹۰ ساله که همگی داوطلبانه در جبهه حاضر می‌شدند. همه این‌ها منشأ خلق رمان‌های جاذب درباره جنگ است.

● در کنار قلم منظوم و منثور شما که در سرودن شعر نیز دستی توانا دارید، همچنین به‌عنوان استاد دانشگاه که کتاب‌های دانشگاهی نیز تألیف کرده‌اید و آخرین کتاب شما با عنوان *آموزش مبادی العربیه به روش دسته‌بندی و نمودار نامزد شانزدهمین جشنواره کتاب رشد شد*، در عرصه سیاست نیز فعال بوده و هستید، از جمله نمایندگی مجلس شورای اسلامی در دوره نهم و مشاور رئیس‌جمهور در امور ایثارگران. در مقام سیاستمدار و سیاستگزاری اهل قلم و دانش آیا ناگزیر به انتخاب از میان فعالیت علمی و دانشگاهی، فعالیت ادبی، و فعالیت سیاسی شده‌اید؟ تقریباً در هیچ یک از مشاغل و مسئولیت‌ها و عرصه‌های فعالیت،

کتاب‌های تاریخ شفاهی جنگ حاوی خاطرات خانواده‌های شهدا، جانبازان، آزادگان و رزمندگان نیز منبع خوبی برای آشنایی با ارزش‌های دفاع مقدس است. این کتاب‌ها گاه تا ۱۲۰ چاپ رسیده است؛ برای مثال، کتاب خاک‌های نرم کوشک که خاطرات رزمنده شهید عبدالحسین برونسی است تا چند سال پیش به چاپ ۱۷۰ رسیده بود.

داستان کوتاه و رمان نیز این تأثیرگذاری را داراست. خواندن کتاب‌های مقاله‌ای و دانشگاهی نیز مفید است.

● استاد، جناب عالی هم خود رزمنده و جانبازید و هم در حوزه ادبیات دفاع مقدس مجموعه داستان‌ها و مقالات مختلفی منتشر کرده‌اید. بنابراین، از مواردی که در بالا برای احیای فرهنگ دفاع مقدس در نسل‌های جدید برشمردید، واجد شرایط‌ترین‌اید. در سراسر دنیا از غرب تا شرق، ادبیات جنگ همواره بوده و هست. به‌نظر شما تفاوت و وجه تسمیه این ادبیات ما با باقی ادبیات دنیا در چیست؟

ما جنگ نداشتیم. ما دفاع داشتیم. دفاع همواره مقدس است. حتی اگر مردم کشوری لاییک و بی‌دین با تجاوز به کشور خود روبه‌رو شوند و به دفاع بپردازند، کاری مقدس انجام داده‌اند. حتی وقتی به حیوانی حمله صورت گیرد، از خود دفاع می‌کند. در مشروعیت دفاع جای هیچ تشکیکی نیست. بنابراین، دفاع همواره مقدس است و وقتی ما تعبیر دفاع مقدس را به‌کار می‌بریم، یعنی ارزش‌های ما آن را مقدس تر کرده است، زیرا دفاع از کشور، دین، انقلاب، مبانی و

ارزش‌های انقلاب نیز مطرح بود. مقاومت در برابر اشغالگر و ظالم و متجاوز همواره مقدس است و دفاع را می‌آفریند. به اعتقاد من یکی از غنی‌ترین و پربسامدترین کتب دنیا کتاب‌های ادبیات جنگ کشورهای مختلف است.

حتی کشورهایی که رسماً متجاوز بودند و ظالمانه و اشغالگرانه به یک کشور حمله‌ور شدند نیز کتاب‌های تاریخ جنگ دارند. البته، در کتاب‌های خود هرگز نگفته‌اند تجاوزگر بوده‌اند و سعی در تطهیر خود کرده‌اند. کتاب تاریخ جنگ مختص کشورهایی نیست که مظلوم واقع شده‌اند؛ ظالم‌ها نیز در قالب ادبیات جنگ آثار قابل توجهی برجای گذاشته و داستان‌های جنگ خود را جاودانه کرده‌اند. ما به‌طریق اولی سعی در ثبت واقع جنگ داشته‌ایم. اخیراً، برادرم آقای مرتضی سرهنگی می‌گفت: «هر رزمنده‌ای که خاطرات خود را ننویسد، جنگ را ناتمام گذاشته است.» طول جبهه ما ۱۲۰۰ کیلومتر بود؛ شمال‌غرب، غرب، جنوب کشور، مرزهای آبی، خاکی و هوایی و کوه و دشت و دره در سرما و

جنگ ما به‌علت
دفاعی بودن و
مقدس بودن جا
برای کارهای بسیار
بیشتری دارد.

دانشکده خودمان است اقامت داشتیم.

باز هم به من مراجعه شد که نیاز به معلم داریم و بیا در دانشگاه هم تدریس کن. و تدریس در پردیس فارابی دانشگاه تهران و مستقر در قم را که در آن زمان به نام مجتمع آموزش عالی قم بود آغاز کردم. در آن زمان دکتر عارف رئیس دانشگاه تهران بود و حکم عضو هیئت علمی و معاون آموزشی دانشکده را برابرم صادر کرد.

در زمان ریاست جمهوری آقای خاتمی در روزنامه اطلاعات دیدم که رئیس جمهور حکم مشاور برای هفت گروه چهار نفری به نام گروه مشاوران رسانه، گروه مشاوران بازار، و گروه مشاوران اجتماعی و ... صادر کرده است. نامه‌ای به آقای خاتمی نوشتم که به ۲۸ مشاور جدید خود یک گروه جدید، یعنی چهار مشاور متشکل از ایثارگران (رزمنده، جانباز، آزاده و خانواده شهید) نیز بیفزایید تحت عنوان گروه مشاوران ایثارگران. آقای خاتمی با

این پیشنهاد موافقت کرد، اما دفترش مخالفت کرد و گفتند: «آیا خودت حاضر به قبول این کار در سمت مشاور فرهنگی رئیس جمهور هستی؟» گفتم: «من دغدغه مشاور فرهنگی شدن رئیس جمهور را ندارم، بلکه قصد دارم برای ایثارگران کار کنم. اما، اگر با عنوان مشاور فرهنگی می‌توانم برای ایثارگران کار کنم می‌پذیرم.» آن‌ها هم پذیرفتند و در دولت هفتم و در سال ۱۳۷۶ شدم مشاور فرهنگی رئیس جمهور. قبلاً در آن گروه سه نفر منصوب شده بودند: آقایان جواد اژه‌ای، فریدزاده و محمد شریعتی و لنگ چرخ چهارم بودند که گروه تکمیل شود. البته جلسات گروه را تشکیل می‌دادند. از آن جلسات دیدم خیری برای من در نمی‌آید، به رئیس جمهور نامه نوشتم که علاقه مندم با عنوان مشاور ایثارگران کار کنم. رئیس جمهور با صدور حکم جدید، با عنوان «مشاور رئیس جمهور در امور ایثارگران» موافقت کرد، اما دفترش اقدامی نکرد و با امضای من به عنوان مشاور رئیس جمهور در امور ایثارگران (بدون صدور حکم جدید) موافقت کردند. در آن ایام خانواده‌های رزمندگان، ایثارگران، شهدا، جانبازان و آزادگان در وضعیت بسیار بدی زندگی می‌کردند، به خصوص در دوران دولت هشت‌ساله سازندگی که کاملاً پس رانده شده بودند. بعدها در دولت نهم رئیس جمهور عوض شد با گرایش سیاسی کاملاً متفاوت. شخصاً هرگز سیاسی کار نکرده بودم، نه اصلاح طلبانه کار کرده بودم و نه اصول‌گرایانه. فراجحاحی و فراجحاحی عمل کرده بودم. لذا، در دولت نهم هم برای من به عنوان مشاور رئیس جمهور در امور ایثارگران و هم برای آقای دهقان، به عنوان رئیس بنیاد

ننشسته‌ام فکر کنم و آگاهانه و با صبر و حوصله دست به انتخاب بزنم. شاید به گونه‌ای نقطه ضعف زندگی من نیز محسوب شود. انسان به انتخاب شناخته می‌شود و ارزش و منزلت می‌یابد، اما ضرورت‌ها مرا به سمت این تنوع فعالیت و تکثر سوق داده است. در روزهای اول پیروزی انقلاب صدا و سیما از هر نوع برنامه‌ای تهی بود. در ساعات و روزهای اول پیروزی انقلاب گروهی به پخش تلویزیون رفتیم و در مجاورت اتاق پخش زنده، پشت میزی می‌نشستیم و با کاغذ و قلم برای برنامه‌ای که به طور زنده در حال پخش بود مطلب می‌نوشتیم. کل برنامه این بود که گوینده‌ای متنی را برای مردم می‌خواند. از اتاق فرمان یکبار می‌آمدند و می‌گفتند: «مطلب چه کسی آماده است؟ تا چند دقیقه دیگر مطالب در حال پخش تمام می‌شود و هر که آماده دارد مطلب خود را بدهد.» حتی اگر کامل هم نبود تا همانجا که نوشته بودیم می‌گرفتند می‌بردند برای پخش تا دنباله آن تکمیل شود.

بچه‌هایی که صداوسیما را فتح کرده بودند سررشته‌ای از صداوسیما نداشتند و با آرشیو و سوابق برنامه‌ها آشنا نبودند و ناگزیر به پخش برنامه بودند. ضرورت آن زمان اقتضا کرد که در صداوسیما فعالیت کنم.

باز همان ضرورت‌های آغاز انقلاب باعث شد کسی به من مراجعه کند و بگوید: «هدف امام اصلاً منحل کردن ارتش نیست، اما می‌خواهد این افراد بشوند ارتش انقلاب.» تبدیل ارتش شاهنشاهی به ارتش جمهوری اسلامی ایران کاری دشوار بود. در اصل به دنبال «مکتبی کردن ارتش» بودیم. در

آن زمان این اصطلاح بسیار رایج بود. این شد که سر از سیاسی-ایدئولوژیک ارتش در آوردم که بعدها شد سازمان عقیدتی-سیاسی ارتش. من نه ارتشی بودم، نه سربازی رفته بودم و نه درجات ارتش را می‌شناختم و شدم مدیر آموزشی نماینده حضرت امام در ستاد مشترک ارتش و شروع کردیم به تهیه جزوه درسی و کتاب درسی در مورد مسائل اعتقادی برای تدریس در جمع ارتشی‌ها.

ضرورت اطلاع از فضاهای علمی و دانشگاهی باعث شد سر از دانشگاه در آورم. پس از مجروحیت، طلبه قم بودم و در قم مستقر شده بودم که متوجه شدم تنها با محتویات درس‌های طلبگی نمی‌شود به روز و زمانه و مقتضیات زمانه به این عصر نگاه کرد. لازم است با این محتواها به شکل دانشگاهی نیز آشنایی یافت و سوق یافتیم به طرف دانشگاه و ادامه تحصیل در رشته خودم. البته، پیش از انقلاب در رشته مهندسی راه و ساختمان دانشکده فنی دانشگاه تهران تحصیل کرده و فارغ التحصیل شده بودم و چهار سال در همین خوابگاه کوی دانشگاه تهران که در همسایگی

جرم و گناه بزرگی
است که انسان قلم
و کاغذ و اندیشه
و مطالعه و فکر را
کنار بگذارد.

و کاغذ فارغ نشدم. شاید برای اولین بار، در سال ۱۳۴۸ در پانزده سالگی در اولین سررسیدنامه‌ای که برادر بزرگ‌ترم آقا مصطفی به من هدیه کرده بود شروع کردم به نوشتن خاطرات روزانه. این سررسیدنامه‌نویسی تا امروز در همه مشاغل و فعالیت‌ها با من بوده است و اکنون، غیر از بیست‌سی سررسیدنامه‌ای که نوشته‌ام، در دفترچه‌های جیبی می‌نویسم که به شماره ۱۰۸ رسیده است. مثلاً کل خاطرات چهار ساله دوران نمایندگی مجلس در سی-چهل دفتر جیبی نوشته شده که یکی از دوستان در حال تدوین آن است برای چاپ کتابی با عنوان نماینده مجلس. همین کار را نیز با دوران مشاور رئیس‌جمهور نیز قصد انجام دارم که بشود کتابی با عنوان مشاور رئیس‌جمهور. یادداشت‌هایم در زمان دبیر کلی جمعیت دفاع از ملت فلسطین و مسئولیت فراکسیون فلسطین و مقاومت اسلامی مجلس و تدریس در رشته مطالعات فلسطین می‌شود کتاب دیگری درباره تجربیاتم از مسئله فلسطین. به ضرورت آنکه نمی‌توان از قلم فاصله گرفت، همواره در حال نوشتن کتاب و مقاله بوده‌ام. هیچ‌گاه به خودم حق نداده‌ام و نمی‌دهم و اگر اجازه داشته باشم برای دیگران هم تکلیف تعیین کنم، به هیچ کس حق نمی‌دهم از کاغذ و قلم و کتاب و مطالعه و کار علمی و پژوهشی فاصله بگیرند.

مسئله شعر پدیده عجیبی است. افراد بسیاری در عرصه‌های مهندسی و عرفان و حتی در مرجعیت با شعر ارتباط دارند: دیوان شعر علامه طباطبایی، دیوان شعر بوعلی سینا، دیوان شعر امام خمینی، مجموعه اشعار رهبر معظم انقلاب گویای این حقیقت است. در زمان حیات حضرت امام معاون فرهنگی بنیاد جانبازان کشور بودم. بعد از رحلت امام، آقا ما را صدا کردند و گفتند در کار فرهنگی برای رزمندگان و جانبازان به رمان و داستان بپردازید، نه کتاب و مقاله‌های مستقیم‌گویی و صریح‌گویی و توصیه‌های ارشادی. آقا فرمودند ممکن است برای یک جانباز یا یک رزمنده این حس پیش‌آید که در عرصه مادی و دنیایی از دیگران جامانده است. در رمان‌ها باید این افراد را آنقدر ارتقای روحی داد و گره‌های فکری و ذهنی آن‌ها را گشود که نه تنها احساس جاماندن نکنند، بلکه احساس کنند کم که ندارند هیچ، بیشتر هم دارند. توصیه مرادم مرا سوق داد به سمت قصه‌نویسی. در سال ۱۳۶۹ کلاس قصه‌نویسی رفتم. رهبر معظم انقلاب خود اهل شعر و ادبیات‌اند و می‌فرمایند که هیچ شبی را بدون خواندن رمان به خواب نمی‌روند. بیست و چند سال پیش که خدمتشان بودیم فرمودند بیش از ۱۰۰۰ رمان خوانده‌اند. لذا، به بستن قرارداد با رمان‌نویسان پرداختم و از شصت-هفتاد قرارداد شاید حدود سی-چهل رمان حاصل شد.

«من بسیجی هستم.» نمی‌دانم راست می‌شود یا چپ، ولی به بسیجی بودن خود افتخار می‌کنم.

شهید و امور ایثارگران، حکم جدید صادر شد. اما، یک سال بعد از شروع دولت دهم، آقای احمدی‌نژاد حکم عزل چهارده مشاور خود را امضا کرد که با افتخار نفر اول آن لیست من بودم، بعد از سیزده سال مشاور رئیس‌جمهور در امور ایثارگران.

در این مدت مجموعه‌ای از کارشناسان در دفترم رشد کرده بودند و حالا شاهد بودند که دفتر مشاور ایثارگران تعطیل شد. همان‌ها پیشنهاد دادند امور ایثارگران را زیر چتر مجلس ادامه دهیم. در آن زمان اصلاً برای ورود به مجلس آمادگی نداشتیم. البته، در زمان مجلس اول و در سال اول پس پیروزی انقلاب اسلامی عده‌ای پیشنهاد نمایندگی مجلس را به من داده بودند و حتی جزوه تبلیغات هم تهیه کرده بودند، اما حاضر به ثبت‌نام نشدم. در مجلس نهم نیز تصویری و تصویری برای ورود به مجلس نداشتیم اما ضرورت کار برای ایثارگران و تجربه‌ام در چهار دولت، مرا به این سمت سوق داد و برای نمایندگی رأی لازم را کسب کردم و شدم نماینده تهران در مجلس شورای اسلامی.

برخی کارها به تبع کاری دیگر ایجاد می‌شود. برای مثال در همان دوران مشاور رئیس‌جمهور بودم، دوستی به من پیشنهاد کرد که بیا بشو دبیرکل جمعیت دفاع از ملت فلسطین. این جمعیت ایجاد شده بود و به دنبال کارگر آن بودند که قرعه فال به نام من افتاد. بازده سال این سمت را داشتم و وقتی نماینده مجلس شدم و دیدم قادر به ادامه آن نیستم دبیرکلی را تحویل دختر امام، خانم دکتر زهرا مصطفوی دادم. سابقه کار در این جمعیت مرا سوق داد که فراکسیون

فلسطین و مقاومت اسلامی را در مجلس شورای اسلامی ایجاد کنم. بزرگ‌ترین فراکسیون در مجلس نهم با ۲۵۹ نماینده، حتی رئیس مجلس و نائب‌رئیس‌های مجلس هم عضو همین فراکسیون بودند. به تبع آن بعد از مجلس نهم، متوجه شدم رشته مطالعات فلسطین در دانشگاه تهران دایر شده است. به آن پیوستم و تدریس در رشته زبان و ادبیات عربی پردیس فارابی دانشگاه تهران را رها کردم، گرچه هنوز دلم پای آن رشته، به خصوص دروس متون حدیث و متون نهج‌البلاغه جامانده است.

یعنی، تمامی مسئولیت‌هایی که بر عهده گرفته‌ام یا بنا بر ضرورت بوده است یا تبعی. هیچ یک را انتخاب نکردم که شاید نقطه ضعف زندگی من تلقی شود.

از سوی دیگر بر این باورم که هیچ انسانی حق ندارد در برابر دانش و کتاب و قلم بی‌توجه باشد؛ جرم و گناه بزرگی است که انسان قلم و کاغذ و اندیشه و مطالعه و فکر را کنار بگذارد. لذا، من هم مثل بقیه آدم‌ها، همواره قلم و کاغذ را در دست داشته‌ام. هیچ‌گاه از قلم

توان مندی‌های خیرین. همواره بی‌نهایت نیاز در جامعه وجود دارد، و بی‌نهایت توان‌مندی در مردم متمکن هست. مدیریت تلفیق لازم است تا برنامه‌ریزی کند و این امکانات را به این نیازمندان گره بزند. در مجمع خیرین کشور سعی کرده‌ام که به نیاز فطری و انسانی خودم و اینکه نمی‌توانم نسبت به نیازهای جامعه بی‌تفاوت باشم پاسخ دهم، به‌خصوص بعد از تحریم‌های کشور و پایین آمدن توان خرید اقشار محروم. زمانی که در مجلس بودم نیز به عدالت اجتماعی اهمیت بسیاری می‌دادم و دوندگی زیادی کردم، گرچه کمترین توفیق را یافتم. به‌جز محرومان شناسنامه‌دار و ثبت‌شده و تحت پوشش بهزیستی یا کمیته امداد امام، پنج- شش میلیون نیازمند داریم که در سطحی پایین‌تر به‌سر می‌برند و هیچ درآمد و سرپرستی نیز ندارند و با سفره خالی سر می‌کنند. طبیعی است که انسان نمی‌تواند نسبت به این قبیل موضوع‌ها در جامعه بی‌تفاوت بماند.

مجمع خیرین کشور عرصه ساماندهی

خیرین است؛ ایجاد رشته‌هایی است که خیریه نیاز دارد، ولی وجود ندارد. لذا، به ایجاد مجمع خیرین کارآفرین و اشتغال، مجمع خیرین مقابله با آسیب‌های اجتماعی و چندین مجمع دیگر اقدام کردیم. توسعه امور خیرین و تعریف‌های جدید نیز مورد توجه است. برای مثال، اگر واژه «صدقه» را کلیدواژه قرار دهید و در منابع قرآنی و احادیث جستجو کنید، خواهید دید که به چه طیف گسترده‌ای از رفتارها و امور خیر «صدقه» اطلاق شده است. کمک علنی یا سزای صدقه محسوب می‌شود، نشانیدن لبخند بر لب کسی، حل نزاع میان دو فرد، شنیدن سخن پیرمردان و پیرزنانی که

در عزلت ناتوانی و پیری و تنهایی به‌سرمی‌برند، کمک به عبور از خیابان به نیازمندی، یا خواندن قصه برای کودکان یتیم در پرورشگاه‌ها همه همه صدقه محسوب می‌شود. مفهوم صدقه در فرهنگ دینی ما بسیار متفاوت، گسترده و متنوع و متناسب با نیاز روز است. وقتی می‌توان در مجمع خیرین چنین طیف وسیعی از خیرسانی را ساماندهی کرد، چرا که نه؟

● **جناب عالی در هر زمان که کشور نیازمند بوده است، چه در عرصه دفاع مقدس، و چه در عرصه ادبیات، و چه در عرصه علم و دانش و در عرصه مدیریت و سیاست‌گذاری حضور فعال داشته‌اید. هم‌میهنان ما همواره مرهون از خودگذشتگی بزرگانی شما خواهند بود. از وقتی که در اختیار برنامه قرار دادید بسیار سپاسگزاریم.**

اتفاق دیگری هم افتاد. در زمانی که مشاور رئیس‌جمهور بودم روزی مسئول دفترم از من پرسید: «اگر رزمنده‌ای راضی نباشد که خاطراتش را چاپ کنیم، چاپ آن شرعاً اشکال دارد؟» گفتم: «اوصافی که او دارد مال خودش نیست، بلکه متعلق به جامعه است. اشکالی ندارد.» چند روز بعد کتاب *از دیار حبیب* را داد دستم و دیدم خاطرات مرا و اظهار نظرات دیگران درباره مرا چاپ کرده‌اند. در خاتمه می‌خواهم این مطلب را نیز بیفزایم، از من می‌پرسند خط سیاسی تو چیست. همواره یک کلمه‌ای گفته‌ام: «من بسیجی هستم.» نمی‌دانم راست می‌شود یا چپ، ولی به بسیجی بودن خود افتخار می‌کنم. یکی از ویژگی‌های بسیجی تکلیف‌مدار زندگی کردن است. به تناسب روز تکلیف‌مدارانه زندگی کرده‌ام. انشالله اگر خداوند تکلیف‌مداری مرا در زندگی بپذیرد، سعی کرده‌ام که تکلیف‌مدار زندگی کنم. تا چه قبول افتد و چه در نظر آید.

● **گرچه شما در پله ایثار ایستاده‌اید، به باور جناب عالی به‌عنوان مدیرعامل مجمع خیرین کشور، در انفاق و در نگاه خیرین چه چیز می‌بینید، به‌خصوص که ریشه در ادبیات و فرهنگ ایرانی و اسلامی ما نیز دارد؟**

معمولاً نمایندگان مجلس را در دوران نمایندگی به بسیاری از جاها، جلسات، کنفرانس‌ها، بازدیدها و ... دعوت می‌کنند. من بسیاری از دعوت‌ها، به‌خصوص جلسات با حضور مقامات و به‌خصوص با حضور رئیس‌جمهور را نمی‌پذیرفتم، البته به‌جز دیدار با آقا. اما از این طرف تشکرها و حرکت‌های مردمی دعوت می‌کردند،

به‌خصوص خیرین دعوت می‌کردند، حتماً می‌رفتم. هیچ انسانی نیست که بتواند از جامعه خود غافل بماند و به دور و بر خود بی‌توجه بماند. خیر رساندن به جامعه حسب مقدرات و مقدرات فرد و توان‌مندی‌های او در محدوده‌های کوچک و بزرگ، فطری و طبیعی است. کار ایران هم نیست. در همه جوامع و ملل فعالیت‌های خیریه وجود دارد. تعداد NGOهای ثبت‌شده در بسیاری از کشورهای غربی، به‌خصوص در آمریکا، بسیار زیاد است. ما در این عرصه پیشرفت چشمگیری نداشته‌ایم. همواره در کارهای خیریه عده‌ای بوده‌اند که علمداری کرده‌اند و بقیه را به‌دنبال خود کشیده‌اند. می‌دیدم اگر نیمچه آبرویی نزد برخی دارم و می‌گویم بیا می‌آیند، مسئولیتی برایم ایجاد می‌کند. از سوی دیگر، در یک‌طرف نیازهای جامعه است و در یک‌طرف

در مجمع خیرین کشور سعی کرده‌ام که به نیاز فطری و انسانی خودم و اینکه نمی‌توانم نسبت به نیازهای جامعه بی‌تفاوت باشم پاسخ دهم، به‌خصوص بعد از تحریم‌های کشور و پایین آمدن توان خرید اقشار محروم.

دکتر مجتبی رحماندوست
 دانشیار گروه مطالعات فلسطین دانشکده
 مطالعات جهان، دانشگاه تهران
 تلفن: ۶۱۱۹۲۷۸
 رایانامه: rahmandost@ut.ac.ir

سوابق تحصیلی

کارشناسی ارشد و دکتری- زبان و ادبیات عرب، سال ۱۳۷۳، دانشگاه علوم و تحقیقات
 دروس حوزوی تا اوایل درس خارج، ۱۳۶۲ تا ۱۳۶۸، حوزه علمیه قم.
 کارشناسی- مهندسی راه و ساختمان، ۱۳۵۸، دانشکده فنی دانشگاه تهران
 دیپلم- ریاضی، ۱۳۵۲، دبیرستان دکتر هشترودی تهران

فعالیت‌های اجرایی

از روزهای پیروزی انقلاب اسلامی تا نیمه سال ۱۳۵۸، فعالیت در پخش رادیو و تلویزیون و واحد تولید رادیو؛ و گزینش آموزش و پرورش (ناحیه ۱۳ تهران)
 فعالیت در برنامه‌ریزی آموزش‌های عقیدتی- سیاسی و تدوین متون درسی ذی‌ربط در ارتش در سال‌های ۱۳۵۸ و ۱۳۵۹
 مدیر آموزش‌های عقیدتی- سیاسی ارتش در سال‌های ۱۳۶۰ و ۱۳۶۱
 قائم مقام مرکز ساخت قطعات مورد نیاز جنگ در تهران در ۱۳۶۶
 معاون فرهنگی و اجتماعی بنیاد جانبازان در تهران در ۱۳۶۷
 قائم مقام معاونت فرهنگی- اجتماعی بنیاد جانبازان و مسئول امور فرهنگی- اجتماعی جانبازان کشور در ۱۳۶۸ تا تیر ۱۳۷۱
 تأسیس دفتر هنر و ادبیات ایثار بنیاد جانبازان در ۱۳۶۹
 مشاور فرهنگی قائم مقام بنیاد و مسئول دفتر هنر و ادبیات ایثار در تیر ۱۳۷۲ تا ۱۳۷۳
 مشاور رئیس بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب

اسلامی و مسئول دفتر هنر و ادبیات ایثار در تیر ۱۳۷۳ تا ۱۳۷۴
 • مدیر کارگاه قصه و رمان حوزه هنری در پاییز ۱۳۷۴ تا اسفند ۱۳۸۰
 • سرپرست مرکز آفرینش‌های ادبی حوزه هنری از ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵
 • مدیرکل مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تابستان ۱۳۷۵ تا تابستان ۱۳۷۶
 • عضو اصلی فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران از ۱۳۸۸
 • دبیرکل جمعیت دفاع از ملت فلسطین از ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۱
 • نماینده مجلس شورای اسلامی در مجلس نهم از ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵
 • مشاور رئیس‌جمهور در امور ایثارگران در دولت‌های هفتم تا دهم از ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۹
 • مدیرعامل مجمع خیرین کشور از تابستان ۱۳۹۵ تاکنون
 • مسئول دفتر هنر و ادبیات بیداری حوزه هنری از حدود ۱۵ سال پیش

جوایز

• تندیس و لوح چهارمین مجمع دانشجویان و طلاب رزمنده و بسیجی سراسر کشور، ۱۳۷۴
 • تندیس و لوح تقدیر رتبه ممتاز دانشجوی بسیجی منتخب در دوره دکتری
 • دیپلم افتخار جشنواره بزرگ هنری مهر برای کتاب مسافر، ۱۳۷۸
 • بهترین کتاب سال دفاع مقدس برای کتاب مسافر، ۱۳۷۸
 • برگزیده جشنواره مطبوعات کودک و نوجوان

- کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان برای داستان لنگه کفش، ۱۳۷۸
  - تندیس و دیپلم افتخار برای داستان لنگه کفش، در مجله کیهان بچه‌ها
  - تندیس و لوح تقدیر به‌عنوان فرهیخته علمی در استان قم در همایش تجلیل از نخبگان دینی، علمی و فرهنگی از سوی شورای اسلامی شهر قم، ۱۳۸۱
  - تندیس و لوح تقدیر به پاس سال‌ها خدمات صادقانه و مدیریت موفق در راه حمایت از خلق آثار ادبی دفاع مقدس و حفظ و ثبت خاطرات دفتر مطالعات ادبیات داستانی از معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۳
  - لوح تقدیر برای ترجمه نماز به شعر در اجلاس سراسری نماز انتخاب به‌عنوان پژوهشگر برتر دانشگاهی و استاد بسیجی نمونه کشوری
  - احراز رتبه اول داستانی قرآنی (ترجمه) برای کتاب نگهبان غار نامزد شانزدهمین جشنواره کتاب رشد، با کتاب آموزش مبادی العربیه به روش دسته‌بندی و نمودار، ۱۳۹۶
  - کتاب
  - عبور از مسکو به پکن، انتشارات سوره مهر، ۱۳۹۷
  - آموزش مبادی العربیه، به روش دسته‌بندی و نمودار، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۶
  - بازگشت از آسمان، انتشارات سوره مهر، ۱۳۹۶
  - کلیدهای قرآن و حدیث، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۰
  - اشک فولاد، انتشارات صریح، ۱۳۹۰
  - سلطان قصه‌نویس، بوستان کتاب، ۱۳۸۹
  - سه پدیده در آینهٔ رمان، انتشارات سوره مهر، ۱۳۸۸
  - نگهبان غار، انتشارات سوره مهر، ۱۳۸۷
  - مفقود سوم، انتشارات تکا، ۱۳۸۷
  - روشی نو در آموزش مبادی العربیه، انتشارات خورشید تابان، ۱۳۸۶
  - تفاسیر قرآن کریم، انتشارات حوا، ۱۳۸۶
  - تفسیر به رأی، انتشارات حوا، ۱۳۸۵
  - سفر غرب، انتشارات سوره مهر، ۱۳۸۵
  - میل لیلی، انتشارات قدیانی، ۱۳۸۳
  - یک جفت و نیم، انتشارات نیستان، ۱۳۸۱
  - مسافر، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۴
  - مفتاح‌التفاسیر، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۰
- مقالات**
- «ابوالعناهیة، حیاته و شعره (مقاله عربی)»، اللغه العربیه و آدابها، السنه الاولی، العدد الاول، ربیع ۱۴۲۶، ص ۴۹-۶۴.
  - «الادب المقام»، مجله علمی - پژوهشی الکاتب العربی، سوریه، ۱۳۸۰، شماره ۴۹ و ۵۰.
  - «دراسه مقارنه بین القصص القرآنی و القصه الکلاسیکیه و الحدیثه»، نصوص معاصره، ۱۳۸۵، ۸.
  - «عباس، محمود، نشاطاته و آثاره»، اللغه العربیه و آدابها، ۱۳۸۴، ۲.
  - «تنوع در آثار شیخ بهایی»، مجله علمی - پژوهشی مجتمع آموزش عالی قم، ۱۳۷۹، ۲(۵): ۱۵۵-۱۸۱.
  - «السیوطی و سرعتیه فی التألیف»، مجله علمی - پژوهشی مجتمع آموزش عالی قم، ۱۳۷۹، ۲(۷۸): ۱۶۷-۱۲۱.
  - «تدریس تطبیقی»، مجله علمی - پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، ۱۳۷۹، ۴۴(۱۵۹): ۴۰۳-۴۲۱.
  - «رمان مقاومت؛ منابع، مضامین و بایدها»، مجله علمی - پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، ۱۳۷۹، ۴۴(۴۸۵-۴۶۵): ۴۴.
  - «نقد صد نقد»، مجله علمی - پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، ۱۳۸۷، ۲(۱۸۶): ۸۱-۵۷.
  - «یهودی‌سازی در سیستم آموزشی مدارس فلسطین اشغالی»، مجله علمی - پژوهشی انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۹۵، ۴۱: ۱۹۷-۲۱۸.
  - «القضیه الفلستینیة فی ادب عبدالکریم الکریمی»، اللغه العربیه و آدابها، ۱۳۴۳، ۱: ۸۳-۹۹.
  - «سبک‌شناسی تاریخ شفاهی و رمان ایران»، فصلنامه علمی - پژوهشی بهار ادب، تابستان ۱۳۹۷، ۱۱(۲).
  - The Stories of the Quran, A study of Quranic Narrative, European Journal of Scientific Research, 2010, No. 40.

شیر خدا عسگری

می‌یابد. جناب عالی یکی از چهره‌های دلسوز این مجموعه‌اید که با تعهد پاسخگوی ارباب رجوعان است. در کار خود چه چیز را ملاک می‌دانید؟

با سلام به خانواده دانشکده مطالعات جهان که با کمک این شماره خبرنامه می‌توانم بیشتر در خدمتشان باشم.

دانشجویان هر دانشکده‌ای از ارکان اصلی آن دانشکده‌اند و فعالیت‌های آموزشی و بعضاً پژوهشی دانشکده حول آنان می‌گردد و آینده‌سازان این جامعه‌اند. به اعتقاد من داشتن سازمان و اداره‌ای بزرگ و مجلل با امکانات گسترده گرچه خوب است، اما ملاک عمل نیست. در انجام امور این عزیزان همواره تمام تلاش و هم‌وغم خود را به کار می‌گیریم و چهار اصل زیر منشور عمل ماست:

- با روی گشاده با دانشجویان برخورد کردن و حتی در سلام پیشی گرفتن
- گوش سپردن به سخنان آنان با صبر و حوصله
- دادن پاسخ قابل درک
- جلب رضایت با برخورد صمیمی.

● در تعامل با همکاران چطور؟ اداره آموزش مجموعه‌ای

است که همکاری گروهی در آن نقش بارزی دارد.

در اداره آموزش، با توجه به نوع کارها، تعامل با همکاران داخل حوزه و خارج از دانشکده و حتی دانشگاه ضروری است. این همکاری گروهی جز با سعه صدر و همیاری میسر نیست.

● پرمشغله‌ترین ایام کاری شما

در اداره آموزش و تحصیلات تکمیلی چه زمانی است؟ (پاسخ شما از این

این جناب شیرخدا عسگری احمدآبادی فرزند سراج‌الله، متولد ۱۳۴۵ با ۲۳ سال سابقه کار در دانشگاه تهران، از سال ۱۳۹۳، کارشناس آموزش و تحصیلات تکمیلی دانشکده مطالعات جهان هستم. از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۰ در دانشکده علوم تربیتی و از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۳ در دانشکده زبان و ادبیات خارجی خدمت کرده‌ام. سه فرزند دارم؛ دو پسر و یک دختر. در رشته مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی از دانشگاه پیام نور در مقطع کارشناسی فارغ‌التحصیل شدم و دانشجوی ترم اول کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه پیام نورم.

● جناب آقای عسگری، خوشحالیم که در این شماره خبرنامه که در آغاز فصل با هفته دفاع مقدس آغاز شد، در خدمت شما هستیم. اداره آموزش و تحصیلات تکمیلی یکی از بخش‌های مهم هر دانشکده‌ای است که بیشتر با دانشجویان مجموعه سروکار

داشتن سازمان و اداره‌ای بزرگ و مجلل با امکانات گسترده گرچه خوب است، اما ملاک عمل نیست.

در هشت سال دفاع مقدس بوده‌اید. در آن دوران سخت چه چیز به شما تاب تحمل می‌بخشید؟

چیزی که باعث می‌شد مشکلات سخت و طاقت‌فرسا را تحمل کنیم ایمان به خدا و راه حق بودن مسیرمان بود. این امر سبب می‌شد توسل و کمک‌جویی ما از خدا و ائمه اطهار باشد. دشمن هیچ‌گاه دست از دشمنی خود بر نمی‌دارد. زمانی که دشمن نتوانست در جنگ نظامی پیروز شود، وارد جنگ فرهنگی و در ادامه وارد جنگ اقتصادی شد، با این تفاوت که جنگ امروز سخت‌تر و نفس‌گیرتر از جنگ آن زمان است. عبور از شرایط موجود برای ما دشوار نیست، اگر به‌راستی، صداقت و قناعت داشته باشیم، می‌توانیم با آسودگی از تحریم‌ها و جنگ اقتصادی عبور کنیم. مسئولان نیز باید قدر دان مردم باشند و تصمیم‌هایی اتخاذ کنند که در ادامه راه امام (ره) و شهدا باشد. مبدا با اقداماتی که انجام می‌دهند شرمسار شهدا شویم. باید گذشت پیشه کنیم. مرجعیت را سخنان رهبری قرار دهیم و مطیع امر ایشان باشیم که سخنانشان حق است. امید است که از جنگ امروز نیز مانند جنگ تحمیلی سربلند

زمانی که دشمن نتوانست در جنگ نظامی پیروز شود، وارد جنگ فرهنگی و در ادامه وارد جنگ اقتصادی شد.

بیرون بیایم.

● هم‌میهنان ما همواره مرهون از خودگذشتگی بزرگانی شما خواهند بود. از وقتی که در اختیار خبرنامه قرار دادیم بسیار سپاسگزاریم.

نظر اهمیت دارید که مراجعان بدانند چه زمانی برای مراجعه مناسب‌تر است.)

آموزش و تحصیلات تکمیلی همواره بخش پرکاری است، به‌خصوص بین دو ترم و در زمان برگزاری امتحانات، دفاعیات و ثبت‌نام و انتخاب واحد، و ثبت نمرات. در تابستان نیز پاسخگویی به امور فارغ‌التحصیلان محوریت بیشتری می‌یابد. در همه وقت آموزش درگیر برنامه‌های زمان‌بندی خاص خود و در همه حال پرتوان آماده پاسخگویی به دانشجویان عزیز و اساتید گرانقدر است.

● دانشکده همواره در برگزاری مراسم‌های مختلف از

توانایی شما در قرائت و انس شما با قرآن و ادعیه و زیارتنامه‌ها برخوردار بوده است. نقش این انس در زندگی شما چه بوده است؟

قرآن کریم و عظمت آن مهم‌ترین نقشی که در زندگی من داشته است بخشیدن صبر در برابر سختی‌ها و مشکلاتی است که روزمره با آن مواجه می‌شوم. چه بسیار موانعی که با حضور قرآن از سر راه برداشته شده است. اگر حضرت علی (ع) ۲۵ سال سکوت کرد در حالی که ولایت حق مسلم او بود، تنها به‌دلیل کلام خدا بود که می‌فرماید: «فاصبر

ان وعد الله حق ولا یستخفک الذین

لایوقنون». یعنی «صبر پیشه کن که وعده خدا وعده‌ای است راستین و مراقب باش که مردم بی‌علم و یقین و ایمان تو را به خفت و سبکی نکشانند.»

● شما یکی از رزمندگان، ایثارگران و آزادگان عزیز ما

زهرا کلهر

داریم یا حتی ضعف‌ها و کاستی‌هایمان آشنا می‌کند. همچنین، دانش‌های جدیدی را فرامی‌گیریم که با توجه به رشد سریع علم بسیار حائز اهمیت خواهد بود.

علاوه بر این‌ها، مدیریت زمان و افزایش سعه صدر از دیگر جنبه‌های مثبت چنین فعالیت‌هایی است.

● **نظر به اینکه دانشجوی دکتری هستید، با محیط دانشگاهی آشنا ترید و هدف‌مندتر به آن می‌نگرید. به نظر شما برای ارتقای فضای دانشجویی دانشکده چه اقدامات مؤثری می‌توان انجام داد؟**

شاید یکی از دغدغه‌های دانشجو، آینده شغلی او باشد. در صورتی که امکان همکاری دانشکده با نهادهای مرتبط در زمینه مطالعات کشوری افزایش پیدا کند، هم در زمینه ارتقای علمی کمک بزرگی خواهد بود و هم اینکه کم‌رنگ شدن دغدغه شغلی، دیگر مانعی برای انصراف از تحصیل، کم‌کاری در زمینه علمی و نظایر آن نخواهد بود.

شاید یکی از اتفاقات خوب برای دانشکده تبدیل شدن آن به عنوان اندیشکده و مرکز علمی قابل ارجاع برای مطالعات کشوری باشد که ان شاء الله این مهم به زودی محقق شود.

● **نظرتان را درباره تحصیل در دانشکده مطالعات جهان بفرمایید.**

از آنجا که رشته کارشناسی و کارشناسی ارشد در اقتصاد بود، تحصیل در این دانشکده تا الان تجربه جدید و خدا را شکر خوبی بوده است. پیش از ورودم به دانشکده مطالعات جهان از ماهیت میان‌رشته‌ای بودن آن اطلاع داشتم و علاقه داشتم بتوانم از دانش محدودی که در مقاطع قبل کسب کرده‌ام در جهت فهم دقیق‌تر مطالعات کشوری استفاده کنم، به‌ویژه در مورد آمریکا به‌عنوان کشوری که معمولاً جنبه‌های سیاسی و سینمایی آن برای مردم ایران مورد توجه بوده است. از این جهت این را می‌دانم که کار آسانی در پیش نخواهم داشت.

وجود ظرفیت‌های بسیار خوب دانشکده از جمله اساتید، همچنین سمینارها و نشست‌های مختلف به پویایی دانشکده کمک بسیار زیادی کرده است.

یکی دیگر از نکات جالب توجه دانشکده تحصیل دانشجویان با پیش‌زمینه‌های مختلف علمی و دانشگاهی است که به‌نوعی تنوع زیادی را در رشته ایجاد کرده است. محیط علمی دانشکده، البته با توجه به تجربه تحصیلی کم بنده در این دانشکده، توأم با فضای دوستانه و مشارکتی و به دور از رقابت‌های مخرب است، به نوعی که همگی در جهت کمک به همدیگریم تا همان دانشی را که داریم در اختیار هم قرار بدهیم.

● **از وقتی که در اختیار خبرنامه قرار دادید بسیار سپاسگزاریم. من هم از شما سپاسگزارم و بسیار خرسندم که در این مجموعه به‌عنوان عضوی کوچک در حال تحصیلم.**

زهرا کلهر، متأهل، متولد ۱۳۷۱ و دانشجوی دکتری مطالعات آمریکای شمالی است. مدرک کارشناسی خود را در رشته اقتصاد و مدرک کارشناسی ارشد خود را در رشته اقتصاد انرژی از دانشگاه تهران کسب کرده است.

● **سرکار خانم کلهر، خوشحالییم که در این شماره خبرنامه در خدمت شما باشیم. شما یکی از دانشجویان فعال دانشکده‌اید که از جمله در برگزاری نشست‌های تخصصی نقشی فعال دارید. فعالیت اجتماعی در کنار مسئولیت‌های خانواده را چگونه ارزیابی می‌کنید؟**

سلام، من هم سپاسگزارم از اینکه به بنده لطف دارید. ان شاء الله که این نشست‌ها بتواند نتیجه و دستاورد مثبتی برای دانشکده داشته باشد.

اما در مورد سوآلی که فرمودید، مسئولیت‌های خانوادگی در کنار فعالیت‌های

اجتماعی کار آسانی حداقل برای بنده نبوده، اما وجود همین فعالیت‌ها به زندگی شخصی‌ام پویایی بخشیده است. فعالیت‌های اجتماعی توان مدیریتی بالا می‌طلبد و کار در کنار گروه‌ها و طیف‌های مختلف و آشناسدن با دیدگاه‌های جدید نه تنها کمک خیلی بزرگی برای حوزه آکادمیک و کاری است، بلکه در زندگی هم نقش مهمی دارد. ان شاء الله که بتوانم این دو مورد را با برنامه‌ریزی دقیق‌تری به نحو بهتر پیش ببرم.

● **به نظر شما دانشجویان در کنار فعالیت‌های جنبی دانشجویی چه کمکی به ارتقای دانشجو در دوران تحصیل و پس از آن می‌کند؟**

طبیعتاً کمک بزرگی خواهد کرد. البته فعالیت‌های جنبی محدود به کارهای صرفاً علمی هم ممکن است نباشد. تجربه کوتاه بنده و کار در اردوی جهادی امسال دانشگاه تجربه بسیار خوبی بود، به‌ویژه اینکه در چنین اردوهایی با ظرفیت‌های کشور بیشتر آشنایی پیدا می‌کنیم.

به‌طور کلی، وجود این فعالیت‌ها علاوه بر اینکه به‌نوعی کاربردی کردن علم دانشگاهی محسوب می‌شود، ما را با ظرفیت‌هایی که به‌عنوان دانشجو

اخبار ویژه

مراسم نودانشجویان دانشکده مطالعات جهان

راهنمایی‌های لازم برای اقامت و ویزای آنان، دانشجویان را به سوی کلاس هدایت کرد.

در روز دوشنبه ۲ مهر ۱۳۹۷، مراسم نودانشجویان تمامی رشته‌های دانشکده مطالعات جهان در تالار حنانه برگزار شد. در این نشست، پس از تلاوت قرآن و پخش سرود ملی جمهوری اسلامی ایران و سخنان مقام معظم رهبری درباره دانشگاه تهران، دکتر سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، سخنرانی خود را آغاز کرد. وی پس از تبریک آغاز سال تحصیلی جدید و قبولی نودانشجویان در دانشکده مطالعات جهان، از دانشجویان خواست که برای دوران تحصیل خود که دورانی پرفراز و نشیب و دورانی دشوار است برنامه‌ریزی داشته باشند و افزود، لذت در انجام کارهای دشوار نهفته است. به بیان وی، دشواری‌ها لزوماً دشواری نیست، بلکه به دنبال خود شادابی و نشاط به همراه دارد. دکتر عاملی برای روشن کردن افق پیش‌روی دانشجویان در این دانشکده، سخنان خود را با بیان نکاتی در حوزه مطالعات جهان ادامه داد تا اهمیت رشته‌های این دانشکده برای دانشجویان مشخص شود.

رئیس دانشکده مطالعات جهان گفت: «تصحیح روابط ما با جهان در گرو برداشت درست ما از مطالعات جهان است. در جهانی با تنوع بسیار گسترده زندگی می‌کنیم و توانایی‌های بسیار متنوعی در جهان وجود دارد و برای اینکه بتوانیم واقعیت جهان را بشناسیم، در درجه اول باید این‌ها را بشناسیم. گاه با ذهن خود به شناخت می‌پردازیم و فکر می‌کنیم واقعیت پیرامون ما چنین است. باید بتوانیم واقعیت‌ها را آن‌طور که در جهان هست بشناسیم.» دکتر عاملی ضمن برشمردن اهمیت منافع ملی، خاطر نشان کرد که حفظ منافع ملی به معنای ضرر زدن به دیگران نیست. علم باید در خدمت تعالی بشریت باشد نه در مسیر تخریب و ضرر زدن به دیگران. به باور وی، در نگاه متعالی، علم مسئولیتی فراتر از مرزها دارد و باید بتواند ضمن تأمین منافع ملی، به جنبه‌های تعالی انسانی توجه داشته باشد.

دکتر عاملی سخنان خود را با ذکر تاریخچه مطالعات جهان پی‌گرفت که در برخی کشورها به صورت مطالعات منطقه‌ای، مطالعات

در هفته آغاز سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ دو مراسم برای نودانشجویان دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

در نخستین مراسم در روز شنبه ۳۱ شهریور ۱۳۹۷، مراسم نودانشجویان خارجی رشته کارشناسی‌ارشد مطالعات ایران، با حضور دکتر سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، و دکتر محمد سمیعی، مدیر گروه مطالعات ایران، در تالار ایران برگزار شد.

در این مراسم دکتر عاملی ضمن خیرمقدم به این دانشجویان و آرزوی توفیق در مدت تحصیلشان در ایران و در دانشکده مطالعات جهان، به توضیح مختصری از ایام عاشورا پرداخت. سپس، از دلالت‌های احتمالی دانشجویان خارجی به دلیل دوری از خانه و وطن سخن گفت و با بیان خاطره خود در دوران تحصیل در خارج از کشور، وجود رسانه‌های اجتماعی و ارتباطی امروز را نعمتی دانست که در گذشته فراهم نبوده است. رئیس دانشکده مطالعات جهان از انگاره‌های ذهنی افراد و جوامع نسبت به هم سخن گفت که در روابط فردی، اجتماعی، سیاسی، و فرهنگی افراد و کشورها نقش مهمی ایفا می‌کند. دکتر عاملی هدف از تأسیس رشته مطالعات ایران را در دانشکده مطالعات جهان آشنایی جامعه علمی دیگر کشورها با واقعیت‌های جامعه ایران در دوران معاصر و نه در گذر زمان عنوان کرد، چرا که یکی از مشکلات مهم امروز پندارهای نادرست از ایران امروز در جهان است.

در ادامه نشست دانشجویان به معرفی خود پرداختند. سپس، دکتر سمیعی با بیان توضیحات اولیه برای انتخاب واحد این دانشجویان و

شئونات سیاسی کشورها شاهد افزایش گسترده مداخلات از طریق شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های اجتماعی هستیم و توانایی بسیار گسترده‌ای از طریق فضای مجازی در حال اعمال شدن است و آنقدر قدرت یافته‌اند که در نهادهای نظامی دنیا قدرت فناوری پنجم به نام نیروی سایبری شکل گرفته است.» وی به اعلام اخیر ترامپ اشاره کرد که برنامه سیاسی مقابله با قدرت‌های سایبری را اعلام عمومی کرد تا با مداخلات سایبری سایر کشورها مقابله کند. روسیه، ایران و چین در این فهرست قرار دارند. دکتر عاملی افزود: «واقعیت این است که قدرت سایبری اصلی در دست آمریکا است. هشت ابرپورتال جهان، از جمله گوگل، یوتوبوب، ویکی‌پدیا و MSN همه متعلق به کالیفرنیاست که فضای مجازی را مدیریت می‌کنند.» دکتر عاملی افزود قدرت امروز در جهان بر مبنای تراکم داده تعریف می‌شود و هر کسی تراکم داده بیشتر و تسلط بر تراکنش‌های بیشتری داشته باشد، از توانایی بیشتری در مداخله برخوردار خواهد بود. وی فضای سایبری و مجازی را واقعیت در حال تغییر کشورشناسی دانست و مطالعه تاریخ و ساختار سیاسی و اقتصادی آمریکا را بدون توجه به قدرت سایبری آن مطالعه کاملی ندانست و افزود: «بخش عظیمی از عناصر مداخله‌گر در روابط سیاسی و حوزه فرهنگ در این حوزه تعریف می‌شود. همین فضای مجازی باعث افزایش توان فردی شده و با فردگرایی مواجهیم.»

دکتر عاملی فردگرایی جدید را فردگرایی‌ای دانست که برای خود قدرت قائل است و از آن به نام *somebodiness* (من کسی هستم) یاد کرد و افزود: «امروز هر فردی احساس کسی بودن در او قوی است. این کسی بودن پاسخ به هیچ‌سازگی از اکثریت جامعه است. امروز از درون نظام‌های توتالیته که دیکتاتورها آن را اداره می‌کردند فردگرایی به وجود آمده است که بسیار قدرتمند است.» به باور این استاد علوم اجتماعی، دموکراتیک‌شدن جهان و شکل‌گیری کشورها و دولت‌ها در مدل‌های مردم‌سالاری دینی و مدل‌های دیگر دموکراسی لیبرال، *somebodiness* را روزه‌روز تقویت می‌کند و «فرد» بسیار در حال قدرت‌گیری است. لذا، نهادهای مردم‌نهاد در دنیا رو به افزایش است و این قدرت قدرت بزرگی است. به باور این استاد علوم اجتماعی کشورشناسی به این معنا نیست که دولت‌ها را بشناسیم و فکر کنیم که کشور را شناخته‌ایم، بلکه مردم و توانایی مردم را باید شناخت که کار دشواری است.

دکتر عاملی افزود: «آمریکا امروز کشور نهادهای مردمی است. بزرگ‌ترین NGOهای آمریکا محیط‌زیست‌گرا یا نهادهای مبارزه با جنگ است. آینده جهان در حیطة قدرت نظام‌های سرمایه‌داری نیست، بلکه آینده جهان

بین‌المللی و مطالعات جهانی (Global Studies) دنبال می‌شود و در دانشگاه تهران نیز در قالب سنت مطالعات منطقه‌ای وجود دارد که از منظر دیگری به مطالعه دیگر کشورها می‌پردازند. البته، در هر صورت آن باید توجه کنیم که تغییراتی در جهان پیرامون ما به وجود آمده است که در شناخت آن باید کوشا باشیم.

رئیس دانشکده مطالعات جهان در درجه نخست بر عوامل تأثیرگذار جدید بر جهان پیرامون ما تأکید کرد، به خصوص تغییرات بعد از جنگ جهانی دوم که موجب هر چه پیچیده‌تر شدن شناخت شده است و لایه‌های بیشتری برای شناخت دیگران لازم است. وی در ادامه سخنان خود به ذکر سه عامل تأثیرگذار مهم پرداخت: شکل‌گیری سازمان‌های بین‌المللی، فناوری‌های جدید، و توسعه نظام‌های مردم‌سالاری در جهان. به بیان وی، سازمان‌های بین‌المللی به نوعی حکمرانی و مدیریت جهان را برعهده گرفته‌اند و از عوامل دخالت‌کننده در کشورها، سازمان‌هایی مانند WPO، گات، بانک جهانی، IMF و نفتا، به دلیل مأموریت‌های این سازمان‌هاست که اختیارات بسیاری از کشورها محدود می‌شود. دکترترین مدیریت چند نهادی جهان (Multi-lateral institution policy) آمریکا در سال ۲۰۰۹ در اصل اعلام اتفافی بود که رخ داده است نه اتفافی که خواهد افتاد. با این مدیریت از سیاست تک‌قدرتی به مدیریت چند نهادی منتقل شدیم. در اصل، بسیاری از نهادهای جهانی را دولت‌های بزرگ کنترل و مدیریت می‌کنند. دکتر عاملی افزود: «امروز بحث تحریم در ۲۰ کشور دنیا در حال اعمال است. در همین سال اخیر، در مورد روسیه، چین، کره شمالی، ایران، ترکیه و یمن اعمال شد و دو هدف اقتصادی را نشانه داشت: کاهش ارزش پول ملی، و کاهش تولید ناخالص ملی که در هر دو هدف نیز موفق بوده‌اند. بنابراین، قدرت باز یگری نهادهای بین‌المللی و دولت‌های بزرگ در عرصه بین‌المللی بسیار بزرگ است که باید به آن توجه داشت.»

دکتر عاملی در بیان اهمیت نقش تأثیرگذار فناوری‌های جدید در تغییر مسیر کشورها گفت: «امروز *geopolitical* بر مبنای موقعیت‌های جغرافیایی صرف تعریف نمی‌شود، بلکه صحبت از *cyber geopolitical* است؛ جغرافیایی که فضای مجازی تأثیر بسیاری بر آن داشته است.» وی از جمله شرکت‌های مطرح در این عرصه از گوگل نام برد که با سرمایه ۲۰۰ هزار دلار در ۱۹۹۸ آغاز به کار کرد و امروز ارزش آن به ۱ تریلیون و ۲۰۰ میلیون دلار رسیده است. درآمد آن در سال ۲۰۱۷ نزدیک به ۱۲۰ میلیارد دلار و سه برابر درآمد نفتی ایران بوده است. دکتر عاملی با ذکر این مثال عرصه بسیار گسترده فناوری اطلاعات را نمایاند و افزود: «امروز، در

دکتر عاملی: هدف از تأسیس رشته مطالعات ایران در دانشکده مطالعات جهان آشنایی جامعه علمی دیگر کشورها با واقعیت‌های جامعه ایران در دوران معاصر و نه در گذر زمان است، چرا که یکی از مشکلات مهم امروز پندارهای نادرست از ایران امروز در جهان است.

با این هوشیاری پدیدآمده در فضای مردمی در حال پدیدار شدن است. «این استاد علوم اجتماعی افزایش آگاهی و کاهش سطح داگما و عصبیت‌های قومی و نژادی را از پیامدهای آن نام برد.

دکتر عاملی پس از برشمردن این سه عامل تأثیرگذار در جهان و تغییرات آن، بر اهمیت اخذ توان چندرشته‌ای برای کشور صحنه گذاشت و افزود: «صرفاً نمی‌شود با رویکرد روابط بین‌الملل یا علوم سیاسی کشوری را شناخت. کشورشناسی امروز نیازمند توان چندرشته‌ای است و باید سعی کنیم بیشتر مطالعه کنیم و دایره مفاهیم ذهنی خود را بزرگ‌تر کنیم تا بتوانیم در کشورشناسی قوی باشیم.» به باور وی، مطالعه چندرشته‌ای یعنی مطالعه ۳۶۰ درجه. مطالعات تکررشته‌ای عمق دارد ولی دامنه آن بسیار محدود است و نقاط کور بسیاری دارد.

رئیس دانشکده مطالعات گفت: «دانشکده مطالعات جهان را دانشکده‌ای میان‌رشته‌ای می‌شناسند. گاه شاید این موضوع مطرح شود که رشته مطالعات آمریکای این دانشکده بیشتر سیاسی است، ولی واقعیت آن است که تمام موضوعات مربوط به آمریکا قدرتی است، چه در سینما، چه در فناوری و چه در عرصه فرهنگی. تلاش ما در طراحی این رشته آن بوده است که بتوانیم از ظرفیت‌های چند رشته‌ای استفاده کنیم و در جذب اساتید محترم این گروه نیز بعد چند رشته‌ای تأمین شود.»

دکتر عاملی به یکی از برجستگی‌های دانشکده مطالعات جهان اشاره کرد که پایین‌ترین نسبت استاد به دانشجو را در دانشگاه تهران داراست. وی افزود: «متوسط نسبت استاد به دانشجو در دانشگاه تهران ۱۹ تا ۲۰ است، اما در این دانشکده حدود ۶ است.» دکتر عاملی با اشاره به جذب برخی همکاران در کارهای دولتی، از آن گله‌مند بود و کار معلمی را ارجح بر سفارت، نظارت و معاونت وزیر برشمرد.

رئیس دانشکده مطالعات جهان به نودانشجویان توصیه کرد در همین اولین ترم تحصیلی درباره پایان‌نامه خود تصمیم بگیرند تا بتوانند از دروس استفاده بهینه‌تری داشته باشند. وی افزود: «میان‌رشته‌ای شدن به معنای سطحی شدن نیست، بلکه به معنای وسیع‌دیدن است. ولی در این وسیع‌دیدن می‌توان عمق ایجاد کرد.»

دکتر عاملی موفقیت در علم را بسته به خلاقیت خواند و به نقل از قرآن که سه بار می‌فرماید: «مردم قدر خدا را ندانستند و ارزش خدا را نفهمیدند»، افزود: «ما در شناخت واقعیت گیر کرده‌ایم، چه رسد به شناخت خالق هستی. برای شناخت باید اسکیمای ذهن زوده

دکتر عاملی: تصحیح روابط ما با جهان در گرو برداشت درست ما از مطالعات جهان است.

در نگاه متعالی، علم مسئولیتی فراتر از مرزها دارد و باید بتواند ضمن تأمین منافع ملی، به جنبه‌های تعالی انسانی توجه داشته باشد.

همه مردم امیدشان به افرادی است که در دانشگاه‌ها دارند فکر می‌کنند آن میزان که مردم به دانشگاه و دانشگاهیان امید بسته‌اند به دولتمردان امید ندارند.

شود. ذهن اسکیمای ذهنی است که قبلاً تصمیم‌های خود را گرفته است و برای هر موضوعی بسته قطعی دارد.» به تعبیر وی، ذهن اسکیمای اصلاً تفکر نمی‌کند. این ذهن بر انگاره‌های ذهنی تسلط می‌یابد. در مقابل آن ذهن delay brain است که برای هر چیز مکث دارد تا شناخت پیدا کند. دکتر عاملی در سخنان خود به مفهوم شناختی دیگری اشاره کرد به نام بازنمایی و افزود: «واژه representation در انگلیسی با یک صورت املائی، دو صورت تلفظی و دو صورت معنایی دارد. /reprizentelʃn/ به معنای «بازتولید» و «بازنمایی» و /ri:prizentelʃn/ به معنای «نماینده» است. بازنمایی نماینده‌گی ایجاد می‌کند. برای مثال، به افغانستان حمله می‌کنند چون بن‌لادن داعش را به وجود آورده است. اما، آیا همه مردم افغانستان بن‌لادن‌اند؟» به بیان

وی، اسکیمای ذهنی نیست که خلاق باشد و بتواند تولید جدید داشته باشد. ذهن‌هایی توانایی تولید جدید دارند که از داگما و عصبیت بیرون آمده و از انگاره‌های ذهنی رها شده باشند و بخواهند واقعیت را آن‌طور که هست ببینند.

دکتر عاملی افزود: «ما در خصوص بسیاری از کشورها دچار انگاره‌ایم. سیاست خارجه ما دچار ذهن‌انگاره است. ۴۰ درصد جامعه آمریکا که از اقلات فرهنگی جامعه‌اند با نظام سرمایه‌داری مخالف‌اند و در بسیاری از جنبه‌ها با ما اشتراک نظر دارند.» به باور وی در ملت‌شناسی و کشورشناسی نیازمند ذهن عمیق، مستدل، و مستند و آشنا به یک سری سلسله واقعیت‌هاییم. او میان واقعیت‌شناسی و سیاست‌گذاری تفاوت قائل شد و افزود در سیاست‌گذاری به تبع به منافع توجه می‌شود که برای کشور وجود دارد.

دکتر عاملی تأکید کرد: «دانشجوی تحصیلات تکمیلی دارای سطح دیگری از توانایی است و توانایی عمیق‌تری پیدا می‌کند و قدرت‌مندتر شده است.» رئیس دانشکده مطالعات جهان از دانشجویان خواست خود را

بر زمان‌های کلیدی در ثبت‌نام تأکید بسیار داشت، زیرا عدم رعایت آن موجب بسته شدن سایت و توقف فرایند خواهد شد و به نقل از دکتر عاملی آن را «استبداد مجازی» خواند که امکان اصلاح و تمدید آن وجود نخواهد داشت.

معاون آموزشی دانشکده به معرفی ویژگی مهم و خاص در این دانشکده پرداخت که ۱۲ واحد دروس جبرانی به دلیل میان‌رشته‌ای بودن این دانشکده مدت تحصیل را از ۴ ترم به ۵ ترم افزایش داده است. همچنین، به دلیل تعداد کم دانشجویان در این دانشکده، این مزیت وجود دارد که فرصت‌های آموزشی و

پژوهشی برای دانشجویان بیشتر است؛ از طرفی، برای هر درس چند گروه وجود ندارد، و اگر دانشجویی در ترم مورد نظر واحدی را نگیرد، امکان تکرار درس وجود ندارد و تا سال بعد باید منتظر بماند.

دکتر پوررستمی نیز بر اهمیت توجه به پایان‌نامه و برنامه‌ریزی برای آن از شروع ترم اول تأکید کرد و افزود: «میان تصویب پروپوزال و دفاع دست کم ۶ ماه زمان لازم است.»

معاون آموزشی دانشکده دیگر نعمت دانشکده مطالعات جهان را تسلط دانشجویان به دست‌کم یک زبان دیگر برشمرد و دانشجویان را در ابعاد مختلف سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و جز آن به نشر مقاله علمی به زبانی دیگر ترغیب کرد و آن را مصوبه شورای عمومی دانشکده دانست که البته نتایج مهمی برای آینده دانشجویان در بر خواهد داشت. وی از دانشجویان خواست که برای تهیه مقاله زود اقدام و خود را مجهز به مهارت‌های لازم کنند. با نشر مقاله علاوه بر ارتقای اعتبار علمی دانشکده، اعتبار مهمی برای فعالیت‌های علمی دانشجو در آینده تأمین خواهد شد. دکتر پوررستمی با معرفی انجمن علمی مطالعات جهان از دانشجویان دعوت کرد در دوره‌های آموزشی این انجمن شرکت کنند و دو نشریه علمی دانشکده را معرفی کرد:

۱. مجله Journal of Cyberspace Studies به نشانی

[/https://jcss.ut.ac.ir](https://jcss.ut.ac.ir)

۲. مجله World Sociopolitical Studies به نشانی

[/wsps.ut.ac.ir](https://wsps.ut.ac.ir)

معاون آموزشی دانشکده تأکید کرد، با وجودی که نمره قبولی هر درس ۱۲ است، اما برای دفاع لازم است معدل بالای ۱۴ باشد تا دانشجویان امکان دفاع بیابند. همچنین، به دانشجویان گوشزد کرد غیبت بیش از ۳ جلسه به حذف آن درس و احتساب نمره ۰/۵ برای آن درس خواهد انجامید. وی گفت در مقطع کارشناسی‌ارشد تغییر رشته وجود ندارد. همچنین، از دانشجویان خواست مدارک ثبت‌نام و معافیت از سربازی

دکتر پوررستمی:
۱۲ واحد دروس جبرانی
به دلیل میان‌رشته‌ای بودن
این دانشکده مدت تحصیل
را از ۴ ترم به ۵ ترم افزایش
داده است.

دکتر پوررستمی دانشجویان
را در ابعاد مختلف سیاسی،
فرهنگی، اقتصادی و جز آن
به نشر مقاله علمی به زبانی
دیگر ترغیب کرد.

دست‌کم نگیرند زیرا می‌توانند بسیار تأثیرگذار باشند، چرا که در این دنیا قانون سرایت حاکم است و تغییر یک عامل در این سوی دنیا، در آن سوی دنیا اثرگذاری می‌کند. وی افزود: «این کشور را ماها باید بسازیم. اگر با هر مشکلی کشور را ترک کنیم، چه کسی باقی می‌ماند که برای مردم دلسوزی کند؟ همه مردم امیدشان به افرادی است که در دانشگاه‌ها دارند فکر می‌کنند.» به باور وی، آن میزان که مردم به دانشگاه و دانشگاهیان امید بسته‌اند به دولت‌مدان امید ندارند. برای برقراری سیستم در کشور و حاکمیت عقلانیت بر کشور نیاز داریم همه کمک کنیم. دکتر عاملی در آخر ضمن آرزوی

موفقیت برای نودانشجویان، آنان را به رعایت نظم توصیه کرد. همچنین، بر سخت‌گیری کادر آموزشی تأکید کرد که نظم برایشان نقش محوری دارد. رئیس دانشکده مطالعات جهان از دانشجویان خواست برنامه‌های زمان‌بندی را برای ارسال مقالات و سایر درخواست‌های دانشکده و اساتید و مهلت دفاع به دقت رعایت کنند و از آن با عنوان «اصول طلایی» دانشکده یاد کرد.

در ادامه مراسم پس از نمایش کلیپ تهیه‌شده روابط بین‌الملل دانشکده، در معرفی دانشکده مطالعات جهان، اعضای هیئت رئیسه به معرفی دانشکده به نودانشجویان از زاویه فعالیت خود پرداختند.

دکتر ناهید پوررستمی، معاون پژوهشی، آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده، با خیر مقدم به نودانشجویان دانشکده و تبریک موفقیت آن‌ها در ورود به دانشکده مطالعات جهان، رویکرد میان‌رشته‌ای این دانشکده را حرکتی جدید در دانشگاه تهران معرفی کرد و به بیان فرایندها در روند تحصیل پرداخت که به تجربه ایشان و همکارانشان مبتلا به دانشجویان بوده است. دکتر پوررستمی به مراجعه مداوم دانشجویان به سایت دانشکده توصیه کرد. همچنین، خبر از انتشار دستنامه جدید در سایت این دانشکده به نشانی <http://fws.ut.ac.ir> داد که تمامی نکات به‌طور میسوس در آن آمده است. همچنین، بر فرایند ثبت‌نام و انتخاب واحد تأکید کرد که هر ترم از طریق سامانه انجام می‌شود. وی

که رزومه علمی خوبی برای دانشجویان خواهد بود و هم‌وغم دانشکده تقویت علمی دانشجویان است.»

سومین عضو هیئت رئیسه دانشکده مطالعات جهان، دکتر امیر بهرام عرب‌احمدی، مشاور امور بین‌الملل دانشکده، فعالیت‌های این حوزه را به دو بخش بین‌الملل و روابط عمومی تفکیک کرد و به معرفی هر یک پرداخت. در بخش روابط عمومی از دانشجویان علاقه‌مند خواست تا در زمینه‌های گرافیکی، ترجمه، خبرنگاری، عکاسی، فیلمبرداری، مشارکت در برگزاری مراسم و کنفرانس‌های دانشکده و فعالیت‌های هنری با معرفی خود به روابط عمومی دانشکده، از اجر مادی و معنوی مشارکت در امور دانشکده برخوردار شوند. وی نیز دانشجویان را به مراجعه مستمر به سایت دانشکده و کانال‌های دانشکده در iGap و Eitta

دعوت کرد و از دریافت اخبار دانشکده از کانال‌هایی به جز این دو کانال هشدار داد که گاه حاوی اخبار باتأخیر و نادرست است. همچنین، افزود برای برگزاری هر نوع سخنرانی، کارگاه و نشست در دانشکده و دعوت از استادان خارجی و داخلی برای سخنرانی، پیش از هر اقدامی لازم است با روابط عمومی دانشکده هماهنگ شود. مشاور بین‌الملل دانشکده همچنین، به معرفی خبرنامه دانشکده به دو زبان فارسی و انگلیسی و دستنامه دانشجویی به زبان فارسی پرداخت.

دکتر عرب‌احمدی در حوزه روابط بین‌الملل خبر از بورسیه‌های رایگان دکتری، و فرصت‌های مطالعاتی کوتاه‌مدت داد که در کانال‌ها و سایت دانشکده اطلاع‌رسانی می‌شود. همچنین، گفت چنانچه دانشجویان در پایان‌نامه خود تمایل به داشتن مشاور خارجی داشته باشند، در صورتی که استاد مربوط هزینه رفت‌وآمد را خود تقبل کند، اقامت ایشان تا هفت روز در ایران تأمین خواهد شد. در خاتمه، دانشجویان هر گروه در اتاق‌های مجزا به همراه مدیر گروه مربوط و استادان آن گروه نشست‌شناسایی تخصصی‌تر و دوستانه‌تری داشتند و عکس یادبود گرفتند.

خود و گرفتن تأییدیه مدرک تحصیلی خود را سر زمان اعلام شده به انجام رسانند، زیرا سامانه ثبت‌نام در ترم آینده امکان انتخاب واحد و ثبت‌نام به این عزیزان را به هیچ وجه نخواهد داد.

در خاتمه، به معرفی ظرفیت استعداد درخشان پرداخت که از

هر رشته یک نفر با کسب بالاترین معدل و کسب امتیاز ۶۰ از آزمون‌های مختلف و فعالیت‌های پژوهشی و کسب موافقت کمیته برای همین منظور انتخاب خواهد شد. همچنین، به معرفی کمیته اخلاقی پرداخت که در اصل بودن پژوهش‌ها و پرهیز از کپی‌برداری بسیار سختگیر است.

دکتر پوررستمی ضمن دعوت از دانشجویان به مراجعه مرتب به کانال‌ها، بردها و سایت دانشکده، خبر از ساعت ۱۳-۱۵ دوشنبه‌ها داد که زمان شرکت در سمینارهای علمی در دانشکده لحاظ شده است.

دیگر عضو هیئت رئیسه دانشکده مطالعات جهان، دکتر جواد رکابی‌شعرباف، معاون اداری و مالی دانشکده، فعالیت‌های تسهیل‌گر و پشت‌صحنه معاونت اداری و

دکتر شعرباف: فعالیت‌های تسهیل‌گر و پشت‌صحنه معاونت اداری و مالی رسالت این معاونت در روان‌سازی فرایندهای دانشکده و حفظ نشاط و شادابی در نیروهای آن است.

دکتر عرب‌احمدی: دانشجویان به سایت دانشکده و کانال‌های دانشکده در iGap و Eitta مراجعه مستمر داشته باشند. دریافت اخبار دانشکده از کانال‌هایی به جز این دو کانال گاه حاوی اخبار باتأخیر و نادرست است.

مالی را رسالت این معاونت در روان‌سازی فرایندهای دانشکده و حفظ نشاط و شادابی در نیروهای آن معرفی کرد. دکتر شعرباف ضمن تبریک به نودانشجویان برای پذیرفته شدن در دانشکده مطالعات جهان، افزود: «اگر اهل علم باشید، در مکان بسیار خوبی برای تحصیل وارد شده‌اید. این دانشکده در آموزش و پژوهش بسیار جدی است و چندان رحیم نیست.» وی ضمن دعوت دانشجویان به شرکت در نماز جماعت در نمازخانه دانشکده، به معرفی بخش‌های مختلف دانشکده پرداخت، از جمله اتاق ورزش، کتابخانه غنی و کتابخانه دیجیتال دانشکده، امور دانشجویی و وام، امور رایانه برای دریافت نام کاربری و رمز عبور ورود به سیستم دانشگاهی و تغذیه، سینما، نمازخانه، و بخش آموزش. دکتر شعرباف با معرفی انجمن ایرانی مطالعات جهان دانشکده و فصلنامه آن *World Sociopolitical Studies*، گفت: «توفیق و آرزوی ما مراجعه دانشجویان به انجمن و برپایی انجمن‌های دانشجویی است»

سلسله نشست‌های فرهنگ ایرانی؛ جلسه یازدهم: علم در ایران

می‌یابد و برداشت‌های عمیقی را ایجاد می‌کند، با این حال علم همچون دین ماهیت جهانی دارد و دارایی جهانی محسوب می‌شود و وقتی تبدیل به دانش می‌شود، تمامی سرزمین‌ها، اندیشه‌ها و تمامی پیروان ادیان مختلف از آن بهره‌مند می‌شوند و همه باید به این دارایی بزرگ توجه داشته باشیم. به بیان ایشان، تمایزها در تعارض‌ها شکل می‌گیرد و به این خاطر است که در تمدن‌شناسی به هویت و خاستگاه علم توجه می‌شود.

دکتر مهدی آهوئی، استادیار گروه مطالعات ایران دانشکده مطالعات جهان، ضمن خیرمقدم به دکتر حدادعادل، ایشان را فردی فرهیخته و صاحب‌اندیشه در فرهنگ و زبان و ادبیات فارسی در کنار نقش برجسته ایشان در سیاست معرفی کرد که همواره علاقه خاصی به این دانشکده داشته و این دانشکده با حضور ایشان در دوره ریاست مجلس در سال ۱۳۸۷ افتتاح شده است.

سپس، بیان کرد که سلسله سخنرانی‌های فرهنگ ایرانی طی هشت سال گذشته و در ده نشست انجام شده است که نشست یازدهم آن امروز در مورد «علم در ایران» است. وی ضمن معرفی این نشست‌ها و عناوین آن بیان داشت که نشست هفتم با عنوان «بازار ایران» هم‌زمان با افتتاح رشته مطالعات ایران در این دانشکده با حضور دکتر حدادعادل برگزار شد. این استاد رشته مطالعات ایران خبر از نشر این سلسله نشست‌ها در مجموعه‌ای با عنوان «فرهنگ ایرانی» داد. او فرهنگ ایرانی را همچون هر فرهنگ دیگری، تمایزدهنده محیط فرهنگی و جغرافیای ایران از دیگر محیط‌های فرهنگی نام برد که هرگز در حاشیه و انزوا نبوده است. فرهنگ و تمدن

یازدهمین نشست از سلسله نشست‌های فرهنگ ایرانی، با سخنرانی دکتر غلامعلی حدادعادل با عنوان «علم در ایران» در روز سه‌شنبه ۲۲ آبان ۱۳۹۷ در تالار ملل دانشکده مطالعات جهان در جمع اساتید، دانشجویان و فرهیختگان برگزار شد.

دکتر حدادعادل از پاییز ۱۳۸۹ سلسله نشست‌هایی را با موضوع فرهنگ ایرانی در دانشکده مطالعات جهان آغاز کرد. وی ضمن معرفی معنای فرهنگ در نشستی مجزا، دوازده نشست را به این موضوع اختصاص داد. ده نشست با عناوین زیر در این هشت سال در دانشکده مطالعات جهان برگزار شده است: سفره ایرانی، قنات ایرانی، فرش ایرانی، ورزش در ایران، زبان‌شناسی در ایران، کتاب در ایران، بازار ایران، عاشورا، فرهنگ ایران و تأثیر آن در شبه‌قاره هند، و نوروز ایرانی. نشست یازدهم با عنوان «علم در ایران» موضوع سخنرانی

این نشست بود. نشست دوازدهم و آخرین نشست از این سلسله نشست‌ها نیز با عنوان «زبَع رشیدی» به‌زودی برگزار خواهد شد.

دکتر سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، ضمن تشکر از دکتر حدادعادل که همواره با مجموعه‌ای از اندیشه‌های عمیق و دقیق و جزیی سخنرانی‌ها را دنبال می‌کنند، و مطالب ایشان حکایت از کار استادانه و معلمی دارد، اشراف ایشان به ابعاد مختلف موضوع علم در ایران را ستود که برخواسته از تجربه چند رشته‌ای ایشان در علوم پایه (فیزیک)، فلسفه و الهیات، و زبان و ادبیات فارسی است و افزود دکتر حدادعادل مباحث را محققانه به پیش می‌برند. به بیان دکتر عاملی، علم خاستگاه و جغرافیا دارد، در پیوند با دین عمق و چشم‌اندازهای بزرگ

دکتر سعیدرضا عاملی: علم خاستگاه و جغرافیا دارد، در پیوند با دین عمق و چشم‌اندازهای بزرگ می‌یابد و برداشت‌های عمیقی را ایجاد می‌کند، با این حال علم همچون دین ماهیت جهانی دارد و دارایی جهانی محسوب می‌شود و وقتی تبدیل به دانش می‌شود، تمامی سرزمین‌ها، اندیشه‌ها و تمامی پیروان ادیان مختلف از آن بهره‌مند می‌شوند و همه باید به این دارایی بزرگ توجه داشته باشیم.

دارد، جامعه علم. جایگاه علم در فرهنگ مانند جایگاه ادراک و آگاهی در شخصیت فرد است. هیچ فرهنگی بدون علم نمی‌شود، همان‌طور که شخصیت هیچ فردی خالی از ادراک و آگاهی نیست. همان‌طور که هر چه آگاهی و ادراک بیشتر، شخصیت بالاتر است، هر چه علم در فرهنگی بالاتر باشد، آن فرهنگ غنی‌تر است.

این استاد فرهیخته مقدمه دوم خود را به تعیین محدوده زمانی و مکانی بحث اختصاص داد. بحث وی، به دلیل محدودیت

وقت، متمرکز بر علم در ایران اسلامی تا قرن هفتم بود. به باور وی، جداکردن ایران از اسلام نه کار آسانی است و نه کار درستی. این تمایزهای ملیتی در قدیم به صورت امروز وجود نداشته است. وقتی می‌گوییم ایرانی، اسلامی هم هست و وقتی می‌گوییم اسلامی، ایرانی هم هست. ایران به عنوان بخش مهمی از تمدن اسلامی مورد نظر است. علم در ایران قبل از اسلام نیز وجود داشته است. ایرانیان صاحب تمدن کهن چند هزار ساله‌اند و هیچ تمدن نیرومندی بدون علم دوام نمی‌یابد. بناهای بزرگ، حجاری‌هایی که در دل کوه کنده شده است، آثار بزرگی مانند تخت جمشید، حکایت از علم و مهارت‌های فنی و مهندسی ایرانیان دارد. آثار علم پیش از اسلام بسیار اندک به دست ما رسیده است. دانشکده بزرگی در خوزستان امروز با نام دانشگاه جندی‌شاپور بوده است که قبل از اسلام دانشگاهی معتبر و پررونق بود و دانشمندانی از خارج از ایران در آن حضور داشته و تدریس می‌کرده‌اند. در کتابی درباره تمدن اسلامی، با عنوان *الفهرست متعلق به ابن ندیم*، که از تألیفات مهم مسلمانان محسوب می‌شود و به فارسی نیز ترجمه شده است، حکایتی آمده است دال بر وجود علم در ایران پیش از اسلام. ابن ندیم به قول ابومعشر بلخی، ریاضیدان و منجمی بزرگ، در کتاب *اختلاف/الزیجات* می‌گوید: «پادشاهان ایران به اندازه‌ای به نگاهداری علوم و باقی ماندن آن بر روی زمین علاقه‌مندی داشتند که برای محفوظ ماندن آن‌ها از گزند آسیب زمانه و آفت‌های زمینی و آسمانی و زمینی، گنجینه کتاب‌ها را از سخت‌ترین و محکم‌ترین چیزی برگزیدند که تاب مقاومت با هر گونه پیش‌آمدی را داشته و پایداری و دوامش در برابر سیل و گردش زمانه زیاد بوده و عفونت و پوسیدگی کمتر به آن راه داشت و آن پوست درخت خدنگ بود که به آن توز گویند. چنانکه هندیان و چینیان و مردمان سایر ملل و اقوام در این کار از آنان پیروی نموده و حتی برای سختی و محکمی، همچنین نرمی و دوامی که داشت کمان تیراندازی را نیز آن می‌ساختند. و پس از اینکه بهترین وسیله را برای نگاهداری علوم به دست آوردند، برای یافتن بهترین جا و محل به جستجوی زمین‌ها و شهرستان‌ها برخاستند که بهترین آب‌وهوا را داشته باشد،

دکتر آهویی: فرهنگ و تمدن ایرانی نیز زاینده و محصول تعامل و ارتباط با سایر فرهنگ‌ها و تمدن‌ها و ترویج‌دهنده تکرر و هم‌زیستی در میان اقوام، مذاهب و ملل گوناگون بوده است.

ایرانی نیز زاینده و محصول تعامل و ارتباط با سایر فرهنگ‌ها و تمدن‌ها و ترویج‌دهنده تکرر و هم‌زیستی در میان اقوام، مذاهب و ملل گوناگون بوده است. این تمدن محصول انزوا و در خود فرورفتگی نبوده است، بلکه مردم ایران توانسته‌اند با هوشمندی از دستاوردهای مثبت سایر اقوام و ملل بهره‌مند شوند و آن‌ها را با علم، هنر و خلاقیت خود به گونه‌ای بپردازند که محصولی منحصر به فرد و متمایز به وجود آید. تمدن ایران از یونان و مغرب‌زمین در

بستری بهره‌مند شد که اسلام برای تعقل و پویایی عقل انسان فراهم کرده بود تا دانشمندانی پیش‌تاز و نوآور را در حوزه عمل تقویت نماید که میدانی عظیم و افتخار آفرین برای تمدن بشری محسوب می‌شود. علم در تمدن ایران هیچ‌گاه ابزاری برای نابودی و سلطه و تسخیر دیگران نبوده است، بلکه مسیر صلح و هم‌زیستی و پیشرفت را برای همه ملت‌ها فراهم کرده است. به باور وی، علم در ایران همواره از دو خصیصه انسانی و اخلاقی بودن، و جهانگرایی بهره برده است. دکتر آهویی با ذکر این مقدمه سخنرانی را به دکتر حداد عادل سپرد.

دکتر حداد عادل ضمن ابراز خرسندی از اینکه توانسته در این نشست حلقه جدیدی را به زنجیره سخنرانی‌های فرهنگ ایرانی بیفزاید، بیان داشت که در این هشت سال از مساعدت و محبت دانشکده مطالعات جهان دانشگاه تهران، به‌ویژه دکتر عاملی بهره‌مند بوده و تشویق‌ها و پیگیری‌های ایشان کار را به اینجا رسانده است. دکتر حداد عادل سخنرانی خود را با موضوع «علم در ایران» با ذکر دو ملاحظه مقدماتی (رابطه میان علم و فرهنگ، و تعیین محدوده زمانی و مکانی بحث)؛ چهار نکته (علوم در ایران اسلامی ادامه و تداوم یافته علوم پیشینیان؛ محدود کردن بحث به علم نجوم، شیمی، فیزیک، ریاضی و طب؛ عوامل و انگیزه‌های مؤثر در گسترش علم در ایران؛ سهم ایرانی‌ها در تمدن اسلامی و علوم اسلامی)؛ شرح علوم نجوم، شیمی، فیزیک، ریاضی و طب؛ گواه دیگر علم در ایران، وجود مؤسسات علمی؛ پاسخ به ادعای اروپاییان درباره علم در میان مسلمانان؛ و در آخر تفاوت عمده علم در تمدن ایرانی و اسلامی با دیگر تمدن‌ها ایراد کرد.

دکتر حداد عادل در مقدمه نخست رابطه میان علم و فرهنگ را مطرح کرد. وی با تشبیه و تمثیل به تشریح این مطلب پرداخت و فرهنگ را با شخصیت فرد مقایسه کرد. به اعتقاد او، فرهنگ شخصیت جامعه است. فرهنگ برای یک ملت نظیر شخصیت برای فرد است. متناظر با عناصر و اجزایی که در شخصیت فرد مشاهده می‌شود، در مقیاس اجتماعی در فرهنگ‌ها دیده می‌شود؛ برای مثال، فرد حافظه دارد، جامعه تاریخ؛ فرد عادت دارد، جامعه سنت؛ فرد ادراک و آگاهی

عنوان کرد. دکتر حداد عادل، به مقاله اخیر خود با عنوان «انگیزه‌های دینی مسلمانان در توجه به علوم اوایل» اشاره کرد که در آن این مهم به تفصیل بررسی شده است. فقیه زمانی که می‌خواهد حکم دینی صادر کند و از مسلمانان می‌خواهد که به آن عمل کنند باید از علم استفاده کند. برای مثال، مسلمانان در هر نقطه‌ای از دنیا که به سربرند باید رو به قبله نماز بگذارند. برای تعیین قبله علم جغرافیا، نجوم و مثلثات لازم بوده است.

انگیزه دیگر نیازهای حکومتی بوده است. فرمانروایان احتیاج به مهارت‌های علمی داشتند و دانشمندان را در کنار خود می‌پروراندند. در آن روزگار به سعد و نحس معتقد بودند که برای تعیین آن از احکام نجوم و تنجیم استفاده می‌کردند. همچنین، برای سال و ماه و تعیین خراج، از منجمان برای نوشتن تقویم استفاده می‌کردند. در جنگ‌ها نیز کسانی را داشتند که از اسب‌ها مراقبت کنند. نگهداری اسب و علاج بیماری‌های اسب رشته‌ای وسیع بوده است. در دامپزشکی اسلامی صدها نسخه کتاب با نام *فرسنامه* وجود دارد. اسب موتور ارتش آن زمان بود و اهمیت بسیاری داشت.

نکته چهارم سخنرانی دکتر حداد سهیم ایرانی‌ها در تمدن اسلامی و علوم اسلامی بود. ایرانی‌ها پیش از اسلام، صاحب تمدنی بزرگ و تاریخ بودند. وقتی اسلام به آن‌ها عرضه شد، تشخیص دادند که اسلام بر حق است و با جان و دل آن را پذیرا شدند. نخست، لشکرکشی شد، اما مردم ایمان آوردند و همه سابقه و داشته‌های فرهنگی خود را در خدمت این دین نهادند. برخی دانشمندان ایران‌شناس گفته‌اند که نقش ایران در تمدن اسلامی همچون نقش یونان است در تمدن اروپایی. دکتر سید حسین نصر در کتاب *Science & Civilization in Islam* که احمد آرام آن را به فارسی برگردانده است، نوزده دانشمند بزرگ جهان اسلام را نام می‌برد که ده تن آن‌ها ایرانی بوده‌اند. جورج سارتن در جلد اول کتاب *مقدمه‌ای بر تاریخ علم* که مربوط به دوران مورد بحث ماست، تقریباً ۴۰ درصد از علم جهان را از تمدن اسلامی می‌داند و از کتاب او برمی‌آید که از علوم اسلامی سخن گفته شده، دست کم ۵۰ درصد آن متعلق به ایرانی‌هاست.

دکتر حداد با ذکر این مقدمات و نکات وارد بحث اصلی خود شد. وی یکی از مهم‌ترین علوم در تمدن اسلامی و ایران اسلامی را علم نجوم خواند. علم نجوم در ایران پیش از اسلام نیز وجود داشت

و عفونتش کمتر و از لرزش زمین و فروریختگی به دور و در گمش آنچنان چسبندگی باشد که ساختمان‌ها برای همیشه استوار و پایدار بماند. و پس از آنکه همه‌جای مملکت را کنجکاو و جستجو نمودند، در زیر این گنبد کبود شهرستانی را با این صفات جز اصفهان نیافتند. و در آنجا نیز به تمام گوشه‌وکنارها رفته و بهتر از روستاک جی جایی ندیدند. و در این روستاک همین محلی را که پس از سالیان دراز در آن شهر جی بنا شده موافق منظور خود یافتند و به قهن‌دژ که میان شهر جی قرار داشت آمده و علوم خود را در آنجا به ودیعت گذاشتند که تا زمان باقی و پایدار ماند. و نام این محل سارویه بود.» این محل کشف شده است و در دوران اسلامی کتاب‌هایی که در آنجا بود پیدا کردند.

دکتر حداد پس از ذکر این دو مقدمه به بیان نکات اصلی سخنرانی خود پرداخت. نکته نخست آنکه علوم اسلامی و آنچه در ایران اسلامی با عنوان علم به وجود آمد، ادامه و گسترش و تکامل یافته علوم پیشین و سایر ملل بود. مسلمانان با فرهنگ‌ها و تمدن‌های مختلف ارتباط داشتند- از جمله با یونانی، هندی، ایرانی، اسکندرانی (مصر قدیم)، آنچه به زبان سُرّیانی نوشته شده، سومری، و بابلی (بین‌النهرین امروز)- و از همه این تمدن‌ها استفاده می‌کردند و از آثار آن‌ها بهره بردند. نهضتی در دوران اسلامی، به خصوص در فاصله ۱۵۰ تا ۳۰۰ هجری در عالم اسلام به وجود آمد به نام «نهضت ترجمه» که مسلمانان با سازوکارهای عالمانه و حساب‌شده، در شکل وسیعی به ترجمه آثار مختلف از یونانی، سریانی و سانسکریت به عربی پرداختند. در ایران در این دوران عربی قوت گرفت و زبان علم جهان شد. وی در ادامه دو کتاب مهم را ذکر کرد: کتاب *مجسطی* در نجوم نوشته بطلمیوس که از معروف‌ترین و مهم‌ترین کتاب‌های نجوم در دنیای قدیم و پیش از اسلام بود که مسلمانان آن را بیش از یک‌بار به عربی ترجمه کردند؛ کتاب دوم در ریاضیات و نجوم به نام *سیدهانتا* از تمدن هند که از سانسکریت به عربی ترجمه شد.

دکتر حداد برای کسب اطلاعات دقیق‌تر درباره نهضت ترجمه، حاضران را به *دانشنامه جهان اسلام*، ذیل مدخل «ترجمه» ارجاع داد که در آن از این نهضت، مترجمان، روش‌های ترجمه و کتاب‌های ترجمه‌شده در این دوران به تفصیل صحبت شده است.

نکته دوم سخن وی، محدود کردن بحث علم به علوم پایه از جمله شیمی، فیزیک، ریاضی، و نجوم و طب بود. منظور ایشان از علوم همان است که امروزه از کلمه *Science* می‌فهمیم. سایر علوم نظیر مهندسی، علوم انسانی، جغرافیا، تاریخ، دامپزشکی، کشاورزی، زمین‌شناسی و معدن‌شناسی، ادبیات، علوم دینی، فلسفه، کلام، عرفان، فقه و جز آن هر کدام تاریخ مفصل خود را دارد که در این بحث بدان‌ها نمی‌پردازیم.

نکته سوم ایشان، عوامل و انگیزه‌های مؤثر در گسترش علم در ایران بود. عامل نخست در توجه مسلمانان به علم را احکام دین اسلام

این اندازه‌گیری بسیار به اندازه‌گیری امروزی نزدیک است. عمر خیام نیز جزو گروهی بوده است که تقویم جدی تدوین کردند با عنوان *تقویم جلالی*. در دقت این تقویم جورج سارتن می‌گوید بنا بر محاسبات جدید در این تقویم هر ۵۰۰۰ سال یک روز اشتباه می‌شود، در حالی که در تقویم گریگوری، اساس تقویم اروپایی، هر ۳۳۳۰ سال یک روز اشتباه دارد.

خواجه نصیرالدین طوسی در دوران پرآشوب حمله مغولان، توانست مغول‌های خونریز را که وحشیانه ایران را از بین می‌بردند متقاعد کند که برای پیشبرد علم عمل کنند. هولاکو رصدخانه‌ای در مراغه برای طوسی ساخت که در آن ۴۰۰ هزار جلد کتاب بوده است. خواجه نصیرالدین در این رصدخانه کارها، ابداعات و نوآوری‌های بسیاری در نجوم داشت. برای رفع مشکلات منجمان در محاسبات، مدل‌های جدیدی ابداع کرد که به «جفت طوسی» *Tousi's Couple* معروف است. *زیچ ایلخانی* را نیز تدوین کرد.

علم دومی که دکتر حداد عادل بررسی کرد *علم شیمی* بود. در این علم جابر بن حیان در قرن دوم بسیار مشهور است. ویل دورانت در کتاب *تاریخ تمدن* در جلد *عصر ایمان* می‌گوید: «شیمی به‌عنوان یکی از علوم، تقریباً از ابداعات مسلمین است، زیرا آن‌ها مشاهده دقیق و تجربه علمی و توجه به ثبت نتایج را بر محصول کار یونانیان که چنانکه می‌دانیم به بعضی تجربیات و فرضیات مبهم انحصار داشت بیفزودند. انبیب را اختراع کردند و نام آن نیز از ایشان است. تعداد زیادی از مواد را تجزیه کردند، و درباره سنگ‌ها تألیفاتی داشتند. مواد قلیایی و اسیدها را مشخص کردند. و درباره موادی که به یکی از این دو تمایل دارد، مطالعه کردند. درباره صدها داروی طبی تحقیق کردند و صدها داروی تازه ساختند. از نظریه کیمیا، فرضیه تبدیل فلزات عادی به طلا که از مصر گرفته بودند و از نتیجه صدها کشف تازه که بر حسب تصادف کردند روشی در این زمینه پیش گرفته بودند که از همه روش‌های قرون وسطی به ترتیب صحیح علمی نزدیک‌تر بود. و از همه این‌ها به شیمی واقعی دست یافتند. ... معروف‌ترین کیمیاگر اسلام، جابر بن حیان، متولد ۸۳ و متوفی ۱۴۹ هجری قمری بود که در اروپا به نام *گبر* معروف است. جابر فرزند یک داروگر کوفی بود که به طب اشتغال داشت اما بیشتر وقت خود را با انبیب و بوته سر می‌کرد.

و بعد از اسلام رونق جدی یافت. در نجوم جدول‌هایی وجود داشته است به نام «زیچ» که با آن جایگاه سیارات و کواکب را بر حسب گذر زمان از نظر بعد و ارتفاع و موقعیت در دوره‌هایی سی ساله معین و پیش‌بینی می‌کردند. ده‌ها زیچ در تمدن اسلامی و ایرانی تألیف شده است؛ برای مثال، *زیچ شهریار* در حدود سال ۵۵۰ میلادی.

یکی از معروف‌ترین منجمان جهان اسلام عبدالرحمان صوفی رازی، از اهالی ری بود که کتاب *معروف صورالکواکب* را به عربی نوشته است که یکی از کتاب‌های شناخته‌شده در تاریخ نجوم جهان است. در این کتاب شکل ستاره‌ها و صور فلکی و جایگاه آن‌ها به لحاظ موقعیت و مشخصات آن و مقدار روشنایی نشان داده شده است. خواجه نصیرالدین طوسی در قرن هفتم این کتاب را به فارسی ترجمه کرده است. این کتاب به خط خود خواجه نصیرالدین و همچنین، بعدها با چاپ حروفی منتشر شد. هم صوفی و هم طوسی هر دو از منجمان بزرگ ایرانی بوده‌اند.

نجوم قدیم، نجوم زمین‌مرکزی بوده است. زمین را در مرکز عالم و باقی ستاره‌ها، خورشید و ماه را به دور آن در چرخش می‌دانستند. نجوم قدیم بطلمیوسی و نجوم جدید کوپرنیکی است. نجوم جدید خورشیدمرکزی است. در دنیای قدیم آنچه را می‌دیدند اساس قرار می‌دادند. منجم بزرگ جهان اسلام، ابوریحان بیرونی اشاره‌ای دارد که منجم دیگری به نام ابوسعید سجزی (سیستانی) اسطرلابی درست کرده بود با فرض اینکه زمین به دور خورشید می‌گردد. جورج سارتن در کتاب خود به همین قول ابوریحان اشاره کرده است. بیرونی یکی از پرکارترین دانشمندان در بخش وسیعی از علوم اسلامی بوده است. وسعت معلومات، دقت، روح انتقادی علمی، پشتکار و تحرکی که داشته است حیرت‌انگیز است. به فارسی، عربی، ترکی، سغدی و سانسکریت مسلط بوده است. سال‌ها در هند سکونت داشته و در مورد علوم، تاریخ، فرهنگ، آداب و سنن هندی‌ها کتاب‌های متعددی نوشته است که در هندشناسی اهمیت بسیاری دارد. از جمله آثار او در نجوم عبارت است از *التفهیم لاولئ صناعه التنجیم، قانون مسعودی، آثار الباقیه عن القرون الخالیه، تحدید نهایات الاماکن*. ابوریحان بیرونی در کتاب *تحدید نهایات الاماکن شعاع کره زمین* را اندازه‌گیری کرده است. اعتقاد به کروی بودن زمین از زمان یونانی‌ها بوده است. مسلمانان نیز این فکر را گرفته بودند و روش‌ها و محاسبات یونانی‌ها را آموخته بودند. کتاب مهمی حاوی مجموعه سخنرانی‌های مستشرق ایتالیایی در قرن نوزدهم به نام کرلو آلفونسو نلینو به عربی با عنوان *علم الفلک: تاریخه عند العرب فی القرون الوسطی*، ترجمه شده است و احمد آرام با عنوان *تاریخ نجوم اسلامی آن را به فارسی* برگردانده است. در این کتاب روش ابوریحان بیرونی در اندازه‌گیری شعاع زمین شرح داده شده است. این علم کاملاً علم بوده و بر پایه علوم ریاضی متعدد، اندازه‌گیری، مشاهده، خطاسنجی، استفاده از ابزار و وسایل، تکرار آزمایش، و دقت عمل که همه رعایت می‌شده است.

که شرحی است بر کتاب ابن هیثم با عنوان *المناظر*. دانشمند دیگری از اهالی مرو به نام خازنی وزن مخصوص بسیاری از مواد را اندازه گیری کرده است. ابوریحان بیرونی نیز همین کار را کرد. اعداد به دست آمده او با اعدادی که سال‌ها بعد در سال ۱۸۵۸ میلادی موله و در سال ۱۸۷۶ میلادی بلتون به دست آوردند بسیار نزدیک است. ابوریحان بیرونی در مورد چاه‌های آرتزین توضیحات مبسوطی دارد. دانشمند دیگری کتابی به فارسی به نام *فراضه طبیعیات* دارد که ۹۰۰ سال پیش تألیف شده است. در باب دهم آن درباره اینکه «چراست که اندر صحرا صدا نشنوی و اندر کوه بشنوی؟» درباره پژواک صدا توضیح داده است. همین‌طور در باب یازدهم به پرسش «کشتی به چه میزان اندر آب شود؟» پاسخ داده است که همان قانون ارشمیدس است. ابوریحان معاصر ابن سینا بوده است. این دو با هم شروع به مکاتبه کردند و در آن پرسش و پاسخ‌هایی میانشان رد و بدل شده است که در کتابی با عنوان *أسئله و أجوبه* امروز موجود است.

علم چهارم مطرح شده علم ریاضیات بود. ریاضی مورد علاقه مسلمانان و ایرانیان بوده است که ذیل آن حساب، هندسه، نجوم و موسیقی می‌خواندند. بناهای ایرانی معرف توان معماران ایرانی در علم هندسه است. دکتر حداد در ذکر انس در ایرانیان با ریاضیات و هندسه به یکی از المپیادهای ریاضی اشاره کرد که از ایران شش دانش‌آموز شرکت داشتند. سؤال‌های مربوط به هندسه را تنها ایرانیان توانسته بودند حل کنند آن هم از شش راه مختلف که این راه‌ها به صورت مقاله‌ای در نشریه‌ای بین‌المللی در آموزش ریاضیات منتشر شد.

وی در مشخص کردن سهم ایرانیان در ریاضیات جهان، دو واژه «جبر» و «الگوریتم» را نام برد که هر دو از دانشمند ایرانی، خوارزمی گرفته شده است. وی نخستین کتاب مستقل در جبر را با عنوان *الجبر والمقابله* نگاشته است. الخوارزمی مبنای کلمه *الگوریتم* شده است. در قرن نهم، نابغه‌ای از شهر کاشان به نام غیاث‌الدین جمشید کاشانی، منجم، ریاضیدان و فیزیکدان، کسرهای اعشاری را ابداع کرد. تا قبل از وی مبنای کسرها شصت‌گانی بوده است. دکتر حداد عدد π را از شگفتی‌های روزگار نامید که معرف نسبت قطر به محیط دایره و سه برابر و خرده‌ای است. این خرده هیچ‌گاه تمام نمی‌شود. از یونان قدیم محاسبه این عدد مطرح بوده و ریاضیدانان قدرت خود را با محاسبه این عدد نشان می‌دادند. غیاث‌الدین رساله ویژه‌ای در

مورخان یکصد تألیف یا بیشتر را به او نسبت می‌دهند که در حقیقت از مؤلفانی گمنام است که در قرن دهم می‌زیسته‌اند. بسیاری از این کتاب‌ها که نویسنده آن شناخته نیست به زبان لاتینی برگشته و مایه پیشرفت علم شیمی در اروپا شده است.»

جان هوتسون، مورخ دیگری است که کتابی به نام *تاریخ شیمی* تألیف کرده است و در آن از محمد بن زکریای رازی می‌گوید: «رازی دانشمندی بسیار ماهر در زمینه شیمی عملی بود. او طرز تهیه قلیاهای سوزان را به وسیله اثر کربنات‌های سدیم و پتاسیم بر آهنک آبدیده شرح داده است. واژه الکالی انگلیسی از واژه القیلی عربی به معنای خاکستر آهنکار شده گرفته شده است. قلیاهای سوزان و محلول‌های اسیدی مانند سرکه و شیر ترش شده و آلبیمو به نام آب‌های تند و تیز شناخته شده بود و در بسیاری از موارد به عنوان حلال به کار می‌رفت. رازی مواد را به گونه‌ای طبقه‌بندی کرد که بسیار ماهرانه‌تر از طبقه‌بندی‌های پیشین بود.»

رنگ‌ها در کاشی ایرانی نشان از وجود شیمیدانان قوی است. در مساجد و معماری اسلامی در زیر آفتاب و باد و باران و شن، این کاشی‌ها در طول قرن‌ها تغییر رنگ نداده است. رنگ قرمز که به مرور زمان و بر اثر تابش نور می‌پرد، در کتاب‌هایی که در تاریخ اسلام نوشته شده ثابت مانده است. در نقاشی‌های ایرانی و فرش ایرانی رنگ‌ها بسیار متنوع و ثابت است. این‌ها همه دلالت بر پیشرفت رشته شیمی در ایران دارد.

علم سومی که استاد مطرح کرد، علم فیزیک بود. قطب‌الدین شیرازی یکی از چهره‌های بزرگ علم اسلامی در علم فیزیک است. سارتن در جلد دوم کتاب خود، در ص ۲۲۵۸ درباره نورشناسی قطب‌الدین شیرازی می‌گوید: «مهم‌ترین عواید قطب‌الدین را در زمینه اپتیک در آثار نجومی‌اش می‌توان یافت. در *نهایه الادراک*، کتابی از قطب‌الدین، از اپتیک هندسی، ماهیت رویت و رنگین کمان بحث می‌کند. او نخستین توضیح قانع‌کننده را راجع به رنگین کمان عرضه کرد. آن را با مطالعه عبور شعاع نورانی از یک فضای شفاف، از یک قطره آب، توضیح داد. شعاع نور دو بار می‌شکند و یک بار منعکس می‌شود. این توضیح اساساً شبیه به توضیح دکارت است.» قطب‌الدین شیرازی شاگردی به نام کمال‌الدین فارسی داشته است که نورشناس بزرگی در جهان اسلام است. وی کتابی با عنوان *تنقیح المناظر* دارد

استاد حداد در انتها، این ادعای اروپاییان را نقد کرد که در تاریخ علم جهان مدعی‌اند مسلمانان علوم یونانی را در دورانی گرفته‌اند و به عربی ترجمه کرده‌اند که اروپا گرفتار قرون وسطی و قرون تاریک بود و با علم سرکاری نداشت. پس از این دوران در قرن دوازده میلادی، اروپاییان این علوم را از مسلمانان گرفته و از عربی به لاتین ترجمه کرده‌اند. و در اصل مسلمانان را مدتی امانتدار این علوم قلمداد می‌کنند. به بیان استاد، مسلمانان مستقلاً به علم اهمیت می‌داده‌اند و علم برای آنان اصالت و اهمیت داشته است و در مطالعه علم دقیق و جدی بوده‌اند و با فعالیت‌های علمی، ابداعات و اکتشافات خود باعث پیشرفت و رشد علم شده‌اند.

وی در خاتمه در بیان تفاوت بنیادین علم در تمدن ایرانی و اسلامی افزود، در این تمدن علم در پرتو نور حکمت اسلامی مطالعه می‌شود. دانشمندان مسلمان فهمی از علم داشته‌اند و آن را در جهان بینی توحیدی اسلامی جستجو و تفسیر و دنبال می‌کنند و می‌فهمند. عالم اسلامی در پرتو این نور فعالیت علمی می‌کند. عالم علوم طبیعی در تحقیق خود وحدت طبیعت را در نظر دارد. از وحدت طبیعت به وحدت خدای طبیعت پی می‌برند. توحید را می‌بینند. دیگر دانشمندان تخصصی در رشته‌های کسب می‌کنند و به جنبه‌های دیگر توجهی ندارند. دانشمندان مسلمان دانش خود را در منظومه حکمت می‌نگرند که به زندگی معنا می‌بخشد و رابطه انسان و خدا را روشن می‌کند. دانشمندان ایرانی مسلمان در تحقیقات طبیعت‌شناسانه فقط به علت فاعلی توجه نداشته‌اند، بلکه علت غایی را می‌جستند. در علوم جدید غربی بحث در علت غایی از علم به کلی حذف شده است و چگونگی را بررسی می‌کنند، نه چرایی را. دانشمندان مسلمان به هر دو توجه دارند و مقصود حکیمان‌های را می‌جویند و به سطح بالاتر هستی می‌نگرند.

به بیان دکتر حداد عادل مقصود از این سلسله سخنرانی‌ها این است که: «ایرانی امروز باید بداند که فرزند چنین پدرانی است و به چنین تاریخی تعلق دارد و در سرزمینی زندگی می‌کند که در گذشته کسانی زندگی می‌کرده‌اند که چنین تفکر علمی عمیقی داشته‌اند. گر بریزی بحر را در کوزه‌ای/ چند گنجد قسمت یک‌روزه‌ای.» در خاتمه نیز ضمن تأیید سخنان دکتر عاملی افزود: «علم پرنده‌ای است که در یک لانه متولد می‌شود، ولی وقتی به پرواز درآید مرز نمی‌شناسد.»

باب عدد π تدوین کرد با عنوان محیطیه و در آن محیط دایره را با کشیدن کثیرالاضلاع از بیرون و محاط کردن آن روی دایره و کشیدن کثیرالاضلاع دیگری با همان تعداد ضلع در داخل دایره به طوری که دایره بر آن محیط باشد محاسبه کرد. هرچه این اضلاع بیشتر باشد، تفاوت میان کثیرالاضلاع درونی و بیرونی کمتر و به محیط دایره نزدیک‌تر می‌شود و با کثیرالاضلاع 805 میلیون ضلعی این عدد را اندازه‌گیری و تا 16 رقم اعشار (3×228) پیش رفت. استاد ابوالقاسم قربانی این محاسبات را به زبان ریاضی امروز بیان کرده است. در اروپا تا 200 سال بعد از غیاث‌الدین قادر به این اندازه‌گیری نبودند.

علم پنجم و آخرین علمی که در این نشست بررسی شد علم طب بود. در ایران قبل از اسلام طب بوده است. برزویه که از سوی انوشیروان به هند و به جندی شاپور رفته بود و کلیله و دمنه را آورد طیب بود. یکی از اولین طبیبان علی بن ربن طبری از اهالی طبرستان (مازندران امروزی) در قرن 2 و 3 بود. وی کتابی با عنوان فردوس الحکمه در 360 فصل در طب دارد. زکریای رازی و ابن سینا از شاگردان او بودند. کتاب‌های ابن سینا در طب از قرن نهم تا دوازدهم میلادی در دانشگاه‌های اروپا تدریس می‌شده است و گفته شده، بعد از کتاب مقدس، کتاب قانون ابن سینا پر تجدید چاپ‌ترین کتاب بوده است. ابن سینا کسی است که برای اولین بار مننژیت را تشخیص داد. کتاب رازی با عنوان الجدری و الحصبه دربارهٔ آبله و حصبه را شاهکار علم طب اسلامی نامیده‌اند. کتاب‌های دیگر رازی در طب عبارت است از الحاوی، منصوره، قصص و حکایات المرضی. در قرن سوم برای تعیین محل شهر بغداد از رازی مشورت خواستند. وی چند لاشه گوسفند در چند نقطه آویخت. مکانی را که در آن لاشه در تیر متعفن شد، محل شهر بغداد تعیین کرد. دکتر محمود نجم‌آبادی، استاد تاریخ طب در دانشگاه تهران، کتاب قصص و حکایات المرضی رازی را به فارسی برگردانده است. این کتاب حاوی شرح حال بیماران و مطالعات موردی است. استاد حداد عادل بخش‌هایی از این کتاب را قرائت کرد. دانشمند مشهور دیگر در طب جرجانی و صاحب کتاب ذخیره خوارزمشاهی است.

دکتر حداد عادل، در ادامه گواه دیگر وجود علم در ایران را وجود مؤسسات علمی دانست و مکتبخانه‌ها، مدارس و مدارس علمیه (مهم‌ترین آن‌ها نظامیه‌های معروف بوده که نظام‌الملک ساخته بود)، حوزه‌های علمیه که به جز فقه و اصول علوم دینی، ریاضیات نیز در آن‌ها تدریس می‌شده و از همه معروف‌تر حوزه علمی نجف و دانشگاه الازهر در قاهره با قدمت هزار ساله، و رصدخانه‌ها را در سراسر جهان اسلام نام برد.

دکتر حداد عادل بخش‌هایی از کتاب *التقص* را نیز قرائت کرد که در قرن 6 و 7 عالمی به نام نصیرالدین ابورشید عبدالجلیل رازی قزوینی در 600 صفحه در رد کتاب *بعض فضایح الروافض* و در پاسخ به علمای سنی تدوین کرده و در آن از مراکز آموزشی و علمی شیعیان نیز نام برده شده است.

دیدار دکتر علی جنتی از دانشکده مطالعات جهان

از روند صدور ویزا برای دانشجویان خارجی ابراز داشت که مانع جدی جذب بیشتر دانشجویان خارجی است.

دکتر محمدرضا سعیدآبادی، مدیر گروه مطالعات جنوب و شرق آسیا و اقیانوسیه، نیز نگاه به دانشکده مطالعات جهان را نیازمند تفکری دیگر در جهت کمک به دانشکده برای یافتن جایگاه حقیقی خود دانست و رشد دانشکده را در جذب دانشجویان خارجی برای مطالعه در دیگر رشته‌های این دانشکده خواند. وی ضمن تأکید بر تلاش در راه تحقق دیپلماسی علمی، افزود با این رویکرد می‌توان اتفاقات بسیار خوبی را برای کشور رقم زد. دکتر سعیدآبادی ضمن اشاره به می‌جی، معمار ژاپن جدید بعد از جنگ جهانی، رویکرد او را در دو محور بومی‌سازی و باز کردن دروازه‌های ژاپن به سوی دنیا نامید. به باور وی، وزارت امور خارجه باید در بستر آکادمیک شکل گیرد و این دانشکده در یافتن دولتمردان به نگاه واقعی و سیاستگذاری درست و مطلوب‌تر بین‌المللی کمک شایانی خواهد بود.

دکتر علی جنتی، ضمن تشکر از دکتر عاملی و دکتر ایوبی که زمینه این نشست را فراهم کردند، از حضور در دانشکده مطالعات جهان و اطلاع از گام‌های مهم و فعالیت‌های آن ابراز خشنودی کرد و افزود: «برایم جالب بود و تازگی داشت که با این امکانات کم، چنین حرکت‌های بزرگی در این دانشکده انجام شده است.» و از درست معرفی نشدن این دانشکده ابراز تأسف کرد. دکتر جنتی بر استفاده از و ارتباط بیشتر و هدفمندتر با وزارت امور خارجه که حاوی گنجینه‌های غنی تجربه است، مرکز ایران‌شناسی، بنیاد سعدی در آموزش زبان فارسی به دانشجویان خارجی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، و طلاب خارجی در حال تحصیل در قم و همکاری با دانشکده مطالعات جهان تأکید کرد. همچنین، برای حل مشکلات ویزا برای دانشجویان خارجی تغییر نگاه به این دانشجویان در کشور را خواستار شد. دکتر جنتی بر همکاری دانشکده با سازمان برنامه و بودجه و تخصیص ردیف بودجه مستقل به این دانشکده تأکید ویژه داشت و در خاتمه افزود: «خوشحالم که می‌بینم کارهایی جدی در جهت منافع ملی در این دانشکده در حال انجام است.»

در خاتمه این نشست دکتر جنتی از بخش‌های دیگر دانشکده بازدید و با دانشجویان خارجی این دانشکده با زبان فارسی صحبت کرد.

دکتر علی جنتی، مشاور رئیس دفتر رئیس‌جمهور و سرپرست نهاد ریاست جمهوری، در روز چهارشنبه ۱۱ مهر، از دانشکده مطالعات جهان دیدار کرد.

در این نشست که **دکتر سیدسعیدرضا عاملی**، رئیس دانشکده مطالعات جهان، اعضای هیئت رئیسه، مدیران گروه‌ها و جمعی از اساتید جدید دانشکده حضور داشتند، دانشکده و فعالیت‌های آن به وزیر سابق فرهنگ و ارشاد اسلامی معرفی شد. نخست، اعضای حاضر در نشست به معرفی خود و گروه‌های مختلف دانشکده پرداختند.

دکتر حجت‌الله ایوبی، دانشیار گروه مطالعات آمریکا و دبیرکل کمیسیون ملی یونسکو در ایران، ضمن خوشامدگویی به دکتر جنتی که چهره‌ای علمی، فرهنگی و بین‌المللی قلمداد می‌شود، از تلاش‌های دکتر عاملی در تأسیس دانشکده مطالعات جهان یاد کرد که نام ایشان را در تاریخ ایران ماندگار ساخته است. وی ضمن معرفی دانشکده و ذکر این مهم که دانشجویان به زبان همان کشوری که مطالعه می‌کنند درس می‌خوانند و پایان‌نامه می‌نویسند، بر نقش آفرینی موفق فارغ‌التحصیلان این دانشکده در عرصه‌های مختلف داخلی و بین‌المللی اشاره کرد. دکتر ایوبی در خاتمه همکاری با دکتر جنتی را در زمان تصدی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی حاوی نکات مدیریتی و اخلاقی مهم و بهترین دوران فرهنگی کشور خواند.

دکتر عاملی، ضمن خیر مقدم به جناب آقای دکتر علی جنتی، به ذکر تاریخچه مطالعات جهان در دنیا و نحوه تأسیس آن در دانشگاه تهران پرداخت که پس از دانشکده الینویز، این دانشکده دومین دانشکده مطالعات جهان در دنیا بوده است. رئیس دانشکده مطالعات جهان نیاز امروز کشور را به مسائل بین‌المللی کشور توأم بودن تجربه اجرا و آموزش آکادمیک دانست که این دانشکده در راه تحقق نیازهای واقعی کشور در ابعاد سیاسی، فرهنگی و بین‌المللی گام برداشته است. رئیس دانشکده مطالعات جهان همچنین، از ساخت ساختمان جدید دانشکده مطالعات جهان با حمایت بنیاد حامیان دانشکده خبر داد.

دکتر محمد سمیعی، مدیر گروه مطالعات ایران، نیز ضمن معرفی گروه ایران‌شناسی و موفقیت این گروه در معرفی ایران امروز به دانشجویان خارجی که سفیران کشورهای خودند، گله‌مندی خود را

نهمین هم‌اندیشی اندیشه اسلامی در ایران معاصر

بر پرسش‌ها و چالش‌های دنیای معاصر دانست که حدود ده سال است فعالیت خود را آغاز کرده است. معاون فرهنگی جامعه‌المصطفی فعالیت‌های این نمایندگی را در دو محور معرفی کرد: چندین رشته در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری، و برگزاری سالیانه هم‌اندیشی.

دکتر حمید پارسانیا، دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه تهران و دبیر علمی هم‌اندیشی، در افتتاحیه به معرفی و بیان ضرورت و اهداف این هم‌اندیشی پرداخت. ایشان نیز ضمن تشکر از برگزارکنندگان این هم‌اندیشی افزود، تلاش شده است که از استادان صاحب‌نظر در حوزه معاصر ایران دعوت شود تا حضار با فضای معاصر ایران آشنایی یابند. دکتر پارسانیا مطالب خود را با عنوان «رویکرد جامع به اندیشه اسلامی در ایران» ادامه داد و به بیان جریان‌های فکری تأثیرگذار در ایران پرداخت. وی اندیشه اسلامی ایران معاصر را متأثر از دو عامل اصلی معرفی کرد. بخشی متعلق به سنت فکری ایران و جهان اسلام است، و بخشی در مواجهه با ایران مدرن که هر یک تکثری را در درون خود دارد. جریان‌های فکری جهان اسلام را که با هم در تعامل و دادوستد هم بوده‌اند عبارت دانست از جریان حدیثی و جریان متون قرآن و حدیث که جریان‌های دیگر را در خود تعریف می‌کنند: جریان کلامی، جریان فلسفی، و جریان عرفانی. در ایران جریان احکامی-فلسفی جهان اسلام بیش از همه تأثیرگذار بوده است. عمده شاخص‌های فکری ایران نیز متعلق به این مکتب است. وی از دانشمندان فکری و فلسفی ایرانی در جهان اسلام از فارابی، ابن‌سینا، خواجه نصیرالدین طوسی، شیخ اشراق و ملاصدرا نام برد. به باور ایشان تکثر جریان‌های فکری مدرن به‌لحاظ سیاسی (جریان‌های چپ و راست، مارکسیستی و لیبرالیستی)، و به‌لحاظ فلسفی (تحلیلی و قاره‌ای)، به‌نوعی در ایران معاصر تأثیرگذار بوده‌اند.

وی در ادامه به وجوه امتیاز جریان‌های فکری ایران مدرن و تعامل فعال آن از منظر عقل و علم اشاره کرد و دیدگاه غرب را نیز تبیین کرد. از دیدگاه وی مهم‌ترین جریان در ایران معاصر جریان عقلانیت است.

نهمین هم‌اندیشی اندیشه اسلامی در ایران معاصر جامعه‌المصطفی (نمایندگی تهران و البرز) با همکاری دانشکده مطالعات جهان و شرکت هیئتی ۱۷ نفره از استادان و اندیشمندان روسیه، از ۱ تا ۵ مهر ۱۳۹۷ در دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

این هم‌اندیشی که با ورود مهمانان روسی در ۳۰ شهریور ۱۳۹۷ و با بازدید از مکان‌های مختلف آغاز شده بود، در روز نخست این هم‌اندیشی در ۱ مهر، کار خود را رسماً آغاز کرد.

در روز نخست این هم‌اندیشی در ۱ مهر، نخست **دکتر سیدعلی امامزاده**، معاون فرهنگی جامعه‌المصطفی ضمن خیرمقدم به حضار، به‌خصوص مهمانان روسی نشست، از برگزارکنندگان این هم‌اندیشی از جمله دکتر سیدسعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، دکتر هادوی، رئیس بنیاد اسلامی مسکو، دکتر ابراهیمی ترکمان، رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، و دکتر حمید پارسانیا، دبیر علمی همایش، تشکر کرد. وی از جمله رسالت‌های مهم جامعه‌المصطفی در عصر بازگشت انسان به معنویت را حرکت به سمت جامعه‌ای دانش‌محور و دانش‌گستر عنوان کرد. دکتر امامزاده از تمامی علاقه‌مندان دعوت کرد این نهاد آموزشی و پژوهشی را در شاهراه گسترش اندیشه الهی و توحیدی و فعالیت‌های بشردوستانه آن با هدف پاسخگویی به نیازهای معنوی بشر همراهی کنند. وی نمایندگی تهران جامعه‌المصطفی را دارای رسالت ویژه بیان سنت اسلامی ناظر

در سفر سال ۱۹۴۳ استالین و چرچیل و رزولت به ایران، انجمن روابط فرهنگی با اتحاد جماهیر شوروی تأسیس شد. دومین اتفاق تأسیس بیمارستان میرزا کوچک خان بود. انجمن روابط ایران با روسیه، امضای نخستین توافقنامه فرهنگی میان ایران و روسیه که هنوز معتبر و در حال اجراء است از دیگر فعالیت‌های فرهنگی بوده است. به باور ایشان، چند اتفاق البته نگاه ایرانیان به روس‌ها را تیره کرده است. تا قبل از پیروزی انقلاب این دو کشور در جایگاه دشمن مرزی به هم می‌نگریستند و ۷۰ سال دو کشور بر علیه هم تبلیغ کردند و از نظر ایدئولوژی هم در دو قطب مخالف قرار داشتند.

دکتر ترکمان به کتاب خود با عنوان *تفاوت‌ها و همانندی‌های ایران و روسیه* اشاره کرد و افزود روسیه امروز چند تفاوت عمده با شوروی سابق دارد. اولین تفاوت در ساختار سیاسی روسیه و شوروی است که شوروی مبتنی بر ایدئولوژی بود و روسیه مبتنی بر عملگرایی. دومین تفاوت در حوزه اقتصادی است که شوروی مبتنی بر سوسیالیست است و روسیه مبتنی بر کاپیتالیسم. سومین تفاوت در سیاست‌های خارجی است که شوروی متحده محور بود اما روسیه منفعت‌محور است. چهارمین تفاوت در حوزه فرهنگ است. در زمان شوروی فرهنگ شرقی غلبه داشت و امروز فرهنگ غربی. این اتفاق البته در همه‌جای دنیا در حال اتفاق افتادن است، اما تمام تلاش روسیه در حفظ فرهنگ خود است. برگزاری دوره‌های ایران‌شناسی بیش از ۲۰۰ سال قبل در دانشگاه‌های نظامی که گام‌های بزرگی هم انجام دادند، کوچ چپ‌های ایران به شوروی و تقویت ایران‌شناسی، از دیگر مواردی بود که دکتر ترکمان برشمردند. ایشان در خاتمه برای بهبود روابط علمی و فرهنگی میان دو کشور به ۲۵ میلیون سند فارسی در روسیه، مثل نامه‌های میرزا کوچک خان و اسناد حزب توده اشاره کرد و پیشنهاد تشکیل کارگروهی برای این منظور را داد. همچنین در تألیف دایره‌المعارف فارسی در روسیه در آکادمی علوم اطلاعات اسلامی و شیعی پیشنهاد کرد که از منابع اصلی استفاده شود، نه از منابع غربی. همچنین، پیشنهاد حذف اطلاعات علیه یکدیگر را در کتاب‌های درسی مطرح کرد. وی محور روابط فرهنگی دو کشور را بر پایه مشترکات و هنر و ادبیات خواند و افزود می‌توانیم سیاست‌های فرهنگی یکدیگر را بهبود بخشیم.

همچنین، به نامه امام خمینی به گورباچف اشاره کرد که امام در آن نامه رویکرد سیاسی نداشت، بلکه کاملاً از دید فلسفی تحریر شده بود. حاضران روسی جلسه در این خصوص اظهار علاقه نشان دادند و اعلام داشتند که نگاه دولت روسیه به این نامه اصلاً مثبت نبود و کاملاً تلقی سیاسی داشت، ولی برای ما که اهل علم هستیم تبیین نگاه فلسفی امام حائز اهمیت است. دکتر پارسانیا در ادامه به تبیین آن پرداخت. شوارت نادره با این نامه برخورد کاملاً سیاسی داشت و امام پاسخی به ایشان نداد، حتی در دیدار با او لباس رسمی به تن نکرد. امام در آن نامه درست روی نقاط عطف فلسفه غرب دست گذاشته بود و به نقاط عطف فلسفه اسلامی و عرفانی اشاره داشت. امام دعوت کرد که گروهی از اندیشمندان و بزرگان خود را بفرستید تا با این نگاه فلسفی دست‌کم آشنایی پیدا کنند.

پس از سخنرانی تأثیرگذار دکتر پارسانیا که با استقبال مهمانان روسی همراه بود، سخنران دوم دکتر ابوذر ابراهیمی ترکمان، رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، با موضوع «چشم‌انداز سیاست‌های فرهنگی معاصر ایران و روسیه» به ایراد سخنرانی پرداخت. ایشان با توجه به وسعت روسیه که ۱۰/۵ برابر ایران است و از شرق تا غرب روسیه ۱۲ ساعت پرواز است و ۹ ساعت اختلاف ساعت دارد، ابراز داشت این کشور وضعیت چند فرهنگی دارد. یکی از ویژگی‌های مهم این کشور مدارا، تساهل و تسامح فرهنگی است که از زمان شوروی سابق پایه‌گذاری شده است، چون باید فرهنگی را ترویج می‌کردند که ترکمن، قرقیزی، آذری، ازبکی، تاتاری، ازبکی و چچنی را در خود هضم کند. وی افزود: «بسیاری از فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌ها در فرهنگ روسی هضم شده‌اند و فرهنگ غالب توانست این فرهنگ‌ها را از میان به‌در کند، اما فرهنگ مسلمانان در روسیه همچنان دست‌نخورده باقی ماند. در میان چهار دین اصلی در میان ادیان رسمی روسیه اسلام دین دوم است و خود روس‌ها معتقدند که مسلمانان مهاجر به روسیه نیستند بلکه اهل خود روسیه‌اند.» به بیان وی، بین مسلمانان و مسیحیان ارتدوکس در روسیه همواره تعامل خوبی برقرار بوده است. استالین در زمان قدرت و در مبارزه با دین، به یک میزان به مبارزه با مسلمانان و مسیحیان پرداخت با آنکه که دانش‌آموخته ارتدوکس بود. دکتر ترکمان در ادامه ضمن اشاره به روابط فرهنگی ایران و روسیه افزود این روابط از ۱۸۰۵ در قالب ترجمه کتاب شکل گرفت.

اسلام‌شناسی متوقف شد. اما از آغاز دهه ۹۰، این پژوهش‌ها مجدداً از سر گرفته شد و حوزه‌های مختلفی را در برمی‌گیرد. در این دهه کتاب *اسلام در باشقیرستان* به چاپ رسید که در آن به چگونگی ورود اسلام و شیوه زندگی مسلمانان باشقیرستان پرداخته شده است. امروزه، در باشقیرستان پژوهش‌ها بیشتر در حوزه مردم‌شناسی، ریشه‌شناسی و جامعه‌شناسی انجام می‌گیرد. بخش دیگری از فعالیت‌های وی جمع‌آوری، پژوهش و چاپ منابع دینی گذشته بوده است. وی در پایان افزود: «در ۵ تا ۱۰ سال اخیر پژوهش‌ها در حوزه تصوف در باشقیرستان زیاد شده است. در این پژوهش‌ها نه تنها به نگارش زندگینامه صوفیان اهتمام ورزیده شده است، بلکه تلاش شده ایده‌ها و جهان‌بینی آن‌ها نیز تفسیر شود.» وی سفر به ایران و آشنایی با افرادی را که شعر صوفیانه به زبان عربی، فارسی و ترکی را می‌شناسند فرصتی مغتنم شمرد.

دکتر ناتالیا برنکووا، دکترای تاریخ و استاد دانشگاه لاپچفسکی نیژنی نوگورود، به نمایندگی از دانشکده بین‌الملل، پس از معرفی فعالیت‌های این دانشگاه، درباره فعالیت‌های شیعیان لبنان و اندیشه‌های ضد امپریالیستی آن‌ها تحت تأثیر عوامل داخلی و روابط بین‌المللی و احیای اسلامی سخن گفت. به گفته وی در لبنان تحت فشار قراردادن شیعیان عراق، مناقشه میان اعراب و اسرائیل، آوارگان فلسطینی، ضرورت آزادسازی سرزمین اشغالی فلسطین از دید شیعیان و جنگ ۱۹۸۲، دخالت سوریه و انقلاب اسلامی ایران که تأثیر سمبلیک داشته بسیار تأثیرگذار بوده است. به بیان وی، با وجود افزایش جمعیت شیعیان در لبنان همچنان محدودیت در دستیابی به پست‌های کلیدی به قوت خود باقی است. در دهه ۶۰ ظهور تاجران موفق در شیعیان لبنان، فعالیت جبهه چپ لبنان، گسترش مناطق شیعی‌نشین در لبنان و بیروت، فعالیت‌های امام موسی صدر و جان‌نشین او محمد مهدی شمس‌الدین و تشکیل شورای ملی شیعیان و ایجاد هم‌دلی میان شیعیان و سنی‌ها فعالیت شیعیان را احیا کرد. از ۱۹۸۲ مکتب قوی دیگری در نتیجه سابقه فشار اسرائیل شکل گرفت و آن حزب‌الله لبنان بود با رویکرد حفظ منافع منطقه‌ای. همچنین، به نقش سوریه و ایران در حمایت از حزب‌الله لبنان اشاره کرد.

دکتر ایرینا تسارگاردتسوا، دکترای تاریخ و از اساتید مدرسه عالی اقتصاد و انستیتو شرق‌شناسی مسکو و مسئول روابط بین‌الملل دانشکده اقتصاد، در خصوص نتایج پژوهش این انستیتو درباره خاور

سخنران سوم نشست، **دکتر احمد پاکتچی**، مدیر بخش فقه، علوم قرآنی و حدیث مرکز دایره‌المعارف بزرگ اسلامی، دکترای رشته مطالعات ادیان و دکترای زبان‌شناسی تاریخی، با عنوان «اهل حدیث (جریان ظاهرگرا) و محمل‌های اجتماعی آن در صدر اسلام و دوران معاصر»، تلاش کرد با بررسی چهره‌های منتخب اهل حدیث در سه برهه تاریخی، نقش آن‌ها را از نظر اجتماعی بررسی کند. در دوره اول به دوره آغازین شکل‌گیری اهل حدیث و به عباسی متقدم و قاسم‌بن سلام و احمد بن حنبل اشاره کرد و نشان داد در مواجهه با اندیشه سیاسی خنثی داشتند و مروج نوعی خوانش خنثی از دین بودند. در دوره دوم، قرون میانی اسلامی، صلاح‌الدین ایوبی قیام کرد و جنگ‌های صلیبی را خاتمه داد و اهل حدیث را کناری راند و اهل اشعری را که جریانی عقلگرا بودند مسلط کرد. صد سال بعد ابن‌تیمیه با تکیه بر تفکر اهل حدیث در فضایی که ثبات نسبی وجود داشت جریان سلفیه را به‌وجود آورد. در دوره صفویه به‌دنبال علمایی رفتند که یا فقیه بودند و یا فیلسوف و قادر به ایجاد اندیشه سیاسی مورد نظر حکومت بودند. بعد از صلح نسبی با عثمانی و خاتمه دولت صفویه، دوباره اندیشه دینی خنثی شکل گرفت. به باور وی، قدرت‌گرفتن وهابی در عربستان و دهلوی در هند اتفاقی نبوده است، بلکه به اقتضای سیاست روز بود. سپس، جریان‌های اصلاح‌طلبانه دینی در دو قرن اخیر را بررسی کرد که با جمال‌الدین اسدآبادی و شیخ محمد عبده آغاز و دو مسیر در صد سال اخیر طی شد. یکی جریان روشنفکری دینی است و نگاه انتقادی تند به حدیث، و جریان دوم که جایگاه لازم را به حدیث می‌داد. وی در نتیجه‌گیری افزود جریان اهل حدیث قادر به ایجاد جریان اجتماعی و سیاسی نیست و اینکه جریان اهل حدیث برای حکامی مناسب است که به‌دنبال حضور خنثای دین بودند.

در نشست بعد از ظهر چهار تن از اندیشمندان روسی، دکتر اسکندر سعیدبطالوف، دکتر ناتالیا برنکووا، دکتر ایرینا تسارگاردتسوا، و دکتر آنتون زیکوف به سخنرانی پرداختند.

دکتر اسکندر سعیدبطالوف، دکترای فلسفه، «پژوهش‌های اسلام‌شناسی در باشقیرستان»، در خصوص پژوهش‌های اسلامی و تصوف و رویکردهای اتخاذشده و پژوهشکده‌ها و نهادهای آموزشی در باشقیرستان سخن گفت که فقه حنفی از آموزه‌های آن است. وی افزود: «جمهوری باشقیرستان در حال حاضر ۵۳ درصد مسلمان دارد. در دوران اتحاد جماهیر شوروی به‌دلایل ایدئولوژیکی، پژوهش‌های

(۱) گرایش به عقلانیت مدرن، (۲) گرایش به عقلانیت فلسفی، و (۳) گرایش به عقلانیت کلامی.

روز دوم نهمین هم‌اندیشی/اندیشه‌ اسلامی در ایران معاصر در روز ۲ مهر ۱۳۹۷ در دانشکده مطالعات جهان با دو سخنرانی ادامه یافت. سخنران اول این نشست، دکتر سید سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، با موضوع «فضای مجازی و تغییرات فرهنگی با تأکید بر اندیشه اسلامی در ایران معاصر» سخنرانی خود را در سه محور پایه‌ریزی کرد: تعریف فرهنگ و مشخصه‌ها و تغییرات آن، خصوصیات فضای مجازی، و نگاه اسلام به جهان و انطباق اندیشه اسلامی با این ظرفیت به‌وجود آمده.

دکتر عاملی عصر امروز را عصر تغییرات فرهنگی بزرگ خواند که ظهور اینترنت دلیل مهم این تغییرات بوده است. به بیان این استاد علوم اجتماعی، بیش از ۵۰۰ تعریف از فرهنگ وجود دارد که این تنوع نشان‌دهنده نسبت تعریف فرهنگ است. در قرن ۱۸ و ۱۹ فرهنگ را پدیده‌ای می‌دانستند که همه جوامع آن را ندارند و در واقع بی‌فرهنگ‌اند. جوامع دینی فرهنگ را مساوی با دین می‌انگازند. در مکتب فرهنگ‌شناسی بیرمنگام سوسیالیست‌هایی همچون ویلیامز نگاه عدالت‌گرایانه به فرهنگ دارند و همه جوامع را دارای فرهنگ می‌دانند و فرهنگ والا و فرهنگ پایین در دکتترین ویلیامز وجود ندارد. ویلیامز فرهنگ را به‌معنای مسیر زندگی (The way of life) تعریف کرد. فرهنگ در میان آنگلساکسون‌ها آنچه مردم با آن زندگی می‌کنند تعریف شد. وی در ادامه در نقد این تعریف از فرهنگ بیان داشت که این تعریف موارد متمایزکننده میان اقوام مختلف را دربر نمی‌گیرد. به باور وی فرهنگ آن چیزی است که ما با آن زندگی می‌کنیم و اختصاصات زندگی یک جامعه را نشان می‌دهد. دکتر عاملی به نقل از استوارت هال، فرهنگ را به تبعیت از چگونگی هویت معرفت آن چیزی دانست که ما هستیم و آنچه ما نیستیم (Being & not being)؛ برای مثال، وی با اشاره به فرهنگ عاشورا در ایران آن را از مشخصه‌های فرهنگ ایرانی شیعی دانست که در دیگر جاها دیده نمی‌شود.

این استاد علوم اجتماعی با بیان این مقدمه از تعریف فرهنگ، ریشه تمامی مشکلات امروز دنیا را از دید فرهنگ‌شناسان ریشه‌دار در فرهنگ دانست. از نگاه فرهنگ‌شناسان جدید تأکید بر مرکزیت

نزدیک سخن گفت. به بیان ایشان در روسیه دو مرکز قدیمی و بسیار مهم به این امر پرداخته‌اند و درباره زبان و فرهنگ خاور نزدیک تحقیق می‌کنند. چهار زبان اصلی در این انستیتو وجود دارد: چینی، ژاپنی، کره‌ای و عربی و از سال گذشته زبان فارسی به‌عنوان زبان دوم تدریس می‌شود و امسال گروه آموزش زبان فارسی تأسیس شده است که ۱۰ دانشجو دارد. وی افزود: «به اعتقاد ما در بررسی تاریخ این منطقه باید کل منطقه را با هم بررسی کرد.» در این انستیتو یک زبان اصلی که معمولاً عربی است و یک زبان دوم که فارسی یا عبری است انتخاب و مسائلی مثل نفت، تروریسم و سلفی‌گری در منطقه بررسی می‌شود. وی همچنین، از تبادل دانشجو با ایران استقبال کرد.

دکتر آنتون زیکوف، زبان‌شناس و فوق‌دکترای فلسفه، که پایان‌نامه خود را در دانشگاه آکسفورد درباره آیین زرتشت و ایرانیان دفاع کرده است، با تصاویر گویا درباره آیین زرتشت و پارسیان هند سخن گفت. به باور ایشان از میان جمعیت ۶۰۰۰۰ نفره زرتشتیان هند، نیمی سنت‌های زبانی را نیز حفظ کرده‌اند و زبان فارسی دارند. همچنین، به تفاوت‌های زبانی و گویشی زرتشتیان ایران و هند اشاره کرد و اینکه در حال تهیه فرهنگ لغتی در این زمینه است که بر مبنای کار خانم سالومه غلامی در دانشگاه گوتته درباره زرتشتیان کرمانی انجام داده است. همچنین، کتاب *از/ایران به زنجان* را معرفی کرد که در آن به ورود اسلام به ایران و فشار بر زرتشتیان و مشکلات آن‌ها پرداخته شده است. وی به حوزه‌های تحقیقاتی مشترک خود با دانشگاه مطالعات شرقی و دانشگاه سوربن نیز اشاره کرد.

سخنران آخر این روز **دکتر محمدتقی سبحانی**، دکترای فلسفه تطبیقی از تربیت مدرس دانشگاه قم با عنوان «جریان‌ها و تطورات اندیشه‌های کلامی جهان اسلام؛ نگاهی به زمینه‌ها و پیامدهای اجتماعی در ایران معاصر» به رابطه اسلام و تحولات مدرن در دو بخش پرداخت: (۱) اسلام در حوزه اهل تسنن، و (۲) اسلام در حوزه جریان‌های شیعه. در جهان سنی با سه جریان مهم در دنیای معاصر مواجه‌ایم: (۱) اصلاحات دینی، (۲) احیای دینی، و (۳) اسلامی‌سازی معرفت یا نوسازی اسلامی. سه شخصیت مهم در این سه جریان عبارت‌اند از: تحت‌الوای از مصر، خیرالدین تونسلی از شمال آفریقا و سید احمدخان در هند. در جهان شیعه معاصر نیز با سه جریان روبه‌رویم:

که مهاجرت‌های فرهنگی و مجازی در حال وقوع است و تفاوت‌های بین نسلی عمیق‌تر می‌شود. سومین تغییر قرار گرفتن فرهنگ‌ها در تراحم میان کشش و فشار است که با پیدایش فضای مجازی پدیده همه‌همسایه‌شدن جهان پدید آمد و به نوعی افراد در انتخاب بین فرهنگ خانه و فرهنگ غیرخانه قرار دارند و به نوعی موجب شد لزوماً محل زندگی، محل تعلق فرهنگی نباشد. چهارمین تغییر موقعیت پیدا کردن فضا در کنار مکان است که پدیده‌ای به نام فرامحلی شدن و فراملی شدن به وجود آمد. پنجمین تغییر بازنمایی فاصله میان جهان واقعی و جهان مجازی است. ششمین تغییر، ادامه یافتن جهان مجازی در جهان ذهن است؛ امروز سورئال در فضای مجازی رئال شده است. هفتمین تغییر، ضعیف شدن لایه نخبگی و قوی شدن فردگرایی و به نوعی جایگزین شدن سلبریتی‌ها به جای نخبگان اجتماعی و البته انتخاب‌های غیرهنجاری فردی است.

دکتر عاملی در ادامه به بیان دو فرق عمده حال با گذشته پرداخت: عبور از نظام‌های دیکتاتوری به نظام‌های دموکراتیک در دنیا، و توسعه دسترسی به تنوع‌های مختلف و روش‌های مختلف زندگی در دنیا. وی از عبارت کسی‌شدن (somebodiness) استفاده کرد که به دنبال کاهش نظام‌های دیکتاتوری و تقویت فردگرایی پدید آمده است و افراد امکان «کسی‌بودن» را در مقابل هیچ کس‌سازی قدیم پیدا کرده‌اند.

دکتر عاملی در ادامه سخنان خود به بیان ویژگی‌های فضای مجازی پرداخت، از جمله تبدیل مخاطب به کاربر، دیجیتالی بودن آن که بر پایه الگوریتم و بر بستر ریاضی است و از ظرفیت تغییر متمایل به بی‌نهایت برخوردار است و انعطاف تغییر در آن بسیار بالاست.

به باور دکتر عاملی در این رویارویی در عصر حاضر، اسلام و ادیان ابراهیمی خطاب جهانی دارند و تمامی قوم‌ها و نژادها را شامل می‌شوند. وی افزود: «در قرآن در هشتاد جا انسان مستقیم مورد خطاب قرار گرفته است. این محتوا ظرفی را پدیدار می‌سازد با نام فضای مجازی که فراقومی و فرامکان و فراجغرافیاست و با انسانی مواجه می‌شویم که فردگرا، انتخاب‌گرا و هنجارگراست.» به باور این استاد علوم اجتماعی دوران کنونی، دوران بازگشت انسان به سوی خداست چون داگما و لایه‌های عصبیت ضعیف شده است. دکتر عاملی افزود: «ما شیعیان معتقدیم که امام زمان به همراه عیسی مسیح ظهور خواهد کرد و در زمان ظهور مردم این عصر از مردم عصر پیامبر و

فرهنگ است. در دوره‌های دیگر اقتصاد را زیربنای همه‌چیز اجتماعی می‌دانستند و گفته می‌شد که وقتی ابزار تولید تغییر کند، جامعه تغییر خواهد کرد که مارکس نیز به آن معتقد بود. وی به نقد این دیدگاه از نگاه فرهنگ‌شناسان جدید، به دلیل قوت گرفتن فرد و توانا تر شدن انسان، پرداخت و افزود عامل تغییر لزوماً تغییر ابزار نیست، بلکه فرهنگ است. وی افزود: «در مسیر تغییرات فرهنگی در اواخر قرن ۱۹، به لحاظ اتصال انسان‌ها به یکدیگر اتفاق مهمی روی داد و آن اختراع موبایل بود که امکان انتقال هم‌زمان پیام را ممکن ساخت. به دنبال آن تلگراف و تلفن نیز اختراع شد. تا پیش از این، انتقال حاضر به حاضر میسر بود که با این اختراعات انتقال فرامحل میسر شد.» دکتر عاملی از آن به عنوان رشد فرامحلی شدن یا فراملی شدن فرهنگ یاد کرد. وی، به نقل از مارکوزه و اولخایمر در مقاله پنجاه صفحه‌ای خود، ادامه داد با پیدایش رادیو و تلویزیون صحبت از صنعت فرهنگ به میان آمد.

با پیدایش عصر اینترنت، این ابزار ابزاری مانند دیگر ابزارها و تک‌محصول نبود. اینترنت کل مسیر جهان را تغییر داد. لذا منابع تغذیه فرهنگ از جهان اول که فیزیکی است، به جهان دوم که مجازی است انتقال یافت. تعبیر دکتر عاملی از آن «دوفضایی شدن جهان» بود که همه چیز زندگی روزمره را به فضای دوم منتقل کرد، به گونه‌ای که امروز امور علمی، فیزیکی و حضوری، مثل پزشکی، از راه دور انجام می‌شود و ۲۴ تله پدیدآورده است.

به دنبال آن گول‌های مجازی در دنیا به وجود آمد که اداره دنیا را در دست گرفتند. برای مثال، گوگل که در سال ۱۹۹۸ با سرمایه ۲۰۰ هزار دلاری در پارکینگ منزل شروع به کار کرد، در سال ۲۰۱۷ ارزش ۱ تریلیون و ۲۰۰ میلیون دلاری می‌یابد و درآمد سالیانه آن در سال گذشته سه برابر درآمد نفت ایران می‌شود. گوگل نیوز خبرهای ۳۰۰۰ خبرگزاری دنیا را در خود پردازش می‌کند و به ۱۳۰ زبان دنیا داده در اختیار می‌گذارد.

دکتر عاملی به کتاب *استعمار مجازی/آمریکای خود اشاره کرد که در آن تعبیر Wiki World همچون Holly World تظاهر یافته است. لذا فرهنگ که تا دیروز در محدوده جغرافیا تعریف می‌شد امروز در فضای دوم به وجود آمده با قدرت‌های مجازی دوم در حال بازتعریف فرهنگ ملت‌هاست.*

رئیس دانشکده مطالعات جهان در ادامه به هفت تغییر اثرگذار بر فرهنگ‌ها اشاره کرد. اولین و مهم‌ترین آن همه ظرفیت‌ها و انتخاب‌های دوفضایی شدن است که چه بخواهیم و چه نخواهیم سبک زندگی آمریکایی با ترفند بومی‌سازی (به گونه‌ای تولید کن که همه‌جا پذیرفته باشد) در سراسر دنیا در حال تبدیل شدن به فرهنگ غالب است. دومین تغییر فاصله ایجاد شده میان خانه (house)، آنچه در آن سکنی داریم) و منزل (home)، آنچه به آن تعلق داریم) است

اهمیت این کتاب در پاسخ به اشعری‌گرایی چند تن از متفکران اسلامی است که درگیر ظاهرگرایی دینی شدند و خدا را به دلیل بلاها و اتفاقات پیش‌آمده در دنیا انکار کردند.» این استاد دانشگاه یکی دیگر از ویژگی‌های فلسفه اسلامی معاصر را کنار گذاشتن موضوعات کم‌اهمیت و روی آوردن به مسائل مهم‌تر دنیای امروز، همچنین قرائت و بازخوانی متون دینی بر اساس دیدگاه‌های عقلانی دانست.

سخنران دوم روز سوم، دکتر منصور میراحمدی، عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل دانشگاه شهید بهشتی، نطق خود را با عنوان «انقلاب اسلامی، مردم‌سالاری و چالش‌های پیش‌رو» آغاز کرد. وی نخست به تعریف مفهوم مردم‌سالاری دینی پرداخت. سپس، دلایل موفقیت مردم‌سالاری دینی در ایران را چنین برشمرد: (۱) اراده مردم، (۲) جایگاه دین اسلام در ایران، و (۳) نقش و جایگاه ویژه امام خمینی، بنیانگذار انقلاب اسلامی. دکتر میراحمدی از سه الگوی رقیب برای مردم‌سالاری دینی نام برد: (۱) الگوی حکومت تئوتراتیک یا ایدئولوژیک دینی، (۲) حکومت سکولار یا دولت سکولار، و (۳) لیبرال دموکراسی در سطح نظام بین‌الملل. در توضیح این الگوها افزود: «مهم‌ترین نماینده فکری الگوی نخست، کشور عربستان سعودی است. در عربستان سعودی و کشورهای هم‌فکرش تفکر خاصی شناخته شده است که با عنوان وهابیت معروف است. بر اساس این تفکر، دین امری منصوص است. در واقع، دین منطبق با آموزه‌های قرآن و سنت بدون اجازه تفسیر است. این تفکر معتقد است بین محتوا و ساختار نباید تفکیک قائل شد. البته، از نظر بنده این مدل برای مردم‌سالاری دینی خطر جدی ندارد. الگوی دوم که بیشتر در جنوب شرق آسیا و در ترکیه رواج دارد، دین را امری فردی می‌داند تا اجتماعی و معتقد است ما در زندگی فردی ملزم به رعایت قوانین دینی هستیم، در حالی که در زندگی اجتماعی عقل جایگزین خواهد بود. ایده الگوی سوم که امروزه در جهانی شدن در دنیا الگوی غالب است، این است که حکومت ربطی به دین و دینداری ندارد. از این‌رو چالش مهمی برای هر حکومت دینی از جمله مردم‌سالاری دینی محسوب می‌شود.» این استاد دانشگاه در جمع‌بندی به دو نکته اشاره کرد: «الگوی مردم‌سالاری دینی ایران اگر بتواند بر چالش‌های اقتصادی خود پیروز شود و کارآمدی خود را در عرصه‌های گوناگون عرضه کند،

عیسی برای شنیدن حق آماده‌ترند. دلیل آن افزایش آگاهی و کاهش داگما و عصبیت است.»

این نشست با پرسش و پاسخ خاتمه یافت. در این پرسش و پاسخ‌ها همسویی و مشترکات سخنران و مستمعان روس آشکار بود. همچنین، دکتر تیگران گورگنویچ تومانیان، ترجمه روسی کتاب عباس کیارستمی را به دکتر عاملی تقدیم کرد.

سخنران دوم، دکتر انشاءالله رحمتی، دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی و سردبیر اطلاعات حکمت و معرفت، بحث خویش را با موضوع «جریان فکری سنت‌گرا و تأثیرات اجتماعی آن در ایران معاصر»، به مفهوم سنت‌گرایی اختصاص داد و افزود: «سنت‌گرایی ترجمه واژه traditionalism است. سنت نه به معنای آداب و رسوم است و نه صرفاً آنچه مربوط به گذشته است. در سنت‌گرایی بر حکمت خالقه تأکید می‌شود.» سپس، از چهار جریان در جهان اسلام نام برد: اسلام سنتی، اسلام مدرن، اسلام بنیادگرا و اسلام سنت‌گرا. دکتر رحمتی در سخنرانی خود به معرفی کتاب‌های متعدد در این زمینه پرداخت، از جمله کتاب ارزش‌مند *The Study Quran* به قلم سید حسین نصر و همکارانش که با عنوان تفسیر معاصرانه قرآن کریم به قلم دکتر رحمتی ترجمه شده است.

در روز سوم هم‌اندیشی در ۳ مهر ۱۳۹۷، دکتر سید محسن میری، دکترای فلسفه تطبیقی و اجتهاد در حوزه و عضو هیئت علمی جامعه المصطفی العالمیه و رئیس پژوهشکده اسلام و غرب در جامعه المصطفی العالمیه، سخنرانی خود را با عنوان «تفکر فلسفی در ایران معاصر» ایراد کرد. وی نخست به تحت تأثیر قرار گرفتن ایران بعد از تحولات فکری و اجتماعی در جهان پس از رنسانس و به دنبال آن تحت تأثیر قرار گرفتن فلسفه اسلامی از جهات مختلف، البته با تأخیر از رنسانس یعنی در سال‌های آغازین قرن بیستم، اشاره داشت. دکتر میری مؤلفه‌ها و ویژگی‌های فلسفه اسلامی بر اساس تحولات رخداده در این فلسفه را مطرح و کتاب‌های *بدایه الحکمه* و *نهایه الحکمه* علامه طباطبایی را معرفی کرد. همچنین، ورود دیدگاه‌های مارکسیستی، پوزیتیویستی، نظریه داروین و دیدگاه سلفی‌گری مدرن را از دیگر موضوعات مهم اوایل قرن بیستم دانست. دکتر میری گفتند: «در این زمینه مطالعه کتاب عدل الهی اثر شهید مطهری پیشنهاد می‌شود.

می‌تواند الگوی موفق در جهان اسلام باشد.»

در روز چهارم هم‌اندیشی در ۴ مهر ۱۳۹۷، دکتر تیگران تومانیان، استاد دانشگاه و مدیر گروه انستیتو فلسفه و فرهنگ‌شناسی شرق دانشگاه سنت‌پترزبورگ، در خصوص اسلام در سنت‌پترزبورگ سخنرانی کرد. از تاریخ حضور تاتارهای مسلمان و تأثیر آن‌ها بر اسلام و گسترش آن در این شهر زمان کوتاهی می‌گذرد. از زمان پتر کبیر تاکنون بیشتر افراد از سرزمین تاتارستان بودند که به سنت‌پترزبورگ آمدند و زندگی کردند. مسجدهای سنت‌پترزبورگ وجود دارد که مثل مسجد جامع سمرقند ساخته شده است. در سال ۲۰۰۳ سنت‌پترزبورگ سیصدمین سال تأسیس خود را جشن گرفت. حدود یک میلیون مسلمان در این شهر زندگی می‌کنند و علاوه بر تاتارها، ازبک‌ها و تاجیک‌ها هم به این حلقه اضافه شده‌اند. ایشان سپس توضیحاتی درباره انستیتو زبان‌های شرقی سنت‌پترزبورگ داد. این انستیتو در سال ۱۸۵۵ در سنت‌پترزبورگ افتتاح شد که به پژوهش‌های شرق‌شناسی مشغول است. در پایان قرن نوزدهم و نیمه اول قرن بیستم نسل بزرگی از شرق‌شناسان به وجود آمدند که هر کدام بنیان‌گذار شاخه‌های شرق‌شناسی و عرب‌شناسی هستند. از شرق‌شناسان پایان قرن نوزدهم می‌توان از کراچکوفسکی، پدر عرب‌شناسی روسیه، نام برد که از نخستین مترجمان قرآن کریم است. در سال ۱۹۳۰ حوزه آسیا وارد ساختار انستیتو شرق‌شناسی آکادمی علوم در لنینگراد شد. در سال ۱۹۵۰ بخشی از انستیتو از لنینگراد به مسکو انتقال یافت. بنیاد نسخ خطی این انستیتو در سنت‌پترزبورگ صدهزار نسخه دارد که در روسیه رتبه نخست و در جهان جایگاه دوم را از نظر داشتن این تعداد نسخه خطی داراست. از سال ۱۹۷۰ تقسیم وظایف بین این دو شعبه اتفاق افتاد. شعبه سنت‌پترزبورگ برای پژوهش‌های قدیمی‌تر شرق‌شناسی و باقی کارها به شعبه مسکو واگذار شد. در آخر از افرادی چون بالشاکوف و پتروفسکی نام برد که در حوزه اسلام‌شناسی کارهای ارزنده‌ای انجام داده‌اند.

سخنران بعدی، اولگا یفیموا، دانشجوی دکترای فلسفه و از دانشجویان و همکاران دکتر تومانیان بود که در خصوص اسلام‌پژوهی در سنت‌پترزبورگ و مشکلات اجتماعی و سیاسی در رویکرد به اسلام، سخن گفت. برخی جمعیت مسلمانان در سنت‌پترزبورگ را پانصد هزار تا یک میلیون و برخی دیگر صد هزار تا یک و نیم میلیون برآورد کرده‌اند. اکثر این مسلمانان از داغستان، چچن و آسیای میانه مهاجرت کرده‌اند و گروه کوچکی هم روس‌هایی هستند که به اسلام مشرف شده‌اند. وی درباره مشکلات سیاسی و اجتماعی در رویکرد به اسلام، به مسئله مهاجرت و پیامدهای آن، مسئله اسلام‌هراسی، همچنین وجود مکانی برای برگزاری مراسم‌های مربوط به مسلمانان سخن به میان آورد. وی یکی از دلایل موفق نبودن اسلام‌شناسی در سنت‌پترزبورگ را نظریه باقی‌ماندن پژوهش‌ها و عدم انجام تحقیقات میدانی می‌داند.

الکسی ماسلوف، دکترای شرق‌شناسی از ایتالیا، سخنران سوم روز چهارم بود، با عنوان «تصوف عیسویه». وی در توضیح پروژه مشترک

خود با دانشگاه ناپولی افزود این پروژه به‌طور کلی درباره بخش عملی زندگی مسلمانان، همچنین سنت‌های رایج در صوفیان آفریقا، تمرکز دکتر ماسلوف تصوف در شمال تونس و جزایر مالدیو است. در شمال تونس تصوف یسوعی رایج است. وی از برخی سنت‌های یسوعیان این منطقه از جمله سنت خود فداکردن و از خودبی خود شدن یا همان خلسه نام برد. ایشان از کتاب مهم یسوعیان یعنی نور شافع نام برد. این استاد دانشگاه سپس از چهار گروه در اویش تونس، یعنی Sdar، Khammare، Quejjaq و Quezzane یاد کرد.

یکاترینا بلیکوا، دکترای جامعه‌شناسی از شهر ولگاگراد روسیه سخنران دیگر این نشست بود. وی در خصوص پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه جامعه‌شناسی و دین‌شناسی در روسیه به پیروان ادیان مختلف در روسیه و به وضعیت زنان در خانواده‌هایی پرداخت که یک طرف مسلمان و طرف دیگری غیرمسلمان است. روابط بین فردی در حوزه‌های جامعه‌شناسی روسیه از نظر تنوع اقوام گسترده است. تجربه هم‌زیستی بین ادیان و اقوام مختلف را به راحتی می‌توان در شهر ولگاگراد دید. دکتر یکاترینا گفت: مسئله خانواده توجه ویژه‌ای پیدا کرده است و جامعه‌شناسان آن را هسته اصلی جامعه‌ساز می‌دانند. در این راستا، بررسی ازدواج‌های بین اقوام و ادیان مختلف که در مناطق مرزی اتفاق می‌افتد، روابط آن‌ها، رویکرد آن‌ها به بچه‌ها و تربیت آن‌ها بسیار مهم است. وی در پایان سخنرانی خود از همکاران و علاقه‌مندان ایرانی دعوت کرد به پژوهش‌های مشترک در این حوزه بپردازند.

دکتر محمد رجبی، اندیشمند، نویسنده و پژوهشگر حوزه فلسفه هنر و زیبایی‌شناسی سخنرانی خود را با عنوان «جریان‌های روشنفکری در ایران معاصر» ایراد کرد. وی از دوره صفویه و آشنایی ایرانیان با غرب آغاز کرد و به رنسانس در ایران اشاره داشت که در حوزه‌های مختلف فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی رخ داده است. شکوفایی در دوران صفویه در ایران به حدی رسید که از نظر اروپاییان کشوری حتی مهم‌تر از عثمانیان محسوب می‌شد و اصفهان پایتخت صفویه را نصف جهان نامیدند و خواستار ارتباط و تعامل بیشتر با ایران شدند. اما متأسفانه در همان دوران دچار تشدد تاریخی و اختلاف نظر شدیم که تا به امروز باقی مانده است. دکتر رجبی به دو جریان ابن‌سینایی لاتینی و ابن‌رشدی لاتینی اشاره داشت که در قرون وسطی ضد هم بودند. جریان نخست معتقد بودند فلسفه با دین یکی است؛ و در جریان دوم فلسفه را جدا از دین می‌پنداشتند. البته، جریان سومی با عنوان عرفان مسیحی قرون وسطایی نیز وجود داشت. در دوران صفویه برخی مجتهدان، فیلسوف هم بودند، نظیر میرداماد، که از طرفداران جریان عقلگرا بود و دین اسلام را متحد با تفکر و تعقل می‌دانست و فلسفه را در تضاد با دیانت نمی‌دانست. جریان اخباریه شبیه سنتی‌گراها و جریان آخر صفویه (اهل الحق) بود. این جریان‌ها سبب اختلاف نظر شد که این امر پیروزی اخباریه را در پی داشت و در نتیجه باعث تعطیلی فلسفه و مهم‌تر از آن اجتهاد دینی، همچنین

در عرفان نام برد.

احمد مبلغی، استاد درس خارج و از چهره‌های بین‌المللی حوزه علمیة قم در خصوص روش‌شناسی فقهی و اصولی (مکاتب و رویکردها) در ایران معاصر به سخنرانی پرداخت. وی مکتب فقهی را چنین تعریف کرد: «مجموعه مطالعات و تلاش‌های فقهی و دارای سه مؤلفه است. مؤلفه نخست، به‌کارگیری روش استنباط از منابع دینی؛ مؤلفه دوم به‌کارگیری آن در احکام و مسائل فقهی؛ و مؤلفه سوم ارائه خروجی‌های مبتنی بر آن به‌صورت ملموس است. سپس، به پنج سنخ مکتب، و هر کدام دارای زیرمجموعه اشاره کرد. سنخ نخست مکتب‌های قاعده‌گراست که در استنباط بر قاعده‌ها تمرکز می‌کند و فقه در عمل، بر اساس قرار گرفتن روی ریل قاعده‌ها شکل می‌گیرد. قاعده‌ها مجموعه‌ای از اصول تطبیق‌پذیر است. ویژگی‌های این مکتب عبارت است از: ۱) اصحاب این مکتب به‌صورت برجسته به‌دنبال دستیابی به قاعده‌هایند. ۲) عمل استنباط در اینجا عمل قاعده‌ای و فرموله شده است و این نظم دیده می‌شود. ۳) مستنبط پیش از هر چیزی سعی می‌کند به قاعده رجوع کند. ۴) یک فقیه دارای مکتب قاعده‌گرا به نتیجه قاعده هر چه باشد تن می‌دهد. سه مکتب ذیل این مکتب وجود دارد: قاعده‌گرایی اجتهادی با رویکرد پساگرایانه به قاعده، قاعده‌گرایی اجتهادی با رویکرد تفهض‌گرایانه نسبت به قاعده، و قاعده‌گرایی اخباری. سنخ دوم مکتب تحلیلی- فلسفی است. سه مکتب اقتباسی، فلسفی- علمی و فلسفه حکمی ذیل این مکتب است. سنخ سوم، مکتب تحلیلی- تاریخی است. مکتب‌هایی است که تاریخ فقه را با تکیه بر تحلیل تاریخ بررسی می‌کنند و اندیشه‌ها را در فقه دخالت می‌دهند و به نتایج متمایزی می‌رسند. دو مکتب، مکتب تاریخی که به تطور تاریخ می‌پردازند و مکتب دیگری که کاری به تطور تاریخ ندارد، ذیل این مکتب است. سنخ چهارم، مکتب‌های تحلیل اجتماعی است که تحلیل دقیق اجتماعی را به انجام می‌رساند و نتیجه را در روش فقهی به‌کار می‌برد. مکتب تحلیل موضوعی، تحلیل نص (روایت و قرآن) و تحلیل تلفیقی (تحلیل موضوعی و نص با هم) ذیل این مکتب قرار می‌گیرد. سنخ پنجم، مکتب تحلیل کلامی است. در ذیل این مکتب، مکتب مقاصدی اهل سنت، اقتضایی شیعه، مکتبی که می‌خواهد با کلام فضای بینش را تقویت کند و مکتب آخر که تلفیق همه این‌هاست قرار دارد.

این مراسم با هماهنگی دکتر محمدرضا کلان فریبایی، معاون بین‌الملل و ارتباطات جامعه‌المصطفی (نماینده‌گی تهران و البرز)، و با ترجمه هم‌زمان دکتر زهرا محمدی، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران، برگزار شد. مدیریت نشست‌ها را دکتر مسعود فهامی، معاون آموزشی جامعه‌المصطفی، بر عهده داشت.

پس از خاتمه سخنرانی‌ها در ۵ مهر ۱۳۹۷، در روز شنبه ادامه بازدیدها از اماکن مختلف در روز ۶ و ۷ مهر ادامه یافت و مهمانان روسی در روز ۸ مهر به کشور خود بازگشتند.

ممنوعیت تصوف شد. تمام این عوامل موجب عقب‌ماندن ایران از جریان زمانه و بازماندن ما از تحلیل و انطباق آن با زمانه شد که این عقب‌ماندگی تا اوایل حکومت قاجار ادامه یافت. مسئله مهمی که در این زمان و تحت تأثیر غرب اتفاق افتاد، حرکت بابیه (نهضت باب) و سپس بهائیت بود. در این زمان ایران برای وارد شدن به جریان تاریخ و جبران این عقب‌ماندگی، جریان اخباریه را برانداخت و جریان اجتهاد و عقل‌گرایی را جایگزین کرد. علاوه بر آن شروع به فرستادن دانشجویان ایرانی به خارج از کشور نمود. وی در آخر به حوادث دوران رضاخان، از جمله تشکیل لژ بیداری ایرانیان، حزب توده، حزب پان‌ایرانسم، و احزاب فداییان اسلام اشاره کرد. سپس، از حوادث رخ داده در زمان قبل از انقلاب نام برد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها روی کار آمدن دکتر مصدق و آیت‌الله کاشانی بود. در آخر، به پدیده انقلاب اسلامی ایران پرداخت. در روز پنجم این هم‌اندیشی در ۵ مهر ۱۳۹۷، دکتر قاسم کاکایی، عرفان‌پژوه و استاد فلسفه و عرفان اسلامی دانشگاه شیراز، با موضوع جریان عرفان اسلامی در جهان اسلام و امتداد تاریخی- اجتماعی آن در ایران معاصر به سخنرانی پرداخت. وی در مقایسه عرفان اسلامی و مسیحی به دو کتاب خدامحوری که مقایسه میان فیلسوف و کشیش فرانسوی نیکولا مالبرانش و امام غزالی است و کتاب وحدت وجود به روایت ابن عربی و مایستر اکهارت به قلم خود اشاره کرد. دکتر کاکایی گفت اسلام مثل هر دین دیگری یک بعد قوی دارد که نام آن معنویت است. هدف نهایی دین و تمام ابعاد دیگر دین، مانند شریعت، همین بحث معنویت است. یکی از احکام اصلی اسلام نماز است. مسلمان این کار را با نیت قربه الی الله انجام می‌دهد. قرب به معنای داشتن صفات خدا و شناخت صفات خداست. هر کس بیشتر این صفات را داشته باشد، به خداوند نزدیک‌تر و هر کس کمتر داشته باشد، از خداوند دورتر است. دو مطلب در شناخت صفات وجود دارد: دانایی و دارایی. حکیم فیلسوف دانایی دارد، اما عارف صفات خدا را در مراتبی داراست. برای مثال، می‌دانیم بخشنده‌گی چیست اما ممکن است این صفت را در خود نداشته باشیم. نهایت قرب الهی، یکی شدن با خداوند است. لذا، در عرفان اسلامی موضوع وحدت و ولایت موضوع اصلی است. این دو بعد، یعنی وحدت و ولایت یکی در تصوف و یکی در تشیع و در ایران مطرح است. این دو بعد در یک جا تلاقی دارد، ولی بزرگ خدا که صفات خدا را تجلی کاملی دارد، چه در تصوف و چه در تشیع علی‌بن‌ابیطالب است. حضرت علی (ع) الگوی عرفان اسلامی هم در تصوف و هم در تشیع تا زمان ماست. عرفا سه راه نزدیک شدن به خداوند را، راه مخافت، راه معرفت و شناخت و راه محبت می‌دانند. این سه راه از یکدیگر جدا نیست و در دعای کمیل امام علی به آن اشاره کرده است. این آموزه‌های امام علی (ع) سرمشق افرادی چون امام خمینی (ره) شد. رابطه معرفت و محبت رابطه تنگاتنگی است و همدیگر را تقویت می‌کند. اول معرفت است بعد محبت. دکتر کاکایی در آخر از دو کتاب مثنوی مولوی و دیوان حافظ به‌عنوان ترجمان قرآن

سمینار سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی

۱. مقدمه و طرح مسئله

دکتر سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، رئیس کرسی یونسکو در فضای مجازی و فرهنگ: دوفضایی شدن جهان، و عضو شورای سیاستگذاری فضای مجازی

نهادهای اجتماعی در سطح جهانی، منطقه‌ای، ملی و محلی به سمت دیجیتال شدن، الگوریتمی شدن و هوشمند شدن حرکت می‌کنند و بسیاری از رشته‌های تحصیلی، مهارت‌ها و مشاغل گذشته در حال از بین رفتن است و به جای آن دانش‌های جدید، مهارت‌های جدید و مشاغل جدید جایگزین می‌شود. این همه، محصول انتقال به جهان جدید و سواد جدیدی است که از آن تعبیر به «سواد اینترنتی» می‌شود.

مسئله اساسی این است که:

چرا گفتمان سواد اطلاعاتی و رسانه (mil) و در مفهوم عام‌تر سواد اینترنتی در پیوند با شهرها شکل گرفت؟ و چه سواد مطلوبی متناسب با شهرهای هوشمند نیاز داریم و مشخصات آن چیست؟

سواد امری است که توانایی ایجاد می‌کند و توانایی آن به وجود آورنده توانایی‌های بعدی است. در گذشته به توانایی خواندن و نوشتن «سواد» اطلاق می‌شد. با حضور فناوری اطلاعات و ارتباطات موضوع سواد تغییر یافت و به توانایی استفاده بهینه از اطلاعات و ارتباطات در فضای دوم اطلاق شد. سواد در این فضا مفهومی چند

به مناسبت فرارسیدن هفته شهرها و سواد اطلاعاتی و رسانه‌ای (Media Information Literacy) MIL به همت کرسی یونسکو در فضای مجازی و فرهنگ: دوفضایی شدن جهان، و انجمن ایرانی مطالعات جهان، و مؤسسه مطالعات آمریکای شمالی و اروپا، سمینار سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در روز دوشنبه ۷ آبان ۱۳۹۷ در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

نخستین سخنران نشست دکتر سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، رئیس کرسی یونسکو در فضای مجازی و فرهنگ: دوفضایی شدن جهان، و عضو شورای سیاستگذاری فضای مجازی، سخنرانی خود را با عنوان «سواد اینترنتی و شهروند هوشمند» ایراد کرد.

دومین سخنران دکتر حجت ایوبی، دانشیار دانشکده مطالعات جهان و دبیرکل کمیسیون ملی یونسکو، به «بایسته‌های سیاستگذاری برای زندگی هوشمند» پرداخت.

سومین سخنران نشست، دکتر محمدرضا سعیدآبادی، دانشیار دانشکده مطالعات جهان و دبیرکل سابق کمیسیون ملی یونسکو «سواد رسانه‌ای و اینترنتی در آینه ذهن انتقادی و روزنامه‌نگاری اخلاقی» را مطرح کرد.

سخنرانی دکتر شاهو صبار، استادیار دانشکده مطالعات جهان و عضو کمیته اجرایی کرسی یونسکو در فضای مجازی و فرهنگ، در این باره بود که «منطق آموختنی است و کودکان ما آن را نمی‌آموزند».

اداره دو سخنرانی نخست را دکتر احسان شاه‌قاسمی، استادیار دانشکده علوم اجتماعی و عضو کمیته اجرایی کرسی یونسکو در فضای مجازی و فرهنگ، و اداره دو سخنرانی آخر را علی صالحی‌نژاد، دانشجوی دکتری مطالعات آمریکای دانشکده مطالعات جهان، بر عهده داشتند. در پایان نشست نیز پرسش و پاسخ برگزار شد. در ادامه متن سخنرانی سخنرانان آمده است.

در فرهنگ لغت تجارت (۲۰۱۷)، سازمان مجازی چنین تعریف شده است: «سازمانی که دارای نمود فیزیکی نیست، اما به صورت مجازی و الکترونیکی وجود دارد، توسط تعاریف قانونی شرکت‌ها محدود نمی‌شود و با شیوه‌های غیررسمی همکار واحدهای مستقل قانونی عمل می‌کند.»

سواد مجازی، سطح بالاتر و پیچیده‌تری از سواد و ناظر بر فضای اول و فضای دوم و خلأ سواد بین این دو جهان است.

۲. الگوی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی یونسکو

در زیست‌بوم مفهومی الگوی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی یونسکو اهم موارد سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی سواد پایه، تنوع فرهنگی، سواد خبری، سواد رسانه‌ای، سواد کتابخانه‌ای، سواد اطلاعات، سواد فاوا/امنیت اینترنت، و سواد دیجیتال برشمرده شده است. ابعاد و مؤلفه‌های الگوی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی یونسکو شامل سه بعد اصلی است:

- بعد تقاضا، جستجو، دسترسی و بازیابی اطلاعات و محتوای رسانه‌ای، شامل نیاز به اطلاعات، جستجوی اطلاعات، دسترسی به اطلاعات، و بازیابی و نگهداری اطلاعات.
- بعد درک، برآورد و ارزیابی اطلاعات و محتوای رسانه‌ای، شامل درک اطلاعات، بررسی اطلاعات، ارزیابی اطلاعات، و سازماندهی اطلاعات
- بعد خلق، کاربرد و نظارت اطلاعات و محتوای رسانه‌ای، شامل خلق دانش و بیان خلاق، ارتباط مبتنی بر اطلاعات، مشارکت اجتماعی، نظارت بر تأثیر اطلاعات.

در الگوی سواد وبی، پیوندی با مهارت‌های حیاتی قرن ۲۱ برقرار شده است. از این‌رو، مهارت‌های سواد وبی در قرن ۲۱ عبارت است از مهارت‌های حل مسئله، مهارت‌های تشریح مساعی، و مهارت‌های خلاقیت، و مهارت‌های ارتباطات. از آنجا که حلقه سواد ما در محیط مجازی کامل نیست با آشفتگی مواجهیم. متوسط نمره ما در این عرصه از ۱۰۰، ۱۲ است. از آنجا که به صورت خودراهبر در این فضا حرکت می‌کنیم و نظام آموزشی مدیریتی برای آن نداریم، به فضاهایی وارد می‌شویم که نه متناسب با سن و نه متناسب با شناخت معرفتی ماست.

بنیاد موزیلا در الگوی نقشه سواد وبی سه عنصر اصلی را معرفی می‌کند که در آن مهارت‌های حل مسئله، تشریح مساعی، و مهارت‌های خلاقیت و ارتباطات مهم است:

- نوشتن، شامل طراحی، کدنویسی، ساخت، بازیابی، و باز ترکیب
- مشارکت، شامل اشتراک‌گذاری، کنش آزاد، محافظت، و اتصال
- خوانش، شامل ارزیابی، ترکیب، مرور، و جستجو.

۳. پیوند سواد مجازی با شهروند و شهر هوشمند

ارتباطات سه دوره را پشت سر گذاشته است: الف) ارتباط حضوری،

بعدی و دارای سطوح مختلف است که از سطح سواد عمومی تا سواد تخصصی تنوع و مراتب پیدا می‌کند.

در پاسخ به سؤال نخست باید گفت ما در شهر داده‌های بزرگ، هوشمند و الگوریتمی زندگی می‌کنیم و بدون سواد متناسب با این فضا نمی‌توانیم به زندگی خود ادامه دهیم و نمی‌توانیم شاغل شویم و اساساً فاقد ارتباطات مؤثر خواهیم بود.

در واقع، تمامی نهادهای اجتماعی، اعم از منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی، همچنین شهر به‌منزله واحد کشوری تحت تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات قرار گرفته و دانش جدید، توانایی جدید و مهارت‌های جدید برای زندگی کردن در شهرها ضرورت یافته است و در صورت عدم کسب آن بسیاری از مهارت‌های اجتماعی و مشاغل اجتماعی از فرد گرفته می‌شود و میرایی بسیاری از رشته‌ها و مشاغل پدید خواهد آمد.

ما در جهانی زندگی می‌کنیم که فضای دوم آن یعنی فضای مجازی بر بستر دیجیتال و صفر و یک قرار دارد و جهانی است از تنوع قابلیت‌های جهان ریاضی. زندگی در چنین جهانی نیازمند سواد جدید است. طبق آخرین آمار وضعیت اینترنت، در جهان امروز کاربران اینترنت از مرز ۴ میلیارد نفر گذشته، تعداد رایانه‌های ارسالی از آغاز ۲۰۱۸ تا امروز از مرز ۷۴ تریلیون فراتر رفته، تعداد جستجوی اطلاعات در گوگل از مرز ۱ تریلیون و ۸۰۰ میلیارد گذشته، و تعداد تماشای فیلم‌های یوتیوب از آغاز سال ۲۰۱۸ تا امروز به ۱ تریلیون و ۹۸۰ میلیارد فیلم رسیده است که نزدیک به جستجوی اطلاعات در گوگل است. همچنین، اقتصاد اینترنت از ۶ تریلیون دلار فراتر رفته و اقتصاد پنجم جهان است. با توجه به جمعیت ۴ میلیاردی جهان، باید گفت در جهانی با داده‌های بزرگ زندگی می‌کنیم. اطلاعات تولیدشده در سراسر جهان در سال ۲۰۰۵، ۰/۱ زتابایتس (۱۰ به توان ۱۸)، سال ۲۰۱۰، ۲/۹ زتابایتس، و در سال ۲۰۱۵، ۱۲/۹ زتابایتس بوده است. پیش‌بینی می‌شود این حجم در سال ۲۰۲۰ به ۴۷/۱۶ زتابایتس و در سال ۲۰۵۰ به ۱۶۳/۳۶ زتابایتس برسد. این داده‌ها باعث می‌شود رفتارها را به‌سهولت بتوان تشخیص داد و بر پایه نحوه رفتار فرد می‌توان برای او رفتار و پاسخ رفتار تعریف کرد. محیط دوم محیطی صد درصد الگوریتمی است و برای درک آن باید سواد افراد بازتعریف شود.

در جهانی زندگی می‌کنیم که توسعه و پیشرفت با توسعه و تنوع بهره‌گیری از داده‌ها پیوند خورده و تبدیل به نماد پیشرفتگی یا عقب‌افتادگی شده و دایره خدمات داده مبنای صورت‌انفجاری افزایش پیدا کرده است. چالش ما ورود به فضای داده‌ای است که بر آن اشراف نداریم.

امروز، به سمت توسعه سازمان‌های مجازی حرکت می‌کنیم و نیازمند شناخت عملکردهای آن و سواد سازمان‌های مجازی هستیم.

سواد اختصاصی و سواد تخصصی که نیازمند تبیین دقیق و جدی است و در کتاب اینترنت و سواد مجازی به آن پرداخته شده است.

بایسته‌های سیاستگذاری برای زندگی هوشمند دکتر حجت ایوبی، دانشیار دانشکده مطالعات جهان و دبیر کل کمیسیون ملی یونسکو

دکتر ایوبی در آغاز سخنرانی خود گفت: «کاملاً با دکتر عاملی موافقم که شهر تهران باید دارای دو شهردار باشد، یکی شهردار شهر فیزیکی و دیگری شهردار شهر مجازی. شهر حوزه‌ای از جغرافیاست که افرادی با هم در روابط پیوسته و متقابل اند و زندگی آن‌ها با تأسیس نهادهای عمومی سامان یافته است. در هر شهر به شهروندان خدماتی برای زندگی بهتر عرضه می‌شود. در صورتی که بخش مهمی از این خدمات به صورت الکترونیکی و یا هوشمند عرضه شود آن شهر را هوشمند می‌نامند.» حرکت پرشتاب جهانی به سوی هوشمندسازی آغاز شده است و سرعت تحولات بسیار بالاست. هوشمندسازی بر همه جوانب زندگی اثر خواهد گذاشت. در اینجا درباره چشم‌اندازی از روابط جدید بین دولت و مردم و تحولات عرصه سیاستگذاری و دولت سخن خواهیم گفت.

در شهر هوشمند هفت عرصه حداقلی برای عرضه خدمات هوشمند تعریف شده است: حمل‌ونقل، سلامت و بهداشت، آموزش، امنیت، اماکن و ساختمان‌های هوشمند، مدیریت اداری هوشمند، و زباله و تفکیک زباله.

پیش‌بینی می‌شود که تا سال ۲۰۵۰ دوسوم جمعیت جهان شهرنشین شوند. طبق آمار، ۱۰۰۰ شهر هوشمند در جهان وجود دارد که ۵۰۰ عدد آن در کشور چین است. پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۲۰ تا ۱۶۰۰ میلیون دلار برای هوشمندسازی شهرها سرمایه‌گذاری شود. این تحولات با سرعت زیادی در حال وقوع است و اگر کشوری از آن عقب بماند، جبران عقب‌ماندگی ناممکن خواهد بود. امروزه، ملاک میزان هوشمندی شهرها و کشورها پیشرفت و سرمایه آن‌هاست. امروز شکاف بین شمال و جنوب دیگر بر مبنای سرمایه اقتصادی صرف نیست؛ بر پایه میزان دسترسی به اطلاعات در مناطق شهری شکل می‌گیرد. نوکمونیس‌های مدرن امروز بر

ارتباط حاضر با غایب که خود به دو دسته غیرهم‌زمان (تا صنعت پست و چاپ) و هم‌زمان (از موریس تا به امروز) تقسیم می‌شود، و (ج) ارتباط غایب با غایب که سطح سوم ارتباطات است و به «ارتباطات هوشمند» می‌توان تعبیر کرد. این ارتباطات در سامانه‌ها و توسط الگوریتم‌های هوشمند تحقق می‌یابد و انسان‌ها در آن حضور فردی ندارند، بلکه توسط «نمایندگی‌های هوشمند در قالب ربات‌ها» کارگزاری می‌شود. شهر به سمت هوشمندسازی پیش می‌رود و در بسیاری از امور تکراری و مالی سامانه‌ها دخالت دارد و در بخشی نیز ما به سراغ سامانه‌ها می‌رویم. در مدل دیج کامپ، چارچوب شایستگی دیجیتال برای شهروندان حل مسئله، امنیت و ایمنی، خلق محتوای دیجیتال، ارتباطات و تشریک مساعی، و سواد اطلاعاتی و داده‌ها تعریف شده است.

انقلاب فناوریانه مفهوم کار را تغییر داد؛ بدین معنا که کارها مکانیزه می‌شود و در محیط دوفضایی تحقق می‌یابد. ظرفیت فیزیکی کار و ظرفیت فکری به کمک ماشین‌ها افزایش یافته است. در سطح جهان، مفهوم «ساختار اداره سطح» توجه زیادی را به خود جلب کرده و «هولوکراسی» سیستمی از سازماندهی خودمدیریتی مطرح شده که قدرت تصمیم‌گیری را از افراد به سمت گروه یا چرخه انتقال و توسعه داده است. حضور شهروندان هوشمند در شهرهای هوشمند از مسیر سواد اطلاعاتی و رسانه‌ای می‌گذرد. نظام ارتباطی هم‌عرض و نه سلسله‌مراتبی است و نظام اداری و سازمانی موجود را بر هم می‌زند. بر این مبنای، نظام‌های حکمرانی از مدیریت‌های سلسله‌مراتبی به مدیریت‌های هولوکراسی و موژولار منتقل می‌شود. نظام وزارتخانه‌ای دیگر پاسخگوی نظام مدیریت دوفضایی نیست.

طیف مهارت‌ها در شهرهای هوشمند عبارت است از مهارت‌های پایه (توانایی کار کردن با اعداد و داشتن سواد پایه)، مهارت‌های کسب‌وکار و مهارت‌های بین فردی، مهارت‌های دیجیتالی و تکنیکی، مهارت‌های اطلاعاتی، و مهارت‌های کارآفرینی.

۴. الگوی مطلوب سواد مجازی

مشخصه‌های مطلوب سواد مجازی، سواد ناظر بر نیازهای و اقتضائات جهان جدید اول و جهان مجازی و نیازهای برخاسته از تعامل این دو فضا یعنی سواد دوفضایی است. دو رویکرد به سواد مجازی وجود دارد؛ یکی گره‌زدن سواد به شناخت چالش‌ها و پلیدی‌های فضای مجازی (نگاه آسیب‌گرا)؛ و دوم، گره‌زدن سواد به تقویت شغل و مهارت و در عین حال زندگی در محیط سالم و ایمن فضای مجازی که در دل خود نگاه آسیب‌گرا را نیز دارد. هر دو نگاه ضروری است. بدون نگاه اول، رشد کاریکاتوری و عدم تناسب پدیدار می‌شود که اجزا تناسب لازم را ندارد. سواد مجازی سواد سه قلمرویی است، شامل سواد عمومی،

که خود را حافظ منافع ملی می‌داند و شرکت‌های خصوصی‌ای که چنین رویکردی ندارند از چالش‌هایی است که مباحث بسیاری را درباره شهر هوشمند میان اندیشمندان سیاسی پیش کشیده است. حاکمیت به این معناست که اوامر دولت‌ها در مرزهای خود حاکم بوده و هست و هیچ عاملی نمی‌تواند این حاکمیت را مخدوش کند. اما با شهرهای هوشمند دیگر این گونه نیست. با سازمان‌های فرامرزی و سازمان ملل این بحث پیش آمد که این سازمان‌ها حاکمیت ملی را مخدوش می‌کنند، چون فراملی هستند. در کنار این سازمان‌ها شبکه‌های اجتماعی می‌توانند حاکمیت یک کشور را در درون خود محدود کنند. مفهوم قدرت در نظام هوشمند کاملاً عوض شده است و در حال توزیع میان مردم است. پیش‌تر شهروند می‌توانست از طریق نهادهای مدنی، احزاب و گروه‌ها و با فرایندی بسیار سخت نظرات خود را اعمال کند، اما اکنون هر شهروندی می‌تواند اعمال قدرت کند.

این اتفاقات مثبت نیز است؛ مانع از خودکامگی و استبداد حکومت‌ها می‌شود؛ شفافیت در دسترسی به اطلاعات پدید می‌آورد و مردم را مطالبه‌گر می‌سازد؛ مقابله با فساد و بروکراسی اداری را تسهیل می‌کند.

۳. تأثیر هوشمندسازی بر شهروندان

در عرصه شهروندی، شهروند فردی است که در برابر دولت هم حقوقی دارد و هم وظایفی. در شهرهای هوشمند غالب شهروندان کاربر صرف‌اند و احساس می‌کنند که فناوری بر آن‌ها حاکم شده است و احساس انفعال می‌کنند. مسئله دوم نابرابری شهروندان است که به دلیل ناتوانی شهروندان در استفاده از امکانات هوشمند پدید می‌آید و احساس بیسوادی در آن شکل می‌گیرد. این بیسوادی سلطه جدیدی را شکل می‌دهد میان کسانی که این مهارت‌ها را دارند و کسانی که ندارند.

احزاب سیاسی و نهادهای مردم‌نهاد، با هوشمندسازی نقش خود را به‌عنوان واسطه میان دولت و مردم از دست می‌دهند و در کارکرد خود باید تغییرات جدی اعمال کنند.

۴. جمع‌بندی

جریان هوشمندسازی با قدرت پیش خواهد رفت و رفتار سیاسی نهادهای مدنی و دولت را تحت تأثیر خود قرار خواهد داد. مفهوم احزاب، حکومت و حاکمیت در جهان هوشمند مانند جهان گذشته نخواهد بود. این تحولات حتماً مثبت و به نفع مردم‌سالاری و شفافیت و دموکراسی خواهد بود، ضمن اینکه همانگونه که در کتاب بیست تغییر بزرگ تا سال ۲۰۵۰ آمده جهان هوشمند جهان قابل‌زیست‌تری خواهد بود و بسیاری از نگرانی‌های امروز ما را کاهش خواهد داد و جهان بهتری خواهد ساخت، به‌خصوص در

این باورند که مالکیت عمومی اموال منقول و غیرمنقول دیگر ملاک اندیشه‌های کمونیستی نیست. کمونیسم یعنی دسترسی آزاد همه به اطلاعات، زیرا ثروت و سرمایه این دوران اطلاعات است. شکاف اقتصادی در کشورها جبران‌پذیر است اما شکاف اطلاعاتی اگر تحقق یابد، پرکردنی نیست.

شهر هوشمند دست کم بر روی سه پایه استوار است: دولت، شرکت‌های الکترونیکی، و شهروندان.

۱. تأثیر هوشمندسازی بر دولت‌ها

در زندگی هوشمند و شهر هوشمند، شرکت‌های هوشمند بسیار قدرت‌مند می‌شوند و دولت‌ها خواسته یا ناخواسته حوزه‌های اقتدار خود را واگذار می‌کنند و ضعیف می‌شوند. در مباحث دولت‌سازی گفته می‌شود که دولت‌سازی با گفتمان امنیت آغاز شده است. به تعبیر مارکس وبر، دولت تنها نهادی است که به‌طور مشروع از زور و خشونت فیزیکی می‌تواند استفاده کند. این اقتدار و این انحصار در جهان هوشمند در حال شکسته شدن است، چرا که بخش عمده‌ای از وظایف دولت در ایجاد نظم و امنیت به‌صورت خودکار و بدون حضور مأموران دولتی انجام خواهد شد. نمادهای اقتدار دولت کم‌رنگ و کم‌رنگ‌تر می‌شود و بخشی از این انحصار از دست دولت خارج خواهد شد.

مسئله مهم دوم در مورد حکومت‌ها، کاهش اقتدار نمادین دولت‌هاست. بورديو بر این باور است که دولت‌ها اقتدار دیگری هم دارند و آن انحصار اقتدار نمادین است که بورديو تعبیر خشونت نمادین را از آن می‌کند. در اصل دولت‌ها می‌توانند با استفاده از ابزارهایی که در اختیار دارند- نظیر نظام آموزشی، رادیو و تلویزیون- روابط سلطه را مبنی بر اینکه دولت‌ها باید حکومت کنند و بقیه باید از آن‌ها اطاعت کنند، آرام‌آرام درونی افراد کنند و افراد می‌پذیرند که باید مطیع دولت‌ها باشند. وبر آن را مشروعیت و بورديو خشونت نمادین می‌خواند. با هوشمندسازی، دولت این اقتدار را نیز از دست می‌دهد. رسانه‌های رقیب دولت بی‌شمارند و دیگر رسانه‌های فرهنگی و تبلیغی و آموزشی تنها در اختیار دولت نیست. رسانه‌های رقیب می‌توانند این انحصار را به چالش بکشند و برای دولت‌ها مشکل جدی اطاعت‌سازی درست کنند. پشتوانه سرمایه نمادین باور و اعتقاد و معنایی است که بازیگران به نمادها می‌دهند. این نمادسازی دیگر تنها در اختیار دولت نیست.

۲. تأثیر هوشمندسازی بر شرکت‌ها و چالش حاکمیتی برای دولت‌ها

قدرت‌یافتن شرکت‌های الکترونیکی و اینترنتی هم نقطه مثبت است و هم برای دولت‌ها زنگ خطر. دولت‌ها ارتباطی با منافع ملی دارند و شرکت‌ها در جهت منافع خود پیش می‌روند. موازنه میان دولتی

کاهش آلودگی، تقریب جنگل‌ها، تأمین انرژی، و تغییرات ژنتیکی.

سواد رسانه‌ای و اینترنتی در آینه ذهن انتقادی و روزنامه‌نگاری اخلاقی

دکتر محمدرضا سعیدآبادی، دانشیار دانشکده مطالعات جهان و دبیرکل سابق کمیسیون ملی یونسکو

۱. مقدمه

مدرسه‌های در پنسیلوانیای آمریکا، اهداف مدرسه خود را چنین عنوان کرده است: «در این کالج با طرح سؤال‌های دقیق و درست و مواجهه دانش‌آموزان با دیدگاه‌های چندگانه و متنوع و تشویق و ترغیب آنان به داشتن ذهن انتقادی، دانش‌آموزان با بلوغ بیشتر به پیچیدگی‌های جهان پاسخ می‌دهند و درست را از نادرست بهتر تشخیص می‌دهند.»

در سال ۱۹۹۹ فقط در هفت ایالت آمریکا سواد رسانه‌ای در برنامه‌های درسی دانش‌آموزان قرار داشت، اما در سال ۲۰۰۲ به ۵۰ ایالت رسید.

تفکر انتقادی عبارت است از «فرایند منظم ذهنی/فکری فعال همراه با مهارت و مفهوم‌سازی/کاربردی کردن/تجزیه و تحلیل کردن/سنتز کردن/و سنجش اطلاعات به دست آمده یا تولید شده از طریق مشاهده/تجربه/تعقل و یا ارتباطات به منزله راهنمایی برای دستیابی فرد به یقین و عمل.»

سواد رسانه‌ای نیز «توانایی فرد در استفاده از مهارت و فنون تفکر انتقادی در جهت تشخیص درست و نادرست محتوای اطلاعات و منبع اطلاعات یا رسانه» تعریف شده است.

در رساله‌ای دکترتاری با عنوان *Media literacy and critical thinking: is there a connection*? با روشی کمی هم‌بستگی معناداری بین سواد رسانه‌ای و تفکر انتقادی به اثبات رسیده است.

در سال ۱۹۹۲ متوسط حجم تبادل اطلاعات روزانه در اینترنت ۱۰۰ گیگابایت، در سال ۱۹۹۷ همان حجم در یک ساعت، و در سال ۲۰۰۲ همان حجم در یک ثانیه بوده است. در ۲۰۱۶ این رقم به ۲۶۶۰۰ گیگابایت در هر ثانیه رسید و پیش‌بینی می‌شود تا سال

۲۰۲۱ به ۱۰۵۸۰۰ گیگابایت در هر ثانیه برسد.

در سال ۲۰۱۸، متوسط استفاده روزانه هر فرد از اخبار تلویزیونی تقریباً برابر با استفاده هر فرد از اخبار اینترنت بوده است:

- در سال ۲۰۰۹ از طریق تلویزیون ۱۸۸ دقیقه و از طریق اینترنت ۴۸ دقیقه
- در سال ۲۰۱۵ از طریق تلویزیون ۱۷۵ دقیقه و از طریق اینترنت ۱۲۸ دقیقه
- در سال ۲۰۱۸ از طریق تلویزیون ۱۶۴ دقیقه و از طریق اینترنت ۱۵۸ دقیقه.

۲. تأثیرات حجم انبوه تبادل اطلاعات

تأثیرات حجم انبوه تبادل اطلاعات به طور خلاصه به شرح زیر است:

- فراوانی و انبوه اطلاعات منجر به فقر توجه شده است.
- به هر طریق ممکن، رقابت برای جلب توجه مخاطب و مصرف‌کننده مهم‌ترین و بارزترین موضوع زیست‌بوم اینترنتی است.
- هوش مصنوعی (artificial intelligence) به کار گرفته می‌شود.
- در زنجیره عرضه اطلاعات بهینه‌سازی (optimization of supply chains) پدیدار می‌شود.
- پیش‌بینی استخراج محور از وقایع آینده (-extrapolation based prediction of future events) به کار گرفته می‌شود.
- پیش‌بینی هم‌بستگی محور از وقایع آینده (correlation-based prediction of future events) به کار گرفته می‌شود.
- کیفیت و درستی اطلاعات و اخبار بدون مسئولیت‌پذیری و کنترل سردبیری دچار مشکل می‌شود.
- اعتماد عمومی به اطلاعات و اخبار از بین می‌رود.
- حباب‌های محتوایی یا وضعیت انزوای ذهنی (content bubbles/ intellectual isolation) پدیدار می‌شود.
- اطلاعات اشتباه غیرعمدی (unintentional fakes/ misinformation) به راحتی انتشار می‌یابد.
- اطلاعات اشتباه عمدی برای دستکاری افکار عمومی (intentional fakes/ disinformation) انتشار می‌یابد.
- تاریخ همواره شاهد اطلاعات نادرست بوده است. دلایل نگرانی امروز جامعه بشری از این دو مقوله که منجر به اهمیت سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی است به قرار زیر است:
- تولید و توزیع اطلاعات غلط (misinformation and disinformation) ارزان‌تر و سریع‌تر از گذشته است. تحقیقی در سال ۲۰۱۸ نشان داد که در ۱۲ سال بررسی اطلاعات توپیترو، ۱۲۶۰۰۰ اطلاعات و اخبار اشتباه ۴/۵ میلیون بار توسط ۳ میلیون نفر نشر و بازنشر شده است. احتمال بازنشر اخبار نادرست ۷۰ برابر بیشتر است و این اخبار غلط بیشتر در حوزه اخبار سیاسی است.

نگران‌کننده‌ترین فضای نشر اطلاعات غلط فضاهای مجازی است. در تفکر انتقادی باید در نظر داشت که احتمال غلط‌بودن اطلاعات داده شده وجود دارد و هر چه بیشتر به اشتراک گذاشته شود این احتمال افزایش می‌یابد. این در حالی است که نگاه ما بر پایه اعتماد بر اطلاعات موجود در این فضا است، حال آنکه این محیط مملو از اطلاعات غلط و صرفاً برای جلب توجه مخاطب است.

تحقیق درباره knowledge elution نیز نشان داد درصد بسیار بالایی از افراد دچار توهم دانش‌اند.

مفهوم علم نیز در حال تغییر است. علم به معنای بلدبودن مطالب بود؛ یعنی، هر چه اطلاعات شما بیشتر باشد، علم بیشتری دارید. اما، امروز نیازی به محفوظات ذهنی نیست و هوش مصنوعی در حال پر کردن بسیاری از فعالیت‌های ماست.

دانش در اصل منطقی و استدلال و توانایی استدلال کردن و تحلیل کردن است. در شبکه‌های اجتماعی می‌توان هم دانش یادگرفت و هم استدلال. صرفاً با داده مواجه نیستیم، بلکه با استدلال همراهیم. کودک در این محیط‌ها استدلال را می‌بیند و توانایی استدلال را می‌آموزد. استدلال امری آموختنی است. کودکانی در معرض بدرفتاری قرار دارند، توانایی استدلال و بیان منطقی را از دست می‌دهند.

در شبکه‌های اجتماعی بزرگ‌ترین دغدغه درستی و نادرستی اطلاعات نیست، بلکه باید این باشد که چگونه نحوه استدلال کردن را بیاموزیم. اطلاعات غلط را می‌توان با اطلاعات درست جبران کرد، اما اگر قدرت استدلال در فرد شکل نگیرد، بحران بسیار جدی‌تر خواهد شد.

اگر بخواهیم از منظر دانش و علم به فضای مجازی بنگریم، ساختن این بستر فکری لوازمی نیاز دارد: باید با حوزه کار علمی آشنا بود تا بتوان قدرت استدلال صحیح یافت. قواعد استدلال منطقی را باید آموخت. سهولت در به‌خطا افتادن را باید درک کرد و مغالطه‌ها و بایسته‌ها را باید شناخت.

در این فضا افراد رشد می‌کنند، منطقی و استدلال و دانش فرامی‌گیرند، و ممکن است این آموزش تحقق نیابد. سؤال این است که چگونه به تحقق آن در این محیط‌ها کمک کنیم.

- هم‌بستگی میان پوشش و وسعت اخبار و کنترل کیفیت وجود ندارد. در عصر قبل از اینترنت فقط رسانه‌های بزرگ با امکانات وسیع امکان پوشش جهانی داشتند، اما در عصر اینترنت نشر اطلاعات با هر وضعیتی با پوشش وسیع امکان‌پذیر است.
- لینک بین محتوای اخبار و ابزارهای ارتباطی وجود ندارد. واسطه‌های اینترنتی بدون هیچ‌گونه مسئولیتی برای آنچه انتقال می‌دهند فقط به دنبال ترافیک بیشتر و پول بیشتری هستند.
- به‌جای در معرض اطلاعات متنوع قرار گرفتن، فقط اطلاعات متکثر و انبوه وجود دارد. ۵۰ درصد استفاده‌کنندگان بر اولین گزینه نتایج جستجو کلیک می‌کنند، در حالی که فقط ۰/۷ درصد از مصرف‌کنندگان بر هفتمین گزینه کلیک می‌کنند.

۳. راه‌های پیش‌رو

راه‌های پیش‌رو و چگونگی برقراری تعادل میان آزادی بیان و حق دریافت اطلاعات درست به قرار زیر پیشنهاد می‌شود:

- ارتقای رفتار مسئولانه یا روزنامه‌نگاری اخلاقی برای تولید و انتقال اطلاعات به مخاطبان و استفاده‌کنندگان (Ethical Journalism)
- اجرای سیاست رسانه‌های فعالانه با هدف ارتقای تکثر رسانه‌ای و در معرض قرار دادن مخاطبان با محتواها و اطلاعات متنوع (Pluralism and exposure)
- توانمندسازی استفاده‌کنندگان از رسانه‌ها و اطلاعات به تشخیص صحیح از طریق آموزش‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی و تفکر انتقادی (MIL and Critical mind).
- تجربه برنامه‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در ۲۸ کشور اتحادیه اروپا نشان داد:
- یک سوم برنامه‌ها (۳۰۵ برنامه) از ۹۳۹ برنامه متعلق به جامعه مدنی است.
- ۱۷۵ برنامه مربوط به سازمان‌ها و نهادهای عمومی است.
- ۱۶۱ برنامه متعلق به دانشگاه‌هاست.
- بیشترین تأکید برنامه‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر تفکر و مهارت‌های انتقادی است.
- برنامه‌هایی با محوریت گفتگوی بین فرهنگی برای تشخیص رادیکالیسم و بیان تنفرآمیز به‌ندرت دیده می‌شود.

منطق آموختنی است و کودکان ما آن را نمی‌آموزند

دکتر شاهو صبار، استادیار دانشکده مطالعات جهان و عضو کمیته اجرایی کرسی یونسکو در فضای مجازی و فرهنگ طی تحقیقی که درباره علم و مطالب صحیح و ناصحیح در شبکه‌های اجتماعی روی دانشجویان دانشگاه انجام دادیم به این نتیجه رسیدیم که تفکر انتقادی دانشجویان از اطلاعات دریافتی از شبکه‌های اجتماعی (تلگرام) به‌طور باورنکردنی‌ای پایین است.

مجازی قرار گیرند، برای مثال در حوزه پزشکی، حدود ۲۴ تله (Tel) وارد شده است و از ما دعوت می‌شود که در دانشگاه‌های علوم پزشکی درباره پزشکی راه دور سخنرانی کنیم که رویکرد نادرستی است. تله یعنی از راه دور و یک نوع نگاه ابزاری به این دانش می‌دهد. رشته‌های مختلف تحت تأثیر شرایط موجود ناگزیر باید خود را بازسازی کنند. سیاستگذاری در آن نقش دارد، ولی همه آن، امور دستوری نیست. در خود رشته‌ها و مشاغل نیز باید بازسازی تحقق یابد. در Start up های به وجود آمده توسعه سواد تخصصی مرتبط با ICT امروز در حال شکل‌گیری است.

پرسش. نگاه محدودگرا در بدنه اجرایی و عدم تعادل میان نگاه امنیتی و مسائل امنیتی به این فضا ما را از حصول به نتیجه مطلوب دور می‌سازد. راهکار پیشنهادی چیست؟

دکتر عاملی: سه راه‌حل برای فضای مجازی وجود دارد. این سه راه‌حل حاصل ۱۵ سال کار در این حوزه است. یکی که از همه مهم‌تر است رویکرد توسعه‌ای و اثبات‌گراست. از قابلیت‌های این فضا در جهت رشد باید استفاده کرد. همچنین، جلوی فساد شایع در سیستم را گرفت. ۶۷ درصد افراد اظهار داشته‌اند که تجربه فساد در نظام اداری داشته‌اند. این فساد با استفاده از سیستم از میان برداشته خواهد شد. عقلانیت سیستمی باید جلوی فساد را بگیرد که در این باره دکتر ایوبی سخن گفتند.

مقام معظم رهبری طی حکم انتساب دوره دوم اعضای شورای عالی فضای مجازی، ده بند را توصیه کردند که نه بند آن توسعه‌ای است. یک بند دیگر نیز به آسیب‌ها معطوف شده است. در یکی از این ده بند، خواسته‌اند که قدرت سایبری ایران باید در حد قدرت‌های جهانی باشد. دولت هلند در سال ۲۰۰۳، ۵۵ درصد سرمایه‌گذاری ملی خود را به فضای سایبری اختصاص داده است، در حالی که ما ۱ درصد هم اختصاص ندادیم. نظام بودجه‌ریزی باید به سمتی رود که بیشترین سرمایه‌گذاری‌ها در حوزه ICT باشد تا اتفاقات بزرگی محقق شود.

پرسش و پاسخ

پرسش. در خصوص سیاست‌های آموزش و پرورش برای کسب مهارت و سواد رسانه‌ای در کودکان و نوجوانان چه اقداماتی انجام شده است؟

دکتر سعیدآبادی: برنامه‌های درسی‌ای در مقاطع متوسطه در مدارس برگزار می‌شود. البته، در نظام آموزشی لازم است بسترهای آموزش انتقادی ایجاد شود. تربیت دانش‌آموزان خلاق، با فکر و باجرات در طرح پرسش، و دارای قابلیت مواجهه با دیدگاه‌های مختلف، نظام آموزشی خاص خود را می‌طلبد

دکتر عاملی: در چند مقطع دوره دبیرستان آموزش و پرورش سری کتاب‌هایی تحت عنوان سواد رسانه‌ای تألیف شده است. یکی از دانشجویان دکتری من، خانم دکتر خسروی، موضوع رساله خود را بررسی محتوای این کتاب‌ها انتخاب کرده بود. از میان ۱۰۵۰ کتاب آموزش و پرورش در مقاطع مختلف، ۵ جلد کتاب به حوزه سواد رسانه‌ای اختصاص دارد. متأسفانه، این کتاب‌ها نگاه آسیب‌گرا دارد تا نگاه آموزشی و مهارتی و قدرت تحلیل، ولی در همین سطح هم بسیار مغتنم است و می‌تواند مجلد تکمیلی پیدا کند.

چهار سال پیش «اولین کنفرانس سواد رسانه‌ای» در ایران برگزار شد. عنوان «اولین» همیشه نشان‌دهنده پیشرفت نیست. در بسیاری مواقع نشان‌دهنده عقب‌ماندگی است. مفهوم سواد رسانه‌ای در دنیا تقریباً بعد از اختراع تلویزیون در ۱۹۵۰ پدید آمد. یونسکو نیز نقشی جدی در توسعه بحث‌های سواد رسانه‌ای داشته است. شاید بهترین مکان برای سیاستگذاری در این امر شورای عالی فضای مجازی باشد که متولی قانونگذاری و سیاستگذاری در این حوزه است. متأسفانه، این مباحث هنوز جای خود را باز نکرده است و در کمیته‌های کمیسیون فرعی شورای عالی فضای مجازی طرحی تدوین شده است برای توسعه سواد رسانه‌ای که در آن صدا و سیما، آموزش و پرورش، آموزش عالی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نقش روشنی دارند.

در سواد تخصصی که رشته‌های مختلف چگونه تحت تأثیر سواد

دکتر عاملی: بورديو بحث سرمایه فرهنگی را مطرح می کند و ما در ارتباطات از هوش فرهنگی صحبت می کنیم. هوش فرهنگی وجه نقد فرهنگ است و با آن می توان خرید فرهنگی کرد. فرد دارای هوش فرهنگی در ارتباطات با اقوام و گروه های مختلف دارای توانایی است. فرهنگ اثر دارد، ولی مسیر ایجاد فرهنگ قوانین و مقررات، پلت فرم ها و اپلیکیشن هاست. در عین حال الگوریتم های این محیط خود فرهنگ ایجاد می کند که در قالب قوانین باید دنبال شود.

پرسش: در منطق ارسطویی دانش منطبق بر واقع است. جایگاه منطق ارسطویی در این محیط چیست؟

دکتر عاملی: نگاه ارسطویی در تطبیق با واقع و سواد اینترنتی رسانه های از سواد اطلاعاتی شروع می شود و به سواد مهارتی و سواد تحلیلی می رسد. سواد تحلیلی یعنی سواد تشخیص انطباق با واقع و عدم انطباق با واقع. در نهایت، سواد هم در مسیری تکاملی به منطق ارسطویی می رسد. واقعیت هم حقیقت دارد و برای درک آن باید انطباق را اثبات و تأمین کرد.

پرسش: شرایط این محیط با رویکرد معنوی و قرب الهی چگونه ارتباط می یابد؟

دکتر عاملی: توسعه ارتباطات موجب افزایش عقلانیت است. نگاه به آینده مثبت است. به فرموده قرآن کریم: «وارثان زمین صالحان خواهند بود و عدالت گسترده می شود.» وجه مشترک همه بت پرستان و کفار عصبیت است. جهان جدید ما را به سوی عقل و تدبیر می برد. در روایات آمده که مردم دوران حضرت مهدی، از مردم دوران پیامبر آگاه ترند و گوش شنواتری نسبت به حق دارند. این فضا فضای توسعه عقلانیت است و عصبیت ها را کاهش می دهد. در دوران گذار ممکن است آشفتگی هایی را شاهد باشیم، ولی مسیر به سمت عقل گرایی در جریان است.

کار دوم، کار قانونگذاری است. دکتر صبار و دکتر سعیدآبادی در این باره سخن گفتند که چگونه اخبار غلط جاذبه هایی دارد که مانند گلوله برفی جریان ایجاد می کند. لذا، این محیط قانون خود را می طلبد. در سال ۱۳۸۹ در کتاب رویکرد دوفضایی به آسیب ها، جرایم و قوانین و سیاست های فضای مجازی، قوانین کشورهای مختلف را بررسی کردیم. آمریکا بیشترین قوانین را داشته است. اخیراً، دولت آلمان برای نشر اخبار نادرست در این فضا جریمه ۱۰ هزار یورویی و تا ۱۰ سال زندان تعیین کرده است. بنیان نظام کیفری بر سه رکن استوار است که یک رکن آن قانون است.

کار سوم، در حوزه سواد اینترنتی است. افراد را نمی توان مجبور کرد. محدودیت ها موجب می شود افراد بیشتر به فیلترشکن ها روی آورند. آیت الله امینی که سن و سالی از ایشان گذشته، اخیراً در سخنرانی ای در قم فرمودند با وجود فیلترشکن ها فیلتر کردن معنایی ندارد. شورای عالی فضای مجازی شورای فیلترینگ نیست. این تصمیم ها در ذیل شورای فیلترینگ گرفته می شود که ذیل قوه قضاییه است و البته با حضور بعضی از مسئولان و وزرای بخش اجرایی کشور. سخن من این نیست که ما نباید فیلتر کنیم. حتماً نباید داده های مخرب در معرض شهروندان و مردم شریف قرار گیرد، ولی عرض من این نیست که این امر راه حل کارآمدی نیست.

پرسش: بهتر نیست به جای سواد رسانه ای فرهنگ رسانه ای را نهادینه کنیم؟

دکتر صبار: سواد رسانه ای بخش مهمی از فرهنگ رسانه ای است ولی همه آن نیست. هر کاربری در قبال آنچه منتشر می کند مسئول است. بحث روابط نیز اهمیت دارد و لایه ای را به زندگی ما افزوده است. امنیت سایبری و مالی نیز ابعاد گسترده ای یافته که آموزش آن مهم است. فرهنگ و سواد رسانه ای و بخش مالی بخش امنیتی سایبری است که همگی در قالب فرهنگ سایبری جای می گیرد.

نشست ایالات متحده آمریکا، تحریم‌های اقتصادی و جنگ روانی: دولت ترامپ و تحول در ماهیت نظم جهانی

دکتر شاه‌ویسی با موضوع «تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران» از جنبه اقتصادی به تحریم‌های آمریکا علیه ایران نگرست. اقتصادهای پر قدرت مانند اقتصاد چین نیز در مواجهه با تحریم پس از شوکی کوتاه‌مدت، تمامی توانایی‌ها و ظرفیت‌های خود را به کار گرفتند تا پیشرفت و رشد اقتصادی خود را دنبال کنند. در مواجهه با هر تحریمی، تعرفه‌ها، تغییر برابری ارزها، تغییر در بازارها، و کشش‌پذیری در توسعه‌یافتگی بازار نیازمند بازه‌ای زمانی است، هر چقدر هم که اقتصاد کشور تحریم‌شونده پویا بوده باشد. از طرفی، ایالات متحده آمریکا با اعمال هر تحریم، فرصت‌هایی را که طی پنجاه سال گذشته در هندسه اقتصاد بین‌الملل خود به وجود آورده است، از میان برمی‌دارد. به باور وی، این ابزار تهدیدکننده برای اقتصاد خود آمریکا نیز تهدیدشونده عمل خواهد کرد.

دکتر شاه‌ویسی، با این مقدمه تحریم را این‌گونه تعریف کرد: «استفاده از ابزار اقتصادی برای تحقق اهداف یا دیدگاه‌های سیاسی.» تحریم ممکن است یک‌جانبه، دوجانبه یا چندجانبه باشد.

دانشکده مطالعات جهان با همکاری مؤسسه مطالعات آمریکای شمالی و اروپا، و انجمن ایرانی مطالعات جهان نشست «ایالات متحده آمریکا، تحریم‌های اقتصادی و جنگ روانی: دولت ترامپ و تحول در ماهیت نظم جهانی» را با چهار سخنران در روز دوشنبه ۲۸ آبان ۱۳۹۷ در تالار حنانه برگزار کرد.

موضوعات این نشست عبارت بود از تحریم اقتصادی: ابزار جنگ در سیاست خارجی؛ و جنگ روانی و رسانه‌ای: راهبردها و کاربردها. چهار سخنران این نشست عبارت بودند از دکتر ساسان شاه‌ویسی، عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهشی اندیشه و تدبیر انقلاب اسلامی، دکتر ابراهیم محسنی، استادیار گروه مطالعات ایران دانشکده مطالعات جهان، دکتر حامد وفایی، استادیار گروه چین دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی، و دکتر احسان رسولی‌نژاد، استادیار گروه مطالعات روسیه دانشکده مطالعات جهان. اداره جلسه نیز بر عهده دکتر فواد ایزدی، استادیار گروه مطالعات آمریکا بود. این نشست به‌همت دکتر حسن حسینی، استادیار گروه مطالعات آمریکای دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

فرهنگی توجه داشت. هدف اصلی تحریم‌ها ممکن است تغییر رژیم، مهار یا برخورد و محدود کردن یا هر سه باشد. وجه اشتراک همه تحریم‌ها، اقتصاد مشترکی است که با آمریکا دارند و آمریکا از آن به‌عنوان ابزار اعمال فشار استفاده می‌کند.

دکتر شاه‌ویسی افزود در دوره‌های بعد شکل تحریم آمریکا علیه ایران تغییر کرد. تا شروع هزاره سوم، پنج دوره تحریم علیه ایران تعریف شده است. دوره پنجم پدیده‌ترین است و ۱۷ نوع و سه نسل را از ۲۰۰۱ شامل می‌شود. در این تحریم به سراغ ابزارهای کمک‌کننده به اقتصاد ایران رفته‌اند، از جمله بانک‌ها که ابتدا تحریم از بانک سپه و ملی و ملت آغاز شد و بعد شامل بانک مرکزی نیز شد؛ بعد به سراغ مقامات و عناصر اثرگذار رفتند؛ سپس، وارد بخش خصوصی و مؤسسات شدند، و در نهایت ساختارها را با تحریم مواجه کردند. گرچه این تحریم‌ها را هوشمند خطاب می‌کنند، زیرا میان حاکمیت و مردم تفاوت قائل‌اند، ولی در عمل مردم را نشانه رفته‌اند تا با ایجاد اعتراض مردمی به دلیل چالش‌های پیش‌آمده در زندگی روزمره، عبور از ایران را با قابلیت‌ها و ظرفیت‌های آن دنبال کنند، و نه صرفاً مهار و تغییر را.

دکتر شاه‌ویسی راهبردهای آمریکا را در تحریم ایران بر اساس دوگانه درد و استقامت تحلیل کرد. در تحریم‌ها درد افزایش می‌یابد، و استقامت شناسایی می‌شود و کاهش می‌یابد. در اثربخشی تحریم‌ها به این دو متغیر به‌شدت توجه می‌شود. ایران در مذاکرات دیپلماسی استقامت و تعدیل درد را دنبال می‌کند، در حالی که دیپلماسی آمریکایی افزایش درد و تعدیل استقامت است. به بیان دیگر، آمریکایی‌ها از دیپلماسی اقتصادی برای از بین رفتن فرصت‌ها، و به‌چالش کشیدن قابلیت‌های حاکمیتی و اقتصادی استفاده می‌کنند،

و ممکن است در بلوک‌بندی نظام‌های سیاسی تحقق یابد- مانند جریان جنگ سرد که بلوک غرب بلوک شرق را بایکوت کرد- یا ممکن است در رفتارهای عادی اقتصادی باشد- مانند مرادوات امروز چین و آمریکا که در عین تعاملات، با ابزارهای اقتصادی یکدیگر را تهدید می‌کنند.

ایران از اول خرداد ۱۳۵۹، اولین تحریم محاصره اقتصادی و تکراری را تجربه کرد. البته، به باور برخی صاحب‌نظران، دوران مصدق نیز دوران تحریم ایران بوده است. به باور وی، تحریم‌های اقتصادی در تلاش است که هدفی مشخص را دنبال کند و آن در انقیاد قرارداددن کشور هدف است. هر تحریمی، ابعاد، ابزارها و عمق خاص خود را دارد. ایران کشوری چندوجهی در اقتصاد نبوده است، به‌خصوص در سال ۱۹۷۹ میلادی که رتبه بیست‌وپنجم را در اقتصاد جهان دارا بودیم، ۹۵ درصد صادرات کشور نفت و ۱۰۰ درصد درآمد ملی کشور از نفت بود. در دهه نود، بیش از ۵ تا ۶ میلیارد دلار از درآمد نفتی ایران در اختیار آمریکایی‌ها بود. بعد از انقلاب اسلامی، به‌شدت این مؤلفه‌های اقتصادی تغییر یافت. در دوران ریاست جمهوری کلینتون ابزارهای جدیدتری برای تحریم

اقتصاد ایران وضع و ۲۵ دستور اجرایی اثرگذار تدوین شد. بیش از ۲۰۰۰ طرح داده شد که از یک زمانی به بعد دیگر از شمارش خارج گردید. در سایت گروه بحران بخشی وجود دارد با عنوان «سایت عنکبوت» (spider web) که به تفصیل درباره تحریم‌ها صحبت شده و دارای توضیح تاریخی و توضیح موضوعی است و دلایل و رژیم حقوقی حاکم بر تحریم‌ها شرح داده شده است.

به باور این استاد، در تحقیق درباره تحریم باید به ابعاد مختلف آن از جمله حقوقی، سیاسی، امنیتی، اقتصادی و

دکتر شاه‌ویسی:
این ابزار
تهدیدکننده برای
اقتصاد خود آمریکا
نیز تهدیدشونده
عمل خواهد کرد.

دکتر محسنی، سخنران دوم این نشست با عنوان «تحریم‌ها و جنگ روانی» بود. وی در ابتدای نشست تحریم را در حوزه دیپلماسی فشار و چنین تعریف کرد: «هر تلاشی که بخواهد طرف مقابل را متقاعد کند که اقدام در دست انجام را متوقف کند، یا اقدامی را انجام دهد که تحریم‌کننده می‌خواهد، یا کاری را که در دست انجام دارد متوقف و به حالت قبل بازگرداند.» وی متقاعدسازی را محور اصلی تحریم‌ها خواند و افزود گاه سخن از مهار و لطمه‌زدن به میان می‌آید که بحث جنگ مطرح و از قالب تحریم خارج می‌شود. بر پایه این تعریف، تحریم موفق تحریمی است که متقاعدسازی در آن رخ دهد. شکست تحریم یعنی ادامه روند تحریم‌شونده. به باور وی، صرف هزینه‌تحمیل شده به کشور هدف ابزار مناسبی برای سنجش اثرگذاری تحریم نیست، بلکه اگر تحریم به تغییر رفتار منجر شود، موفق عمل کرده است. ولی اگر تغییر ایجاد نکند، هر چقدر هم که هزینه‌تحمیل شده بالا باشد، در دیپلماسی فشار آن تحریم موفق نیست.

دکتر محسنی سه وجه را برای منطق تحریم برشمرد: ماهیت عمومی متقاعدسازی (بعد افکار عمومی؛ با افزایش فشار به مردم یا به‌دنبال تغییر سیاست و شرایطانند یا به‌دنبال تغییر شرایط‌گذاران)، ایجاد افتراق و شکاف در بین مسئولان و افراد تأثیرگذار (تضعیف واحد سیاسی و معطوف کردن توجه‌ها به داخل ساختار، کاهش تاب‌آوری در برابر تحریم‌ها که سبب می‌شود آثار تحریم برای مردم ملموس‌تر شود)، و تضعیف واحد سیاسی با افزایش محدودیت‌های اقتصادی.

وی برای تحریم‌ها در عمل سه هدف را برشمرد: دوقطبی‌سازی در میان مسئولان، از دست رفتن تاب‌آوری کشور، متقاعدسازی مردم به توقف این روند یا دست‌کم ایجاد دوقطبی‌گری در سطح جامعه.

دکتر محسنی در ادامه سخنان خود بر دوقطبی‌شدن مسئولان، تأثیرگذاران و نخبگان جامعه، و بر افکار عمومی متمرکز شد. وی در دوقطبی‌شدن، منافع شخصی افراد را مطرح کرد که برخی با تحریم‌ها و برخی با افزایش تعاملات گسترده منتفع می‌شوند. وی از تحریم‌های هوشمند و مورد هدف‌قراردادن بخشی از مسئولان در تحریم سخن گفت و فهرست طولانی شخصیت‌ها در تحریم را عنوان کرد که بر پایه جایگاه آنان در جغرافیای سیاسی کشور، توزیع و اقدامات آن‌ها و رقبای سیاسی شکل می‌گیرد. در بخشی دیگر از افراد عبور می‌کند و وارد احزاب می‌شود. ساختاری که به‌دنبال ایجاد انسجام و افزایش تاب‌آوری است، در برابر تحریم‌ها توفیق بیشتری دارد. دکتر محسنی

دکتر شاه‌ویسی:
آمریکایی‌ها از دیپلماسی اقتصادی برای از بین رفتن فرصت‌ها، و به‌چالش کشیدن قابلیت‌های حاکمیتی و اقتصادی استفاده می‌کنند.

و ایران با مذاکرات به‌دنبال تعدیل درد تحریم‌ها و افزایش نرخ استقامت است. آمریکا در گزارش راهبردی خود درباره ایران در سال ۲۰۱۱-۲۰۱۲ اعلام کرد که ایرانی‌ها نسبت به تحریم‌ها واکنش‌ها شده‌اند. وی تنها راه‌حل مقابله با تحریم‌ها را استقامت خواند که آمریکایی‌ها برای برهم‌زدن استقامت، جنس، اثر و کارکرد تحریم‌ها را با رویکرد عملیات روانی و به‌چالش کشیدن استقامت تغییر می‌دهند. در جای دیگری از این گزارش راهبردی آمده است که تحریم سازوکاری است که باید در آن به تغییر مؤلفه‌های مالی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و علم و فناوری به‌همراه تحریم‌ها توجه داشت و به درون‌زا کردن اقتصاد، افزایش صادرات غیرنفتی، تغییر بازیگران و نقش‌آفرینان اقتصاد غیرنفتی، چندوجهی و متکثر کردن نظام بانکداری دولتی به نیمه‌دولتی و امروز به تقریباً ۷۰ درصد غیردولتی اشاره کرد. دکتر شاه‌ویسی تأکید کرد صنعت بانکداری کشور البته نیازمند روزآمدسازی است.

در بخش دیگری از این گزارش نقل شده است که مردم و گروه‌های فشار از جریان‌های سیاسی مختلفی پیروی می‌کنند. بخش بزرگی از قابلیت تحریم، توجه به جریان‌های دوقطبی است. گروهی معتقدند که تحریم‌ها باید از میان برداشته شود و گروه دیگر به‌دنبال بی‌اهمیت بیان کردن تحریم‌ها بیایند. این جریان دوقطبی در افزایش اثر تحریم‌ها هم‌افزایی ایجاد می‌کند. رویکرد دیگر، به‌خصوص با تیم‌های مذاکره‌کننده، وادار کردن ایران به دادن امتیاز است. به باور وی ایران اهل مذاکره است ولی از کارکرد دامنه نفوذ راهبردی خود در منطقه، مقابله با تغییر ساختار سیاسی با محرک‌های حقوق بشر و در نهایت حفظ رژیم هسته‌ای خود صرف‌نظر نخواهد کرد.

دکتر شاه‌ویسی در آخر افزود: «مهار مطلق و همه‌جانبه اتفاقی بود که در عراق و لیبی رخ داد. اما رویکرد آمریکا در ایران ایجاد محدودیت نسبی و دامن‌زدن به دوقطبی‌گری است.»

است که با اینکه تجربه کشورهای مختلف نشان می‌دهد اعمال تحریم موفقیت چندانی نداشته است، پس چرا اعمال می‌شود؟ دکتر محسنی در پاسخ، سیاست‌های داخلی کشور تحریم‌کننده را برشمرد که با اعمال تحریم به کشوری دیگر به دنبال اهدافی در داخل کشور خود است، نه پیشبرد اهداف خارجی؛ و دوم، هدف اظهارشده هدف واقعی نیست و کشور تحریم‌کننده وارد جنگ اقتصادی شده است ولی برای پنهان کردن ماهیت جنگ آن را در چارچوب فشار اقتصادی قرار می‌دهد.

سخنران سوم این نشست **دکتر وفایی**

بود. وی با بیان این مطلب که شناخت ما از

چین، چین واقعی نیست، بلکه شناخت چین از دریچه واسطه‌هاست، ابراز امیدواری کرد با راه‌اندازی رشته مطالعات چین در دانشکده مطالعات جهان این نقص در ایران مرتفع شود. عنوان سخنرانی وی «تحریم‌های آمریکا و جمهوری خلق چین» بود.

دکتر وفایی چینی‌ها را به دلیل دارا بودن سابقه تحریم، دارای حس همزادپنداری برشمرد و به نقل از کارشناس چینی مسائل بین‌الملل در توییست خود در توییتر چینی و نه آمریکایی گفت: «افراد پا به سن گذاشته در چین، با اصطلاح تحریم نا آشنا نیستند. از تأسیس جمهوری خلق چین ۶۹ سال می‌گذرد و در تمام این سال‌ها، تحریم‌ها چماقی بوده که آمریکا در بالای سر مردم چین مدام تکان داده و در تمام این سال‌ها ابزاری برای تحقیر و آزار مردم چین بوده است.» وی در این توییست عکسی از اتحاد چین و پاکستان را قرار داده است. پاکستان به‌عنوان عضو ناظر و دارای حق رأی در شورای امنیت، در بحث اعمال تحریم به چین بنا به درخواست آمریکا، رأی منفی و تأثیرگذاری داده بود.

دکتر وفایی در بخش تاریخچه تحریم‌های ایالات متحده بر علیه

چین به موارد مهم زیر اشاره کرد:

- سال ۱۹۴۹، نخستین تحریم آمریکا علیه چین پس از تأسیس جمهوری خلق چین، با محدود کردن تسلیحات پیشرفته
- سال ۱۹۵۰، در جریان جنگ دو کره و مداخله چین در این جنگ
- سال ۱۹۵۹، تحریم همه‌جانبه حمل‌ونقل که به نزدیک شدن چین به روسیه انجامید
- آغاز مناسبات چین با آمریکا از ۱۹۷۲ با فروش تسلیحات و هلی‌کوپتر و تجهیزات نظامی چین تا سال ۱۹۹۹ ادامه یافت.
- سال ۱۹۸۹، واقعه میدان تیانانمن چین، که جنبش دموکراتیک‌خواهی در چین سرکوب و صادرات آمریکا به چین قطع شد. در این زمان اسرائیل فروش تجهیزات نظامی به چین را آغاز کرد.
- سال ۱۹۹۶، تحریم دوباره حمل‌ونقل چین، به دنبال تحویل یک

دکتر محسنی:
تحریم موفق
تحریمی است که
متقاعدسازی در آن
رخ دهد. شکست
تحریم یعنی ادامه
روند تحریم‌شونده.

برای روشن‌تر شدن بحث، سقوط اتحاد جماهیر شوروی را مثال آورد و افزود اتحاد جماهیر شوروی با اینکه مشکلات اقتصادی و اجتماعی آن دهه‌ها بود که وجود داشت، زمانی سقوط کرد که مسئولان آن به این جمع‌بندی رسیدند و این بحث در میانشان افتاد که این شرایط دیگر نمی‌تواند ادامه یابد. تا زمان اتحاد مسئولان، دست کم در بحث مسائل بین‌المللی، خبری از سقوط اتحاد جماهیر شوروی نبود و قادر به مدیریت شرایط بودند.

این استاد گروه مطالعات ایران در بحث

افکار عمومی گفت برخی بر این باورند که

تحریم در کشورهای دموکراتیک و کمتر دموکراتیک با یکدیگر متفاوت است. به باور وی در بحث تحریم در افکار عمومی، صرف نظر از بحث دموکراتیک، دو جنبه نهفته است که فضایی را برای تصمیم‌گیرندگان ایجاد می‌کند مبنی بر متقاعدسازی (persuasion) و دوقطبی‌سازی (polarization). او در متقاعدسازی، کشور آفریقای جنوبی را مثال آورد که تحریم‌های حیثیتی بسیار نقش داشت، و در بحث دوقطبی‌سازی به جنگ داخلی ایرلند اشاره کرد.

وی افزود اگر این دو اتفاق رخ ندهد، انسجام ملی پیرامون پرچم شکل می‌گیرد و به ملی‌شدن صنعت نفت، جنگ کریمه و محبوب شدن پوتین، و تحریم چین در سال ۱۹۷۲ اشاره داشت.

دکتر محسنی در نتیجه‌گیری بحث خود افزود تحریم‌ها زمانی شکست می‌خورد که درخواست تحریم‌کننده در بخش قابل توجهی از جامعه تحریم‌شونده و جاهت نداشته باشد. وی راه‌های مقابله با تحریم را چنین برشمرد: سیاست‌زدایی از اقدامات، مذاکرات و استقامت، از میان بردن مشروعیت درخواست تحریم‌کننده در افکار عمومی، افزایش تاب‌آوری با اقتصاد مستقل، و مواجهه کشور تحریم‌کننده با جبهه‌ای متحد.

دکتر محسنی تحقق شکست در تحریم را دشوار ندانست. به بیان وی، در بررسی تحریم‌ها، چه تحریم‌های یک‌جانبه و چه در سطح بین‌المللی، در موفق‌ترین حالت توفیق تحریم ۳۳ درصد و در برخی گزارش‌ها حتی کمتر از ۵ درصد بوده است. سؤال مطرح این

و اقتصاد را در سه چارچوب گذشته اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه روسیه، تحریم‌های کنونی علیه روسیه، و چشم‌انداز پیش‌روی اقتصاد روسیه ترسیم کرد.

دکتر رسولی‌نژاد تحریم را چنین تعریف کرد: «ابزاری برای اعمال فشار اقتصادی بر کشور(ها) در جهت تعدیل در سیاست‌ها و رفتار آن(ها)». به بیانی دیگر، تحریم امتناعی نظام‌یافته محسوب می‌شود از برقراری روابط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی یا نظامی دولت یا گروهی خاص از دولت‌ها به‌منظور تنبیه یا ایجاد رفتار مورد قبول از سوی کشور تحریم‌شده.

این استاد گروه مطالعات روسیه، تاریخچه اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه روسیه را در سه برهه زمانی مطرح کرد: قبل از قرن بیستم، در زمان شوروی، و پس از فروپاشی شوروی.

وی در دوران قبل از قرن بیستم، به مورد هانس اشلیت در سال ۱۵۴۸، ممنوعیت مهاجرت نیروی کار ماهر و واردات فناوری توسط انگلستان در سال ۱۷۵۰، و ممنوعیت ورود نیروی کار ماهر توسط آلمان در دهه ۱۷۶۰ اشاره کرد.

دکتر رسولی‌نژاد اهم تحریم‌ها علیه شوروی را در قرن بیستم و در زمان شوروی چنین برشمرد:

- تحریم اقتصادی علیه شوروی در سال‌های ۱۹۱۷-۱۹۲۰
- تحریم طلای شوروی توسط غرب در ۱۹۲۵
- تحریم کل کالاهای صادراتی شوروی توسط غرب طی سال‌های ۱۹۳۱-۱۹۳۳
- محاصره شهر لنینگراد شوروی به‌مدت حدود ۹۰۰ روز توسط ارتش آلمان در جریان جنگ جهانی دوم
- تحریم فناوری شوروی در سال ۱۹۴۹
- ماده الحاقی جکسون-ونیک در سال ۱۹۷۴
- تحریم شوروی توسط آمریکا در سال ۱۹۷۹، به‌دلیل حمله شوروی به افغانستان
- تحریم ساخت لوله گازی «اورنگوی-پاماری-اوژگوراد» در سال ۱۹۸۱.

دکتر وفایی: تحریم لزوماً به‌معنای جنگ تجاری و اقتصادی نیست.

فروند هواپیمای شناسایی آمریکا، توسط تایوان به چین
- سال ۱۹۹۹، در جریان جنگ بالکان که سفارت چین بمباران شد.

به بیان دکتر وفایی تحریم لزوماً به‌معنای جنگ تجاری و اقتصادی نیست. آمریکا با افزایش ناگهانی تعرفه‌های کالاهای چینی تحت عنوان «حمایت‌گرایی»، رسماً تحریم‌ها را آغاز کرد. چینی‌ها با تحریم چنین برخورد کرده‌اند:

- تقابل پینگ‌پنگی در برابر دیپلماسی پینگ‌پنگی (از اوایل ۱۹۷۰)
- تعامل و تقابل، دو لبه یک قیچی
- معامله و مقابله (بحث تعرفه‌ها).

راهکارهایی بکن در برابر واشنگتن که بلافاصله اتخاذ کرد و برگرفته از فرهنگ چینی‌هاست به شرح زیر است:

- مقابله به مثل (تعرفه‌های فولاد و آلومینیم)
- تعرفه سویا (علیه سویای آمریکا، سویا در مناطقی از آمریکا کشت می‌شود که به ترامپ رأی داده‌اند)
- ورود به حوزه‌های غیرفیزیکی (استفاده از توریزم به‌عنوان سلاح و تحریم سفر چینی‌ها به آمریکا، یا عدم‌خرید از فروشگاه‌های زنجیره‌ای آمریکا)
- تحصیلات آکادمیک و دانشجویان (۳۹ میلیارد دلار تراز تجاری مثبت آمریکا از پول گردشگران و دانشجویان چینی در آمریکاست)
- شرکت‌های آمریکایی فعال در چین
- اوراق قرضه ایالات متحده.

دکتر وفایی به کتاب مشهوری در چین اشاره کرد که جزو چهار کتاب مهم ادبیات چین است، با عنوان سفر به غرب. در این کتاب میمونی نقل شده است به نام مانکی کینگ که می‌تواند خود را به هر شکلی درآورد و هیچ موجودی امکان مقابله با آن را ندارد. این میمون در مقابله با موجودی عظیم و قوی در برابر خود که تنها موجودی بود که توان مقابله با آن را نداشت، به شکل مگسی درمی‌آید و به بدن آن موجود عظیم‌الجثه وارد می‌شود و آن را شکست می‌دهد. چینی‌ها در مواجهه با آمریکا همچون مانکی کینگ معتقد بودند باید به درون آن وارد شد تا بتوان بر آن غلبه کرد.

راهبرد چینی‌ها تعامل و تقابل هم‌زمان در مواجهه با تحریم‌های آمریکاست و در آن بسیار ثابت‌قدم‌اند. افکار عمومی چین نیز در این زمینه کاملاً با حکومت هم‌پاست. امروز این آمریکاست که به حمایت‌گرایی متهم است و چین حامی اقتصاد آزاد شناخته می‌شود. سخنران چهارم نشست، دکتر رسولی‌نژاد، با عنوان «اقتصاد روسیه و تحریم‌های غرب» بود. وی مفهوم تحریم در روابط بین‌الملل

این استاد گروه مطالعات روسیه در پاسخ به این پرسش که «آیا تحریم‌های غرب علیه روسیه تأثیر داشته است؟» به سخنی از ولادیمیر پوتین در ۱۸ نوامبر ۲۰۱۴ در مورد تحریم‌های آمریکا استناد کرد: «آمریکا به دنبال تحقیر ما نیست، بلکه می‌خواهد ما را زیرپایش قرار دهد. آمریکا می‌خواهد مشکلات خود را از طریق اعمال هزینه به ما حل کند. آمریکا می‌خواهد ما را تحت نفوذ خود قرار دهد. هیچ کشوری هیچ‌گاه در طول تاریخ موفق به چنین کاری در مورد روسیه نشده است و در آینده هم هیچ کشوری نمی‌تواند چنین کاری انجام دهد.»

مردم روسیه نیز طی پیمایش مرکز لوادا در سال ۲۰۱۵، ۷۲ درصد بسیار موافق و موافق، ۱۸ درصد کاملاً مخالف و مخالف، و ۱۰ درصد بدون پاسخ، نظر خود را درباره ادامه روسیه به اقتصاد ضد تحریمی ابراز داشتند. همچنین، ۷۶ درصد از مردم روسیه با استفاده از محصولات داخلی در شرایط تحریم بسیار موافق و موافق بودند.

دکتر رسولی‌نژاد در پیش‌بینی وضعیت اقتصاد روسیه، دو عامل مؤثر بر سناریوهای مختلف و پیش روی اقتصاد روسیه را چنین عنوان کرد: عامل نخست، شوک قیمت نفت که از اواسط سال ۲۰۱۴ میلادی اتفاق افتاد و از نوع شوک منفی (کاهش شدید قیمت جهانی نفت) و علل اصلی آن از محل کاهش فعالیت‌های اقتصاد جهان و شوک عرضه و تقاضا در بازار جهانی نفت بود. با توجه به وابستگی شدید بخش درآمد بودجه دولت فدرال روسیه از محل درآمدهای نفت و گاز، این کاهش شدید به معنای از تعادل خارج شدن اقتصاد ملی این کشور تحت کسری شدید بودجه و کمبود دلار نفتی بود.

عامل دوم، تنش‌های سیاسی روسیه با کشورهای جهان و منتج شدن آن به اعمال تحریم‌های اقتصادی از سوی غرب و متحدانش علیه این کشور است. تنش میان اوکراین و روسیه از سال ۲۰۱۴ میلادی به اعمال تحریم‌های مختلف از سوی غرب و متحدانش علیه این کشور انجامید که این تنش میان روسیه و غرب در زمینه تحریم‌های اقتصادی در حال حاضر نیز وجود دارد که خود عامل بازدارنده در رشد و توسعه همگرایی جهانی و اقتصاد ملی کشور روسیه شده است.

دکتر رسولی‌نژاد در جمع‌بندی سخنان خود، چهار فضای آینده اقتصاد روسیه را در چارچوب افزایش قیمت نفت و کاهش آن، و افزایش و کاهش تحریم‌ها چنین رسم کرد: فضای نخست، تحول ساختار اقتصادی؛ فضای دوم، توسعه و رشد شتابان اقتصادی؛ فضای سوم، رکود اقتصادی؛ و فضای چهارم، بحران اقتصادی. این نشست با پرسش و پاسخ حضار خاتمه یافت.

دکتر رسولی‌نژاد: تحریم امتناعی نظام یافته محسوب می‌شود از برقراری روابط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی یا نظامی دولت یا گروهی خاص از دولت‌ها به منظور تنبیه یا ایجاد رفتار مورد قبول از سوی کشور تحریم شده.

در دوره دوم، یعنی پس از فروپاشی شوروی، تحریم‌های اقتصادی مهم علیه کشور روسیه به قرار زیر بوده است:

- تحریم روسیه توسط غرب به دلیل جنگ با گرجستان در سال ۲۰۰۸
- تحریم مگنیتسکی توسط آمریکا، به دلیل کشته شدن سرگئی مگنیتسکی در زندان مسکو در سال ۲۰۱۲
- تحریم روسیه توسط غرب، به دلیل دخالت در امور داخلی اوکراین در سال ۲۰۱۴

- تحریم صادرات کالاهای مصرف دوگانه به روسیه، به دلیل مسموم کردن سرگئی

اسکرپال در اوت ۲۰۱۸. در سپتامبر ۲۰۱۸، برخی شرکت‌های روسی در زمینه صنایع فضایی و دفاعی همچون نیلکو گروپ، ایرو کامپوزیت تحریم شدند.

دکتر رسولی‌نژاد در مورد تحریم‌های سال ۲۰۱۴ غرب علیه روسیه دلایل زیر را برشمرد:

- پیش‌زمینه‌های بروز بحران میان روسیه و غرب در ۱۷ مارس ۲۰۱۴، آمریکا نخستین بسته تحریم‌های دیپلماتیک را یک روز پس از فراندوم کریمه علیه روسیه اعمال کرد. به دنبال آن هم‌پیمانان آمریکا نیز به شرح زیر روسیه را تحریم کردند: ۱۸ مارس ۲۰۱۴ کانادا، ۱۹ مارس ۲۰۱۴ استرالیا، ۲۰ و ۲۱ مارس ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا، ۲۹ مارس ۲۰۱۴ اوایل اپریل، آلبانی، ایسلند، مونته‌نگرو و اوکراین.
- نخستین تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه شرکت نفتی چرنامارنفت‌گار در ۱۱ آوریل ۲۰۱۴. در ۲۸ آوریل همان سال، دولت آمریکا تحریم‌های اقتصادی را متوجه ۱۷ شرکت دولتی روسی کرد.

- تحریم دو غول انرژی روسیه، یعنی روسنفت و نوانک، همچنین دو بانک بزرگ گازپروم و ونشاکونوم توسط آمریکا در ۱۷ ژوئیه ۲۰۱۴. روسیه پس از تحریم‌های غرب بر ضد خود بر سر مسئله اوکراین، سیاست مقاومت اقتصادی را در پیش گرفت. به بیان دکتر رسولی‌نژاد، روسیه در مقابله با تحریم‌ها برنامه‌های زیر را دنبال کرد: چرخش تجاری، جانشینی واردات، افزایش مقاومت اقتصادی علیه شوک‌های برون‌زا، منطقه‌گرایی، همسویی و اتحاد ملی در مقابل تحریم‌ها، تحریم‌های متقابل مانند کشورهای تحریم‌کننده، تهدید به ممنوعیت استفاده از حریم هوایی برای کشورهای غربی و ممنوعیت واردات خودرو و منسوجات از آن‌ها، تأسیس صندوق حمایت از بنگاه‌های آسیب‌دیده از تحریم، فروش ذخایر دلاری و تبدیل آن به طلا توسط بانک مرکزی روسیه.

نشست مخاطب‌شناسی و ذائقه‌سنجی جوانان غربی در آشنایی با اسلام با نگاهی به نامه‌ی مقام معظم رهبری به جوانان اروپا و آمریکا

اشاره کرد. وی که دارای مدرک کارشناسی‌ارشد روابط بین‌الملل از دانشگاه کمبریج است، در ابتدای سخنان خود اشاره‌ی دقیق مقام معظم رهبری به آشوب‌ها و مشکلات جامعه غرب با وجود فرسنگ‌ها فاصله جغرافیایی میان ایران و اروپا، به‌خصوص آمریکا، نشان از شناخت عمیق ایشان از آلام و سردرگمی مردم این کشورهاست. مخاطب این نامه مقامات رسمی و سیاسی این کشورها نیست، بلکه جوانان این کشورهاست. شجره اسلام را دستورالعملی برای نجات حیات بشر خواند که از خشونت و نفرت به‌دور است. امروزه، گرایش بیشتر مردم به اسلام نشان از همین امر دارد. پیام اسلام، نبی اکرم و قرآن پیامی است که در همه اعصار و در قرن‌ها جاری بوده و هست و امروز می‌بینیم که افراد به میل خود بدان گرایش می‌یابند. ده سال است که شاهدیم با عنوان برقراری صلح و دموکراسی و ایجاد شرایط اجتماعی و اقتصادی بهتر، ناآرامی‌های موجود در جهان، جنگ عراق، افغانستان، سوریه، یمن و لیبی موجب مرگ میلیون‌ها انسان شده است. این سناریوی تکراری در تمامی این کشورها یکی بعد از دیگری پیاده‌سازی شده است. شجره نامه مقام معظم رهبری را حاوی مفاهیم اجتماعی، سیاسی و فرهنگی خواند که نه‌تنها پیامی برای جوانان اروپا و آمریکاست، بلکه پیامی رهایی‌بخش برای همه افرادی است که به‌دنبال راه‌حلی برای مشکلات امروزند و افزود ما باید پیام‌رسان این پیام در رسانه‌های اجتماعی و در سطح جامعه باشیم، به‌خصوص آنکه تصویری که از طریق رسانه‌ها و حتی تصاویر روی اتوبوس‌ها در سطح شهر انگلستان از اسلام وجود دارد تصویری نادرست است.

نزار عیدالصاحب الحیدری سخنران دوم این نشست بود. در ابتدای سخنان خود به دلایل، شرایط و زمینه نامه مقام معظم رهبری پرداخت. این نامه در زمانی تهیه شد که فرانسه با حمله تروریست‌ها مواجه شده بود و جامعه اروپا این حمله تروریستی را از سوی جامعه

نشست «مخاطب‌شناسی و ذائقه‌سنجی جوانان غربی در آشنایی با اسلام با نگاهی به نامه مقام معظم رهبری به جوانان اروپا و آمریکا» در روز سه‌شنبه ۶ آذر ۱۳۹۷ در تالار ملل دانشکده مطالعات جهان با سه سخنرانی برگزار شد.

سخنرانان این نشست که به زبان انگلیسی برگزار شد عبارت بودند از مسعود شجره، رئیس انجمن حقوق بشر اسلامی در انگلستان، سامر نزار عیدالصاحب الحیدری، رئیس مؤسسه جوانان مسلمان در انگلستان، دکتر سعیدرضا عاملی، استاد گروه ارتباطات و رئیس دانشکده مطالعات جهان دانشگاه تهران. اداره جلسه را نیز تورج شیرالیلو، دانشجوی دکتری مطالعات آمریکای دانشکده بر عهده داشت.

این نشست با همکاری دانشکده مطالعات جهان، مؤسسه مطالعات آمریکا و اروپا، و انجمن ایرانی مطالعات جهان برگزار شد. محورهای مورد بحث در این نشست به شرح زیر بود:

- شناخت حقیقت اسلام در غرب با توجه به مضامین نامه‌های آیت‌الله خامنه‌ای به جوانان اروپا و آمریکا (نامه نخست در سال ۲۰۱۵ و نامه دوم در ۲۹ نوامبر ۲۰۱۷)
- الهیات صلح و جنگ و گزاره‌های اخلاقی و حقوقی در مورد جنگ و صلح در اسلام
- ضرورت فعال‌سازی «بیداری نسل جوانان اروپا و آمریکا» در چگونگی مواجهه با اسلام و مسلمانان
- ضرورت ایجاد بسترهای شناخت حقیقت اسلام از منابع اصلی در جوامع غربی با تقویت فضای پرسشگری و پاسخگویی مستقیم به مخاطب.

مسعود شجره، سخنران نخست این نشست، به انتشار نامه آیت‌الله خامنه‌ای در رسانه‌های اجتماعی انگلستان و استقبال از آن

عنوان *American Exceptionalism, Eurocentrism and Otherisation of Muslims* که در سال ۲۰۱۷ توسط انتشارات الگوریتم در لندن به چاپ رسیده است، در معرفی مضامین نامه مقام معظم رهبری به جوانان اروپا و آمریکا و معرفی پیش‌زمینه نگارش این نامه نگاشسته شده است و با نگاهی نقادانه به چارچوب‌هایی در غرب می‌نگرد که منتهی به نگارش این نامه از سوی مقام معظم رهبری شد. دکتر عاملی در آغاز سخنرانی خود به این نکته کلیدی اشاره کرد که نامه مقام معظم رهبری خطاب به جوانان اروپا و آمریکا، نه سیاستمداران و نه مردم کشورهای دیگر. دلیل آن جایگاه آمریکا و اروپا در کشتارهای جمعی، جنگ و سلطه‌آفرینی‌ها در جهان و به‌طور خاص در جهان اسلام است. از سوی دیگر، دولت‌های اروپایی و آمریکا مورد خطاب این نامه نیست؛ چرا که در این عرصه انسدادی سیاسی وجود دارد که راه‌حل کارآمدی در آن دیده نمی‌شود. لذا، با جوانان اروپا و آمریکا سخن گفته شده است که از ضمیر بیدار و رهاشده از عصبیت‌های سیاسی و منفعت‌گرایی برخوردارند، به این امید که این نسل بتواند منشأ تغییرات بزرگ در خصوص نوع رابطه غرب با جهان اسلام و سایر ملت‌های جهان شود. این نامه، نامه‌ای رسمی به دولت‌های اروپا و آمریکا نیست، و حاوی مطالبی است که نه تنها ناظر بر مشکلات جهانی است، بلکه بازگوکننده چرایی مشکلات اجتماعی در داخل اروپا و آمریکا است. رئیس دانشکده مطالعات جهان سیاست‌گذاری‌های جنگ در خاورمیانه را زاده اندیشه سلطه بر جهان و تجارت جنگ و صنعت جنگ و تولید تسلیحات نظامی آمریکا و اروپا خواند که اقتصاد بسیار بزرگی به میزان یک تریلیون دلار است. بخش اعظم این تجارت در حدود ۷۰ درصد، در دست آمریکا و اروپاست. تجارت جنگ، جنگ‌آفرینی را نیز می‌طلبد و واقعیت پشت تمامی اقدامات اروپا و آمریکا نیز همین است. هدف نامه مقام معظم رهبری این است که مردم آمریکا و اروپا با این واقعیت آشنایی یابند و سیاستمداران خود را در اخذ سیاست‌های جنگ‌آور تحت فشار بگذارند.

دکتر عاملی در فرصت کم خود بر سه نکته مهم در این نامه تأکید کرد که نکات کلیدی نامه محسوب می‌شود. نکته نخست آنکه در این نامه از مردم خواسته شده است با مسلمانان جهان تعامل برقرار کنند و با مسلمانان سخن بگویند، به کشورهای اسلامی سفر کنند و با واقعیت جوامع اسلامی آشنا شوند، به جای آنکه از دوربین رسانه به قضاوت درباره آن‌ها بنشینند. گرچه ماهیت رسانه‌ها و ارتباطات افزایش تعامل است، اما با توهمی که می‌آفرینند، در عمل برقراری ارتباط را مختل می‌کنند. هرچه تعاملات افزایش یابد، تصاویر غلط کاهش می‌یابد. تصاویر غلط زاده تعاملات و گفتگوهای اندک است و واسطه‌مندی رسانه‌های وابسته به منفعت‌طلبی نظام سیاسی آمریکایی است. نوع بشر ناگزیر از گفتگو و برقراری تعامل با یکدیگر و درک یکدیگر است. نکته مهم مطرح در این نامه این است که اسلام و واقعیت

مسلمان تلقی می‌کرد و خشم جامعه از مسلمانان بالا بود. پس از این واقعه تروریستی فشار بر مسلمانان افزایش یافت. در خاورمیانه، در عراق و سوریه نیز جو ناآرامی حاکم بود. نهادها و دولت‌های غربی نیز چهره‌ای نادرست از اسلام و مسلمانان و اسلام‌هراسی ترویج می‌دادند. رویداد هم‌زمان دیگر وقوع بهار عربی بود. رسانه‌های غربی تصویری که در اذهان مردم شکل می‌دادند این بود که خشونت و تروریسم از سنن مسلمانان و اسلام است و ریشه تمامی خشونت‌ها در خاورمیانه و در دنیا در اسلام نهفته است. در چنین شرایطی نامه مقام معظم رهبری برای جوانان اروپا و آمریکا نگاشته شد؛ جوانانی که آینده جامعه را به‌دست خواهند گرفت. نزار این نامه را نامه‌ای سیاسی ندانست. تاریخچه غرب به‌خوبی گواه آن است که همواره این غرب بوده است که نفاق و دشمنی را پدید آورده و تهدیدی برای دیگر جمعیت‌ها بوده است. امروز، اروپا از تاریخ استعماری گذشته خود شرمسار است و شرمساری آینده اروپا از تصویری خواهد بود که از مسلمانان به نمایش درآورده است. به باور وی، اگر درک درستی از چگونگی شکل‌گیری استعمار داشته باشیم، درک خواهیم کرد که چرا امروز نگاه غرب به اسلام چنین است. نزار با انتقاد از اینکه آشنایی افراد غیرمسلمان با اسلام غالباً از طریق رسانه‌ها صورت می‌گیرد، کنترل روایت‌ها از اسلام را ضروری دانست. در چنین شرایطی جامعه مسلمان غرب نیز اقداماتی جهت شفاف‌سازی انجام داده است. برای مثال، مسلمانان کانادا سائیتی را راه‌اندازی کرده‌اند به آدرس www.letterfortruth.com که در آن به نشر محتوای علمی و مقالات تحقیقی درباره اسلام پرداخته‌اند. نویسندگان این مقالات از کشورها و دانشگاه‌های مختلف در سراسر جهان‌اند. در اقدامی دیگر، دانشجویان انگلستان، با دوربینی در محوطه دانشگاهی می‌گشتند و از افراد مختلف و غیرمسلمان از هر ملیت و نژادی، چه زن و چه مرد و چه دانشجوی و چه استاد می‌خواستند که نامه مقام معظم رهبری را بخوانند و از واکنش آن‌ها به این نامه کلیبی تهیه کردند. نزار نامه مقام معظم رهبری را نشانه خردمندی ایشان خواند و وظیفه خود و سایر مسلمانان را در اشاعه مضامین آن دانست. وی نگاه مقام معظم رهبری را نگاهی خطاب کرد که جهانی است و در حفظ انسجام کل جهان اسلام است.

دکتر عاملی، سخنران سوم این نشست بود. کتاب ایشان با

جامعه مسلمانان را مستقیماً بشناسید نه از طریق رسانه‌هایی مثل سی‌ان‌ان، گاردین و ایندپندنت. رسانه‌ها تحت تأثیر سیاست‌ها، دولت‌ها و گروه‌های سیاسی عمل می‌کنند. ایشان توصیه می‌کند که اسلام را از زاویه ارتباط مستقیم با اسلام باید شناخت. اسلام دین رحمانیت است. بسم‌الله الرحمن الرحیم بهترین گویای این مدعاست که مسلمانان هر روز و در نماز یومیۀ خود دست‌کم ۲۰ بار آن را تکرار می‌کنند. مسلمان پیرو خداست، نه غیر خدا و سلطۀ غیر خدا را نمی‌پذیرد و این نگاه حاکم بر تک‌تک مسلمانان و جامعه مسلمان است. سیاستمداران غرب ارزش‌های اسلام را چه

فردی و چه گروهی نشانه رفته‌اند. واسطه‌ها سبب می‌شوند که نتوانیم شناخت درستی کسب کنیم و داگماها را پدید می‌آورند که بر باور خود پافشاری می‌کنند.

این استاد رسانه و علوم اجتماعی، دومین نکته نامۀ مقام معظم رهبری را پیام اجتناب از «دیگری‌سازی» خواند که منجر به جداسازی و دشمنی بین ملت می‌شود. اکنون در قرن بیست‌ویکم به سر می‌بریم که قرن عقلانیت است. اما به سیاستمداران که نگاه می‌کنیم، به‌دنبال چند قطبی کردن جهان‌اند که نتیجه آن بروز جنگ است. اگر ارزش‌های سیاستمداری مثل ترامپ را نپذیرید، به تحریم محکوم خواهید شد؛ آن هم تحریم غذا، ارز و دارو. این نوع تحریم‌های ضعیف‌ترین دهک‌های جامعه و به‌خصوص کودکان را هدف‌گیری می‌کند. در جریان تحریم عراق توسط آمریکا ۶۰۰ هزار کودک در عراق به دلیل تحریم دارو جان خود را از دست دادند و وقتی از آلبرایت، وزیر امور خارجه وقت آمریکا، پرسیدند چرا چنین اقدامی صورت گرفت، پاسخ داد: «تصمیم سختی بود ولی باید اجرا می‌شد.» این محصول عقلانیت منفعت‌طلبانه و ابزاری است. عقلانیت ابزاری یعنی «منافع خود را باید کسب کنی، مهم نیست سایر ملت‌ها چه بهایی برای آن می‌پردازند.» وی افزود، اکنون زمان گفتگو با ملل مختلف جهان است. جنایتکاران باعث استیصال جوامع و مشکلات بسیاری می‌شوند که میزان تخریب آن از جنگ‌های بزرگ نیز بیشتر است. نسل‌کشی

دکتر عاملی: منطق رسانه‌ها بر تعمیم است و این تعمیم فاجعه به‌بار می‌آورد. اینجاست که جوانان اروپا و آمریکا خطاب قرار می‌گیرند تا از بروز جنایت در حق مسلمانان جهان جلوگیری کنند.

نرم و اقتصادی جنایتکاران از نسل‌کشی جنگ واقعی مخرب‌تر است. مسلمانان بیش از ۵۰ کشور جهان را شامل می‌شوند. بیش از ۵۰ میلیون مسلمان در کشورهای اروپایی و آمریکا ساکن‌اند. وقتی جنایتکاران اسلام‌هراسی را رواج می‌دهند، یعنی این جمعیت مسلمان را باید کشت و از میان برد و همین تندروی‌هاست که بعد از فاجعه ۱۱ سپتامبر و با نسبت دادن آن به مسلمانان موجب توسعه نفرت و کشتار مسلمانان شد. بن‌لادن سمبل افغانستان و تمامی مسلمانان جهان تلقی نمی‌شود، ولی در بازنمایی رسانه‌ای او مساوی با همه مسلمانان و به نوعی نماد مسلمانی فرض می‌شود. حال آنکه بن‌لادن برابر با افغانستان و تمام مسلمانان جهان نیست و این تفکر غلط شکل می‌گیرد که یکی برابر با همه و همه برابر با یکی. این نوع تعمیم‌ها، امری خطرناک است. عمومیت‌بخشی در رسانه‌ها سبب توجیه حمله به عراق و افغانستان شد. منطق رسانه‌ها بر تعمیم است و این تعمیم فاجعه به‌بار می‌آورد. اینجاست که جوانان اروپا و آمریکا خطاب قرار می‌گیرند تا از بروز جنایت در حق مسلمانان جهان جلوگیری کنند.

نکته آخر سخنان دکتر عاملی درسی بود که اسلام و دیگر مذاهب الهی به بشر می‌دهد: آنچه برای خود می‌پسندید برای دیگران هم بپسندید و آنچه برای خود نمی‌پسندید، برای دیگران هم بپسندید. برای قضاوت باید خود را به‌جای دیگران بگذارید و آنگاه قضاوت کنید تا قضاوت منصفانه‌ای کرده باشید. تمدن راهی است حقیقی و قابل تولید نیست. قرن بیست‌ویکم قرن ارتباطات است. ون‌دایک این عصر را عصر پیوندگرایی می‌داند. امروز با استفاده از اینترنت با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنیم. چنین دنیایی به تمدن جدید و مدنیت جدیدی نیازمند است که در آن به تمامی تمدن‌ها و مردم جهان احترام گذاشته شود، و نه همه چیز برای آمریکا، و نه دیدگاه «اول آمریکا»، بلکه همه چیز برای همه مردم دنیا. در دنیای مجازی افراد به‌دنبال بهترین گزینه، بهترین کیفیت زندگی و ارزش‌های بهترند و بر مسند قضاوت می‌نشینند. به همین دلیل رهبری جمهوری اسلامی ایران جوانان غرب را خطاب قرار می‌دهد که ببینند و به قضاوت بنشینند. در اسلام حتی دین که مهم‌ترین حقیقت جهانی است اجباری نیست، بلکه پذیرش دین، دریافت انطباق دین با نیازهای فطری و جامع انسان است.

به گفته دکتر عاملی، این نامه نامۀ رسمی نبوده و از طریق رسانه‌ها یا سفارت ایران پخش نشده است، بلکه از طریق رسانه‌های اجتماعی دست‌به‌دست رفته است و با نگاهی پرمهر چشم به جوانان دوخته است.

نشست «فرانسه و جنبش جلیقه‌زرها: به سوی جمهوری ششم؟»

برای جبران کسری بودجه با مقاومت مردم همراه شد که در آخر دولت عقب‌نشینی کرد. در زمان سارکوزی نیز اتفاق مشابهی روی داد. مکرون اصلاحات خود را در ساختار اقتصادی با این پیش‌فرض آغاز کرد که تحت هیچ شرایطی عقب‌نشینی نخواهد کرد و با حرکت‌های اخیر خود نیز نشان داده بود که اهل عقب‌نشینی نیست. جنبش جلیقه‌زرها چنان جنبش عظیمی بود که مکرون را نیز وادار به عقب‌نشینی کرد و دستمزدهای حداقلی را افزایش داد، مالیات بازنشستگانی را که کمتر از ۲۰۰۰ یورو حقوق دریافت می‌کردند حذف کرد، و از اضافه کاری مالیات کسر نکرد. تمامی این تمهیدات جلیقه‌زرها را راضی نکرد.

برخی این جنبش خودجوش و فراگیر را با دیگر جنبش‌های فرانسه و حتی با انقلاب کبیر فرانسه و جنبش دانشجویی می ۱۹۶۸ مقایسه می‌کنند که به کارگران نیز کشیده شد و یک ماه فرانسه را فلج کرد، سنگرهای خیابانی ساخته شد و در نهایت هم چند ماه بعد به استعفاي ژنرال دوگل انجامید.

دکتر ایزدی از جمله ویژگی‌های جنبش جلیقه‌زرها را خودجوش بودن، نداشتن رهبری مشخص، درگیر نکردن احزاب تند چپ و راست و اتحادیه‌ها به‌خصوص اتحادیه کارگری در این جنبش، دربرگیرنده طیف وسیعی از طبقات متوسط و پایین، و حمایت ۷۵ تا ۸۰ درصدی مردم فرانسه برشمرد. شعارهای مطرح در این جنبش بیگانه‌ستیز نیست یا جنبه هویتی و ملی‌گرایی ندارد.

سیاست‌های نولیبرالی مکرون باعث فشار بیشتر بر مردم، افزایش مالیات و کاهش امور رفاهی شد. مکرون برای کوچک کردن دولت و کاهش بیکاری از بار سرمایه‌گذاری کاست، مالیات ESF را حذف و قانون کار را منعطف کرد. این اقدامات دست کارفرمایان در اخراج کارگران را بازتر کرد. از همین روست که مکرون را رئیس‌جمهور ثروتمندان می‌نامند.

در بررسی بحران اخیر در کشور فرانسه، نشست «فرانسه و جنبش جلیقه‌زرها: به سوی جمهوری ششم؟» با همکاری مؤسسه مطالعات آمریکای شمالی و اروپا، گروه مطالعات فرانسه دانشکده مطالعات جهان، و انجمن ایرانی مطالعات جهان در روز یکشنبه ۲۵ آذر ۱۳۹۷ در دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

در این نشست چهار سخنران به تحلیل این جنبش پرداختند: دکتر پیروز ایزدی، تحلیلگر مسائل فرانسه در مرکز تحقیقات راهبردی مجمع تشخیص مصلحت نظام، دکتر حجت‌الله ایوبی، دانشیار گروه مطالعات فرانسه دانشکده مطالعات جهان، دکتر رکسانا نیکنامی، استادیار گروه مطالعات اروپای دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، دکتر هادی دولت‌آبادی، استادیار گروه مطالعات فرانسه دانشکده مطالعات جهان، و اولیویه مارتو، پژوهشگر و دانشجوی مطالعات ایران دانشکده مطالعات جهان. اداره این نشست بر عهده دکتر هادی دولت‌آبادی بود. در میان سخنرانی‌ها نیز کلیپ‌های تهیه‌شده دانشجویان گروه مطالعات فرانسه در این باره برای اطلاع هر چه بیشتر حضار از شرایط، نمایش داده شد.

دکتر ایزدی با موضوع «نقش احزاب سیاسی فرانسه در جنبش جلیقه‌زرها» سخنرانی خود را ایراد کرد. به باور بسیاری از صاحب‌نظران جنبش جلیقه‌زرها ریشه‌ای طولانی دارد. افزایش مالیات سوخت در اصل جرقه‌ای برای این جنبش ریشه‌دار بود و نه دلیل اصلی آن. به باور وی ۳۵ سال است که فرانسه از مشکلات مزمن اقتصادی در رنج است. یکی از جنبه‌های مهم آن بحث بیکاری است که به‌طور متوسط بین ۸ تا ۱۱ درصد تخمین زده شده است. افزایش هزینه‌های عمومی دولت به ۶۵ درصد تولید ناخالص داخلی، فشار زیادی بر دولت وارد کرد و تمامی دولت‌ها در تلاش بودند با افزایش درآمد و کاهش هزینه‌های خود، کسری بودجه را تأمین کنند. در سال ۱۹۹۵ در زمان ریاست جمهوری شیراک نیز تمهیدات دولت

ایراد کرد. دکتر ایوبی نیز این جنبش را جنبشی مردمی خواند که احزاب از آن جامانده‌اند. حاشیه‌نشین‌ها، نوجوانان و دبیرستانی‌ها و نسل‌های سوم و چهارم مهاجران که خود و خانواده به حقوقشان در فرانسه دست‌نیافته‌اند به این جنبش پیوسته‌اند و موج بزرگی از جنبش مردمی، به معنای تمام کلمه، را تشکیل داده‌اند.

فرانسه همواره کشور تحولات دائمی است و تاکنون ۱۵ بار قانون اساسی این کشور دستخوش تغییر شده است و تمامی نظام‌های سیاسی متصور را تجربه کرده‌اند. پنج جمهوری در فرانسه به‌وقوع پیوسته است. جمهوری اول ۷ سال، جمهوری دوم ۴ سال، جمهوری سوم به مدت ۶۰ سال طولانی‌ترین جمهوری و جمهوری چهارم ۱۲ سال دوام آورد. جمهوری پنجم از ۱۹۵۸ آغاز شده است و در ۱۹۶۲ به‌صورت نظام ریاست‌جمهوری امروزی درآمد. این تغییر جمهوریت و فراندوم با فرانسوی‌ها بیگانه نیست.

دکتر ایوبی جنبش جلیقه‌زرها را با جنبش می ۱۹۶۸ قابل‌مقایسه دانست. این جنبش را نیز احزاب ایجاد و اداره نکردند، بلکه دانشجویان و کارگران اداره آن را برعهده داشتند و احزاب و گروه‌های مختلف سوار بر این موج شدند.

مکرون بدون پشتیبانی حزبی قوی و سنتی در فرانسه روی کار آمد. تاریخ فرانسه نشان می‌دهد این امر در فرانسه کاری دشوار و نشدنی است و دوام چندانی در الیزه پیدا نمی‌کند. فرانسوی‌ها معتقدند این قبای ریاست‌جمهوری بر تن مکرون برانزده نیست، در عین حالی که مکرون گوش شنوایی ندارد. حزب چپ و حزب راست هر دو معتقدند که مکرون به آن‌ها فضا و قدرت نداده است و بر این باورند که از بازی قدرت مکرون جامانده‌اند.

جریان میانه در فرانسه جریانی است که بسیار سخت جامی افتد. فرانسوی‌ها بیشتر متمایل به چپ یا راست‌اند. میانه‌بودن مکرون و سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی او ناکارآمد است. از طرفی، مکرون بار ناکارآمدی جمهوری پنجم را نیز بر دوش دارد. این جمهوری جمهوری‌ای موناشرشی است و کاخ الیزه را برج فیل رئیس‌جمهور می‌نامند و به‌راحتی آن را جمهوریت دیکتاتوری لقب می‌دهند. جمهوری پنجم در شرایطی شکل گرفت که سقوط‌های پیاپی دولت‌ها پدید آمده بود و دوران بعد از جنگ جهانی دوم بود و فرد درشت‌قامتی مانند ژنرال دوگل به‌دنبال آن بود که قدرت ریاست‌جمهوری را افزایش

این جنبش با آنکه دولت مکرون را تضعیف کرد در جهت کمک به هیچ یک از احزاب و اتحادیه‌ها حرکت نکرده است. حزب جبهه ملی یا با نام جدید آن تجمع ملی، چندان تأثیری در این جنبش نداشته است. این حزب خواهان برگزاری انتخابات تناسبی است و برای انتخابات پارلمانی می ۲۰۱۹ برنامه‌ریزی‌هایی نیز صورت داده‌اند. حزب دیگر پر قدرت در فرانسه حزب چپ افراطی است. این حزب مدعی است که سه‌چهارم درخواست‌ها در جنبش جلیقه‌زرها با پلت‌فرم این حزب همخوانی دارد. این حزب خواهان برکناری مکرون و انحلال پارلمان شده است. سه‌چهارم نمایندگان پارلمان طرفدار مکرون‌اند و این در حالی است که سه‌چهارم مردم فرانسه با دولت مکرون مخالف‌اند. صحبت جدی از جمهوری ششم و هیئت مؤسسان و برپایی جمهوری پارلمانی به‌میان آمده است.

حزب راست در انتخابات پیشین توفیق چندانی نداشت. این حزب ضمن حمایت از جنبش جلیقه‌زرها بر حفظ امنیت و خارج‌نشدن از چارچوب جمهوری پنجم تأکید دارد و اقدامات تخریبی را محکوم می‌کند.

حزب سوسیالیست نیز بعد از انتخابات به‌شدت دچار تشتت و تفرقه شد. برخی اعضای آن به حزب مکرون پیوستند. عده‌ای نیز جنبشی جدید به‌راه انداختند. عده‌ای نیز به حزب چپ پیوستند. این حزب نیز خواهان انحلال مجلس و کابینه شد و طرح استیضاح ادوارد فیلیپ را نیز به مجلس دادند که البته رأی نیاورد.

به گفته دکتر ایزدی هر کدام از احزاب در تلاش است به نفع خود از جنبش جلیقه‌زرها بهره‌برداری کند و محبوبیت خود را افزایش دهد. اما، هیچ یک هدایت جنبش را بر عهده نداشته و ندارد. احتمال قدرت‌گرفتن حزب جبهه ملی با اقدامات جلیقه‌زرها محتمل به‌نظر می‌رسد. در شرایط فعلی، ممکن است در انتخابات پارلمان و ریاست‌جمهوری احزاب راست و چپ افراطی در صدد افزایش آرای خود برآیند، اما هنوز بدیل مناسبی برای مکرون محسوب نمی‌شوند. بزرگ‌ترین شانس مکرون این است که هنوز جایگزین پر قدرتی در برابر خود ندارد.

دکتر ایوبی سخنران دوم این نشست به‌عنوان شاهدی عینی که روز قبل از فرانسه بازگشته بود با موضوع «جنبش جلیقه‌زرها به نفع حزب راست افراطی است یا چپ افراطی؟» سخنرانی خود را

نابرابری اقتصادی و افزایش قیمت سوخت مشکلات اقتصادی بسیاری برای مردم پدید آورد. نگاه دولت در افزایش قیمت سوخت کاهش گرایش به سوخت‌های گلخانه‌ای و نجات آینده جهان بود، در حالی که مردم به درآمد ماهانه خود و وضعیت معیشتی خود چشم دارند که قدرت خرید آن‌ها را کاهش می‌دهد. این نشان می‌دهد که دغدغه اقتصاد برای مردم بسیار پررنگ شده است. مردم معتقدند نوع دولتی که در فرانسه در حال اداره شدن است مانند رایین‌هود است؛ یعنی، از جیب خود مردم به آن‌ها کمک می‌شود.

دکتر نیک‌نامی، به نقل از هیشمن نظریه تونل را مطرح کرد. بنا بر این نظریه چنانچه در تونلی دو مسیر با حجم ترافیک راکد همراه شود، چنانچه حرکتی کوچک در مسیری ایجاد شود، این امید در رانندگان پدید می‌آید که ترافیک در حال باز شدن است. بعد از گذشت اندک زمانی رانندگان متوجه می‌شوند که ترافیک به قوت خود باقی است. با انتخاب مکرون نیز امیدهایی در دل مردم پدید آمد، اما هر چه پیش رفت مردم متوجه شدند که گشایشی برای آنان در پی ندارد و خشم عمومی افزایش یافت. به گفته هیشمن نابرابری و فقر به خودی خود باعث جنبش و اعتراض نمی‌شود، بلکه با مقایسه است که جنبش شکل می‌گیرد. برخی معتقدند که فرانسه به دوران وسطی بازگشته و حس نابرابری و شکاف طبقاتی در بین مردم نهادینه شده است.

تعمیق مشروعیت سیاسی و اقتصادی جنبه دیگری است که در فرانسه شکل گرفته است. روند جنبش در فرانسه از ابتدا جنبشی اجتماعی نبود، بلکه کنشی هیجانی بود. با افزایش قیمت سوخت، خانم راننده‌ای در یوتیوب اعتراض خود را گذاشت و موج اعتراض‌ها راه افتاد. با جلیقه‌زرها جنبشی ضد قدرت در فرانسه شکل گرفته است؛ یعنی، معانی‌ای که دولت در پی ساخت آن است از طریق جریان‌هایی که در داخل جامعه در حال شکل‌گیری است به چالش کشیده شده است. برای تبدیل کنشی هیجانی به جنبشی اجتماعی، نخست باید حس اجتماع شکل گیرد. سپس، به حس باهم‌بودن برسند، باهم‌بودن به رفع حس ترس بینجامد و با رفع ترس جنبش شکل می‌گیرد. جنبش کنونی فرانسه تمامی این مراحل را پشت سر گذاشته است.

حملات تروریستی در فرانسه حس ترسی بیرونی را سبب شده بود که اجازه بروز ناراضی‌هایی را نمی‌داد. در برابر حس ترس، ضد قدرت ترس را بلوکه می‌کند. نخستین حس در جامعه فرانسه حس اشتیاق

دهد و در این جنگ بیست و اندی سال میان قوه مجریه و مجلس، مجلس شکست خورد. در نظرسنجی‌های امروز بالای ۷۰ درصد از مردم فرانسه بر این باورند که قدرت مجلس و نخست وزیر باید افزایش و قدرت رئیس‌جمهور باید کاهش یابد. امروز مردم فرانسه بر این باورند که پادشاهی به نام رئیس‌جمهور با شاهدگانی قدرت‌مند به نام شهردارها بر آن‌ها سلطه یافته‌اند.

دکتر ایوبی یکی دیگر از بحران‌های امروز فرانسه را بحران حزب نامید. احزاب سیاسی امروز در اصل به کارگزاران دولت بدل شده‌اند. مردم دیگر احزاب را نمایندگان و سخنگویان خود نمی‌شناسند. مکرون در هفته پیش خواهان مذاکره با نمایندگان جلیقه‌زرها شده بود، جلیقه‌زرها بیان داشتند که نماینده‌ای ندارند.

در چنین شرایطی و با توجه به فضای ناامن موجود، فضا برای راست و چپ افراطی کاملاً باز است و شعارهای آن‌ها برای مردم باورپذیر است. به طور مثال، خروج فرانسه از اتحادیه اروپا امروز تبدیل به خواست مردم شده است و معتقد به نقض حاکمیت ملی در سیاست داخلی و خارجی شده‌اند؛ اتحادیه‌ای که پیش‌تر جزو افتخارات بود. فرانسه همواره خواهان استقلال خود بوده است اما امروز راهکارهای سیاسی و اقتصادی آن اجازه ایستادگی در برابر آمریکا را به این کشور نمی‌دهد. در مورد موضوع برجام نیز فرانسه خواهان حفظ برجام است اما نظام اقتصادی و بانکی و شرکت‌های آن تاب ایستادگی در برابر آمریکا را ندارند.

از زمان دوگل، اجازه حرکت از احزاب کوچک گرفته شد. در فضای کنونی فرانسه، فضا برای حرکت این احزاب کاملاً مساعد است. حزب راست تنها ۲۰ درصد آرای مردم را داراست و در مجلس تقریباً صفر است. لذا، باور به انحلال مجلس و بازگشت به آرای تناسبی در میان است. ادامه این روند به همین منوال و ناتوانی مکرون در بازسازی چهره خود که در زمان انتخابات محبوبیت بسیاری داشت مکرون را به چهره منفور در فرانسه بدل ساخته است که حتی رکورد ساکوزی را نیز شکسته است.

دکتر ایوبی در خاتمه افزود، خشونت‌هایی که اکنون در فرانسه شکل گرفته است خارج از عادات فرانسوی‌هاست و در حال شکل‌دهی نفرت در میان مردم فرانسه و افزایش خشونت است. خطر حاشیه‌نشینی نیز بمبی ساعتی است که امنیت فرانسه را تهدید می‌کند.

دکتر نیک‌نامی از منظر بستر اجتماعی و اقتصادی به این جنبش نگریست. وی نوع این جنبش را از نظر تبارشناختی در تاریخ فرانسه بی‌سابقه خواند. از دید دکتر نیک‌نامی این بحران تنها بحرانی ملی نیست و فراتر از فرانسه در هلند، بلژیک، صربستان و دیگر کشورهای اروپای شرقی نیز گسترش یافته است. وی سخنان خود را در دو محور ایراد کرد: یکی اینکه چرا این اتفاقات در فرانسه می‌افتد و چه ساختارهای اجتماعی‌ای در شکل‌گیری و گسترش آن نقش دارد؛ و دوم، تعمیق مشروعیت در فرانسه.

میلیونر فرانسه است. مشاوره فروش نستله را وی داد که پورسانت بالایی نیز دریافت کرد. وی در ۲۰۱۲ از فرانسوا اولاند حمایت کرد و در تیم مشاوران اقتصادی وی جای گرفت. در می ۲۰۱۲ معاون دفتر کاخ ریاست جمهوری فرانسه شد. در اوت ۲۰۱۴ وزیر اقتصاد شد. قانون رشد و بهره‌وری اقتصادی را در دسامبر ۲۰۱۴ پیشنهاد کرد. رویکرد او وی را سوسیالیست-لیبرال معرفی می‌کند. در آوریل ۲۰۱۶ نگاه خود را به پست ریاست جمهوری مطرح و حزب «روبه‌جلو» را تأسیس کرد و عنوان کرد که در این حزب هم از راست هستند و هم از چپ. در اوت ۲۰۱۶ به دنبال مخالفت‌های نخست‌وزیر با کاندیداتوری ریاست جمهوری وی، از وزارت اقتصاد استعفا کرد. در نوامبر ۲۰۱۶ رسماً اعلام نامزدی کرد و بدون وابستگی حزبی وارد کارزار انتخابات شد. در دور اول با ۲۴ درصد آرا وارد دور دوم شد. در دور دوم ۶۶ درصد رأی کسب کرد و هشتمین رئیس‌جمهور فرانسه شد. طرفدار سیاست آزاد است و حذف جناح راست و چپ و یافتن راه سوم را دنبال می‌کرد.

سازمان دیده‌بان با توجه به شرایط اقتصادی، وی را رئیس‌جمهور ثروتمندان می‌نامند. اصلاحات مالیاتی وی به نفع تنها ۲ درصد از مردم ثروتمند بوده است که ۴۲ درصد افزایش درآمد برای آنان خواهد داشت، اما قدرت خرید طبقه متوسط را کاهش خواهد داد. در اکتبر ۲۰۱۷، ۹۰ درصد فرانسوی‌ها بر این باور بودند که اصلاحات مکرون به نفع ثروتمندان است. ۵۶ درصد او را رئیس‌جمهور خوبی نمی‌شناسند و ۷۵ درصد نظام‌های مالیاتی او را به ضرر بیکاران می‌دانند. یکی از اقدامات وی حذف مالیات بر سکونت بود که البته هنوز اجرایی نشده است و شهرداران با آن مخالفت جدی کردند.

در برنامه گذار زیست‌محیطی، ۳ سانتیم قیمت گازوییل و ۶ سانتیم قیمت بنزین افزایش یافت. ۴۴ سانتیم قیمت خود بنزین و ۶۰ سانتیم مالیات مصرف محصولات انرژی است. در خصوص مصرف گازوییل نیز ۴۵ سانتیم در برابر ۴۲ سانتیم بود. این افزایش از ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۸ بوده است. اکنون مالیات بر بنزین ۶۹ سانتیم است، در حالی که قیمت خود بنزین ۵۸ سانتیم و گازوییل ۶۵ سانتیم و مالیات آن ۶۰ سانتیم است. از ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۲ قیمت بنزین از ۵۴ سانتیم به ۷۸ سانتیم خواهد رسید که ۳۴ میلیارد دلار به بودجه فرانسه کمک خواهد کرد و فشاری که بر مردم وارد خواهد شد ۲۰۷ تا ۵۳۸ یورو خواهد بود که تقریباً ۵۰ یورو در ماه برای خانواده‌های فقیر است. این مبلغ فشار زیادی نیست، ولی در فرهنگ فرانسه افزایش مالیات تابو قلمداد می‌شود. مخالفان این افزایش را به نفع دولت می‌دانند و نه ملت که صرف امور دفاعی و عمرانی خواهد شد.

جنبش بدون ساختار جلیقه‌زرها در چنین فضایی و در فضای توپیر و اینترنت شکل گرفت. در ابتدا بدون خشونت بود و صرفاً جاده‌ها را بستند و مانع از رسیدن ماشین‌های سوخت‌رسان شدند. خواست اولیه آن‌ها حذف مالیات بر سوخت و کاهش هزینه معاینه

بود. با افزایش اعتراضات در فضای یوتیوب مردم جنبش را شکل دادند. در اصل نقش رسانه‌ها را در شکل‌گیری جنبش جلیقه‌زرها نمی‌توان نادیده انگاشت. در گام بعد، اشتیاق تبدیل به امید شد؛ امید به پیگیری خواسته‌های مردمی انجامید. واکنش‌های دولت حس انگیزاننده منفی نیز ایجاد کرد و آن احساس خشم بود. این جنبش در فضای خودانگیزگی توده‌ها اتفاق افتاد؛ یعنی، زمانی که فضای شهری با فضای مجازی در هم آمیخته شد.

این اتفاق در اروپا سابقه داشته است. جنبش اسپانیا و ایسلند نیز مشابه همین روند را داشته است و گسترش جنبش جلیقه‌زرها به دیگر نقاط اروپا این نظریه را تأیید می‌کند.

دکتر نیک‌نامی از جمله ویژگی‌های این جنبش را چنین برشمرد: خودانگیزگی و فاقد رهبری است؛ دارای سمبل (جلیقه زرد)، شعار و سرود است؛ و فناوری در شکل‌گیری و گسترش آن نقش مهمی داشته است. جلیقه زرد از آن روست که هم در دسترس همه است و هم به معنای آن است که ما را ببینید. این جنبش در اصل بحران سرمایه‌داری و پوپولیستی نیست و مردم عادی بر پایه مشکلات اقتصادی این جنبش را پیش می‌برند. این جنبش گرچه به سمت پوپولیسم در حال حرکت است، اما پوپولیسم نیست.

دکتر نیک‌نامی در جمع‌بندی افزود این جنبش به دنبال از میان رفتن مشروعیت و دوم به دنبال مشکلات اقتصادی شکل گرفت، نه مشکلات ساختاری سرمایه‌داری. سوم این جنبش پوپولیستی نیست. چهارم، این جنبش مختص به فرانسه نیست. نشانه‌ها نشان می‌دهد این جنبش جنبشی اروپایی است نه صرفاً فرانسوی.

دکتر دولت‌آبادی درباره آینده سیاسی مکرون سخن گفت و سخنان خود را در محورهای زیر پیش‌برد: در معرفی مکرون، طرح افزایش مالیات بر سوخت، و خواسته‌های جلیقه‌زرها، عکس‌العمل مکرون به این جنبش، عکس‌العمل‌ها به سخنانی مکرون، و آینده سیاسی مکرون.

مکرون جوان‌ترین رئیس‌جمهور فرانسه و متولد ۱۹۷۷ است. از دانشگاهی فارغ‌التحصیل شده است که در آن اکثر رجال سیاسی فرانسه تحصیل کرده‌اند. کار خود را با کارشناسی امور مالی فرانسه آغاز کرد و مشاور مالی بانک‌ها و مشاور مالی بسیاری از معاملات بزرگ بوده است. وی عضو حزب سوسیالیست و یکی از سیاستمداران

شانزدهم تشبیه می‌کنند و خواستار تحقق درخواست‌های مردم‌اند که در شهرداری‌ها ثبت می‌شود (دفتر خواسته‌ها به‌سان دوران انقلاب فرانسه). از این‌رو، استفاده از تعبیر انقلاب ۲۰۱۸ چندان سخن به گزافه نیست. مکرون ۶۶ درصد آرا را کسب کرد ولی ۲۰ میلیون در مجموع به او رأی داده بودند و در اصل آرای ۴۰ درصدی مردم فرانسه را داراست. در می ۲۰۱۷، ۲۷ درصد مردم با مکرون مخالف بودند که اکنون ۷۶ درصد مردم فرانسه را تشکیل می‌دهند. در آن زمان ۴۶ درصد موافق داشته است که اکنون به ۲۰ درصد رسیده است.

دکتر دولت‌آبادی قضاوت مردم فرانسه را درباره رئیس‌جمهوران بیست سال اخیر چنین بیان داشت: شیراک در آغاز سال ۲۰۰۰، ۵۵ درصد مخالف و ۳۵ درصد موافق داشت. در انتهای ریاست‌جمهوری خود توانست تعداد موافقان خود را افزایش دهد. سارکوزی مخالفان زیادی داشت و در آخر توانست آن را کاهش دهد. اولان منفور شد ولی نه به سرعت مکرون. در این بین چپ افراطی و راست افراطی توانسته‌اند محبوبیت بیشتری کسب کنند.

نظرسنجی‌های پارلمان اروپا نشان می‌دهد راست افراطی ۲۴ درصد، حزب مکرون ۱۸ درصد، جمهوری خواهان ۱۱ درصد، و فرانسه تسلیم‌ناپذیر ۹ درصد رأی خواهند آورد.

دکتر دولت‌آبادی آینده سیاسی فرانسه را مبهم توصیف کرد. راست و چپ افراطی گفتمان پوپولیستی را پیش گرفته‌اند که خطری جدی برای مکرون و حتی اروپا خواهد بود. این جنبش آزمون برای آینده فرانسه و اروپا قلمداد می‌شود.

آقای اولیویه مارتو با بیان پیشینه جنبش‌ها و اعتراضات فرانسه از سال ۱۷۸۹ که بی‌شمار ادامه داشته است، به جنبش جلیقه‌زدها رسید. وی افزایش مالیات، خشونت و نابرابری اجتماعی را دلیل اصلی این جنبش برشمرد. به گفته وی در زمان انتخابات ریاست‌جمهوری در اصل مردم فرانسه به مکرون رأی ندادند، بلکه برای رأی نیاوردن رقیب وی آرای خود را به نفع مکرون در صندوق انداختند. بعد از انتخابات، در ابتدا امید به رشد اقتصادی داشتند. با افزایش مالیات و سیاست‌های حمایتی مکرون از ثروتمندان، جنبش جلیقه‌زدها شکل گرفت. جلیقه‌زدها در بر تن کردن جلیقه زرد دلایل زیر را داشتند: در فرانسه وجود این جلیقه در هر خودرو اجباری است (در زمان حادثه در جاده راننده برای خروج از خودرو باید آن را بپوشد)؛ می‌پوشند تا دیده شوند؛ رنگ زرد و آبی در فرانسه رنگ‌های معناری است. وی نقش رسانه‌های اجتماعی را در شکل‌گیری و گسترش این جنبش بسیار جدی خواند. به باور او خشم اجتماعی بالا گرفته است و بروز انقلاب ششم محتمل است. وی هدف این جنبش را مقابله با کاپیتالیسم و دموکراسی خواهی عنوان کرد که در آن طبقه متوسط بیشترین نقش را داشته است.

این جلسه با پرسش حضار و پاسخ سخنرانان پایان یافت.

فنی خودروها و حذف محدودیت سرعت حداکثر ۸۰ کیلومتر بر ساعت و صرفاً مربوط به ماشین بود و انجمنی داشتند با عنوان ۴۰ میلیون راننده که افسار مختلف مردم را دربرمی‌گرفت. در ادامه خواهان تشکیل مجمع عمومی مالیاتی، دموکراسی بیشتر مانند سوئیس و برگزاری کنفرانس ملی اجتماعی شدند. خواسته‌های رادیکال آن‌ها به استعفای مکرون کشید و مخالفت با توافقنامه جهانی درباره مهاجران که از خواسته‌های راست افراطی است.

مکرون در برابر جلیقه‌زدها سکوت اختیار کرد. در ۲۷ نوامبر همچنان حاضر به عقب‌نشینی نشد و امید به مباحثه ملی داشت. ۴ دسامبر با بالاگرفتن اعتراضات و خشونت‌ها دولت شش ماه اعلام تعلیق در افزایش‌ها را کرد و نه حذف. در ۵ دسامبر اعلام کرد که از این افزایش در ۲۰۱۹ صرف‌نظر شده است.

از آنجا که جلیقه‌زدها پاسخ خوبی نگرفته بودند، خشونت همچنان ادامه یافت. مردم به او لقب دیکتاتور می‌دهند، و خواهان استعفای او و پایان جمهوری پنجم شده‌اند. دست آخر در ۱۰ دسامبر مکرون عقب‌نشینی و اصلاحاتی را پیشنهاد کرد. ۱۰۰ یورو به حداقل دستمزد افزود. مالیات را از اضافه‌کاری حذف کرد. از مالیات بر حقوق بازنشستگی نیز صرف‌نظر کرد و از شرکت‌ها خواست پاداش آخر سال به کارمندان پرداخت کنند. به این ترتیب مکرون به جای کسب ۴ میلیارد یورو صرفه‌جویی، ناگزیر به هزینه‌کرد ۱۰ میلیارد یورو شد.

با این اصلاحات ۵۰ درصد فرانسوی‌ها اعلام کردند که اصلاً متقاعد نشده‌اند و ۴۶ درصد کمی متقاعد شده‌اند. ۶۶ درصد بعد از سخنرانی مکرون همچنان حامی جلیقه‌زدها هستند و ۵۴ درصد خواهان ادامه جنبش بودند. طبق آمار ۸۹ درصد فرانسوی‌ها این سخنان مکرون را دیدند و شنیدند. ۲۷ درصد فرانسوی‌ها با شنیدن این سخنان آرام و ۷۲ درصد اصلاً متقاعد نشدند. ۵۸ درصد پذیرفتند که مکرون به اشتباه خود پی برده است.

۸۷ درصد از چپ افراطی و ۷۸ درصد از راست افراطی اعلام داشتند که با سخنان مکرون قانع نشدند. ۸۱ درصد از چپ افراطی و ۸۱ درصد از راست افراطی خواهان ادامه جنبش بودند.

۸۲ درصد رأی‌دهندگان به جناح راست و ۷۵ درصد رأی‌دهندگان به جناح چپ و ۴۴ درصد از رأی‌دهندگان به مکرون از جلیقه‌زدها حمایت کرده‌اند.

فرانسوی‌ها همسر مکرون را به ماری آنتوانت و مکرون را به لویی

دیدارهای افراد داخلی و خارجی در دانشکده

سه رویکرد برنامه سوم دانشگاه تهران - گسترش روابط بین‌المللی، گسترش فعالیت‌های کارآفرینی، و گسترش فعالیت‌ها در حوزه‌های مسئولیت اجتماعی - آمادگی دانشکده را برای همکاری با دانشگاه کلن اعلام داشت.

دکتر کتایون امیرپور، با اعلام این مطلب که در دانشگاه کلن گروه ایران‌شناسی و اسلام‌شناسی دایر است، آمادگی خود را برای تبادل دانشجویان ایران‌شناسی دانشگاه کلن با دانشکده مطالعات جهان بیان داشت.

دکتر استغفان بورنچن نیز با بیان علاقه آلمان به گسترش فرهنگ و زبان خود با رویکردی روش‌مند و منظم و با توجه به نگرش جهانی‌شدن و گفتگوهای عالمانه، از برقراری همکاری با دانشکده استقبال کرد.

دکتر استغفان بیلدهاور نیز با امضای تفاهم‌نامه با دانشکده مطالعات جهان و دانشگاه تهران، زمینه همکاری‌های بیشتر با شناخت بیشتر از دو طرف را مطرح کرد. در خاتمه نشست دکتر عاملی با اهدای چند جلد کتاب، میهمانان دانشگاه کلن را مشایعت کرد.

دیدار نمایندگان دانشگاه کلن با هیئت‌رئیس دانشکده مطالعات جهان

هیئتی سه نفره از دانشگاه کلن آلمان طی نشستی در روز دوشنبه ۱۶ مهر ۱۳۹۷ با هیئت‌رئیس دانشکده مطالعات جهان در خصوص گسترش همکاری‌های علمی و فرهنگی به بحث و تبادل نظر پرداختند. در این نشست دکتر سیدسعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، دکتر جواد شعرباف، معاون اداری و مالی دانشکده، دکتر ناهید پوررستمی، معاون آموزشی و پژوهشی دانشکده، دکتر امیربهرام عرب‌احمدی، مشاور بین‌الملل دانشکده، و دکتر محمدرضا دوستی‌زاده، استادیار گروه آلمان، با دکتر کتایون امیرپور، استاد مطالعات شرق، دکتر استغفان بیلدهاور، مسئول امور بین‌الملل، و دکتر استغفان بورنچن، از دانشگاه کلن در خصوص امضای تفاهم‌نامه و برقراری تبادلات علمی و فرهنگی، از جمله تبادل استاد و دانشجو و برگزاری نشست‌های سخنرانی به گفتگو پرداختند.

در این نشست دکتر عاملی، با معرفی دانشکده و گروه‌های آن، با تأکید بر گروه مطالعات ایران و جذب دانشجویان خارجی، همچنین معرفی مؤسسات و انجمن دانشکده و کرسی یونسکو در دانشکده، هدف اصلی فعالیت‌های دانشکده را شناخت دقیق جهان با رویکرد میان‌رشته‌ای، همچنین معرفی درست ایران و از میان برداشتن برداشت‌ها و شناخت‌های نادرست و مختل‌شده جهان از ایران بیان داشت. رئیس دانشکده مطالعات جهان ضمن بیان توفیق فارغ‌التحصیلان این دانشکده در بازارهای کار مختلف از جمله رسانه‌های بین‌المللی، جهانگردی، سفارتخانه‌ها و وزارت امور خارجه، برای سودمندی همکاری با دانشگاه کلن به نفع دانشجویان و نه لزوماً دانشکده تأکید کرد. همچنین، با اشاره به

دیدار مدیر مؤسسه سروانتس از دانشکده مطالعات جهان

آنتونیو لاسارو گوسالو، رئیس منطقه‌ای مؤسسه سروانتس شعبه عمان، در روز سه‌شنبه ۱۷ مهر ۱۳۹۷ با دکتر امیربهرام عرب‌احمدی، مشاور بین‌الملل دانشکده، و دکتر مریم حق‌روستا، مدیر گروه مطالعات اسپانیا و آمریکای لاتین در دانشکده مطالعات جهان گفتگو کرد.

در این دیدار توسعه همکاری‌های فرهنگی و دانشگاهی میان مؤسسه سروانتس و دانشکده مطالعات جهان بحث و بررسی شد.

دانشگاه خود پرداختند. در این نشست طرف چینی کتاب تازه منتشر شده‌ای در چین درباره تاریخچه روابط و گفتگوهای میان ایران و چین را معرفی کرد که نویسنده آن دو بار در دانشگاه تهران و یک بار با دکتر ولایتی ملاقات داشته است. دکتر عاملی نیز سه اثر از آثار خود را درباره نگاه‌های تبعیض آمیز و نادرست به مسلمانان در کانادا، انگلیس و آمریکا به دکتر پنگ اهدا کرد.

در این نشست با تأکید بر اینکه ایران و چین شناخت و برداشت درستی از یکدیگر ندارند، برای گسترش روابط دو کشور، درباره راه‌های تبادل دانشجویی، تبادل استاد، بورسیه دانشجویان، برگزاری کنفرانس مشترک و تألیف کتاب در قالب امضای تفاهم‌نامه مشترک بحث و تبادل نظر صورت گرفت و مقرر شد در اولین فرصت تفاهم‌نامه در محورهای مذکور و همکاری در جهت راه‌اندازی رشته مطالعات چین امضا شود.

نشست معاون رئیس دانشگاه رنمین چین با رئیس دانشکده مطالعات جهان

هیئتی پنج نفره از دانشگاه رنمین چین، طی ملاقات با دکتر عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، در روز سه‌شنبه ۱ آبان ۱۳۹۷ راه‌های بسط روابط دانشگاهی را بررسی کردند.

این نشست پس از ملاقات این هیئت با دکتر محمود نیلی، رئیس دانشگاه تهران، و بازدید آن‌ها از کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، در دانشکده مطالعات جهان برگزار شد. دکتر دو پنگ، معاون رئیس دانشگاه رنمین، دکتر وانگ ون مدیر اجرایی دانشگاه رنمین، ژانگ دامایو، مسئول روابط بین‌الملل، وانگ یو، مدیر امور بین‌الملل، و یانگ کوینگوینگ، معاون رئیس دانشکده، و ژانگ هائوجان، استادیار دانشگاه رنمین، با دکتر سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، دکتر محمد مرنندی، مدیر گروه مطالعات آمریکا، دکتر محمد سمیعی، مدیر گروه مطالعات ایران، دکتر ناهید پوررستمی، معاون پژوهشی دانشکده، دکتر امیربهرام عرب‌احمدی، مشاور بین‌الملل دانشکده، دکتر بهزاد شاه‌هنده، استاد دانشگاه تهران، دکتر زینب قاسمی، استادیار گروه مطالعات آمریکا، و دکتر مازیار مظفری فلارتی، استادیار گروه مطالعات هند به گفتگو و تبادل آرا در زمینه افزایش تبادلات دو دانشگاه پرداختند. در ابتدای نشست دکتر عاملی و دکتر پنگ به معرفی دانشکده و

منطقه که با وقایع اخیر نمود آشکار یافته است، خروج ژاپن از مراودات تجاری و اقتصادی با ایران را به نفع این کشور ندانست. این نشست با قرار ادامه گفتگو در آینده نزدیک خاتمه یافت.

گفتگوی رایزن سیاسی سفارت ژاپن در دانشکده مطالعات جهان

یوشینوری تاکه‌دا، رایزن سیاسی سفارت ژاپن در ایران، طی نشستی با دکتر سیدمحمد مرنندی، مدیر گروه مطالعات آمریکای شمالی، در ۱ آبان ۱۳۹۷، در تالار شورای دانشکده مطالعات جهان گفتگو کرد.

در این نشست رایزن سیاسی ژاپن بر حفظ برجام و روابط کشور خود با ایران تأکید کرد. دکتر مرنندی با تأکید تصویرسازی نادرست و مغرضانه رسانه‌ها از ایران، و غیرقابل اعتماد بودن سیاست‌های ترامپ و سیاست‌های پنهان و غیربشردوستانه عربستان و کشورهای عربی در

فعالیت‌های آن، امکانات و آمادگی دانشکده برای اجرایی کردن موارد بحث را اعلام داشت. دکتر گوتیه نیز ضمن استقبال از این دانشکده، اعلام داشت به محض مراجعت به فرانسه فاز اجرایی کار را آغاز خواهد کرد.

نشست نماینده مدرسه عالی علوم اجتماعی فرانسه

دکتر گوتیه، نماینده مدرسه عالی علوم اجتماعی فرانسه، با دکتر امیربهرام عرب‌احمدی، مشاور بین‌الملل دانشکده مطالعات جهان، در روز یکشنبه ۱۳ آبان ۱۳۹۷ دیدار و گفتگو کرد.

این نشست پیرو تفاهم‌نامه منعقدشده میان دانشگاه تهران و مدرسه عالی علوم اجتماعی فرانسه و با هماهنگی حوزه معاونت بین‌الملل دانشگاه برگزار شد. دانشکده مطالعات جهان هدف این تفاهم‌نامه را در بحث آراسموس پلاس، تبادل استاد و دانشجویی و گسترش فعالیت‌های علمی و فرهنگی خواند. در ابتدای نشست دکتر عرب‌احمدی با معرفی دانشکده و

بورس‌های تابستانی یک‌ماهه به دانشجویان این رشته اعطا کند. در حاشیه گفتگوها درباره‌ی اجرایی کردن تفاهم‌نامه در بند اهدای کتاب به کتابخانه‌ی دانشکده، دکتر دهقانی و دکتر عرب‌احمدی، آقای جم را برای بازدید تا کتابخانه‌ی دانشکده همراهی کردند. در این نشست مترجم آقای جم نیز همراه وی بود.

تمجید از مراکز علمی افغانستان در صلح و حل منازعه، خبر از برگزاری کنفرانس بین‌المللی صلح و حل منازعه در دانشکده‌ی مطالعات جهان را داد و از اندیشمندان افغانستانی برای شرکت در این کنفرانس و عضویت در این مرکز دعوت کرد.

آقای امین، با تمجید از دانشکده‌ی مطالعات جهان و تقدیر از چهره‌ی علمی و تأثیرگذار دکتر عاملی، مقالات و کتاب‌های وی را ستود. آقای امین جنگ‌های قومی و تباری در افغانستان را بر پایه‌ی عوامل خارج از این کشور دانست که از فقر و کم‌سواد بودن مردم افغانستان سوءاستفاده می‌کنند. وی از دانشکده‌ی مطالعات جهان خواست با کمک به تغذیه‌ی افکار جامعه‌ی افغانستان، زمینه‌ی تعامل علمی بیشتر بین دو کشور را تقویت کند. وی ایران و افغانستان را دارای پیوندهای محکم تاریخی، دینی، تمدنی، زبانی و برادری خواند که در طول تاریخ در جوار هم در صلح و آرامش زیسته‌اند. به بیان وی در خانه‌های افغانستان در کنار کلام‌الله مجید دیوان حافظ نیز وجود دارد و اطفال افغانستان خواندن این اشعار را می‌آموزند و مجالس مثنوی‌خوانی در افغانستان برگزار می‌شود. معاون آکادمی دیپلماسی وزارت امور خارجه‌ی افغانستان کتاب‌های فارسی از ایران را تا سال‌ها تنها مرجع تأمین منابع علمی این کشور خواند. وی دانشجویان افغانستانی را دانشجویانی دانست که به دلیل رنج تاریخی و محرومیت‌هایی که داشته‌اند ناگزیر به تلاش بیشتر برای جبران هستند و قدر فرصت‌ها را می‌دانند.

دکتر عرب‌احمدی نیز با تأکید بر روابط تاریخی و دوستانه‌ی میان ایران و افغانستان و حمایت‌های ایران از این کشور حتی در دوران جنگ، از تصاویر مخدوشی که رسانه‌ها درباره‌ی ایران در افغانستان ترسیم

دیدار مجدد رئیس مؤسسه‌ی یونس امره‌ی ترکیه از دانشکده

در روز سه‌شنبه ۱۵ آبان ۱۳۹۷، آقای جم، رئیس مؤسسه‌ی یونس امره‌ی ترکیه در تهران، با دکتر امیربهرام عرب‌احمدی، مشاور بین‌الملل دانشکده، و دکتر رضا دهقانی، دانشیار گروه مطالعات غرب آسیا و شمال آفریقا، دیدار و گفتگو کرد.

این نشست پیرو عملیاتی کردن تفاهم‌نامه‌ی امضا شده میان مؤسسه‌ی یونس امره‌ی ترکیه در تهران با دانشکده‌ی مطالعات جهان در ۱۱ بهمن ۱۳۹۶ برگزار شد. در این نشست مقرر شد بند اهدای کتاب از مؤسسه‌ی یونس امره به دانشکده‌ی مطالعات جهان با ارسال فهرست درخواستی دانشکده محقق شود. همچنین، درباره‌ی برگزاری هفته‌ی فرهنگی ترکیه در دانشکده موافقت شد. مؤسسه‌ی یونس امره نیز موافقت کرد، پس از راه‌افتادن رشته‌ی مطالعات ترکیه در دانشکده،

دیدار رئیس آکادمی دیپلماسی وزارت امور خارجه‌ی افغانستان با رئیس دانشکده‌ی مطالعات جهان

دکتر محب‌الرحمن سپین‌غر، رئیس آکادمی دیپلماسی وزارت امور خارجه‌ی افغانستان، به همراه آقای عبدالمتین امین، معاون آکادمی، با دکتر سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده‌ی مطالعات جهان، دکتر امیربهرام عرب‌احمدی، مشاور بین‌الملل دانشکده، و دکتر علی‌اکبر علیخانی، مدیر گروه مطالعات غرب آسیا و شمال آفریقا، در روز چهارشنبه ۲۳ آبان ۱۳۹۷ در سالن شورای دانشکده‌ی مطالعات جهان دیدار و گفتگو کردند. در ابتدای نشست **دکتر عاملی** ضمن خیرمقدم به حاضران، به معرفی جایگاه ممتاز دانشگاه تهران در ایران و در جهان و معرفی دانشکده، گروه‌ها و مؤسسات فعال در دانشکده پرداخت. وی با ابراز تأسف از عدم‌راه‌اندازی رشته‌ی مطالعات افغانستان در این دانشکده، دانشجویان افغانستانی را دانشجویانی باهوش و علاقه‌مند خواند.

دکتر سپین‌غر با معرفی فعالیت‌های آکادمی خود در زمینه‌ی پرورش و ایجاد مهارت در نیروهای انسانی، و آموزش زبان انگلیسی، فرانسه، عربی، ترکی، روسی و چینی در این مرکز، قدمت فعالیت این آکادمی را ۶۴ سال ذکر کرد. وی با بیان این مطلب که مسائل منطقه‌ای و جهانی نیازمند همکاری و تبادل اطلاعات و ایجاد رابطه‌ی نظام‌مند و منظم اساتید در مقاطع مختلف است، خواهان برگزاری سمینارهای مشترک و تبادل استاد با دانشکده‌ی مطالعات جهان شد. همچنین، از دانشکده‌ی مطالعات جهان درخواست کرد در حل تنش‌های فکری و سوگیری‌های فرقه‌ای در افغانستان با فعالیت‌های علمی و دانشگاهی خود نقش فعال ایفا کند.

دکتر علیخانی نیز مسئله‌ی امنیت در افغانستان را مسئله‌ی مهم دانست که لازم است با استناد به قرآن و سنت و مباحث علمی هر نوع خشونت و تندروی قبیله‌ای و مذهبی را در افغانستان از میان برد. وی با بیان این مطلب که احترام به بشریت و پرهیز از جنگ و خشونت و خونریزی قرائت عقلایی از اسلام است، تمرکز بر نگاه علمی و نه ژورنالیستی را در افغانستان و در منطقه ضروری دانست. وی ضمن

همواره به همسایگان و کشورهای اسلامی توجه داشته است و جوهر انسانی و نگاه انسانی بر پایه سفارش امام علی (ع) به مالک اشتر، سرلوحه آن است که فرمود: «با مردم به انصاف رفتار کن، زیرا آن‌ها یا هم‌دین تو هستند یا هم‌نوع تو.» به بیان این استاد علوم اجتماعی، جامعه فکری باید حل مسئله کند و نه تولید مسئله. به باور وی افغانستان آن‌گونه که رسانه‌ها نشان می‌دهند نیست و ایران نیز تجربه‌ای مشابه دارد. تصویر غیرواقعی زاده رسانه‌ها و سیاست در بازنمای آگاهانه یا ناآگاهانه از فضای موجود است.

دکتر عاملی آمادگی دانشکده مطالعات جهان را برای امضای تفاهم‌نامه با این آکادمی اعلام کرد. همچنین، امکان استفاده از کتابخانه دیجیتال دانشکده را میسر دانست و از میهمانان افغانستانی دعوت کرد از کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران نیز بازدید داشته باشند.

فعالیت‌های مختلف دانشکده را معرفی کرد. اهم مباحث مطرح در خصوص تبادل استاد، برگزاری سمینارها و کارگاه‌های مشترک، و تعریف پروژه‌های مشترک بود.

مقرر شد با امضای تفاهم‌نامه میان دانشکده و این انجمن مراحل اجرایی کار تحقق یابد. این نشست دوستانه با اهدای هدیه‌ای از سوی دکتر افراسیاب به دکتر پوررستمی خاتمه یافت.

این دانشکده تصویری نادرست خواندند. دو طرف موهبت تحصیل و نگاه آکادمیک در اصلاح دیدگاه‌ها و معرفی درست کشورها را فرصتی مغتنم شمردند که گام مهمی در بسط روابط کشورها به‌شمار می‌آید. در پایان این نشست دکتر عرب‌احمدی کتاب‌های تألیفی خود را در خصوص جنوب آفریقا، به‌خصوص تانزانیا، به دانشجویان تانزانیایی اهدا کرد. این نشست با هماهنگی جامعه المصطفی در جهت آشنایی بیشتر دانشجویان خارجی این مرکز با فعالیت‌های علمی در حوزه آفریقا برگزار شد.

می‌کنند ابراز تأسف کرد.

دکتر عاملی در جمع‌بندی نشست، تاریخ افغانستان را تاریخ پردردی خواند که فرازونشیب‌های بسیاری داشته است. مداخلات روسیه در گذشته و مداخلات امروز آمریکا آسیب جدی به این کشور وارد آورده است. رئیس دانشکده مطالعات جهان با بیان این مطلب که حمایت از پایداری افغانستان موضوعی مهم است و مداخلات ایران در منطقه هرگز به معنای توسعه حاکمیت منطقه‌ای نبوده و برای حل مسائل منطقه و تأمین امنیت بوده است، افزود بسیاری از تعامل‌ها در محیط آکادمیک تأثیرگذارتر از فعالیت‌های دیپلماتیک است. وی منطقه را دچار بیماری غربزدگی دانست و با بیان رهنمود مقام معظم رهبری، در نگاه به منابع خودی، ابراز تأسف کرد که با وجود آنکه مسائل جدی منطقه را غربی‌های پدید آورده‌اند، هنوز نگاه‌ها به‌سوی غرب است. ایران

دیدار اعضای انجمن آموزش جامع ترکیه با مسئولان دانشکده مطالعات جهان

اعضای انجمن آموزش جامع ترکیه (TUMOD) در روز یکشنبه ۲۷ آبان ۱۳۹۷ در دانشکده مطالعات با دکتر ناهید پوررستمی، معاون پژوهشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده، دکتر امیر بهرام عرب‌احمدی، مشاور بین‌الملل، و دکتر رضا دهقانی، دانشیار گروه مطالعات غرب آسیا و شمال آفریقا، و دکتر مسعود رهگذر، دانشیار دانشگاه تهران، دیدار و گفتگو کردند. اعضای این انجمن متشکل از دکتر لاله افراسیاب، رئیس انجمن و از دانشگاه موگلا، پروفیسور نور سردار، از دانشگاه استانبول، پروفیسور کورشات یلدیز، از دانشگاه کوچالی، پروفیسور جونید آکالین، از دانشگاه آرل، دکتر لونت سوگی، از دانشگاه اکان، پروفیسور جمال‌الدین گوبلز، دکتر حکمت چویک، و دکتر عایشه ارن در این نشست حضور داشتند. در ابتدای نشست، دکتر عرب‌احمدی دانشکده، گروه‌ها و مؤسسات و

گفتگوی دانشجویان تانزانیایی با مشاور بین‌الملل دانشکده

گروهی از دانشجویان کارشناسی‌ارشد تانزانیایی در روز دوشنبه ۵ آذر ۱۳۹۷ با دکتر امیر بهرام عرب‌احمدی، مشاور بین‌الملل دانشکده مطالعات جهان، دیدار و گفتگو کردند.

در این نشست صمیمانه، دکتر عرب‌احمدی ضمن معرفی دانشکده، گروه‌ها، مؤسسات و فعالیت‌های دانشکده، از تجربه سفر خود به تانزانیا به‌عنوان رایزن فرهنگی ایران سخن گفت که با استقبال میهمانان همراه شد. در این نشست دانشجویان گروه مطالعات جنوب آفریقای دانشکده نیز حضور داشتند و گفتگوی دانشجویی این نشست با تبادل آرای دو طرف همراه بود. دانشجویان تانزانیایی که در مقطع کارشناسی‌ارشد، دانشجوی جامع‌المصطفی هستند، تصویر ایران را پیش از ورود به کشور، تصویری غیرواقع عنوان کردند که زاده رسانه‌ها بوده است. دانشجویان مطالعات جنوب آفریقای دانشکده نیز تصویر آفریقا را پیش از تحصیل در

مقرر شد تا در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۸-۹۷ دو نشست تخصصی در زمینه آشنایی با نظام سیاسی و اقتصادی اوروگوئه و تأثیر آن بر فرهنگ این کشور برگزار شود. این نشست‌ها با همکاری سفارت اوروگوئه در تهران برگزار خواهد شد.

بازدید نفر دوم سفارت اوروگوئه از مرکز پژوهشی مطالعات کشورهای اسپانیایی زبان دانشکده مطالعات جهان

خوآن خوزه ریوا، نفر دوم سفارت اوروگوئه، در روز یکشنبه ۱۸ آذر ۱۳۹۷ از مرکز پژوهشی مطالعات کشورهای اسپانیایی زبان دانشکده مطالعات جهان بازدید و با دکتر مریم حق‌روستا، رئیس این مرکز و مدیر گروه بخش رشته مطالعات کشورهای آمریکای لاتین، درباره فعالیت‌های آتی سفارت اوروگوئه به بحث و تبادل نظر پرداخت. در این نشست دکتر حق‌روستا به توضیحات مختصری پیرامون رشته‌های دانشکده مطالعات جهان، همین‌طور رشته مطالعات آمریکای لاتین پرداخت. سپس، درباره مرکز پژوهشی تازه تأسیس مطالعات کشورهای اسپانیایی زبان صحبت کرد.

در این جلسه برنامه پنج ساله مرکز و چارت سازمانی بررسی و بعد از انجام اصلاحاتی تصویب شد. همچنین، بر مواردی چون جذب پروژه‌های کاربردی، بین‌المللی‌سازی و درآمدزایی مرکز تأکید شد. مقرر شد جلسه بعدی در خرداد ۱۳۹۸ در دفتر ریاست محترم دانشکده حقوق و علوم سیاسی تشکیل شود.

نخستین نشست شورای سیاست‌گذاری مرکز پژوهشی مطالعات کشورهای اسپانیایی زبان در دانشکده مطالعات جهان

نخستین نشست شورای سیاست‌گذاری مرکز پژوهشی مطالعات کشورهای اسپانیایی زبان با حضور اعضای شورا در روز شنبه ۲۴ آذر ۱۳۹۷ در سالن شورای دانشکده مطالعات جهان برگزار شد. اعضای این شورا عبارت‌اند از دکتر محمدرضا نخشید، رئیس دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دکتر سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان و رئیس شورا، دکتر جهانگیر کرمی، معاون اداری و مالی دانشکده مطالعات جهان، مهندس سید امیررضا شریعتی، مشاور اقتصادی، و دکتر مریم حق‌روستا رئیس مرکز پژوهشی و دبیر شورا.

مقرر شد پس از سال نو میلادی، جلسه دیگری به‌منظور بررسی روند کار برگزار شود.

رایزن فرهنگی سفارت ونزوئلا در مرکز پژوهشی مطالعات کشورهای اسپانیایی زبان

کاتیوشکا رودریگز، رایزن فرهنگی سفارت ونزوئلا، در روز یکشنبه ۲۵ آذر ۱۳۹۷ برای تبادل نظر پیرامون برگزاری فعالیت‌های مشترک بین مرکز پژوهشی مطالعات کشورهای اسپانیایی زبان و سفارت جمهوری بولیواری ونزوئلا در محل این مرکز در دانشکده مطالعات جهان حضور یافت.

دکتر مریم حق‌روستا، رئیس این مرکز پژوهشی، ضمن معرفی مرکز و اهداف آن، به بحث و تبادل نظر درباره فعالیت‌های آتی مشترک پرداخت.

دیدار هیئت سه نفره ژاپنی با دکتر مرندي

هیئتی سه نفره از ژاپن در روز سه‌شنبه ۲۷ آذر ۱۳۹۷ در دانشکده مطالعات جهان با دکتر محمد مرندي، مدیر گروه مطالعات آمریکا، دیدار کردند و درباره وضعیت ایران در منطقه و در قبال آمریکا به بحث و گفتگو پرداختند.

در این نشست هیروکی سوئه‌موری، رئیس اداره پژوهش و برنامه‌ریزی کنترل تجاری، هیروشیمی اونو، معاون اداره پژوهش و برنامه‌ریزی کنترل تجاری، و ساچی ساکاناشی، پژوهشگر ارشد مؤسسه اقتصاد انرژی ژاپن، با دکتر مرندي به گفتگو پرداختند و با توجه به تفسیرهای جدید آمریکا، خواهان دانستن مواضع ایران در قبال این کشور شدند. دکتر مرندي با بیان این مطلب که عدم تعهد آمریکا در قبال برجام، ادامه مذاکرات ایران و آمریکا را به بن‌بست کشانده است، افزود: «ایران تمامی تلاش خود را در حفظ برجام و پایبندی به تعهدات خود به کار می‌گیرد، ولی عدم تعهد آمریکا و مواضع مردد اروپا در قبال آمریکا، می‌تواند به خروج ایران از تعهدات برجام و افزایش کمی و کیفی غنی‌سازی بینجامد.»

دکتر مرندي، همچنین، درباره وضعیت عربستان و بن‌سلمان به دنبال قتل خاشقچی سخن گفت. تندروی‌های عربستان و شخص بن‌سلمان به تضعیف عربستان منجر شده است. همچنین، رفتارهای تند و غیرمنطقی ترامپ به برگ برنده ایران در رسانه‌ها و مجامع بین‌المللی تبدیل شده است. در شرایط فعلی گرچه دشواری‌هایی

برای ایران پیش آمده است، اکنون ایران نظاره‌گر شرایط منطقه است که در آینده به نفع ایران رقم خواهد خورد. با توجه به اقدامات ترامپ و غیرقابل اعتماد و غیرقابل پیش‌بینی بودن اقدامات او، مواضع ترکیه، چین، روسیه و دیگر کشورها بیش از پیش به ایران نزدیک می‌شود و به ترامپ از نظر سیاسی و وجهه بین‌المللی ضربه بزرگی وارد شده است.

دکتر مرندي ادامه شرایط بلاتکلیفی و ترس ژاپن و اتحادیه اروپا در ادامه همکاری با ایران را به ضرر این کشورها دانست، آن هم در شرایطی که آمریکا جز منافع خود به منافع هیچ کشور و متعهد دیگری فکر نمی‌کند.

در خاتمه دو طرف بر این امر تأکید داشتند که مراودات ایران و ژاپن تا به امروز مثبت بوده است و ابراز امیدواری کردند که با افزایش درک متقابل، روابط دو کشور گسترش یابد.

افتخارات

سخنرانی دکتر خدایار براری در کنفرانس بین‌المللی روسیه

اقتصادی و سیاسی کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا در همکاری با ایران و پیامدهای مثبت این همکاری، از جمله تقویت امنیت و ثبات منطقه‌ای اشاره کرد و ابراز امیدواری کرد که امضای موافقتنامه ترجیحات تجاری (اردیبهشت ۱۳۹۷) و ایجاد منطقه آزاد تجاری بین ایران و این اتحادیه که نخستین گام جدی در جهت گسترش همکاری‌های اقتصادی-تجاری طرفین است، زمینه‌های لازم برای حذف کامل تعرفه‌ها، افزایش مبادلات تجاری و تحکیم مناسبات ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا را فراهم کند. همچنین، در خصوص موانع و مشکلات (اقتصادی، فنی و سیاسی)، توسعه همکاری‌های تجاری کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا با ایران به سخنرانی پرداخت و پیشنهادهایی در خصوص کاهش موانع و تقویت همکاری‌ها ارائه کرد. اشاره به ظرفیت همکاری‌های منطقه‌ای ایران با منطقه قفقاز شمالی از دیگر موارد مطرح شده وی بود.

کنفرانس بین‌المللی "The School of Economic Diplomacy in Developing the Eurasian Integration" با حضور کارشناسان و مهمانانی از دانشگاه‌های روسیه، بلاروس، قزاقستان، ارمنستان، قرقیزستان، آذربایجان، صربستان، هند و ویتنام در تاریخ ۱۶-۱۲ نوامبر (۱۳۹۷/۸/۲۱ لغایت ۱۳۹۷/۸/۲۵) در دانشگاه فدرال قفقاز شمالی روسیه در شهر بیاتیگورسک برگزار شد. دکتر خدایار براری، استادیار گروه مطالعات روسیه، با موضوع «موانع و چشم‌انداز همکاری ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا» در این کنفرانس شرکت داشت. مقاله ایشان به زبان روسی به چاپ رسیده است. دکتر براری با تأکید بر موقعیت ژئوپلیتیکی ایران، به منافع بالقوه

مقاله دکتر شاهو صبار مقاله برتر کنفرانس بین‌المللی ژاپن

مقاله دکتر شاهو صبار، استادیار گروه مطالعات ایران، در کنفرانس بین‌المللی در توکیو ژاپن مقاله برتر شناخته شد.

کتاب دکتر مجتبی رحماندوست، نامزد شانزدهمین جشنواره کتاب رشد

اثر حاصل ۱۶ سال تدریس و تجربه عینی مؤلف در آموزش دانشگاهی و علاقه دانشجویان به این شیوه تدریس بوده است.

این اثر تلخیصی از جلد چهارم کتاب مبادی العربیه است و مؤلف سعی کرده است محتوای دسته‌بندی‌ها به گونه‌ای باشد که تا حد امکان نیازی به مراجعه به اصل کتاب نباشد، و یاد دادن و یاد گرفتن محتوای اصلی کتاب تسهیل شود.

محورهای مطرح در این اثر به قرار زیر است:

- آموزش صرف و نحو عربی
- تدریس جلد چهارم کتاب مبادی العربیه
- استفاده از روش دسته‌بندی و نمودار به منظور تسهیل در فراگیری مطالب
- تهیه کتابی کمک‌درسی (نه متن کتاب درسی).

در شانزدهمین جشنواره کتاب رشد در ۱۲ آذر ۱۳۹۷، کتاب دکتر مجتبی رحماندوست، دانشیار گروه مطالعات فلسطین اشغالی دانشکده مطالعات جهان، نامزد گروه داوری زبان عربی شد.

کتاب دکتر رحماندوست با عنوان آموزش مبادی العربیه به روش دسته‌بندی و نمودار، توسط دفتر نشر فرهنگ اسلامی، در سال ۱۳۹۶، در ۳۵۷ صفحه به شماره شابک ۹۷۸-۹۶۴-۴۷۶-۴۷۷-۶ در قطع وزیری منتشر شده است. مؤلف کوشیده است در دو بخش علم صرف شامل سه باب فعل، اسم، حرف؛ و بخش علم نحو شامل هفت باب فعل، مرفوعات، منصوبات، مجرورات، توابع، حرف و ملحقات نحو؛ به دقیق‌ترین وجهی با تقسیم‌بندی و طرح درختی، آموزش صرف و نحو زبان عربی را به مخاطب عرضه دارد. این

دانشجوی مطالعات هند دانشکده نفر سوم مسابقات شطرنج دانشگاه

در شانزدهمین جشنواره ورزشی دانشجویان، محمد سلطانیان، دانشجوی مطالعات هند دانشکده، نفر سوم مسابقات شطرنج دانشگاه تهران شد. در این مسابقات که ۴۷ دانشجو رقابت داشتند، آقای سلطانیان با کسب ۴ امتیاز سوم شد.

انتشار مقاله مشترک دکتر زینب قاسمی و دکتر الهام کدخدایی در مجله The World Quarterly

مقاله مشترک دکتر زینب قاسمی، استادیار گروه مطالعات آمریکا، و دکتر الهام کدخدایی، استادیار گروه مطالعات غرب آسیا و شمال آفریقا در مجله The World Quarterly به آدرس <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01436597.2018.1513786?journalCode=ctwq20> منتشر شد.

دانشجوی مطالعات هند دانشکده برنده استارت آپ ویکند اینترنت اشیا

فرزان صفری، دانشجوی کارشناسی ارشد گروه مطالعات هند دانشکده مطالعات جهان، در رویداد استارت آپ ویکند اینترنت اشیا در ۲۸-۳۰ آذر ۱۳۹۷ در پارک علم و فناوری دانشگاه تهران در فرایندی تیمی مقام سوم را کسب کرد.

در روز نخست این رویداد، داوطلبان با طرح ایده خود در رأی‌گیری شرکت کردند. از مجموع ایده‌های مطرح ده ایده به مرحله دوم راه یافت. پس از شکل‌گیری تیم‌ها، افراد بر حسب تخصص در گروه‌ها جای گرفتند. در روز دوم و سوم با راهنمایی مربیان، گروه‌ها روی ایده‌های خود به صورت مدل کسب و کار به کار مشغول شدند. در مرحله آخر و در اختتامیه این رویداد با حضور رئیس پارک و علم و فناوری و جمعی از اساتید دانشکده‌های فنی و سرمایه‌گذاران بخش

خصوصی میان سه تیم نهایی داوری شد.

از مجموع ده تیم راه‌یافته به مرحله دوم، دو تیم در مقام سوم جای گرفتند. در مقام سوم تیم پیس اسپیس و همراه بینا هر دو مساوی شدند و امین اموال مقام دوم و گراویدا مقام اول را کسب کرد.

سخنرانی‌ها، کارگاه‌ها و نشست‌های تخصصی

معرفی و نقد کتاب تاریخ مذهبی اروپا

آن جامعه را بر ما آشکار می‌سازد. از طرف دیگر، می‌دانیم جهان شرق و به‌ویژه دنیای اسلام در دو سده اخیر، رابطه‌ای پیچیده و مبهم با مغرب‌زمین برقرار ساخته و اغلب بین تعامل یا تقابل سرگردان بوده است. شناخت غرب علاوه بر اینکه در تعیین نوع و چگونگی این رابطه راهگشا خواهد بود، به خودشناسی و هویت‌یابی جوامع شرقی و اسلامی نیز کمک خواهد کرد. خود را در آینه دیگران دین و پیراستن، برخاسته از فرهنگ قرآنی است. قرآن کریم دست‌کم در سیزده آیه، مؤمنان را به سیر و سفر در زمین و پند آموختن دعوت می‌کند. کتاب حاضر سیر و سفری آگاهی‌بخش و تجربه‌افزا در تاریخ است.»

دکتر محمدی، سخنان خود را با بیان این مطلب آغاز کرد که در همه رشته‌ها ماده تحقیق را در اختیار دارند، اما در تاریخ با موضوعی سروکار داریم که دیگر نیست و دستیابی به آن موضوع کار دشواری است، چون منابع تاریخی محدود و غالباً نیز گزینشی است و از طرفی، محدودیت مکانی دارد؛ مکان‌هایی که هرگز ندیده‌ایم، در حالی که وقایع با عوامل فرهنگی و اجتماعی آن جامعه پیوند عمیقی دارد. دکتر محمدی افزود: «یافتن آن نخی که این وقایع را به هم مرتبط کند، کار دشواری است و تاریخ‌نگاری هنری است که برقراری ارتباط میان وقایع را ممکن می‌سازد.»

مترجم اثر افزود محور این کتاب هویت مسیحی و مذهبی صرفاً اروپاست و بر این اساس تحولات، خاستگاه و سوگیری‌های آینده اروپا را بررسی می‌کند. اثر حالت منقطع ندارد و در پیوندی منطقی حرکت می‌کند. دکتر محمدی مزیت دیگر این اثر را مختصر و روان بودن آن برشمرد و گفت: «نگاه درون‌مذهبی ندارد؛ گاه انتقادی است و عینی و بافاصله.» وی نویسنده اثر را فردی محقق خواند که در این حوزه پژوهش جدی داشته است.

دکتر محمدی در ترجمه اثر بر حفظ روان بودن متن اصلی تأکید کرد و در خصوص تصاویر افزوده شده به اثر گفت: «از میان ۲ تا ۳ هزار تابلوی مذهبی بر پایه خالق اثر، موضوع، تاریخ، و مکان فعلی تابلو دست به انتخاب زدیم که شش ماه کار چاپ اثر را به تعویق انداخت.» وی انگیزه خود را در افزودن یادداشت در انتهای

با همکاری مؤسسه مطالعات آمریکای شمالی و اروپا و انجمن ایرانی مطالعات جهان، نشست معرفی و نقد کتاب تاریخ مذهبی اروپا، با حضور دکتر محمدجواد محمدی، مترجم اثر و استادیار گروه مطالعات فرانسه دانشکده مطالعات جهان، دکتر روح‌الله حسینی، استادیار گروه مطالعات فرانسه و رئیس مؤسسه مطالعات آمریکای شمالی و اروپا، و سید مسعود رضوی، پژوهشگر، نویسنده و کارشناس حوزه فعالیت فرهنگی در روز دوشنبه ۲۳ مهر ۱۳۹۷ در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

کتاب تاریخ مذهبی اروپا نوشته پاتریسیا بریل، و با ترجمه و تحقیق دکتر محمدجواد محمدی از فرانسه به فارسی، توسط انتشارات اطلاعات در سال ۱۳۹۶ با شماره شابک ۳-۰۸۵-۴۳۵-۶۰۰ در ۹۷۸-۶۰۰ صفحه در قطع وزیری و با جلد گالینگور به چاپ رسیده است. در این اثر پس از مقدمه مترجم و مقدمه نویسنده، با بیانی موجز و روان، تاریخ مذهبی اروپا از قرن اول میلادی تا قرن بیستم بیان شده است. پس از مقدمه نویسنده، هر فصل به گاه‌شماری نویسنده و یادداشت‌های مترجم برای خوانندگان فارسی‌زبان و تصاویر منتخب وی از نقاشی‌ها و آثار هنری برجسته و مربوط به آن قرن با چاپ رنگی ختم می‌شود. در انتهای اثر علاوه بر بیست نقشه مربوط، سه نمایه اشخاص، جای‌ها و کتاب‌ها تنظیم شده است.

در ابتدای نشست، دکتر حسینی، این اثر را منبع مفیدی برای مطالعات حوزه اروپا و حتی جهان معرفی کرد. دکتر حسینی با ذکر این مطلب که تصاویر تاریخی اثر با مداقه و زحمت بسیار مترجم در جستجو و گزینش آن، به‌همراه یادداشت‌های مترجم به اثر افزوده شده است، این کار را بسیار فراتر از ترجمه خواند و وجه تحقیقی اثر ترجمه‌شده را ستود. وی در معرفی اهمیت و ضرورت اثر، به ذکر بخشی از مقدمه مترجم پرداخت: «مطالعه این اثر قطعاً در افزایش آگاهی ما نسبت به فرهنگ باختر مؤثر و سودمند خواهد بود؛ زیرا شناخت دین در یک جامعه، عمیق‌ترین لایه‌های فکری و فرهنگی

رضوی با انتقاد از این امر که در زبان فارسی کتاب‌های مهم در این زمینه محدود است، این اثر ارزش‌مند را به‌دلیل نگاه منسجم به تحولات در اروپا ستود، به‌خصوص که در آن مواجهه‌آدیبا با دیگر نقاط جهان نیز بررسی شده است. وی افزود الزامات عصر جدید در این کتاب به‌خوبی لحاظ شده و با نگرش پژوهانه در ادیان از بیرون به آن نگاه کرده است نه از درون. در انتهای نشست مترجم و سخنران به سؤال‌های حضار پاسخ گفتند.

هر فصل، ضرورت توضیح برخی موارد به خوانندگان فارسی برای درک بهتر مطالب عنوان کرد. وی با یاد از استاد ابوالحسن نجفی، کار ترجمه خود را متأثر از تعالیم استاد در درس ترجمه دانست. آقای رضوی، که این اثر را به دقت مطالعه کرده و سه مقاله از آن به چاپ رسانده است، سخنرانی خود را در دو بخش ارائه کرد. بخشی به معرفی اثر و ویژگی‌های آن اختصاص داشت و در بخشی دیگر به تاریخ‌نگاری ادیان و مذاهب در ایران و سابقه و اهمیت آن پرداخت.

وی در ابتدای سخنرانی خود گفت این اثر تاریخ ادیان و تاریخ مذاهب نیست، بلکه تاریخ مذهبی اروپاست با ادوار مختلف آن. در اروپا، در دوره‌ای فلسفه توفیق داشته و در دوره‌ای دیگر نظامی‌گری و امروز علم و فناوری. وی با تأکید بر اینکه تمرکز مسیحیت بیشتر در اروپا بوده و تحولات بسیاری را سپری کرده است، افزود منابع بسیاری در این حوزه در اروپا تدوین شده و بر تاریخ دیگر نقاط جهان تأثیرگذار بوده است.

نقد، بررسی و رونمایی کتاب تاریخ ارتباطات ایران و فرانسه از قرون وسطی تا امروز

جهان برگزار شد. کتاب *تاریخ ارتباطات ایران و فرانسه از قرون وسطی تا امروز* به زبان فرانسه با عنوان

L'Histoire des Relations Entre L'Iran et la France du Moyen Âge à nos jours

تألیف دکتر صفورا ترک‌لادانی، توسط انتشارات هارماتان فرانسه در ژوئیه ۲۰۱۸ با شماره شابک ۹۷۸-۲-۳۴۳-۱۵۰۱۵-۴ در ۳۴۱ صفحه در قطع وزیری به چاپ رسیده است. اثر پس از مقدمه نویسنده، در هفت فصل به‌همراه فصل جمع‌بندی، کتابنامه و نمایه تنظیم شده است.

در ابتدای نشست، دکتر دولت‌آبادی به معرفی مؤلف و سخنرانان

با همکاری مؤسسه مطالعات آمریکای شمالی و اروپا و انجمن ایرانی مطالعات جهان، نشست معرفی و نقد کتاب *تاریخ ارتباطات ایران و فرانسه از قرون وسطی تا امروز*، با حضور دکتر صفورا ترک‌لادانی، نویسنده اثر و عضو هیئت علمی دانشگاه اصفهان، محسن چیت‌ساز، رئیس اداره مطالعات اسناد و تاریخ روابط خارجی ایران در مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه، دکتر حسن علی‌بخشی، رئیس بخش تاریخ شفاهی مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه، و دکتر محمدرضا دهشسیری، معاون پژوهشی دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه، و دکتر هادی دولت‌آبادی، استادیار گروه مطالعات فرانسه دانشکده مطالعات جهان، در روز سه‌شنبه ۲۴ مهر ۱۳۹۷ در تالار حنانه دانشکده مطالعات

بر نگاه دوسویه و پرننگ‌تر کردن روابط فرهنگی تأکید داشت. به‌باور دکتر دهشیری تنها کشوری که هرگز مستعمرهٔ فرانسه نبوده اما زبان فرانسه در آن رواج یافته است ایران بوده و دیپلماسی غلط فرانسوی‌ها باعث افول این فعالیت‌های فرهنگی در ایران شده است. وی با اشاره به برداشت‌های متفاوت ایران و فرانسه در حوزه‌هایی مانند مدرنیته و مدرنیسم، مسائل هویتی و حقوق بشر، پیشنهاد کرد پیچیدگی روابط و منحصربه‌فرد بودن آن در نوسانات روابط میان دو کشور در عین تفصیل، از کلیات نیز جدا فرض نشود.

دکتر علی‌بخشی این اثر را ریشه‌ای، اسنادی و دانشگاهی عنوان کرد و آن را ستود. همچنین، پیشنهاد کرد مؤلف در ویراست بعدی اثر موارد زیر را نیز لحاظ کند: موضوع سوریه، تحریم‌ها، رژیم صهیونیستی، منافقین، مسلمانان فرانسه، گروه‌های سلفی و تکفیری، عضویت ایران در سازمان فرانکوفونی، تلاش فرانسه در عضویت در IOC، حقوق بشر، لایسیته، قتل شاپور بختیار، و جایگاه زبان فرانسه در ایران. دکتر علی‌بخشی ترجمهٔ این اثر را به فارسی خواستار شد. **آقای چیت‌ساز** با بیان این مطلب که نگاه تاریخی نگاه از بالاست و دورهٔ گسترده‌ای را شامل می‌شود، اثر را شایستهٔ تقدیر دانست. ایشان با تأکید بر این مطلب که به محققان بسیاری برای تحقیق بر روی اسناد نیاز داریم، افزود: «بدون بازشناسی روابط در بستر تاریخی، نمی‌توان روابط جاری را نیز بهینه برقرار و بررسی کرد.» این نشست با پرسش و پاسخ خاتمه یافت.

و ادارهٔ نشست پرداخت. پس از نمایش کلیپی از نویسنده در معرفی اثر، **دکتر لادانی** اثر را حاصل پنج سال کار مداوم و نفس‌گیر در کنار سایر فعالیت‌های پژوهشی خود در دانشگاه اصفهان یاد کرد. این اثر به بررسی روابط پرفراز و نشیب ایران و فرانسه از قرون وسطی تا به امروز می‌پردازد. به بیان دکتر لادانی، نخستین ارتباط مؤثر بین پادشاهان فرانسه و ایران در زمان سلطهٔ مغولان پدید آمد و در دوران صفویه به شکوفایی رسید. با هجوم شورشیان افغان به ایران و نابودی اصفهان، فرانسویان حیرت‌زده ایران را ترک گفتند و در قرن ۱۸ و در دوران قاجار با عهدنامهٔ فیکنکشتاین روابط دو کشور مجدداً پا گرفت، هر چند با معاهدهٔ تسلیت میان روسیه و فرانسه روابط دو کشور دوباره سرد شد. در آن دوران زبان فرانسه میان نخبگان ایران و واژه‌های فرانسه در زبان فارسی رواج یافت. در دوران پهلوی علاقهٔ وافر به ترجمهٔ کتاب‌ها، رمان‌ها و نمایشنامه‌های فرانسوی پدید آمد و در زمان حکومت محمدرضا پهلوی، با سفر ژنرال دوگل به ایران، این روابط عمق گرفت. توافق موقت میان انقلابیون ایران و فرانسه، سبب‌ساز ورود امام خمینی به فرانسه شد. در جنگ ایران و عراق تنش‌های دو کشور اوج گرفت و در زمینهٔ مسئلهٔ هسته‌ای ایران ادامه یافت.

دکتر لادانی با تأکید بر نگاه بی‌طرفانه، علمی و بدون پیش‌داوری خود در این اثر و با استفاده از اطلاعات موثق در تنظیم مطالب، بر این باور است که در روابط پرفراز و نشیب ایران و فرانسه و گاه حضور سیاست‌های مبهم، هر کجا که از دیپلماسی فرهنگی و عمومی استفاده شده کارسازتر بوده است. به باور ایشان، بحث‌های فرهنگی قوی‌تر و مؤثرتر است.

دکتر دهشیری در ابتدای سخنان خود، به دکتر لادانی به دلیل تألیف اثری دقیق و جامع تبریک گفت. سپس با توصیف دو رویکرد روابط خارجی (نگاه توصیف‌گر)، و سیاست خارجی (نگاه تحلیلی)، این اثر را دارای رویکرد روابط خارجی دانست که سامانه‌های مکانی، زمانی، گفتمانی و منطقه‌ای را توصیف می‌کند. وی در تقسیم‌بندی‌های بعد از انقلاب در این اثر، آن را از نگاهی کاملاً ایرانی خطاب کرد و

سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها»؛ جلسه نخست: مرز میان علم و شبه علم

علم و پژوهش ضروری دانست. دکتر حسینی با اشاره به خبری در رسانه‌های اجتماعی که از ورود ۴,۵۰۰,۰۰۰ دانشجو در سال تحصیلی جدید در کشور و رشد ۲۷ درصدی این آمار در چهار دهه اخیر حکایت می‌کرد، به سؤال اصلی نگارنده آن مطلب مبنی بر تناقض میان این آمار و رشد نابسامانی‌ها اشاره کرد، و یکی از دلایل اساسی آن را رشد شبه‌دکترها، شبه‌دانشجوها، و پدیده شبه‌علم دانست و با بیان این مقدمه نشست را به دکتر سمیعی سپرد.

دکتر سمیعی سخنرانی خود را در چهار بخش تنظیم کرد: بیان مقدمه، بیان نظریه (با تمرکز بر نظریه‌های پوپر)، معرفی روش‌های علمی، و تعیین مرز علم از شبه‌علم در علوم انسانی. در خاتمه نشست نیز، پرسش و پاسخ برگزار شد. شایان ذکر است که متن کامل این یازده نشست از سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها» در سایت دانشکده و در کتابچه‌ای با همین موضوع منتشر شده است.

نخستین جلسه سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها» در دوشنبه ۹ مهر ۱۳۹۷، با سخنرانی دکتر محمد سمیعی، مدیر گروه مطالعات ایران، با عنوان «مرز میان علم و شبه‌علم» در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان برگزار شد. دکتر روح‌الله حسینی، مدیر مؤسسه مطالعات آمریکای شمالی و اروپا، در آغاز نشست، با بیان این مطلب که این سلسله نشست‌ها را مؤسسه مطالعات آمریکای شمالی و اروپا با همکاری انجمن ایرانی مطالعات جهان، و معاونت آموزش و پژوهش دانشکده مطالعات جهان، در فصل نخست و در دوازده جلسه، در نیمسال اول ۹۸-۱۳۹۷، هر دوشنبه ساعت ۱۳ تا ۱۵ برگزار خواهد کرد، این نشست‌ها را به عنوان مکملی برای دروس روش تحقیق و سمینار دانشجویان معرفی کرد و با اشاره به شرح و بیان فلسفه، آداب و اصول و قواعد علمی در این نشست‌ها توسط اساتید، شرکت در آن را به دلیل تأثیر بر شکل‌گیری آداب علمی نزد دانشجویان در دانشگاه و در ساحت

سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها»؛ جلسه دوم: مرجع‌شناسی در علوم انسانی

علمی فعالیت است که به غنای جهان می‌افزاید و پژوهشگر کسی است که با افزودن به این غنا، مرزهای جهان را گسترش می‌دهد. وی با بیان این مقدمه به معرفی دکتر بختیاری پرداخت و اداره نشست را به وی سپرد.

دکتر بختیاری، سخنرانی خود را با این توصیه به دانشجویان آغاز کرد که نخست بدانید رشته‌ای که در آن تحصیل می‌کنید چه هست و چه نیست؛ منابع خوب رشته خود را بشناسید، و بدانید که درباره چه پژوهش کنید و درباره چه پژوهش نکنید. دکتر بختیاری درهای اطلاعات روز دنیا را به روی دانشجویانی گشوده دانست که دو درس خود را جدی بگیرند: نخست زبان تخصصی و دوم روش تحقیق. در ادامه به اهمیت کتابخانه در امر پژوهش تأکید و به معرفی کتاب‌های مرجع و سایت‌های مفید در این زمینه پرداخت. در پایان نشست پرسش و پاسخ برگزار شد.

دومین جلسه سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها» در دوشنبه ۱۶ مهر ۱۳۹۷، با سخنرانی دکتر بهروز محمودی بختیاری، دانشیار پردیس هنرهای زیبای دانشگاه تهران، با عنوان «مرجع‌شناسی در علوم انسانی» در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

دکتر روح‌الله حسینی، مدیر مؤسسه مطالعات آمریکای شمالی و اروپا، در آغاز نشست، ضمن اشاره به کتاب دفاعیه یک ریاضیدان، به نقل از هاردی، نویسنده اثر گفت: «اگر خواسته من، به عنوان یک ریاضیدان، این بوده باشد که به زندگی راحت و آسوده‌ای دست یابم، به خواست خود رسیده‌ام. اما اگر خواسته‌های افرادی که برای مثال با شرط‌بندی امرا معاش می‌کنند نیز همین بوده باشد، آن‌ها نیز به خواسته خود دست یافته‌اند. تفاوت ما تنها در این است که چقدر به غنای این جهان افزوده‌ایم.» دکتر حسینی افزود، پژوهش

سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها»؛ جلسه سوم: تحلیل گفتمان انتقادی به مثابه روش

مهم در تحلیل گفتمان (ساختگرا، نقشگرا، انتقادی) مطرح کرد و بر تحلیل گفتمان انتقادی متمرکز شد. وی با بیان پنج اصل مهم در تحلیل گفتمان انتقادی، سه رویکرد مهم در این تحلیل را معرفی کرد: رویکرد اجتماعی-شناختی، رویکرد کردار اجتماعی از دیدگاه فرکلاف، و رویکرد جامعه‌شناسی-زبان گفتمانی که روٹ وداک پایه‌گذار آن است. و با جمع‌بندی، سخنرانی خود را خاتمه داد. در پایان نشست پرسش و پاسخ برگزار شد.

سومین جلسه سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها» در دوشنبه ۲۳ مهر ۱۳۹۷، با سخنرانی دکتر علی اصغر سلطانی، زبان‌شناس و دانشیار دانشگاه باقرالعلوم، با عنوان «تحلیل گفتمان انتقادی به مثابه روش» در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

دکتر سلطانی سخنرانی خود را در سه بخش شامل مقدمه، چهار ویژگی زبان در تحلیل گفتمان و تعریف گفتمان، و سه گرایش

سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها»؛ جلسه چهارم: دکارت به مثابه پدیدارشناسی

طبیعت و مهار آن را به عینه درک کردم و همواره به دنبال آن بودم که در محفلی دانشگاهی و نه لزوماً فلسفی، نظیر جمع کنونی که صاحب‌نظران و استادانی از رشته‌های مختلف در آن حاضرند درباره این رساله دکارت صحبت شود که جزو نخستین کتاب‌ها درباره روش‌شناسی در علوم و کاریست روش در کشف حقیقت در روش دکارتی است.» دکتر حسینی با ذکر این مقدمه و معرفی دکتر فتحی، ادامه جلسه را به ایشان سپرد.

دکتر فتحی در مورد روش دکارت و اهمیت آن در روش‌شناسی و اینکه چرا پرسش روش در فلسفه پرسشی جدی تلقی شد سخنان خود را آغاز کرد. در اصل رساله گفتار در روش درست به کاربردن عقل دکارت مقدمه‌ای است که برای کتاب خود در باب فیزیک به رشته تحریر درآورد. همچنین، به کار هوسرل در پدیدارشناسی اشاره کرد. همچنین، سه کتاب برای مطالعه بیشتر در این حوزه معرفی کرد. در پایان نشست پرسش و پاسخ برگزار شد.

چهارمین جلسه سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها» در روز دوشنبه ۳۰ مهر ۱۳۹۷، با سخنرانی دکتر علی فتحی قرحلو، استادیار دانشکده الهیات دانشگاه تهران، با عنوان «دکارت به مثابه پدیدارشناسی» در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

دکتر روح‌الله حسینی، مدیر مؤسسه مطالعات آمریکای شمالی و اروپا، در آغاز نشست، با بیان آنچه از سوی کلیسا بر سر گالیله به‌عنوان دانشمند آمد به معرفی رساله دکارت با عنوان گفتار در روش درست به کاربردن عقل پرداخت. دکارت در این رساله کوجیتوی معروف خود را مطرح می‌کند و ضمن اثبات وجود خود، روش خود را در کشف حقیقت از راه کاربرد علوم و دانش معرفی می‌کند و درباره مهار طبیعت و تسلط و مهار بر آن سخن می‌گوید. دکتر حسینی با ذکر سفر خود با قطار در غرب اروپا، بیان داشت: «در این سفر از شهری به شهر دیگر مفهوم دکارت در تسلط بر

سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها»؛ جلسه پنجم: پارادایم؛ دیدگاه‌ها و نمونه‌ها

در اداره این نشست‌ها، ابراز امیدواری کرد که از درون مجموعه مباحث مطرح در این نشست‌ها، مجموعه مقالاتی دانشگاهی و بین‌المللی، در خصوص میان‌رشته‌هایی مانند صلح، جنگ، طبیعت و محیط زیست استخراج کرد تا اهمیت میان‌رشته‌ای‌ها روشن شود. گرچه چهارده سال از تأسیس مطالعات جهان در قالب کشورشناسی می‌گذرد، از همان آغاز بر سر کیفیت این مباحث حساسیت وجود داشت تا روشی حاصل شود که ما را به فهم واقعیت برساند.

دکتر عاملی سخنرانی خود را ذیل شش عنوان بیان کرد. در بخش نخست با تعریف دامنه شمول واژه پارادایم در علم، آن را چتری بزرگ خواند که روش‌های تحقیق مختلف را دربرمی‌گیرد، و در گذر زمان پارادایم‌های قدیم جای خود را به پارادایم‌های جدید می‌دهد یا موازی با هم و مکمل هم به پیش می‌روند. همچنین، مفهوم «معرفت‌شناسی» را مطرح کرد. بحث علم، نظریه و روش‌های علمی و تطور و تغییرات در حوزه‌های پارادایمی علوم در حوزه «معرفت‌شناسی» بحث می‌شود. معرفت‌شناسی حوزه‌ای است که به شناخت ما از علم کمک می‌کند. پارادایم‌شناسی ذیل معرفت‌شناسی بررسی می‌شود. در پایان نشست پرسش و پاسخ برگزار شد.

پنجمین جلسه سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها» در روز دوشنبه ۱۴ آبان ۱۳۹۷، با سخنرانی دکتر سعیدرضا عاملی، استاد گروه ارتباطات و مطالعات آمریکا و رئیس دانشکده مطالعات جهان، با عنوان «پارادایم؛ دیدگاه‌ها و نمونه‌ها: پارادایم روشی مطالعات جهان» در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

دکتر روح‌الله حسینی، مدیر مؤسسه مطالعات آمریکای شمالی و اروپا، در آغاز نشست، با بیان اهمیت اصطلاحات در زبان علم، به نقل خاطرهای از استاد جلال‌الدین کزازی در خصوص انتخاب معادل‌های درست برای اصطلاحات خارجی، پرداخت که معتقد بود در انتخاب واژه‌ها گشاده‌دست نباید بود. هر واژه‌ای بار معنایی و تاریخی و واژگانی خود را دارد که آن واژه را از دیگر واژه‌ها متمایز می‌سازد. در مورد واژه «پارادایم» نیز همین مصداق صادق است. در میان تمامی کارکردها و معانی این کلمه، این واژه در این نشست از دید توماس کوهن، جامعه‌شناس و فیلسوف علم، بررسی می‌شود. دکتر حسینی با این مقدمه سخنرانی را به دکتر عاملی سپرد. دکتر عاملی در ابتدای سخنان خود ضمن تشکر از دکتر حسینی

سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها»؛ جلسه ششم: نوشتار آکادمیک: آداب و اصول

نوشتاری خود در مطبوعات در دوران دانشجویی آغاز کرد. سپس، موضوع بحث خود را در هفت بخش تنظیم و عرضه داشت: انگیزه‌های نوشتن، پیشنهادهایی برای شروع نویسندگی، توصیه‌هایی کاربردی، مهم‌ترین اصول مقاله‌نویسی، تعریف مقاله علمی و انواع آن، ویژگی‌های مقاله علمی استاندارد علمی- پژوهشی، و اجزای پیشنهادی برای مقاله علمی. در پایان نشست پرسش و پاسخ برگزار شد.

ششمین جلسه سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها» در روز دوشنبه ۲۱ آبان ۱۳۹۷، با سخنرانی دکتر جواد شهرباف، استادیار گروه مطالعات فلسطین و معاون اداری و مالی دانشکده مطالعات جهان، با عنوان «نوشتار آکادمیک: آداب و اصول» در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان برگزار شد. دکتر شهرباف سخنرانی خود را با ذکر نخستین تجربه حرفه‌ای

سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها»؛ جلسه هفتم: کمی یا کیفی، کدام روش؟

methodology و method اشاره کرد. سپس، به بیان ویژگی‌های روش‌های کمی و کیفی پرداخت. در نتیجه‌گیری نیز بیان داشت هیچ رجحانی میان این دو روش وجود ندارد. بسته به موضوع تحقیق، هر یک از این دو روش که بتواند راه بهتری پیش روی محقق بگذارد، قابل استفاده است. در پایان نشست پرسش و پاسخ برگزار شد.

هفتمین جلسه سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها» در روز دوشنبه ۵ آذر ۱۳۹۷، با سخنرانی دکتر یونس شکرخواه، استادیار گروه مطالعات اروپای دانشکده مطالعات جهان، با عنوان «کمی یا کیفی، کدام روش؟» در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان برگزار شد. دکتر شکرخواه در ابتدای سخنان خود به تمایز میان

سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها»؛ جلسه هشتم: فنون تبدیل مشکل به مسئله

اخلاق حرفه‌ای، اصول و فنون پژوهش در گستره دین‌پژوهی، موانع رشد اخلاق حرفه‌ای در سازمان‌ها، به موضوع سخنرانی این نشست به انتخاب خود استاد پرداخت.

دکتر قراملکی سخنان خود را در چهار بخش ارائه کرد. در مقدمه بر تمایز میان مشکل و مسئله و پنج گام مهم در فرایند پژوهشی مسئله‌محور و پرهیز از مسئله‌پنداری مبانی تأکید کرد. در ادامه به تعریف مسئله و مشکل و گذار از اولی به دومی پرداخت و در آخر نتیجه‌گیری کرد. در پایان نشست پرسش و پاسخ برگزار شد.

هشتمین جلسه سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها» در روز دوشنبه ۱۲ آذر ۱۳۹۷، با سخنرانی دکتر احد فرامرز قراملکی، استاد دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، با عنوان «فنون تبدیل مشکل به مسئله» در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

در ابتدای نشست دکتر روح‌الله حسینی، مدیر مؤسسه مطالعات اروپا و آمریکای شمالی، ضمن معرفی دکتر قراملکی، و معرفی کارنامه درخشان پژوهشی و آموزشی وی، از جمله در حوزه

سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها»؛ جلسه نهم: مقاله‌نویسی؛ اصول و قواعد

روش‌های یادگیری در مطالعه، چه مقالات کوتاهی را بخوانیم، خصوصیات نوشتار، و توصیه‌های کاربردی. در پایان نشست پرسش و پاسخ برگزار شد.

نهمین جلسه سلسله نشست‌های کارگاهی «نظریه‌ها و روش‌ها» در روز دوشنبه ۲۶ آذر ۱۳۹۷، با سخنرانی دکتر جواد رکاکی شهرباف، با عنوان «مقاله‌نویسی؛ اصول و قواعد» در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

در این نشست دکتر شهرباف بیش از هر چیز در مقاله‌نویسی به خواندن تأکید کرد و آغاز نگارش مقاله را از مقاله کوتاه مناسب خواند. وی سخنان خود را در ۱۲ بخش تنظیم و عرضه کرد، شامل انواع روش‌ها و مدل‌های نوشتن، انواع روش‌های جمع‌آوری اطلاعات برای نوشتن، ضرورت‌های مقاله‌نویسی، انواع تولیدات علمی دانشگاهی در حوزه علوم انسانی، مقاله کوتاه یا Essay، ساختار مقالات کوتاه، ویژگی‌های پاراگراف مناسب، از کجا شروع کنیم،

نشست تحریم‌های آمریکا و انتخاب‌های ژاپن

نشست تحریم‌های آمریکا و انتخاب‌های ژاپن: تحلیلی بر روابط ایران و ژاپن در سایه سیاست‌های آمریکا، با سخنرانی سهراب احمدیان، دانشجوی دکتری دانشگاه تسوکوبای ژاپن در روز یکشنبه ۲۹ مهر ۱۳۹۷ در تالار ایران دانشکده مطالعات جهان با هماهنگی گروه مطالعات جنوب‌شرق آسیا و اقیانوسیه (مطالعات ژاپن) برگزار شد.

در این نشست احمدی گفت، رئیس جمهور منتخب آمریکا، دونالد ترامپ، در طول مبارزات انتخاباتی خود اظهارات تندی نسبت به متحدان تراز اول آمریکا، از جمله ژاپن، داشت. این اظهارات توافق هسته‌ای ایران و گروه «پنج به علاوه یک» با عنوان برجام را نیز در بر گرفت. روی کار آمدن دونالد ترامپ و تغییرات مشهود در سیاست‌های خارجی دولتش، مدل واضح‌تری از تأثیر حضورش در روابط ایران و ژاپن را به دست می‌دهد. از طرفی، ورود متغیر تحریم نیز به مسئله هسته‌ای ایران از جانب آمریکا، روابط خارجی ایران با ژاپن را بیشتر تحت تأثیر قرار داده و پیچیدگی‌هایی در هم‌بستگی اضلاع این روابط ایجاد کرده است. ژاپن، به‌عنوان یکی از متحدان اصلی آمریکا و دارای پیمان امنیتی با این کشور، بازیگری پیچیده‌ای در روابط متقابلش با ایران دارد.

در این سخنرانی با گریزی به تاریخ روابط ایران و ژاپن، تلاش شد تا در چارچوب نظریه وابستگی متقابل چرایی تأثیرات متغیرهای این روابط بر یکدیگر تحلیل شود و در انتها، بر اساس روند همگرایی و واگرایی، حساسیت، آسیب‌پذیری و هزینه‌های نامتقارن مدلی در روابط اضلاع مثلث پیچیده ایران-ژاپن-آمریکا معرفی شد. می‌توان نتیجه گرفت که رابطه ژاپن و ایران در میانه راه دو اتحاد است. تاکنون جاذبه بین قدرت‌های آسیایی مرکزی، بیشتر ایران را به سمت خود کشیده است. اما، نباید انکار کرد که گرایش‌های

هژمونیک آمریکا نیز در طول دوره‌های مختلف ثابت نبوده و نوساناتی داشته است. در برخی دوره‌ها- مانند دوره ریاست جمهوری کارتر، کلینتون و اوباما- شاهد بوده‌ایم که آمریکا کمتر به ابزارهای هژمونیک مانند یک‌جانبه‌گرایی، حمله نظامی و دیگر ابزارهای انحصارگرایانه نسبت به ایران توسل جسته و عقب‌نشینی ژاپن در رابطه با ایران نیز در این دوران‌ها کمتر بوده است. موج تحولات سیاسی و بین‌المللی ایران با تصویب برجام که در نهایت می‌توانست موجب بهبود پایداری در روابط ایران و ژاپن شود، هر چند با حضور دونالد ترامپ ناکام ماند، این توافق به هر صورت تحولی دیپلماتیک در روابط ایران و آمریکا به‌شمار می‌رود که گزینه‌های احتمالی را برای آینده قابل‌پیش‌بینی می‌کند؛ آن هم قابلیت ادامه روند این تحول دیپلماتیک در دوران پساترامپ است که ممکن است به راه‌حلی راهبردی برای ایران در روابط با آمریکا و در نتیجه تعمیق روابط با ژاپن بینجامد. احمدیان در انتهای نشست توضیحات سودمندی برای علاقه‌مندان به ادامه تحصیل در ژاپن داشت.

سخنرانی استاد دانشگاه وین در دانشکده

پروفسور هانسسل گرتر، استاد تمام دانشگاه وین و کارشناس کمیسیون اتحادیه اروپا، در روز چهارشنبه ۹ آبان ۱۳۹۷، در تالار ایران دانشکده مطالعات جهان در زمینه سیاست خارجی به سخنرانی پرداخت.

در این نشست که با هماهنگی دکتر محمدرضا دوستی‌زاده، استادیار گروه مطالعات کشورهای آلمانی‌زبان دانشکده، برگزار شد، پروفسور گرتر در خصوص اتحادیه اروپا، سیاست خارجی، و سیاست‌های اتحادیه اروپا در قبال دولت ترامپ سخن گفت. کارشناس کمیسیون اتحادیه اروپا افزود، سیاست‌های دولت ترامپ باعث شده است که اتحادیه اروپا به‌نوعی احساس هویت و خودباوری

دست‌یابد که می‌تواند به‌صورت مستقل در موضوع مختلف سیاسی در دنیا و در مسئله برجام وارد شود. توضیحاتی کاربردی سخنران با استقبال دانشجویان همراه بود.

نشست تخصصی شهدای کشور ترکیه در دانشکده مطالعات جهان

که در ایران محقق شد. به گفته شیرین انقلاب اسلامی ایران نشان از شعور، جسارت و احیا و قیام در میان مسلمان است و افزود: «ما بر این باوریم که پرچمی را که امام خمینی به اهتزاز درآورد، پرچم رسول الله و سیدالشهداست. بعد از ایشان این پرچم در دستان امام خامنه‌ای است و ما نیز این آرمان‌ها را دنبال کرده و خواهیم کرد. جبهه مقاومت اسلامی فرزند انقلاب اسلامی ایران است و ما به‌عنوان سرباز در زیر این پرچم قرار داریم.» وی تلویزیون قدس تیوی ترکیه را صدای جبهه مقاومت خواند و در آخر سخنان خود اظهار امیدواری کرد به زودی شاهد آزادی قدس، مدینه و مکه باشیم.

سخنران دوم نشست، دکتر منفرد، از مناسبات و مشترکات ایران و ترکیه سخن گفت و سخنان خود را در دو بخش ارائه کرد. نخست به بیان تاریخ روابط ایران و ترکیه پرداخت. سپس، به نقش انقلاب اسلامی ایران در ترکیه اشاره کرد. به باور وی، بیشترین تأثیر انقلاب اسلامی ایران در منطقه، در ترکیه بوده است. تحقق آرمان‌های مسلمانان ترکیه در ایران و با انقلاب اسلامی ایران بود. ایران رهبر فکری ترکیه بوده است. وی ایران و ترکیه را اصلی‌ترین امت‌های مسلمان خواند که دو ستون پابرجای جهان اسلام بوده و هستند.

در این نشست دو فیلم از دو شهید ترکیه، شهید کمال قزل‌کایا و شهید درویش اوزدمیر، نیز نمایش داده شد و نشست با صلوات بر ارواح شهدا خاتمه یافت.

نشست تخصصی شهدای کشور ترکیه با همکاری ستاد یادواره شهدای مهاجر در روز چهارشنبه ۷ آذر ۱۳۹۷ در دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

این نشست به پاسداشت دو تن از شهدای کشور ترکیه در دفاع مقدس به نام‌های شهید کمال قزل‌کایا و شهید درویش اوزدمیر بر پا شد. به نقل از مسعود صدرمحمدی، مدیرمسئول سایت تسنیم ترکیه، که ترجمه و اداره این نشست را نیز بر عهده داشت: «در کنار پاسداشت این دو شهید، تأثیر انقلاب اسلامی و جنبه‌های آن در منطقه و در ترکیه و تحولات انسانی، سیاسی، و ژئوپولیتیکی متعاقب آن از دیگر محورهای اصلی این نشست است.»

سخنران نخست این نشست، نورالدین شیرین، رئیس شبکه قدس تیوی ترکیه، بود. وی یادی از یکی از شهدای ترکیه به‌نام شهید متین یوکسر کرد که چهار ماه پیش از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در فایلی صوتی گفته بود: «ای برادران ایران، شما زنجیره‌ای را خواهید گسست و دست‌های ما به شما خواهد رسید. در دستان ما پرچم اسلام خواهد بود و طاغوتیان نمی‌توانند بر ما حکومت کنند. ای امام، در تمام عمر در کنار تو و آرمان‌های تو خواهیم بود.» به باور وی انقلاب اسلامی ایران تنها انقلابی در ایران نبود، بلکه تحقق آرمان‌های بالقوه حزب اسلامی ترکیه بود که در ایران و با رهبری امام خمینی بالفعل شد. به گفته وی در آن زمان جوانان مسلمان و مبارز ترکیه، علاوه بر جنبه‌های اعتقادی و دینی اسلام بر فرد، به دنبال تحقق اسلام سیاسی و حکومت اسلامی بودند

ایرانیان آفریقایی‌تبار ساکن در جنوب ایران

آفریقاییان به ایران بوده است. به بیان دکتر میرزایی در دوره‌ای بر اثر فشار دولت انگلیس به دولت ایران، آفریقاییان ساکن در این منطقه با برخورد نظامی مواجه شدند، اما همواره وضعیت سیاهان ساکن در ایران با سایر نقاط تفاوت فاحش داشته است. ایران همواره کشوری به دور از نژادپرستی و تعصبات قومی بوده است و اقوام مختلف در این سرزمین با صلح در کنار هم زیسته‌اند. تاریخ و ادبیات ایران به‌وضوح معرف این ادعاست، به‌خصوص که با گرایش آفریقاییان به اسلام و قوانین اسلام بر ضد برده‌داری و ترویج برابری و آزادی، موقعیت آفریقاییان در ایران تثبیت شد و هویت ایرانی یافتند. در مجلس شورای ملی نیز در سال ۱۹۲۹ رسماً قانون آزادی بردگان به تصویب رسید.

به باور دکتر میرزایی، این وضعیت کاملاً متفاوت با سایر نقاط، به‌خصوص آمریکاست. تاریخ آمریکا تاریخی با تعصبات شدید نژادپرستانه بوده و در آن تمایز میان سیاه و سفید بسیار مهم است و اساساً شکل‌گیری آمریکا بر پایه نژادپرستی است.

این نشست که با استقبال حضاران همراه بود، با پرسش و پاسخ خاتمه یافت.

با هماهنگی گروه مطالعات آفریقایی مرکزی و جنوبی دانشکده مطالعات جهان، دکتر بهناز میرزایی، استناد تمام دانشگاه بروک کانادا، طی نشست‌ی در روز یکشنبه ۱۸ آذر ۱۳۹۷، در تالار ایران دانشکده سخنرانی خود را با عنوان «ایرانیان آفریقایی‌تبار ساکن در جنوب ایران» به زبان انگلیسی ایراد کرد.

در ابتدای این نشست که با مشارکت انجمن ایرانی مطالعات جهان برگزار شد، دکتر امیربهرام عرب‌احمدی، مشاور بین‌الملل و مدیرگروه مطالعات آفریقایی مرکزی و جنوبی دانشکده، ضمن معرفی سخنران و حضار، به دو اثر اخیر دکتر میرزایی اشاره کرد؛ یکی کتاب سرگذشت بردگی و آزادی بردگان در ایران؛ و دیگری گردآوری مجموعه مقالاتی با عنوان: **AFRICA AND ITS DIASPORAS: Rethinking Struggles for Recognition and Empowerment** که دکتر عرب‌احمدی نیز نویسنده یکی از مقالات آن است.

دکتر میرزایی ورود آفریقاییان به ایران را از اوایل قرن ۱۹ دانست. آداب محلی و خاص ایرانیان ساکن در جنوب ایران و گرایش آفریقاییان به اسلام، دو عامل مهم مهاجرت

بیست و سومین نشست کرسی یونسکو در فرهنگ و فضای مجازی: دوفضایی شدن جهان

از نظر روش توصیفی-تحلیلی و از نوع پیمایشی است. با استفاده از شاخص‌های به‌دست‌آمده از مطالعات نظری، پرسشنامه برای سنجش نگرش طراحی شد. روایی آن صوری و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ تأیید شد. جامعه آماری این پژوهش ۱۱۱۵ نفر از دانشجویان و فارغ‌التحصیلان رشته مدیریت فناوری اطلاعات و کامپیوتر انتخاب شدند که در مورد اینترنت همه چیزها صاحب‌نظر بودند. نمونه آماری بر اساس فرمول کوکران ۳۶۵ نفر تعیین شد. پس از طراحی پرسشنامه، برای نظرسنجی و اولویت‌بندی عوامل، پرسشنامه (آنلاین و کاغذی) میان نمونه آماری توزیع شد. پس از گردآوری داده‌ها، با استفاده از تجزیه و تحلیل کیفی، مهم‌ترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای اینترنت همه چیزها شناسایی و طبقه‌بندی شد. در نهایت، برای پاسخ به پرسش اصلی پژوهشی، یعنی تعیین راهبردهای مناسب اینترنت همه چیزها و اولویت‌بندی آن، ماتریس نهایی سوات تشکیل شد که راهبردهای پیشنهادی برای اینترنت همه چیزها را نشان می‌دهد. در پایان کار چهار دسته راهبردهای رقابتی، محافظه‌کارانه، تهاجمی و تدافعی تدوین شد. همچنین، با توجه به اینکه هدف این مطالعه ارائه راهبردهای یکپارچه و از ابعاد مختلف جهت گسترش این فناوری و بهره‌برداری حداکثر از آن در راستای توسعه پایدار بوده است، راهبردها ذیل هر یک از راهبردهای چهارگانه سوات و بر مبنای ابعاد شش‌گانه ظرف پستل ارائه شد.

بیست و سومین نشست کرسی یونسکو در فرهنگ و فضای مجازی: دوفضایی شدن جهان با عنوان «اینترنت همه چیزها و فرصت‌ها و راهبردهای توسعه پایدار با رویکرد پارادایم دوفضایی شدن» با سخنرانی محمد مصطفوی‌راد، کارشناس ارشد علوم ارتباطات دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، در روز یکشنبه ۱۸ آذر ۱۳۹۷ در تالار ایران دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

با گسترش فضای مجازی و توسعه فناوری‌های نوظهور ارتباطی مانند اینترنت همه چیزها، شکلی جدید از ارتباط و پیوستگی بین دنیای واقعی و مجازی در ابعاد مختلف زیست بشر مطرح شده است. در این پژوهش فرصت‌ها و محدودیت‌های اینترنت همه چیزها در توسعه پایدار و بر اساس نظرسنجی از کارشناسان رشته فناوری اطلاعات و ارتباطات بررسی شده و برای برنامه‌ریزی راهبردی و بهره‌برداری بهینه از این فناوری راهکارهایی مطرح شده است. چارچوب نظری این پژوهش مبتنی بر پارادایم دوفضایی شدن است. راهکارها با بررسی و تحلیل شاخص‌های کلان پدیده «اینترنت همه چیزها» در ابعاد شش‌گانه پستل و با بهره‌گیری از مدل تحلیل محیط سوات ارائه شده است. بدین منظور، پس از مطالعات نظری در حوزه ارتباطات و اطلاعات، فناوری اینترنت همه چیزها و مطالعات راهبردی توسعه پایدار، شاخص‌های مرتبط با عوامل چهارگانه راهبردی، در تناظر با حوزه‌های شش‌گانه مدل تجزیه و تحلیل محیطی پستل شناسایی شد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و

سلسله نشست‌های مروری هفته: ساختار حکومت و اقتصاد آمریکا

تصمیم‌گیری و سیاستگذاری اقتصاد اشاره شد که از محورهای آن می‌توان به سیاستمداران، اندیشکده‌ها و رسانه‌ها اشاره کرد که هر سه از ۱۰ درصد جامعه کمک مالی دریافت می‌کنند. به همین دلیل می‌توان گفت که سیاست‌های پیشنهادی به نفع این گروه اقلیت از ثروتمندان جامعه است. وی یکی از نکات قابل توجه در وزارتخانه‌های آمریکا را وجود نهاد نظارتی مستقل از وزیر مربوط برای نوعی نظارت درون‌سازمانی عنوان کرد.

دوازدهمین نشست از سلسله نشست‌های مروری بر تجربه توسعه اقتصادی کشورها با رویکرد مطالعات کشوری با تمرکز بر حوزه توسعه اقتصادی، با عنوان «ساختار حکومت و اقتصاد آمریکا» با سخنرانی دکتر فؤاد ایزدی، استادیار گروه مطالعات آمریکا، در روز یکشنبه ۲۵ آذر ۱۳۹۷ در تالار فرهنگ دانشکده مطالعات جهان برگزار شد. در این جلسه دکتر ایزدی به بررسی نهادهایی چون شورای مشورتی اقتصاد و خزانه‌داری آمریکا پرداخت. همچنین، به مثلث

اهم اخبار آموزش

جلسه توجیهی تعیین گرایش و نحوه برگزاری دروس جبرانی (پیش نیاز) نیمسال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷

جلسه توجیهی تعیین گرایش و نحوه برگزاری دروس جبرانی (پیش نیاز) نیمسال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ برای دانشجویان ورودی ۱۳۹۷، با حضور دکتر سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده، دکتر ناهید پوررستمی، معاون پژوهشی، آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده، دکتر حمیده مولایی، استادیار گروه مطالعات جنوب و شرق آسیا و اقیانوسیه، و آقای افشین نسیمی، رئیس اداره آموزش، در روز دوشنبه ۱۹ آذر ۱۳۹۷ در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

دانشجویان موظفانند بر پایه مطالب گفته شده در این نشست ظرف مدت یک هفته، یعنی تا ۲۶ آذر ۱۳۹۷، گرایش مورد علاقه خود را از میان سه گرایش علوم سیاسی، اقتصاد، و جامعه‌شناسی و فرهنگ انتخاب و با تکمیل فرم مربوط آن را به اداره آموزش اعلام نمایند. هدف از این گرایش‌ها آشنایی دانشجویان با نظریه‌ها برای ورود به مطالعات میان‌رشته‌ای کشور مورد نظر است.

دکتر عاملی با بیان تجربه شخصی خود، توجه دانشجویان را به اهمیت گرایش در رشته روشن ساخت. دکترای وی درباره جهانی‌شدن در سال‌های آغازین شکل‌گیری اینترنت بود. دکتر عاملی با بیان این مطلب که «تمرکز خود را بر این حوزه نهادم»، به تألیف ۲۳ اثر خود در این حوزه اشاره کرد. با توجه به حوزه مورد علاقه خود با تأکید بر مطالعات فضای مجازی، مطالعات فرهنگی و بین فرهنگی افزود: «آنچه راه را برای ورودم به جامعه علمی و بین‌المللی

باز کرد، تمرکز بوده است.» به باور این استاد علوم ارتباطات، تمرکز باید از دوره کارشناسی‌ارشد و چه بسا کارشناسی آغاز شود و به دانشجویان توصیه کرد مجدانه خود را درگیر کار عملی کنند. رئیس دانشکده مطالعات جهان افزود: «گرایش فقط این نیست که برای کارشناسی‌ارشد انتخاب شود، بلکه سرمایه‌گذاری برای آینده پژوهشی شماست. بحث حرفه‌ای شدن شما در یک حوزه مطرح است. پایه‌های متخصص شدن در یک حوزه را طراحی می‌کند. به افق آینده خود نظر داشته باشید که با چه چیزی می‌خواهید شناخته شوید و با چه چیزی می‌خواهید پژوهش‌های کاربردی و راهبردی خود را تدوین کنید. سواد لزوماً با مدرک تأمین نمی‌شود.» دکتر عاملی با تأکید بر هزینه فرصت و استفاده از فرصت انتخابی، بر تسهیل تعیین مسیر بر این مبنا اشاره کرد. وی با بیان گستردگی

و پیچیدگی مطالعات در حوزه کشورشناسی بر لزوم تعیین گرایش

مؤکداً اشاره داشت.

دکتر پوررستمی بر اهمیت و نقش مباحث نظری و تسلط دانشجویان بر نظریه‌ها سخن گفت که در انجام پژوهش‌های عملی مسیر را پیش روی محقق آشکار می‌سازد و مانع از بی‌راه‌رفتن و سردرگمی پژوهشگر می‌شود. معاون آموزشی دانشکده افزود دروس جبرانی با هم‌فکری اساتید دانشکده در جلسات متعدد، بر پایه همین رویکرد سه گرایش در شش واحد به شرح زیر طراحی شده است:

- گرایش اقتصاد: آمار مقدماتی، اقتصاد (سیاسی) توسعه، اقتصاد بین‌الملل
  - گرایش جامعه‌شناسی و فرهنگ: ارتباطات و فرهنگ، مبانی ارتباطات جمعی، مبانی جمعیت‌شناسی
  - گرایش علوم سیاسی: حقوق سازمان‌های بین‌المللی، اصول روابط بین‌الملل، مبانی ژئوپلیتیک.
- دانشجویان در این سه گرایش با یکدیگر ادغام می‌شوند. با توجه به حدنصاب هر کلاس حداقل پنج نفر، تمام تلاش‌ها به‌عمل خواهد آمد که زبان رشته حفظ شود.
- تأکید دیگر وی بر انتشار مقاله بود. دکتر پوررستمی با بیان این مطلب که انتشار مقاله پیش از دفاع از ضروریات است، انتشار مقاله علمی را برای ارتقای علمی دانشجویان و کسب سرمایه اجتماعی ضروری دانست.
- در ادامه، دکتر پوررستمی و دکتر مولایی و آقای نسیمی هر یک در معرفی گرایش‌ها و انتخاب آن نکاتی بیان داشتند. نکات

- کلیدی سخنان آنان در ادامه آمده است.
- نکات کلیدی نشست**
۱. دانشجویان ورودی هر سال لازم است ضوابط مطرح در دستنامه سال ورودی خود را به‌دقت مطالعه فرمایند.
  ۲. انتخاب واحد باید توسط خود دانشجو صورت پذیرد.
  ۳. در انتخاب دروس جبرانی و زمان برگزاری آن دقت لازم می‌دول شود. دروس جبرانی در سال یکبار برگزار می‌شود و اگر دانشجویی از آن جا بماند، باید تا سال دیگر صبر کند.
  ۴. شهریه‌ها تا قبل از انتخاب واحد **تسویه** شود. در غیر این صورت امکان انتخاب واحد و ثبت نام در ترم جدید برای دانشجوی میسر نخواهد شد.
  ۵. دانشجویان باید **هر ترم انتخاب واحد و ثبت نام** نمایند در غیر این صورت دانشجو محسوب نخواهند شد.
  ۶. زمان **انتخاب واحد ۶ بهمن تا ۱۱ بهمن ۱۳۹۷** خواهد بود.
  ۷. تنها امکان **حذف و اضافه** برای یک درس وجود دارد.
  ۸. دانشجویان برای آنکه بتوانند در امتحان شرکت کنند، حتماً باید **ارزشیابی اساتید** را انجام دهند که مهلت آن تا ۵ دی ۱۳۹۷ است.
  ۹. دانشجویانی که **نقص مدارک** دارند هر چه سریع‌تر به آموزش مراجعه و نواقص خود را تکمیل کنند. آموزش دانشکده هیچ مسئولیتی در برابر نواقص مدارک نخواهد داشت.
  ۱۰. **فرایند تسویه پایان‌نامه** در روی برد آموزش دقیقاً رعایت شود.
  ۱۱. میان تصویب پروپوزال و دفاع باید **۶ ماه فاصله** باشد. نسبت به تکمیل پروپوزال به موقع اقدام شود.
  ۱۲. دفاع از پایان‌نامه منوط به **تهیه مقاله** است.

اهم اخبار بین الملل

امضای دو تفاهم نامه با ترکیه

دو یادداشت تفاهم نامه میان دانشکده مطالعات جهان و دانشگاه حاجت‌تپه ترکیه، همچنین با مرکز تحقیقات ایران‌شناسی ترکیه در آذر ۱۳۹۷ به امضا رسید. پیرو هماهنگی‌های دکتر رضا دهقانی، دانشیار گروه مطالعات ترکیه، این دو تفاهم‌نامه از سپتامبر ۲۰۱۸ به مدت پنج سال جهت گسترش تبادلات علمی و فرهنگی به امضا رسیده است.

مأموریت‌ها و سفرهای علمی اعضای هیئت علمی

نام و نام خانوادگی	مرتبۀ و گروه	کشور مقصد	هدف	مدت
دکتر خدایار براری	استادیار، مطالعات روسیه، آسیای میانه و قفقاز	روسیه	ارائه مقاله در کنفرانس بین‌المللی «دیپلماسی اقتصادی و همگرایی اوراسیایی»	۲۰ تا ۲۶ آبان ۱۳۹۷
دکتر محمد سمیعی	دانشیار، مطالعات ایران	چین	ارائه مقاله در کارگاه آموزش مطالعات ایران و خاورمیانه	۳ تا ۱۰ آذر ۱۳۹۷
دکتر علی‌اکبر علیخانی	دانشیار، مطالعات غرب آسیا و شمال آفریقا	چین	ارائه مقاله در کارگاه آموزش مطالعات ایران و خاورمیانه	۳ تا ۱۰ آذر ۱۳۹۷
دکتر شاهو صبار	استادیار، مطالعات ایران	ژاپن	ارائه مقاله در کنفرانس بین‌المللی کیوتو	۴ و ۱۱ آذر ۱۳۹۷
دکتر رضا دهقانی	دانشیار، مطالعات غرب آسیا و شمال آفریقا	ترکیه	ارائه مقاله در کنفرانس بین‌المللی «روابط فرهنگی و تاریخی ایران و ترکیه»	۲۰ تا ۲۳ آذر ۱۳۹۷

معرفی کتاب

معرفی کتاب نبرد قدرت در ایران؛ چرا و چگونه روحانیت برنده شد؟

است. نظر به ناتوانی اهل معاملات و اهل زراعت از نظر سیاسی در دوران صفویه، آن دو گروه چندان بررسی نشده است، ولی اهل قلم، به دو گروه، تقسیم و بحث با بررسی اهل شمشیر، دیوان سالاران و روحانیان شیعه ادامه می‌یابد. به باور نویسنده، روحانیان شیعه برای نخستین بار در تاریخ ایران با حکومت صفویان وارد عرصه سیاسی و حکومتی شدند.

در فصل سوم با عنوان، «نیروهای سیاسی در دوران متلاطم قاجار»، دوران نیمه‌استعماری نامیده شده و نقش روسیه و بریتانیا در منطقه و بی‌کفایتی شاهان قاجار در برابر آن‌ها بررسی شده است. علاوه بر بررسی نیروهای سیاسی مطرح در دوران صفویه، چهار نیروی سیاسی شامل دولت‌های خارجی، توده‌های مردم، روشنفکران و چپگرایان نیز در تحلیل وارد شده است. به باور نویسنده، استقلال روحانیان در این دوران بیشتر شد و آزادی عمل بیشتری یافتند.

فصل چهارم، با عنوان «نبرد قدرت در انقلاب مشروطه» در چهار پرده تبیین شده است: پرده انقلاب (با مشارکت و کامیابی روحانیت، روشنفکران، دولت انگلیس، بازاریان و توده مردم)، پرده تشکیل مجلس قانون‌گذاری ملی در ایران، پرده دوران استبداد صغیر، و پرده فتح تهران.

فصل پنجم، با عنوان «رؤیای تجدید در کابوس دیکتاتوری»، به تحلیل دوران رضاشاه اختصاص دارد که چینش نیروهای سیاسی را با تغییرات زیادی همراه کرد و نفوذ قدرت‌های خارجی در ایران تغییر شکل داد و پدیده‌ای با عنوان «استعمار در سایه» شکل گرفت که برای نخستین بار در این کتاب مطرح شده است.

در فصل ششم، با عنوان «تفسی تازه در فضای سیاسی ایران»، و در نخستین نیمه از دوران محمدرضاشاه، سه جناح قدرت نخبگان، توده‌ها و دولت‌های بیگانه و در طبقه نخبگان درباریان و نیروهای هم‌پیمان آنان، روحانیان، روشنفکران و چپگرایان بررسی شده است.

فصل هفتم، با عنوان «نبرد قدرت در نهضت ملی ایران» به تحلیل اقدامات مصدق و ناکارآمدی وی در مدیریت توده‌ها و در نهایت سقوط او و اقدامات آیت‌الله کاشانی و واکنش انگلستان و روی کار آمدن مجدد شاه با حمایت آمریکا اختصاص دارد.

کتاب نبرد قدرت در ایران؛ چرا و چگونه روحانیت برنده شد؟ نوشته دکتر محمد سمعی، دانشیار و مدیر گروه مطالعات ایران دانشکده مطالعات جهان در ۸۰۷ صفحه در قطع وزیری در سال ۱۳۹۷ با شماره شابک ۹۷۸-۹۶۴-۱۸۵-۵۴۶-۰ توسط نشر نی منتشر شده است که از کتاب‌های پرفروش سال بود.

پس از مقدمه مؤلف، ۹ فصل، به همراه فصل نتیجه‌گیری، فهرست منابع، پی‌نویش‌ها و نمایه، کالبد کتاب را تشکیل می‌دهد. کتاب با نثری آراسته و زبانی گویا به بررسی و تحلیل تاریخی و اجتماعی ایران و روحانیت از زمان صفویان تا پیروزی انقلاب اسلامی می‌پردازد. در طول بحث، نیروهای سیاسی مختلف در ایران از ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، با حفظ انسجام بررسی شده است. نویسنده در مقدمه و در جای‌جای کتاب تأکید دارد که با نگاهی جامع و تحلیلی علمی و فارغ از نزاع‌های ارزشی و ایدئولوژیکی و با تکیه بر پایگاه نظری سعی در تحلیل معادلات قدرت میان نیروهای سیاسی در دوره‌های مختلف داشته است و می‌نویسد: «روشی که این کتاب ترجیح داده و در پیش گرفته، مبتنی بر تحلیل رفتار نیروها و بازیگران سیاسی بر اساس تحلیل موقعیت است. ... این روش یک تحلیل واقع‌گرایانه است و با توجه به اینکه مبتنی بر مستندات و وضعیت‌های عینی است، همواره امکان نقد و بررسی بیشتر را برای محققان بعدی فراهم می‌آورد» (ص ۱۶-۱۷).

فصل اول کتاب، با عنوان «شاه در خواب»، مروری است بر وقایع سال‌های پایانی حکومت محمدرضاشاه و آغازی است برای مباحث مبسوطی که پس از آن خواهد آمد. پایان این فصل به معرفی و نقد نظریه هانتینگتون درباره انقلاب اختصاص دارد. با طرح نواقص نظریه هانتینگتون، فلسفه سیاسی لاکلاو تبیین شده است. از آنجا که بحث بر سر «قدرت» مطرح است، نویسنده به میشل فوکو هم گریزی زده و در آخر به تحلیل گیدنز و نقش توأم ساختار و کارگزار می‌پردازد.

در فصل دوم، با عنوان «آرایش سیاسی در فراز و فرود صفویان»، با تکیه بر تقسیم‌بندی چهارگانه محقق سبزواری، نیروهای سیاسی در دوران صفویه و جایگاه اهل قلم، اهل شمشیر، اهل معاملات و اهل زراعت در آن عصر تحلیل شده

فصل هشتم، با عنوان «صف‌آرایی نیروهای سیاسی برای انقلاب» مهم‌ترین فصل برای زمینه‌سازی در پاسخ دادن به سؤال اصلی کتاب است: «چرا و چگونه روحانیت برنده شد؟» و در آن سه گروه نخبگان (شاه و نیروهای هم‌پیمانش، روحانیان، روشنفکران و چپگرایان)، توده‌ها و دولت‌های خارجی بر پایه‌الگوی مطالعه تاریخی و استقرایی بررسی شده است.

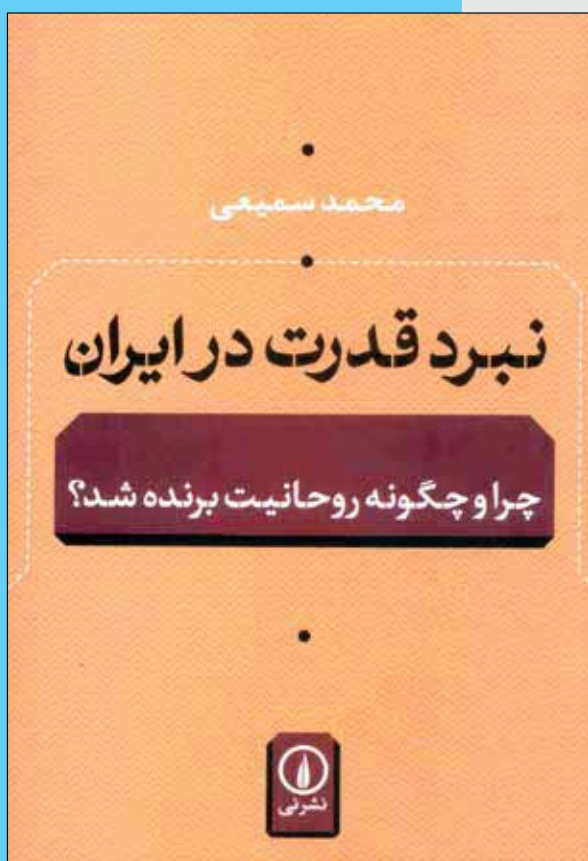
در فصل نهم، با عنوان «نبرد قدرت در انقلاب اسلامی ایران» راهبرد دوگانه شاه در مبارزه با انقلاب و نقش پررنگ توده‌ها و در پیروزی انقلاب و برتری روحانیت از نظر سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی و امتیازات سیاسی و منابع اقتصادی تبیین شده است.

نویسنده در فصل نتیجه‌گیری، انقلاب اسلامی ایران را پیروزی اسلام‌گرایان در ایران و مصداق عینی خیزش مجدد دین عنوان می‌کند که نگاه به دین را در جامعه و در خاورمیانه و در جهان متحول کرد و بر اهمیت دین در تحولات جهانی تأکید دارد. وی پیدایش نیروهای القاعده و داعش را دنباله‌روی نگرش سکولاریستی می‌شناسد که سعی در تضعیف دین‌مداری دارد. همچنین، یکی از دستاوردهای مهم انقلاب اسلامی را کنارزدن و حذف نیروهای سیاسی دولت‌های خارجی می‌داند. و در آخر نیز به وضع نیروهای سیاسی نخبه اعم از چپگرایان و گروه‌های مارکسیستی (از جمله حزب توده، سازمان فداییان خلق و کمونیسم)، روشنفکران (از جمله مجاهدین خلق، روشنفکران دینی لیبرال‌منش و روشنفکران دینی انقلابی، و روشنفکران غیردینی) و توده‌ها پس از پیروزی انقلاب اسلامی پرداخته است.

وی در بیان چشم‌انداز نبرد قدرت به جدایی کامل نهادهای آموزش سنتی و مدرن اشاره دارد که این دوگانگی خطر عوام‌گرایی را تقویت می‌کند. به گفته نویسنده رقابت سالم در فضای باز میان نخبگان، بهترین تضمین‌کننده توسعه پایدار در همه زمینه‌هاست. همچنین، وجود شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی را با پوشش دموکراسی در تقویت عوام‌گرایی بررسی می‌کند. وی آشتی میان سه عامل سیاست، عقل و دین را راه‌گشای خروج از بحران‌های جدی و امروز کشور می‌داند و در خاتمه می‌افزاید: «درس مهم تاریخ معاصر ایران به ما این است که هیچ یک از جناح‌های نخبگان به تنهایی قادر به حذف دیگران نیست. اگر یکی دیگری را به‌طور موقت از عرصه قدرت حذف کند، مایه تطهیر آن جناح از پیرایه‌های قدرت می‌شود و ناخواسته بخت قدرت‌یافتن دوباره‌اش را افزایش خواهد داد» (ص ۶۸۴).

زهرا جلال‌زاده

کارشناس ارشد زبان‌شناسی

اهم فعالیت‌های دانشجویی

انتخابات انجمن‌های علمی دانشجویی

گروه مطالعات آمریکای شمالی

۱. توحید اسدی (عضو اصلی و دبیر انجمن)
۲. ستوده زیباکلام (عضو اصلی)
۳. مهدی محمدی (عضو اصلی)
۴. سید جواد هاشمی (عضو اصلی)
۵. فهیمه کورکی‌نژاد (عضو اصلی)
۶. پوریا هامونی (عضو علی‌البدل)
۷. سعید ابراهیمی (عضو علی‌البدل)

گروه مطالعات روسیه

۱. فاطمه عواطف رستمی (عضو اصلی و دبیر انجمن)
۲. عاطفه عواطف رستمی (عضو اصلی)
۳. زهرا خدابین (عضو اصلی)
۴. پیام بهرامی (عضو اصلی)
۵. سید ذکریا اسدی (عضو اصلی)
۶. پریسا صبری (عضو علی‌البدل)
۷. مریم کریم‌پور (عضو علی‌البدل)

گروه مطالعات کشورهای عرب‌زبان

۱. زهرا بادپانی (عضو اصلی و دبیر انجمن)
۲. ماجد شریف کنعانی (عضو اصلی)
۳. مجید عبیداوی (عضو اصلی)
۴. محمد امین سواری (عضو اصلی)
۵. ابوالفضل بهروزیان (عضو اصلی)
۶. عقیل شکرینیا (عضو علی‌البدل)
۷. زینب بادپانی (عضو علی‌البدل)

با استعانت از الطاف ایزد منان، جلسه انتخابات انجمن‌های علمی در آذر ۱۳۹۷ برگزار شد. در رشته‌های مطالعات اروپا، مطالعات کشورهای عرب‌زبان، مطالعات روسیه، مطالعات آمریکای شمالی، و مطالعات هند دانشجویان کاندید و در انتخابات شرکت کردند. در تاریخ ۱۲ آذر ۱۳۹۷ آرای دانشجویان شمارش شد. نتایج به شرح زیر است:

گروه مطالعات هند

۱. مریم علیزاده (عضو اصلی و دبیر انجمن)
۲. هانیه خانعلی (عضو اصلی)
۳. فاطمه فضلی (عضو اصلی)
۴. نسترن جاودانی (عضو اصلی)
۵. محمد سلطانیان (عضو اصلی)
۶. افسانه استوار (عضو علی‌البدل)
۷. رویا فتاح‌پور (عضو علی‌البدل)

گروه مطالعات اروپا

۱. کیوان رازه (عضو اصلی و دبیر انجمن)
۲. بهروز سجاد (عضو اصلی)
۳. فاطمه سلخوری (عضو اصلی)
۴. زهره شیرازی (عضو اصلی)
۵. فرناز اسکندری (عضو اصلی)
۶. مرضیه شادگانی‌پور (عضو علی‌البدل)
۷. سروناز کهوند (عضو علی‌البدل)

فهرست برخی مراکز مطالعات راهبردی

A List of Women's Studies Associations and Centers (Second List)

Dr. Elaheh Nourigholamzadeh, PhD in American Studies, Faculty of World Studies, University of Tehran

فهرستی از انجمن‌ها و مراکز مطالعات زنان (فهرست دوم)
تهیه و تنظیم: دکتر الهه نوری غلامی‌زاده، دکتری مطالعات آمریکای دانشکده مطالعات جهان

Gender Studies, Austin College

<https://www.austincollege.edu/academics/majors-and-minors/gender-studies/>

Gender and Sexuality Studies, Bates College

<http://www.bates.edu/gender/>

Women's and Gender Studies, Austin Peay State University

<https://www.apsu.edu/womensgenderstudies/>

Minor in Women's Studies, Bellevue University

<http://www.bellevue.edu/degrees/minor/womens-studies/>

Women's and Gender Studies Program, Ball State University

<https://www.bsu.edu/Academics/CollegesandDepartments/WGS.aspx>

Gender and Women's Studies Minor, Bemidji State University

<http://www.bemidjistate.edu/academics/departments/womens-studies/>

Women's, Gender and Sexuality Studies, Barnard College

<https://womensstudies.barnard.edu/>

Gender Studies Program, Bentley College

<https://www.bentley.edu/academics/departments/english-and-media-studies/gender-studies-program>

Women's & Gender Studies (WGS), Berea College

<https://www.berea.edu/wgs/>

Women's Studies, Berkeley City College

<http://www.berkeleycitycollege.edu/wp/womens-studies/>

Women's and Gender Studies Minor, Berry College

http://catalog.berry.edu/preview_program.php?catoid=6&poid=575

Women's Studies, Bloomfield College

<http://users.bloomfield.edu/clubs/laborroom/about.htm>

Women's & Gender Studies, Bluegrass Community & Technical College

<https://bluegrass.kctcs.edu/education-training/programs/womens-studies/index.aspx>

Women's studies, Bluffton University

<http://www.bluffton.edu/catalog/courses/wmn/#minor>

Gender Studies Program, Boise State University

<https://genderstudies.boisestate.edu/>

Women's and Gender Studies, Boston College

<https://www.bc.edu/bc-web/schools/mcas/sites/wgs.html>

Women's, Gender, and Sexuality Studies (WGS) Program, Boston University

<http://www.bu.edu/wgs/>

Gender, Sexuality, and Women's Studies Program (GSWS), Bowdoin College

<https://www.bowdoin.edu/gender-women/>

Women's, Gender and Sexuality Studies, Bowling Green State University

<https://www.bgsu.edu/arts-and-sciences/cultural-and-critical-studies/womens-gender-and-sexuality-studies.html>

Women's and Gender Studies Minor, Bradley University

<https://www.bradley.edu/las/wms/>

Women's, Gender, and Sexuality Studies Program (WGS), Brandeis University

<http://www.brandeis.edu/programs/wgs/>

Contemporary Woman Program, Brescia University

<https://www.brescia.edu/2013/01/contemporary-woman-program-50th-anniversary/>

Women's and Gender Studies Minor, Bridgewater State University

http://catalog.bridgew.edu/preview_program.php?catoid=10&pooid=2943&hl=%22Women%26%23039%3Bs+and+Gender+Studies%22&returnto=search

Women's Studies, Brigham Young University

<http://womensstudies.byu.edu/>

Women's and Gender Studies, Brooklyn College

<http://www.brooklyn.cuny.edu/web/academics/schools/socialsciences/interdisciplinary/undergraduate/wstudies.php>

Gender and Sexuality Studies, Bryn Mawr College

<https://www.brynmawr.edu/gender/>

Women's & Gender Studies, Bucknell University

<https://www.bucknell.edu/arts-and-sciences-college-of/academic-departments-and-programs/womens-and-gender-studies.html>

Gender and Women Studies, Buena Vista University

<https://www.bvu.edu/academics/programs/gender-womens-studies>

Women's Studies, Cabrillo College

<http://www.cabrillo.edu/academics/womensstudies/>

Women's Spirituality program, California Institute of Integral Studies

California Institute of Integral Studies

<https://www.ciis.edu/academics/graduate-programs/womens-spirituality>

Gender and Women's Studies, California Lutheran University

<https://www.callutheran.edu/academics/minors/gender-and-womens-studies/>

Women's and Gender Studies Department, California Polytechnic State University

<https://wgs.calpoly.edu/faculty-staff>

Department of Gender & Women's Studies, California State University, Northridge

<https://www.csun.edu/humanities/gender-womens-studies>

Women's Studies Minor, California University of Pennsylvania

<https://www.calu.edu/academics/undergraduate/bachelors/womens-studies/index.aspx>

Gender Studies, Calvin College

<https://calvin.edu/academics/departments-programs/gender-studies/>

Women and Gender Studies, Canisius College

<https://www.canisius.edu/academics/programs/women-and-gender-studies>

Women's and Gender Studies, Carleton College

<https://apps.carleton.edu/curricular/wgst/>

Women's and Gender Studies, Carthage College

CARTHAGE COLLEGE

<https://www.carthage.edu/women-gender-studies/>

Women's and Gender Studies, Case Western Reserve University

<http://artsci.case.edu/women/>

Women's and Gender Studies, Casper College

<https://www.caspercollege.edu/womens-and-gender-studies>

Women's and Gender Studies, Castleton State College

<http://www.castleton.edu/womenstudies/index.htm>

Gender Studies, Cedar Crest College

https://www.cedarcrest.edu/catalog/catalog2017-18/programs_&_courses/GND.shtm

Gender studies, Centre College

<https://www.centre.edu/academics/majors-minors/gender-studies/>

Women, Gender, and Sexuality Studies Minor, Central Connecticut State University

<http://ccsu.smartcatalogiq.com/current/Undergraduate-Graduate-Catalog/Undergraduate-Minors/Women-Gender-and-Sexuality-Studies-Minor>

Women and Gender Studies, Central Michigan University

https://go.cmich.edu/academics/Undergraduate/Find_Program/Pages/Womens_Studies.aspx

Women's, Gender, and Sexuality Studies, Central Washington University

<http://www.cwu.edu/women-gender/>

Gender Studies, Century College

<https://www.century.edu/programs/gender-studies>

Women's and Gender Studies, Cerritos College

<http://cms.cerritos.edu/ws/>

Women's & Gender Studies, Chatham University

<https://www.chatham.edu/womensstudies/>

Women's Studies Program, City College of New York

<https://www.ccnycuny.edu/womensstudies/>

Women's Studies, City College of San Francisco

<http://www.ccsf.edu/en/educational-programs/school-and-departments/school-of-behavioral-and-social-sciences/womens-studies.html>

Intercollegiate Feminist Center for Teaching, Research and Engagement, Claremont Colleges

<http://colleges.claremont.edu/ifc/>

Applied Women's Studies, Claremont Graduate University

<https://www.cgu.edu/departments/applied-womens-studies/>

Women and Gender Studies, Clarion University of Pennsylvania

<http://www.clarion.edu/academics/colleges-and-schools/college-of-arts-education-and-sciences/office-of-the-dean/women-and-gender-studies/>

Women's and Gender Studies (WGS) Program, Clark University

<https://www2.clarku.edu/departments/womens-studies/>

Gender, Sexuality, and Women's Studies, Clemson University

<http://www.clemson.edu/caah/departments/gender-sexuality-and-womens-studies/>

Women's Studies, Cleveland State University

<https://www.csuohio.edu/class/women-studies/women-studies>

Gender Studies, Coe College

<https://www.coe.edu/academics/majors-areas-study/gender-studies>

Women's, Gender, and Sexuality Studies, Colby College

<http://www.colby.edu/wgssdept/>

Women's Studies Program, Colgate University

<http://www.colgate.edu/academics/departments-and-programs/women%27s-studies>

Women's and Gender Studies, College of Charleston

<http://wgs.cofc.edu/>

Women's, Gender, and Sexuality Studies, College of New Jersey

<https://wgs.tcnj.edu/>

Women's Studies, College of New Rochelle

<https://www.cnr.edu/web/school-of-arts-and-sciences/womens-studies/>

Women's Studies, College of Notre Dame of Maryland

NOTRE DAME
OF MARYLAND
UNIVERSITY

<https://www.ndm.edu/womens-college/academics/programs/womens-studies>

Gender Studies Major & Minor, College of Saint Benedict/Saint John's University

<https://www.csbsju.edu/gender-studies>

Women's Studies, College of St. Catherine

<https://www.stkate.edu/academics/bachelors-degrees/academic-programs/womens-studies>

Women's Studies, College of St. Elizabeth

<http://cse.smartcatalogiq.com/en/2016-2017/academic-catalog/courses/ws>

Centre for Gender and Women's Studies, Trinity College Dublin

<https://www.tcd.ie/cgws/>

Women's Studies Program, College of Southern Nevada

<https://www.csn.edu/programs/womens-studies>

Women's Studies, Colorado State University-Pueblo

<https://www.csupueblo.edu/womens-studies/index.html>

Women's Studies, Community College of Baltimore County

<http://www.ccbcmd.edu/Programs-and-Courses/Schools-and-Academic-Departments/School-of-Wellness-Behavioral-and-Social-Sciences/Womens-Studies.aspx>

Women's and Gender Studies Minor, Curry College

<https://www.curry.edu/academics/undergraduate-degrees-and-programs/criminal-justice-and-sociology-degrees-and-programs/womens-and-gender-studies-minor>

Women's Studies Department, De Anza College

http://www.deanza.edu/womens_studies/

Women's and Gender Studies, Eastern Michigan University

<https://www.emich.edu/wgstudies/index.php>

Women's and Gender Studies, Eastern Washington University

<https://www2.ewu.edu/css/programs/womens-and-gender-studies>

Women's and Gender Studies, Eckerd College

<https://www.eckerd.edu/gender-studies/>

Gender & Women's Studies, Emmanuel College

<https://www.emmanuel.edu/academics/programs-of-study-and-departments/interdisciplinary-studies/gender-and-womens-studies.html>

مناسبت‌ها

تجلیل از رزمندگان گرانقدر دانشکده مطالعات جهان در هفته دفاع مقدس

ابد زینت‌بخش دفتر خاطرات ملت بزرگ ایران باشد. این جانب که خود برگ‌هایی از آن دفتر بی‌بدیل را در دوران غرور آفرین دفاع مقدس مشق نموده‌ام، امروز در کسوت معلمی، بر خود لازم می‌دانم از هم‌سنگران دیروز و همکاران امروز خود با اهدای این لوح قدردانی نمایم. امیدوارم در پرتو فضل الهی، غایت آن راه، قله عزت و سربلندی همه ایرانیان عزت‌مند باشد.

دکتر سعیدرضا عاملی

رئیس دانشکده مطالعات جهان

وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا (سوره نساء، آیه ۹۵)
روزهای نخستین سال تحصیلی یادآور گشایش مدرسه‌هایی است که تاریخ به آموختن درس از کلاس‌هایش تا ابد افتخار خواهد کرد؛ مدارسی که زنگ آغاز کلاس‌هایش نفیر گلوله بود اما شاگردانش از برگ‌برگ دفترش مشق ایثار و اخلاص می‌کردند تا صلح و آرامشی جاودانه برای مردم سرزمینشان به ارمغان بیاورند. رزمندگان دیروز جبهه‌های نبرد، امروز در سنگر مقدس علم و دانش، درس ایثار را به نسل‌های جدید می‌آموزند تا این واژه زیبا تا

مراسم اربعین حسینی در دانشکده مطالعات جهان

به مناسبت بزرگداشت اربعین حسینی در روز یکشنبه ۶ آبان ۱۳۹۶ مراسمی به رسم هر سال در دانشکده مطالعات جهان برگزار شد.

این مراسم از بامداد در آلاچیق محوطه دانشکده آغاز شد و با همیاری خودجوش اعضای محترم هیئت علمی، کارکنان و دانشجویان دانشکده مطالعات جهان آش نذری طبخ و در پردیس شمالی دانشگاه تهران توزیع گردید.

حضور صمیمانه دکتر مصلی نژاد در دانشکده مطالعات جهان

ساعت ۱۴ تا ۲۹ آبان ۱۳۹۷، حال و هوای دیگری در دانشکده مطالعات جهان حاکم شد. نیک‌مردی از تبار کریمان و با گرمی و صمیمیت و خوش‌مشری مردم خطه جنوب، میهمان دانشکده بود.

دکتر عباس مصلی نژاد، استاد تمام دانشکده حقوق و علوم سیاسی، علاوه بر کارنامه درخشان علمی و پژوهشی خود، با تأسیس بنیاد فرهنگی مصلی نژاد گام‌های بزرگی در اعتلای علمی، آموزشی و فرهنگی کشورمان برداشته است. این بنیاد با ساخت بیش از ۳۰۰,۰۰۰ مترمربع فضای آموزشی، تحقیقاتی، پژوهشی، پرورشی، فرهنگی، هنری و ورزشی، و اعطای بورس تحصیلی به دانشجویان و دانش‌آموزان مستعد در سراسر کشور، پدر معنوی جامعه آموزشی، علمی و پژوهشی کشورمان است.

خود می‌گوید: «در ابتدا عشق به حق و بعد عشق به آدم‌ها، عشق به داشتن‌ها، عشق به گفتن‌ها، عشق به خوبی‌ها، عشق به سعادت، عشق به معرفت، و در انتها عشق به موفقیت، مجموعه انگیزه‌های من برای بودن و ادامه زندگی است.»

در سالروز تولد استاد، به میزبانی دکتر سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، گرد هم آمدیم تا به بهانه جشن تولد ایشان، قدردان اقدامات نیکشان باشیم. در این مراسم بی‌پیرایه و صمیمانه که با همت خودجوش و فعال بیش از همه دانشجویان، و استادان و کارمندان دانشکده برگزار شد، لوح یادبودی از سوی دکتر عاملی به دکتر مصلی نژاد اهدا شد.

برگزاری مسابقه تیراندازی با تفنگ همکاران دانشکده

مسابقات سالیانه تیراندازی با تفنگ کارکنان دانشکده مطالعات جهان در صبح سه‌شنبه ۶ آذر ۱۳۹۷ در دانشکده مطالعات جهان برگزار شد. در این مسابقه از گروه مردان، آقای امیر خزاعی، حراست دانشکده، با ۱۷ امتیاز و از گروه زنان، خانم فرناز نوری، کارشناس انجمن ایرانی مطالعات جهان، با ۱۳ امتیاز نفرات اول شدند.

جشن شب یلدا و تولد پاییزی‌های دانشکده مطالعات جهان

کشورمان و دانشجوی مطالعات آمریکای این دانشکده بر عهده داشت. در این مراسم علاوه بر حافظ‌خوانی که دو تن از دانشجویان دانشکده، ترانه کاظم‌نیا و سیده نسترن پزشکی به سنت شب یلدا خواندند، به دانشجویان خارجی دانشکده نیز به مناسب شب کریسمس تبریک گفته شد. از برندگان مسابقات روز دانشجو و مسابقات تیراندازی کارکنان نیز تجلیل شد. همچنین، از محمد سلطانیان نفر سوم دانشگاه در مسابقات شطرنج و فرزانه صفری، مقام سوم تیم مشترک پی‌اس‌اس‌پیس در همایش استارت آپ ویکندز اینترنت اشیا تجلیل شد.

این جشن از منظری دیگر نیز جشنی مهم برای خانواده مطالعات جهان بود. در شب زادروز پدر خانواده، دکتر سعیدرضا

باز هم دانشکده مطالعات جهان در فضایی از همیاری و شادی‌ای دیگر، روزی خاطره‌انگیز را در جمع خانواده خود به سرور نشست. جشن شب یلدا و تولد پاییزی‌های دانشکده مطالعات جهان با حضور ریاست دانشکده، اعضای هیئت رئیسه، اساتید، کارکنان و دانشجویان دانشکده مطالعات جهان در روز دوشنبه ۳ دی ۱۳۹۷ در سالن ورودی دانشکده برگزار شد. این بار برای نخستین بار به خواست دکتر عاملی، ریاست محترم دانشکده، در جمع تولد اعضای دانشکده، دانشجویان نیز حضور داشتند و استاد و کارمند و دانشجو در کنار هم این روز نمادین برای تولد پاییزیان را جشن گرفتند و شور دانشجویی به فضای جشن حال و هوایی دیگر بخشیده بود. اداره این نشست را حمیدرضا دشتی، از مجریان توانای

دانشکده دانشکده‌ای سفیر پرور و دیپلمات پرور است. این افراد در جای جای جهان معرف ایران و توانایی‌های ایران خواهند بود.» در خاتمه همه خوبی‌ها را برای خوبان مجلس آرزو کرد و برای متولدان پاییز آرزوی بهترین‌ها را داشت.

دکتر عاملی که انتظار برپایی جشن تولد خود را با توجه به تأکیدهایش به مجموعه نداشت، از اینکه فضای مهربانی، ادب، حکمت و فرهیختگی در محیط علمی دانشکده حاکم است ابراز خرسندی کرد. وی روز تولد انسان‌ها را روزی دانست که افراد باید به یاد دوران کودکی خود باشند؛ دورانی که انسان ناب‌تر و خالص‌تر است و مثل طبیعت نابی می‌ماند که در معرض تخریب‌های صنعت و دخالت‌های تخریب‌کننده انسان‌ها قرار نگرفته است. بازگشت به کودکی به انسان صفا می‌دهد و روح او را تازه می‌کند. ای کاش در بعضی از خصلت‌ها همچنان کودک بمانیم و البته در خردورزی، ایمان، حکمت و مهربانی روزبه‌روز بالنده‌تر شویم. رئیس دانشکده مطالعات جهان به نقل از امام صادق علیه السلام که فرمودند: «هر روز برای انسان روز جدیدی است»، روز تولد، فرصتی برای آن است که انسان خود را بیابد و شکرگزار حیات و زندگی باشد. وی ضمن تشکر از جمع همکاران و دانشجویان و تشکر ویژه از استاد ارجمند جناب آقای دکتر مصلی‌نژاد، برای همگان آرزوی توفیق کرد.

دکتر مصلی‌نژاد: اگر دانشکده مطالعات جهان خوبی داشته باشیم، نام ایران در جای جای جهان خواهد درخشید.

عاملی، اعضای خانواده مطالعات جهان حضور پدر و مدیر مجموعه خود را ارج نهادند و بهانه‌ای یافتند تا مراتب تقدیر و شادی خود را خالصانه ابراز دارند.

در این جشن **دکتر عباس مصلی‌نژاد**، استاد تمام دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، با حضور و تقبل زحمات در برپایی این جشن، در لحظات شاد این دانشکده چون عضوی از خانواده مطالعات جهان حضور داشت. وی ضمن ابراز خرسندی از بودن در جمع صمیمی و دوست‌داشتنی دانشکده مطالعات جهان، تولد پاییزی‌ها و تولد دکتر عاملی را تبریک گفت. دکتر مصلی‌نژاد دکتر عاملی را از مدیران موفق و محبوب جامعه ما معرفی کرد و افزود: «گاه با کمال تأسف، بنا به شرایط محیطی افراد دچار ریا می‌شوند، اما در شرایطی که بدون ارتباط کاری، تحصیلی

و هر نوع ارتباطی، دوستی و مراودات دوستانه شکل می‌گیرد، این دوستی با ارزش است. ۱۶ سال پیش که دکتر عاملی را در دفتر دکتر امید دیدم از ایشان برای آنکه موجبات آشنایی من با این سید جلیل‌القدر با چهره‌ای نورانی را فراهم کرد تشکر کردم.» این استاد علوم سیاسی جایگاه علمی، ادبی و فلسفی دانشکده مطالعات جهان را چنین توصیف کرد: «اگر دانشکده مطالعات جهان خوبی داشته باشیم، نام ایران در جای‌جای جهان خواهد درخشید. این

بزرگداشت روز دانشجو

به مناسبت روز دانشجو در دانشکده مطالعات جهان، در سه روز پیاپی از ۱۷ آذر تا ۱۹ آذر ۱۳۹۷ مسابقات ورزشی برگزار و در روز اختتامیه، بزرگداشت این روز با حضور دکتر جواد شعرباف، معاون اداری و مالی دانشکده، گرمی داشته شد.

دکتر شعرباف، ضمن بیان تاریخچه شکل گیری این روز، از دانشجویان خواست در فعالیتهای فرهنگی، علمی و آموزشی دانشکده حضور فعال داشته باشند و ابراز امیدواری کرد در سالهای بعد این قبیل مراسم با حضور پرشورتر دانشجویان برگزار شود.

در روز ۱۷ آذر مسابقه دارت، در روز ۱۸ مسابقه تیراندازی، و در روز ۱۹ آذر مسابقه پینگ پنگ در دانشکده برگزار شد. نفرات اول و دوم این مسابقات در دو دسته مردان و زنان به قرار زیر است.

مسابقات تیراندازی زنان	مسابقات دارت مردان
نفر اول، هانیه پناهلو	نفر اول، یاسر افشار
نفر دوم، نگار شیوا	نفر دوم، برنا دانش
مسابقات پینگ پنگ مردان	مسابقات دارت زنان
نفر اول، بهزاد ملکی	نفر اول، فرناز اسکندری
نفر دوم، کیوان رازه	نفر دوم، زهره شیرازی
مسابقات پینگ پنگ زنان	مسابقات تیراندازی مردان
نفر اول، رویا فتاح پور	نفر اول، امین سواری
نفر دوم، هاجر جرس	نفر دوم، سعید بازخانه

انتصاب، تبریک و تسلیت

تودیع و معارفه معاون اداری و مالی دانشکده

پس از نمایش کلیپ تهیه‌شده در روابط عمومی و بین‌الملل دانشکده در معرفی و قدردانی از خدمات دکتر شعرباف، دکتر پوررستمی سخنان خود را با ذکر تجربه زحمات فعالیت‌های اجرایی و به نتیجه‌رساندن آن آغاز کرد. همچنین، از لذت تماشای به‌ثمر نشستن این زحمات سخن گفت و در تحقق آن به دکتر شعرباف تبریک و خسته‌نباشید گفت. دکتر پوررستمی سابقه همکاری با دکتر شعرباف را از سال ۱۳۹۱ بیان کرد که در آن زمان در سمت مدیرکل بودجه و تشکیلات دانشگاه فعالیت داشت و افزود: «از همان زمان به افق دید دکتر شعرباف به محدودیت‌های دانشکده آشنا بودم و زمانی که در دانشکده در سمت معاون آموزشی مشغول به کار شدم شاهد روی باز دکتر شعرباف به دانشجویان و مشکلات شهریه بودم. به مدد تمهیدات ایشان در این دانشکده، به‌خصوص نودانشجویان که امکان دریافت وام در ترم اول را ندارند، هیچ دانشجویی نداشتیم که به دلایل مالی از تحصیل بازمانده باشد.» همچنین، از تمهیدات وی در تجهیز کتابخانه و خرید کتاب و تجهیز دانشکده به شبکه بی‌سیم یاد کرد و افزود: «فقط بحث مالی نیست، بلکه انتخاب و تأیید و به‌نتیجه رساندن کار فرایند بسیار زیادی داشته است.» دکتر پوررستمی با قدردانی مجدد از دکتر شعرباف، توفیق دکتر کرمی را در سمت جدید خواستار شد.

دکتر حسینی با بیان بی‌تکلف، شیوا و طنز خود از متانت، بلندنظری، گشاده‌دستی، وسعت نظر و گشاده‌رویی دکتر شعرباف سخن گفت که ریشه در آشنایی ایشان با ادبیات دارد و از فراق او از

جلسه تودیع و معارفه معاون اداری و مالی دانشکده مطالعات جهان در روز دوشنبه ۲۶ آذر ۱۳۹۷، در تالار حنانه دانشکده مطالعات جهان با حضور اعضای محترم هیئت علمی و کارکنان برگزار شد.

در این نشست دکتر سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، ضمن تقدیر از زحمات شش‌ساله دکتر جواد رکابی شعرباف، در سمت معاون اداری و مالی دانشکده، از ایشان با عنوان میراث هشت سال دفاع مقدس و بانی تأسیس فعالیت‌های خوب و رشته‌های مهم در حوزه کشورهای عرب‌زبان در دانشکده یاد کرد و افزود: «زحمت فعالیت‌های اجرایی به‌خصوص در دانشکده تازه‌تأسیسی مثل دانشکده مطالعات جهان زحمتی دوچندان است، به‌خصوص که توسعه مکان‌های دانشکده و ایجاد فضاهای جدید مطرح بوده است. دکتر شعرباف در این مدت با رغبت و با اشتیاق این قبیل فعالیت‌ها را دنبال می‌کردند و با کیفیت خوبی آن‌ها را به شریک‌ها و شراب‌ها می‌کردند و فضای مطلوبی را برای اعضای هیئت علمی، کارکنان و دانشجویان تأمین کردند.» دکتر عاملی ضمن قدردانی از تواضع و اخلاق دکتر شعرباف، از تلاش‌های کیفی وی در برقراری نظم در دانشکده یاد کرد و آن را از بنیان‌های مهم حفظ کیفی دانست. رئیس دانشکده مطالعات جهان ضمن اهدای لوح تقدیر به دکتر شعرباف، عزت و سربلندی و موفقیت‌های بیشتر وی را آرزو کرد. دکتر عاملی، همچنین از دکتر جهانگیری کرمی که معاونت اداری و مالی دانشکده را تقبل کردند قدردانی کرد. وی ضمن تقدیر از خدمات پیشین دکتر کرمی در این پست، برای وی توفیق آرزو کرد.

دکتر ناهید پوررستمی، معاون آموزشی و پژوهشی دانشکده، و دکتر امیربهرام عرب‌احمدی، مشاور بین‌الملل دانشکده، همچنین، دکتر یونس شکرخواه، مدیر گروه مطالعات اروپا و دکتر روح‌الله حسینی، استادیار گروه مطالعات فرانسه و رئیس مؤسسه مطالعات اروپا و آمریکای شمالی، به نمایندگی از اعضای هیئت علمی دانشکده، و آقای نادر احمدی، کارشناس امور اداری و رفاهی دانشکده، به نمایندگی از کارکنان سخنرانان بعدی این نشست بودند.

این سمت ابراز خوشحالی کرد که موجبات سپری کردن زمان بیشتر با همکاران و رونق نشست‌ها، فعالیت‌های مشترک علمی، فرهنگی و هنری، و سفرهای گروهی خواهد شد. دکتر حسینی از جنبه‌های مختلف شخصیت دکتر شعرباف و تواناهای وی سخن گفت؛ از جمله سختگیری و توان او به‌عنوان معاون اداری و مالی در پای کار ساختمان‌سازی و عوامل آن در دانشکده که ساعتی بعد با ظرافت علمی و بحث جدی علمی و پژوهشی در سر کلاس همراه می‌شد و توانایی قلم ایشان که وی را ادیب، نویسنده و نمایشنامه‌نویس یاد کرد.

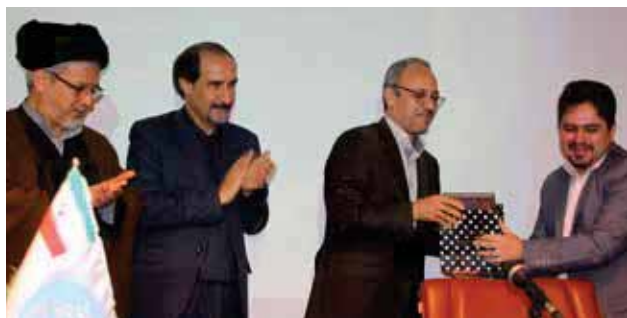
دکتر شکرخواه نیز با استادی خود در سخنوری، با بیان تمثیل از زحمات دکتر شعرباف قدردانی کرد. وی گفت: «پاسبانی بر سر چهارراهی مدام دست خود را تکان می‌داد. عابری از او پرسید: چه می‌کنی؟ پاسخ داد: زرافه‌ها را دور می‌کنم. عابر دوباره پرسید: آخر اینجا که زرافه‌ای نیست؟ پاسبان گفت: پس من کارم را خوب انجام داده‌ام. این واقعیت که زرافه‌ای بوده که پاسبان دور کرده یا نبوده قضاوتی است بر عهده حاضران. شاهد اقدامات دکتر شعرباف را در دانشجویان باید دید.» همچنین، با تمثیلی از نام دکتر شعرباف و دکتر کرمی برای هر دو توفیق خواستار شد.

دکتر عرب‌احمدی با توجه به رابطه تنگاتنگ روابط عمومی و بین‌الملل با معاونت اداری و مالی، با تشکر از دکتر شعرباف افزود: «در انجام امور دانشکده گاه دغدغه ایشان بسیار بیش از من بود و پیگیری‌ها و دلسوزی‌های ایشان ستودنی است.» دکتر عرب‌احمدی از ویژگی نظم و انضباط دکتر شعرباف در امور و چهره جدی وی در انجام امور در کنار روحیه بسیار بشاش و شوخ‌طبع وی در سفرها و نشست‌های دوستانه یاد کرد. همچنین، برای دکتر کرمی آرزوی موفقیت کرد.

آقای احمدی که در زیرمجموعه مالی و اداری همکاری نزدیک با دکتر شعرباف داشته است، روحیه عشق و جانبازی دکتر شعرباف را ستود و از مدیریت مالی وی در حفظ رفاه کارکنان و نیروهای خدمات و عرضه خدمات بهینه به اعضای محترم هیئت علمی و بهینه‌سازی فرایندها یاد کرد که در همه حال سلامت روحی و جسمانی افراد و دانشجویان دغدغه ایشان بوده است. آقای احمدی ضمن قدردانی از دکتر عاملی که با تسلط بر فضای سازمانی، گامی فراتر نهاده و همواره سخن از خانواده مطالعات جهان به میان می‌آورد، همچنین تشکر از اعضای هیئت رئیسه، برای دکتر کرمی آرزوی توفیق کرد.

در خاتمه **دکتر شعرباف** ضمن سپاس از سخنان همکاران در این نشست، از فعالیت‌های شش ساله خود ابراز خشنودی کرد و گاه تندی و کندی احتمالی در انجام امور را زاده ویژگی آن دانست که هیچ هدفی جز انجام بهینه امور و به نفع مخاطب آن در نظر نبوده است. همچنین، از دکتر کرمی تشکر کرد که بار این کار را در این شرایط سخت بر دوش گرفتند و تضحیه کردند و از وقت، انرژی و فراغت خود گذشته‌اند.

دکتر کرمی پذیرش این پست را بعد از دکتر شعرباف و با توجه به گسترش دانشکده، امری دشوار خواند و از جدیت وی که تمام‌وقت در اختیار دانشکده بود قدردانی کرد.

این نشست صمیمی اعضای خانواده مطالعات جهان با اهدای هدایایی به پاسداشت خدمات دکتر شعرباف و آرزوی توفیق برای دکتر کرمی خاتمه یافت.

پاییزی‌های دانشکده مطالعات جهان، تولدتان مبارک باد

الهه فرحی
احمد شهادت
رضا تنباکوکار
کیارش اقبالی سرشت
سعید ابراهیمی
فروغی دهنوی
زهره خدابین
نیلوفر انصاری دزفولی
هادی شهابی یگانه
علی محمدی
محمدتقی امراللهی
زهره شیرازی
امید کرمی کجانی
عادل جهانخواه
سوفی امریش

دنیا فکوربان
یحیی عارف
مهرداد شیری
سیده فاطمه پورشاه‌آبادی
مسعود پورکریمی
علیرضا مستانی
بهار محمدی
معین احمدی
سروناز کهوند
محمدحسن صفایی‌فر
امیررضا میرشاهی
خالد اسعد
فاطمه محمدی
گلنوش درجزینی
محدثه عرب‌شیبانی

مریم مجازی
نگار شیوا
جین یوان
مهرو مهرنژاد
ناصر لطیفی
دنیا براتی
اناکنبی مونک
بهزاد ملکی
نا شاوکیان
نیکلاس بوست
زهره صابری
محمدحسین خدایی خالدآبادی
محدثه طیوری‌خواه
یاسر افشاری
دیوید سیدا مدینا

اساتید ارجمند
دکتر فؤاد ایزدی
دکتر حسن احمدیان

همکاران گرامی

هرمز روشن
الهه نوری
سارا شریفی
علیرضا صالحی‌نژاد
زهره بویری
منیژه اخوان

دانشجویان عزیز

سجا طوسی‌زاده
روبرت مک‌کانی
بهزاد آذرافشان

تقدیر هیئت رئیسه دانشکده از خانم رضایی و خانم جلال‌زاده

مشاور بین‌الملل، از تلاش پربار و صادقانه سرکار خانم فاطمه رضایی، کارشناس گروه مطالعات ایران، و سرکار خانم زهره جلال‌زاده، کارشناس مسئول روابط بین‌الملل و عمومی دانشکده تقدیر شد.

در هیئت رئیسه ۲۷ آبان ۱۳۹۷، با حضور دکتر سعیدرضا عاملی، رئیس دانشکده مطالعات جهان، دکتر جواد شعری‌باف، معاون اداری و مالی، دکتر ناهید پوررستمی، معاون آموزشی، پژوهشی و تحصیلات تکمیلی، و دکتر امیربهرام عرب‌احمدی،

